

บทบาทของรายการเวทีสาธารณะกับการสร้างการมีส่วนร่วม
ในการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม

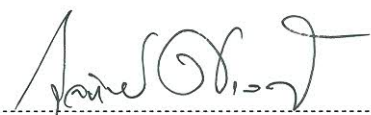
อัญชลี เทียมศิริ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการ
คณานิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

บทบาทของรายการเวทีสาธารณะกับการสร้างการมีส่วนร่วม
ในการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม
อัญชลี เทียมศิริ
คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ดร.อศวิน เนตรโพธิ์แก้ว)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ)

รองศาสตราจารย์ ประธานกรรมการ
(ดร.กุลทิพย์ ศาสตรระจุ)

รองศาสตราจารย์ กรรมการ
(ดร.กัจกร หลุยยะพงศ์)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กรรมการ
(ดร.อศวิน เนตรโพธิ์แก้ว)

ศาสตราจารย์ คณบดี
(ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ)

กันยายน 2560

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	บทบาทของรายการเวทีสาธารณะกับการสร้างการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม
ชื่อผู้เขียน	นางสาวอัญชลี เทียมศิริ
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศศาสตร์และนวัตกรรม)
ปีการศึกษา	2560

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของรายการเวทีสาธารณะกับการสร้างการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม” ผู้วิจัยมุ่งศึกษา “รายการเวทีสาธารณะ” ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของรายการเวทีสาธารณะในการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม และผลของการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของรายการเวทีสาธารณะที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม โดยใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) พร้อมกับ วิเคราะห์ประเด็นจากเทปบันทึกรายการ (Content Analysis) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) สันทนากลุ่ม (Focus Group)

ผลวิจัยพบว่า รายการเวทีสาธารณะ ซึ่งเป็นรายการที่เกิดขึ้นและอยู่ภายใต้องค์กรสื่อสารสาธารณะไทยพีบีเอส โดยมีหลักการทำงานคือมีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน ด้วยรูปแบบของรายการที่เน้นการเปิดพื้นที่สาธารณะให้กับคนทุกกลุ่ม โดยเน้นกระบวนการการมีส่วนร่วมของพลเมือง เพื่อขับเคลื่อนสังคมเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะ ทำให้รายการเป็นรายการข่าวที่สื่อบทบาทความเป็นสื่อสาธารณะได้ชัดเจน จากการศึกษาประเด็นการนำเสนอรายการได้ให้สัดส่วนการนำเสนอประเด็นปฏิรูปมากที่สุด โดยรองลงมาคือ ประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบจากนโยบายรัฐหรือโครงการขนาดใหญ่ ประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ ประเด็นเกี่ยวกับชุมชนสังคมและวัฒนธรรม ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และประเด็นเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ซึ่งมีระดับของประเด็นตั้งแต่ 1) ประเด็นระดับเล็กที่มีผลกระทบเฉพาะชุมชน 2) ประเด็นระดับกลางที่มีผลกระทบ

ระดับภูมิภาค และ 3) ประเด็นใหญ่ที่มีผลกระทบระดับประเทศ/ระดับสาธารณะ ซึ่งทั้ง 3 ระดับนั้น แม้ว่าจะเป็นปัญหาที่ถูกนำเสนอออกมาในระดับที่แตกต่างกันไป แต่มักเชื่อมโยงและมีผลกระทบไปถึงในระดับนโยบายเกือบทุกกรณี

รายการได้ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในหลายมิติ ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในฐานะเป็น แหล่งข่าวหรือเจ้าของประเด็น 2) มีส่วนร่วมวางแผนกำหนดเนื้อหารายการ 3) การมีส่วนร่วมใน รายการ 4) การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนประเด็น 5) การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อ เนื้อหารายการ ซึ่งการมีส่วนร่วมในฐานะเป็นแหล่งข่าวหรือเจ้าของประเด็น และการมีส่วนร่วมใน รายการ เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่สูงที่สุด และพบว่าการมีส่วนร่วมในฐานะเป็นแหล่งข่าวหรือ เจ้าของประเด็น และการมีส่วนร่วมวางแผนกำหนดเนื้อหารายการ เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมที่ส่งผล กระทบและสร้างการเปลี่ยนแปลงต่อประเด็นที่ถูกนำเสนอมากที่สุด แต่ทั้งนี้ผลกระทบและการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นยังอยู่ในระดับที่น้อยมาก เนื่องจากบางปัจจัยในการบริหารจัดการภายในองค์กร อาจเป็นข้อจำกัด ทำให้การเข้าไปมีส่วนร่วมยังไม่สามารถทำได้อย่างเต็มรูปแบบ ส่งผลให้การหวังผล ในการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายจึงไม่สามารถทำได้มากนัก อย่างไรก็ตามสิ่งที่เด่นชัดของรายการ คือ สามารถสร้างการรวมกลุ่มพลเมืองและเสริมพลังภาคพลเมือง เปิดโอกาสให้กับคนเล็กคนน้อยของ สังคมเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้เห็นว่ากลุ่มคนเหล่านี้มีตัวตน มีอำนาจ มีอัตลักษณ์

ABSTRACT

Title of Thesis	The Role of Public Forum TV Program in Creating Participation to Change Social Issues
Author	Miss Anchalee Thiemkhiri
Degree	Master of Arts (Communication Arts and Innovation)
Year	2017

In the research on “The Role of Public Forum TV Program in Creating Participation to Change Social Issues”, the researcher focused on studying “Public Forum TV Program” broadcasted on Thai PBS TV station and applied the Qualitative Research method. The objective of the research is to study the process of creating participation with Public Forum TV Program to change social issues and the results of such process that lead to change of social issues. Data collection tools included Documentary Research, In-Depth Interview with Key informants, Content Analysis of the TV program, Participant Observation and Focus Group. Research findings were that Public Forum TV Program, which was produced and remained under Thai PBS public media organization, had the operational principle of being independent with its work. The program’s concept was to provide all groups of people with an open public space and focused on the citizen participation process to drive society and formulate public policy, so it was a news program that explicitly conveyed the role of public media. Following the study on the presentation, the program emphasized mostly reform issues, followed by issues regarding effects of government policies or mega projects, issues regarding environment and disasters, issues regarding communities, society and culture, issues regarding human rights, and issues regarding politics and administration. The levels of such issues ranged from 1) minor issues having impact on communities only; 2) medium issues having regional impact; and 3) major issues

having national/public impact. Although all three levels were presented in different levels, almost all issues usually linked and affected the policy level. The TV program created participation in several dimensions including 1) participation as a source or an issue owner; 2) participation in planning and determining the program's contents; 3) participation in the program; 4) participation in driving the issues; and 5) participation in expressing opinions toward the program's contents. Participation as a source or an issue owner and participation in the program had the highest participation. It also found that participation as a source or an issue owner and participation in planning and determining the program's contents were the participation processes that had the highest impact and brought change to the proposed issues, but the level of impact and change was the lowest because some factors of internal organizational management might have been limited and participation was not fully encouraged. As a result, expectation in policy change was not much achieved. However, the strong point of the TV program was that it created assembly of citizens, reinforced citizen power, and encouraged participation of minor groups in society, reflecting their existence, power and identity.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ โดยความกรุณาอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครวิน เนตรโพธิ์แก้ว อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.กุลทิพย์ ศาสตรระจุ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.กำจร หลุยยะพงศ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ ผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้งจึงขอขอบพระคุณอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และครอบครัวอันเป็นที่รักที่คอยเป็นแรงผลักดันและกำลังใจที่ดีตลอดมา ขอขอบคุณพี่ ๆ น้อง ๆ และเพื่อน ๆ ทุกท่าน ที่ให้คำปรึกษา สนับสนุนและช่วยเหลือด้วยดีเสมอมา

และที่ขาดไม่ได้คือขอขอบพระคุณทีมงานรายการเวทีสาธารณะทุกท่าน ผู้ให้สัมภาษณ์ และร่วมแสดงความคิดเห็น ตลอดไปถึงเจ้าของเอกสาร งานวิจัยทุกท่านที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษาค้นคว้าและอ้างอิง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างมาก

ท้ายนี้ผู้วิจัยหวังว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ในการศึกษาต่อไป ประโยชน์และคุณค่าอันพึงมีในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแด่ คุณพ่อ คุณแม่ ครอบครัว ครู-อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

อัญชลี เทียมศิริ

กันยายน 2560

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(11)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ปัญหานำวิจัย	8
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	8
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
1.5 ขอบเขตของการศึกษา	8
1.6 นิยามศัพท์	9
บทที่ 2 กรอบแนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรม	11
2.1 แนวคิดสื่อมวลชนกับการการพัฒนา	11
2.2 แนวคิดและทฤษฎีบทบาทหน้าที่และการกำหนดวาระของสื่อโทรทัศน์	15
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อสาธารณะ	22
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการผลิตรายการโทรทัศน์	27
2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม	35
2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	41
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	47
3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	47
3.2 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา	48

3.3	การเก็บรวบรวมข้อมูล	50
3.4	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	53
3.5	การวิเคราะห์ข้อมูล	54
3.6	การนำเสนอผลการศึกษา	55
บทที่ 4	ผลการศึกษา	56
4.1	ความเป็นมาของรายการเวทีสาธารณะ	57
4.2	การคัดเลือกประเด็นของรายการ	67
4.3	บทบาทของรายการเวทีสาธารณะในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและ สร้างการเปลี่ยนแปลง	91
บทที่ 5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	106
5.1	สรุปผลการศึกษา	106
5.2	การอภิปรายผลการศึกษา	113
5.3	ข้อเสนอแนะ	117
	บรรณานุกรม	118
	ภาคผนวก	121
	ประวัติผู้เขียน	123

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 การเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ปกติและบทบาทหน้าที่ที่ไม่เป็นไปตามประสงค์ของ สื่อตามแนวคิดของ Charles R. Wright	16
2.2 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะของสื่อโทรทัศน์ประเภทต่าง ๆ	24
4.1 ประเด็นเกี่ยวกับการการปฏิรูป จำนวน 26 ตอน	67
4.2 ประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบจากนโยบายรัฐหรือโครงการขนาดใหญ่ จำนวน 18 ตอน	74
4.3 ประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ จำนวน 14 ตอน	79
4.4 ประเด็นเกี่ยวกับชุมชนสังคมและวัฒนธรรม จำนวน 13 ตอน	82
4.5 ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน จำนวน 6 ตอน	86
4.6 ประเด็นเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง จำนวน 4 ตอน	88

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1	หน้าที่ในหลายมิติของสื่อมวลชนต่อแหล่งต่าง ๆ
2.2	เปรียบเทียบหน้าที่ของสื่อมวลชนตามหลักทฤษฎีกับโลกแห่งความเป็นจริง
2.3	ความสัมพันธ์ของสื่อมวลชนต่อปัจเจกบุคคลและสังคม
2.4	บันไดแห่งการมีส่วนร่วมของพลเมือง
3.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย
4.1	ผังรายการเวทีสาธารณะปี 2557 (ผังรายการ ณ เดือนมกราคม 2557) ออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา 13.00-14.00 น.
4.2	การปรับผังรายการเวทีสาธารณะปี 2558 (ผังรายการ ณ เดือนมกราคม 2558) ออกอากาศทุกวันศุกร์ เวลา 13.00-14.00 น.
4.3	กระบวนการบันทึกเทปรายการเวทีสาธารณะ ตอนประมงพื้นบ้าน ยกปลาขึ้นบก ออกอากาศวันที่ 17 กรกฎาคม 2558 เวลา 13.00-14.00 น. (บันทึกเทปวันที่ 14 กรกฎาคม 2558 ณ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส)

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“สื่อสารมวลชน” ในช่วงยุคสมัยของ “กระบวนทัศน์ความทันสมัยนิยม” ได้มีความพยายามจากนานาอารยประเทศ รวมทั้งประเทศไทย ใช้เป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยมุ่งเน้นการใช้การสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนให้สังคมเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือการก้าวสู่สังคมทันสมัยตามแบบฉบับของสังคมตะวันตก ในส่วนของการดำเนินการเปลี่ยนแปลงสังคมภายใต้บริบทของความทันสมัยนิยมนั้น องค์การสหประชาชาติได้ให้คำแนะนำจากแก่ผู้บริหารประเทศต่าง ๆ รวมทั้งอิทธิพลจากนักวิชาการชาวตะวันตก โดยเฉพาะในเรื่องของการขยายโครงสร้างพื้นฐาน ของระบบสื่อสารมวลชน และการมุ่งเน้นการนำ “สื่อมวลชน” มาใช้เป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งทำให้สื่อมวลชนทำหน้าที่สนับสนุนการทำงานของภาครัฐอย่างชัดเจน โดยมีหน้าที่ในการเผยแพร่แนวคิด และแนวปฏิบัติที่พึงประสงค์ ไปสู่สมาชิกในสังคม นอกจากนี้ สื่อมวลชนยังมีบทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจให้ประชาชนมีความกระตือรือร้น พยายามทุกวิถีทางในการก้าวเข้าสู่ความทันสมัยให้เหมือนกับสังคมตะวันตกอย่างรวดเร็ว แต่เนื่องด้วยกระบวนการสื่อสารเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม ภายใต้บริบทของความทันสมัยนิยม ไม่ได้พิจารณาถึงบริบทของสังคมที่มีความแตกต่างกัน กระบวนการสื่อสารที่อาศัยสื่อมวลชนเป็นกลไกกระตุ้นให้สังคมเกิดความทันสมัย รวมทั้งภายในวงการสื่อสารมวลชนที่มุ่งเน้นการตักตวงผลกำไร มากกว่าการทำประโยชน์ให้กับสังคม และตัวกระบวนการสื่อสารที่สะท้อนการสื่อสารแบบทางเดียวในเชิงอำนาจ ทำให้เห็นว่าการสื่อสารในแนวทางที่เป็นสูตรสำเร็จ ไม่ได้ก่อให้เกิดการพัฒนา ประกอบกับ ความตื่นตัวของกลุ่มต่าง ๆ นำไปสู่การจุดประกายแนวคิดของการสื่อสาร ภายใต้ “กระบวนทัศน์ทางเลือกของการสื่อสารเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม” (The Alternative Paradigms Communication for Social Change) ซึ่งเป็นกระบวนทัศน์ที่เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาหนทางที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับชุมชน สังคมประเทศหรือระดับโลก คุณลักษณะสำคัญของกระบวนทัศน์แบบทางเลือกในการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ กระบวนการสนทนาโต้ตอบกัน (Dialectic Process) ของสมาชิกในสังคม บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน (Equal Basis) เพื่อ

ค้นหาแนวทางในการเปลี่ยนแปลงสังคม และดำเนินการร่วมกัน ในขณะที่กระบวนการที่ค้นดังกล่าวมองบทบาทของภาครัฐบาลคือผู้ให้การสนับสนุน (Facilitator) การเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ กระบวนการเหล่านี้ จึงเป็นลักษณะของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ในยุคนี้สื่อมวลชนยังคงเป็นเสมือนเครื่องมือสำคัญในการก้าวสู่ความเป็นประชาสังคม และทำหน้าที่สะท้อนภาพประชาสังคม โดยในส่วนของสื่อมวลชน Saffer (อ้างถึงใน ปาริชาต สถาปิตานนท์ สโรบล, 2542) ผู้อำนวยการงานคอมพิวเตอร์สำหรับงานข่าวเพื่อประชาสังคม (Pew Center for Civic Journalism) ได้เคยกล่าวไว้ว่า งานข่าวเพื่อประชาสังคมจะเกิดขึ้นได้ หากมีการเปลี่ยนแปลงอย่างน้อย 3 ประการ โดยประการที่หนึ่งได้แก่ การเปลี่ยนวัฒนธรรมในห้องข่าว โดยเน้นการนำเสนอข่าว โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เน้นหนักการฟังเสียงประชาชน และการนำเสนอสิ่งที่เป็นประเด็นสนทนาต่าง ๆ ในชุมชน ตลอดจนเน้นการนำเสนอประเด็นปัญหา สารต่าง ๆ อย่างเที่ยงตรง เจาะลึกในทุกมุมมอง และเปิดกว้างให้สมาชิกในชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจร่วมกัน เกี่ยวกับประเด็นปัญหาเหล่านั้น ภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬเป็นก้าวอย่างที่สำคัญยิ่ง โดยกลุ่มสื่อมวลชน นักวิชาการ และองค์การพัฒนาเอกชน ได้ผลักดันทำให้เกิดการเรียกร้องอย่างจริงจังของประชาชน เพื่อแสวงหาสิทธิอันชอบธรรม ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ โดยพยายามเรียกร้องให้มีกฎหมายรับรองสิทธิของสาธารณชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ เพื่อเปิดโอกาสให้สาธารณชนสามารถตรวจสอบความโปร่งใส (Transparency) ในการดำเนินงานและร่วมรับรู้กระบวนการดำเนินงานและการตัดสินใจต่าง ๆ ของทางราชการ (ปาริชาต สถาปิตานนท์ สโรบล, 2542) ในส่วนของสื่อวิทยุและโทรทัศน์เองภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ทำให้การเรียกร้องการเปิดเสรีวิทยุโทรทัศน์เป็นไปอย่างกว้างขวางและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยเริ่มขึ้นตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2535-2540 มีเหตุการณ์สำคัญตามลำดับคือ ในช่วงของรัฐบาลชั่วคราวซึ่งมีนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เสนอให้มีการปฏิรูประบบสื่อของรัฐทั้งหมด อันหมายรวมถึงการเปิดให้ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีกรรมสิทธิ์ในคลื่นวิทยุและโทรทัศน์ได้ หลังจากการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกันยายน พ.ศ. 2535 รัฐบาลผสมซึ่งมีนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีมติให้จัดตั้งสถานีโทรทัศน์ในระบบยูเอชเอฟ 1 สถานี ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ผู้ชนะการประมูลคือ กลุ่มสยามทีวี แอนด์คอมมูนิเคชั่น โดยได้รับสัมปทานให้ดำเนินการอย่างเป็นทางการจากสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีในวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2538 และได้ตั้งชื่อสถานีโทรทัศน์แห่งใหม่ว่า สถานีโทรทัศน์ไอทีวี (ITV-Independent Television) หรือทีวีเสรี เริ่มออกอากาศเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2535 (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2542) ทั้งนี้มีเงื่อนไขสัญญาการประมูลที่ทำให้สถานีโทรทัศน์ช่องนี้ต่างจากช่องอื่น ๆ คือ มีการกำหนดสัดส่วนให้เสนอรายการข่าว สารคดีและสารประโยชน์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 และผู้ถือหุ้นเป็นนิติบุคคลต้องไม่ถือหุ้นเกินร้อยละ 10 เพื่อป้องกันการผูกขาด และในระยะเวลาต่อมาในปี พ.ศ. 2540 สถานีโทรทัศน์ไอทีวีได้เกิดปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผล

กระทบต่อการชำระค่าสัมปทาน ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขสัญญาการประมูลในเดือนเมษายน พ.ศ. 2543 โดยแก้ไขให้ผู้ถือหุ้นสามารถถือหุ้นได้มากกว่าร้อยละ 10 และมีผู้ถือหุ้นรายใหม่ คือ บริษัทชินคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นกลุ่มทุนที่เชื่อมต่อกับกลุ่มการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในยุครัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร (ช่วงปี พ.ศ. 2546-2547) กล่าวได้ว่าในช่วงนั้นสถานีโทรทัศน์ไอทีวีถูกแทรกแซงจากอำนาจทุนและการเมืองอย่างหนัก และก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ภายในสถานีโทรทัศน์ไอทีวี (นิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ และนฤมล ทับจุมพล, 2554) ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย (2547) ได้รายงานสถานการณ์ด้านสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชนในรอบปี 2546 ว่าเป็นช่วงที่ถูกทำหายอย่างเข้มข้นและรุนแรงกว่าสถานการณ์ในรอบปี 2545 แม้ว่าส่วนใหญ่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันตั้งแต่การเข้ารับตำแหน่งของรัฐบาลพรรคไทยรักไทยในต้นปี 2544 แต่ผลกระทบที่เกิดกับวงการสื่อสารมวลชนได้ปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้นในปี 2546 เนื่องจากสภาพปัญหาของการมีผลประโยชน์ขัดแย้ง (Conflict of Interest) ระหว่างการทำหน้าที่บริหารงานสาธารณะ กับธุรกิจของกลุ่มการเมืองพรรครัฐบาล ที่มีกลุ่มทุนสื่อสารเป็นฐานเชื่อมต่อกับอำนาจทางการเมือง ก่อให้เกิดการแทรกแซง และกวาดต้อนสื่อมาเป็นพวกเป็นไปอย่างกว้างขวาง รวมทั้งการเข้าไปจัดการกับเนื้อหาและสัดส่วนรายการของสื่อต่าง ๆ จนทำให้วงการสื่อสารมวลชนต้องหวาดระแวงถึงอุปสรรคต่อหลักการของความเป็นสื่อเสรีและสื่อที่มีอิสรภาพ โดยเฉพาะสื่อมวลชนประเภทวิทยุและโทรทัศน์ สิ่งที่เห็นได้ชัดคือการถูกแทรกแซงทั้งในเชิงโครงสร้าง จากแนวทางการปฏิรูปสื่อตามมาตรา 40 ในรัฐธรรมนูญที่ให้องค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ยังคงเป็นไปอย่างไร้แววของความสำเร็จ หน่วยงานของรัฐยังคงเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในสื่อวิทยุกระจายเสียงและสื่อโทรทัศน์ โดยใช้อำนาจครอบครองสื่อในลักษณะควบคุมสร้างความไม่โปร่งใสในการบอกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงสัญญากับผู้ประกอบการ และทำให้เกิดกรณีปัญหาที่เป็นภัยคุกคามต่อสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข่าว และการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนกรณีการแทรกแซงเชิงเนื้อหาที่เช่นเดียวกัน โดยเป็นผลสืบเนื่องมาจากการแทรกแซงและควบคุมสื่อในระดับโครงสร้าง ก่อให้เกิดการผูกขาดความคิดเห็นของกลุ่มที่เป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสาร เช่น รัฐบาลพรรคการเมือง การตรวจสอบข่าวที่ไม่มีกฎหมายชัดเจน ทั้งโดยสื่อมวลชนนั่นเอง และกลไกที่กำกับควบคุม นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดการสร้าง ความขัดแย้งในกลุ่มนักวิชาชีพระหว่างจริยธรรมทางสังคมอีกด้วย การแทรกแซงเชิงเนื้อหาโดยการปรับสัดส่วนรายการของไอทีวีดังกล่าวนี้ ถือว่าขัดต่อเจตนารมณ์ของทีวีเสรีและปรัชญาของการปฏิรูป สื่อที่เกิดขึ้นหลังจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 ซึ่งกระแสประชาชนเรียกร้องให้มีสถานีโทรทัศน์แห่งใหม่ ที่มีความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการเสนอข้อมูลข่าวสาร กรณีที่เกิดขึ้นกับไอทีวี ณ ขณะนั้น จึงจัดได้ว่าเป็นการแทรกแซงสื่อเชิงเนื้อหาโดยอาศัยกระบวนการที่อ่อนประสิทธิภาพของรัฐ และช่องโหว่ของข้อสัญญา รวมทั้งยังเป็นการแทรกแซง

ที่มาในรูปของการอ้างความจำเป็นของการแข่งขันอย่างเสรีในอุตสาหกรรมสื่อ (สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2547) อย่างไรก็ตามแม้ว่าในช่วงระยะเวลาดังกล่าวสื่อมวลชนได้ถูกท้าทายโดยการคุกคาม แทรกแซง ไลครอนเสรีภาพ ถูกครอบงำจากหลายฝ่าย ซึ่งขณะที่ผลบังคับใช้ทางกฎหมายต่าง ๆ ยังไม่เด่นชัดและไม่คืบหน้าเท่าที่ควร แต่สื่อบางกลุ่มได้ใช้ความพยายาม ที่จะนำเสนอข่าวสารที่ถูกต้อง เที่ยงธรรมและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริงโดยการให้พื้นที่ให้เวลากับทุกฝ่าย แม้ว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจะทำให้การทำงานของสื่อเป็นไปด้วยความยากลำบาก ซึ่งเป็นปัญหาที่ท้าทายของสื่อในยุครัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แต่สื่อก็ไม่ได้ละความพยายามที่จะทำหน้าที่โดยยึดหลักแห่งจรรยาบรรณวิชาชีพและได้มีการรวมตัวกันเป็นองค์กรวิชาชีพเพื่อควบคุมและปกป้องสิทธิเสรีภาพของสื่อและของประชาชน อันเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างคนและประเทศชาติให้เข้มแข็งเพื่อต่อสู้กับอำนาจรัฐและระบอบทุนนิยมที่ไม่เป็นธรรมได้ (สุกัญญา บุรณเดชาชัย, 2549) จะเห็นได้ว่าภายใต้กระบวนการตัดสินใจแบบทางเลือกของการสื่อสารที่ให้ความสำคัญกับประชาชนเป็นศูนย์กลาง เน้นการมีส่วนร่วมของพลเมือง การใช้สื่อจะถูกขยายผลในมิติที่กว้างขึ้นไม่มีเพียงเฉพาะสื่อมวลชนเท่านั้น แนวคิดนี้สื่อมวลชนอาจถูกลดทอนความสำคัญลง แต่อย่างไรก็ตามสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ก็ยังถือว่ามียุทธูปถัมภ์อย่างมากกับสังคม แม้การเปิดเสรีสื่อจะเกิดขึ้นมาได้สักระยะหนึ่งควบคู่ภายใต้กระบวนการตัดสินใจแบบทางเลือก แต่ด้วยบริบทของโครงสร้างทางสังคมยังมีข้อจำกัดทำให้การใช้เสรีของสื่อโทรทัศน์ผิดเพี้ยนไป ทั้งยังไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ กับสังคม เป็นเพียงการเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มรัฐและทุนเช่นเดิม

กระทั่งเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 โดยการนำของ พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน เป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของสื่อวิทยุโทรทัศน์ สืบเนื่องจากกรณีของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ได้ถูกยกเลิกสัมปทานเมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2550 เนื่องจากการที่ได้มีการแก้ไขสัญญาเพื่อลดค่าสัมปทานรายปี และเพิ่มสัดส่วนรายการบันเทิงให้มากขึ้น และให้กรมประชาสัมพันธ์ ดำเนินการออกอากาศ สถานีโทรทัศน์ชื่อใหม่ ในคลื่นความถี่เดิม โดยใช้ชื่อว่า สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี จึงทำให้สถานีโทรทัศน์ช่องดังกล่าวกลายเป็นสื่อที่หน่วยงานของรัฐมีกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของโดยสมบูรณ์ ภูษิตต์ ภูริปาณิก (2557) ได้สรุปไว้ว่าเหตุการณ์รัฐประหารครั้งนั้นส่งผลให้นักวิชาการและนักวิชาชีพสายสื่อสารมวลชน พร้อมทั้งองค์กรภาคประชาชน เรียกร้องให้รัฐบาลของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ดำเนินการปฏิรูปสื่ออย่างจริงจังโดยเน้นความเป็นอิสระจากการเมืองและกลุ่มทุน เพื่อให้สามารถตั้งอยู่บนประโยชน์สุขของสาธารณะอย่างแท้จริง ภายใต้แนวคิดมีความเท่าเทียม เป็นธรรม และทั่วถึง เน้นประโยชน์สาธารณะมากกว่าประโยชน์ทางการค้า โดยรัฐต้องกำหนดสัดส่วนเนื้อหาการรายการสาธารณะและบันเทิง รวมทั้งต้องเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนกลุ่มต่าง ๆ สามารถใช้เป็นพื้นที่สื่อสารได้ อย่างหลากหลาย ทั่วถึง และเท่าเทียม รวมไปถึงชุมชนท้องถิ่นต้องมีสิทธิเป็นเจ้าของสื่อเพื่อประโยชน์สาธารณะของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ ในฐานะประชาชนผู้เป็นเจ้าของทรัพยากร อีกทั้งผู้บริโภคสื่อต้องมี

โอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดและตัดสินใจนโยบายที่เกี่ยวกับสื่อ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการจัดสรรคลื่นความถี่ กำหนดเนื้อหา ช่วงเวลา รายการที่สอดคล้องกับความจำเป็น และความต้องการของกลุ่มคนที่แตกต่างกันหลากหลายในสังคมอย่างเพียงพอ ซึ่งเหล่านี้อาจเป็นกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสื่อสาร ร่วมคิดร่วมทำบนเป้าหมายสถานภาพของสื่อภาคประชาชน จึงเป็นการถือกำเนิดขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (Thai Public Broadcasting Service) หรือ ส.ส.ท. ในฐานะองค์การสื่อสารสาธารณะที่ไม่แสวงผลกำไรแห่งแรกของประเทศไทย ภายใต้ชื่อ “โทรทัศน์สาธารณะ Thai PBS” เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2551

แนวคิดของโทรทัศน์สาธารณะที่แตกต่างจากโทรทัศน์เชิงพาณิชย์ และโทรทัศน์ของรัฐคือโทรทัศน์สาธารณะมีปรัชญาและแนวทางในการดำเนินการที่ถือว่าประชาชนเป็นพลเมืองเจ้าของประเทศ และสื่อมีฐานะเป็นพื้นที่สาธารณะในการให้ข้อมูลข่าวสารและเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ของประชาชน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ ต้องเป็นอิสระจากรัฐบาลและกลุ่มทุน จึงจะสามารถเป็นพื้นที่สาธารณะเพื่อประโยชน์สาธารณะ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2550) ซึ่งสถาบันวิชาการสื่อสารสาธารณะ (2555) ได้ชี้ให้เห็นว่าหลักการของ “สื่อสาธารณะ” ที่สำคัญคือเป็นสื่อสำหรับทุกคน เปิดพื้นที่ให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม ตอบสนองความต้องการของคนทุกกลุ่มให้มากที่สุด โดยไม่จำกัดเรื่องเพศ วัย ฐานะ การศึกษา ภายนอก เชื้อชาติ ศาสนา ต้องมีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน มีความอิสระในการนำเสนอข่าวสารโดยยึดถือประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ และถือเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมประชาธิปไตย เพราะทุกคนมีสิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างดีและมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ การเกิดขึ้นของสถานีโทรทัศน์สาธารณะในต่างประเทศ มีมานานหลายทศวรรษ ยกตัวอย่างเช่น ในประเทศอังกฤษมีสถานีโทรทัศน์บีบีซี (BBC) ซึ่งถือเป็นสื่อสาธารณะที่เป็นแม่แบบสำคัญของสื่อสาธารณะทั่วโลก ประเทศญี่ปุ่นก็มีสถานีโทรทัศน์ เอ็นเอชเค (NHK) ประเทศสหรัฐอเมริกามีสถานีโทรทัศน์ พีบีเอส (PBS) ซึ่งสื่อสาธารณะในแต่ละประเทศนั้นมีรูปแบบการดำเนินงานที่ต่างกันไปตามบริบทของสังคมนั้น ๆ แต่ทั้งหมดล้วนมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือ ยึดถือประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ด้วยความเป็นอิสระและความเป็นสาธารณะของไทยพีบีเอส ภายใต้การรองรับของ พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยนี้เอง ไทยพีบีเอสซึ่งถือว่าเป็นสื่อสาธารณะแห่งแรกของประเทศไทย ทั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เกิดการรับรู้และการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมของประชาชน โดยวางนโยบายด้านการบริหารไว้ส่วนหนึ่งว่า ต้องกำหนดโครงสร้างการบริหารให้สามารถรองรับพันธกิจองค์การด้านการผลิต การเผยแพร่ การให้บริการด้านข่าวสาร การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน และการพัฒนา มาตรฐานความเป็นองค์การสื่อสารสาธารณะแห่งชาติ (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2557) ซึ่งการเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมของสื่อสาธารณะภายใต้แนวคิดนี้เอง รายการของไทยพีบีเอสโดยส่วนใหญ่จึงถูกผลิต

ขึ้นโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ผ่านกระบวนการร่วมคิดร่วมสร้าง วัตถุประสงค์หลักของรายการ มุ่งเน้นการส่งเสริมคุณค่าในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย การศึกษา ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเข้มแข็งของสังคมและชุมชน สะท้อนเอกลักษณ์ความเป็นไทยและเท่าทันสังคมโลก ส่งเสริมความรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนในฐานะพลเมือง ที่เป็นสมาชิกของชุมชน สังคม ให้มีความตระหนักถึงสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบ นำเสนอความบันเทิงที่สร้างสรรค์ ส่งเสริมคุณค่าที่ดีงามของสังคม หรือยกระดับสุนทรียภาพของประชาชน สถาบันวิชาการสื่อสารมวลชน (2555) ความชัดเจนของแนวคิดความเป็นสื่อสาธารณะของไทยพีบีเอส และปรัชญาการดำเนินงานที่มีความเป็นอิสระจากรัฐและทุน เน้นสร้างการมีส่วนร่วมและเปิดพื้นที่ให้คนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน ทำให้ไทยพีบีเอสได้กำหนดกลยุทธ์เพื่อผลิตรายการได้แนวคิดการเป็นสื่อสาธารณะ ซึ่งประกอบด้วย การขยายการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองในการผลิตข่าวและรายการ เพิ่มความสามารถในการสร้างสรรค์งานของผู้ผลิตภาคพลเมือง เปิดพื้นที่สร้างรายการรองรับผู้ชมผู้ฟังในภูมิภาคมากขึ้น สร้างการติดตามด้วยการกำหนดผังรายการในแต่ละวันอย่างต่อเนื่อง และวางผังรายการที่สอดคล้องกับพฤติกรรมการรับชมที่เปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบการรับสื่อของผู้ชม ผู้ฟัง และการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีการสื่อสารใหม่ ๆ เข้าถึงกลุ่มผู้ชม ผู้ฟัง ในสื่อทุกช่องทางของ ส.ส.ท. (Multi Platforms) ยกกระดับความร่วมมือกับองค์กรและหน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ ในการพัฒนาประเด็นสำคัญเพื่อประโยชน์สาธารณะ และการให้นำหนักการผลิตข่าวและรายการสดมากขึ้น เชื่อมโยงกิจกรรมหน้าจอและหลังจอ ซึ่งในส่วนประเด็นหลักสำคัญของข่าวและรายการข่าวในปี 2558 นั้น ได้กำหนดประเด็นเพื่อนำเสนอและสร้างการตระหนักให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคม จำนวนทั้งสิ้น 5 ด้าน คือ ด้านการต่อต้านการทุจริตและคอร์รัปชัน ด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม ด้านประชาคมอาเซียน ด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ ด้านการสร้างสันติภาพภาคใต้ ด้านปฏิรูป (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2558)

การผลิตรายการเพื่อสอดรับนโยบายความเป็นสื่อสาธารณะของไทยพีบีเอสนั้น “รายการเวทีสาธารณะ” เป็นอีกหนึ่งรายการที่ตอบโจทย์นโยบายการเป็นโทรทัศน์สาธารณะของไทยพีบีเอส เป็นรายการโทรทัศน์ประเภทรายการข่าว ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับข่าว แต่จะมีการนำมาผลิตขยายผลให้มีมิติที่หลากหลายมากกว่าการนำเสนอข่าวโดยทั่วไป โดยอาจเป็นเรื่องราวที่อยู่ในกระแสหรือเป็นประเด็นที่มีแง่มุมที่น่าสนใจ ซึ่งตัวรายการมีเอกลักษณ์ทั้งในเชิงของรูปแบบรายการ เนื้อหาและประเด็นในการนำเสนอ รายการเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วน ในมีส่วนร่วมในการผลิตรายการหรือกำหนดประเด็น เปิดพื้นที่สื่อสารสาธารณะบนหน้าจอโทรทัศน์ให้กับคนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม เพื่อสนทนา สะท้อนปัญหาและสถานการณ์ เจาะลึกประเด็นปัญหา ทำความเข้าใจและร่วมกันหาทางออกทั้งการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการขับเคลื่อนสังคมและมุ่งหวังให้ผลการออกอากาศได้สร้างการเปลี่ยนแปลงระดับนโยบาย หรือสร้างการตื่นตัวในการมีส่วนร่วมต่อ

ประเด็นทางสังคมในขณะนั้น รายการเวทีสาธารณะนั้น เกิดจากแนวคิดและความตั้งใจของสถานีที่ต้องการเปิดตัวสถานีด้วยประเด็นความทุกข์ร้อนของชาวบ้าน และเป็นประเด็นที่สื่อมวลชนกระแสหลักทั่ว ๆ ไปไม่ได้ให้ความสนใจ ซึ่งเหตุการณ์ความขัดแย้งรุนแรงและเกิดการปะทะกันในชุมชนกรณีโครงการก่อสร้างโรงถลุงเหล็กในเครือสหวิริยา ณ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสได้ลงพื้นที่เพื่อทำข่าว เจาะลึกประเด็นปัญหา ร่วมจัดเวทีเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่ายและร่วมกันหาทางออก ด้วยผู้บริหารสถานีเห็นองค์ประกอบของเวทีและมีแนวคิดที่สื่อสาธารณะมีความจำเป็นต้องทำหน้าที่ในลักษณะนี้ จึงได้กำหนดให้ทีมงานจัดทำเป็นรายการของสถานีนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จึงถือได้ว่าการถ่ายทอดสดเวทีรับฟังความคิดเห็น กรณีความขัดแย้งโครงการก่อสร้างโรงถลุงเหล็กดังกล่าวเป็นเทปแรกในการออกอากาศของรายการ ซึ่งเป็นวันเดียวกันกับวันที่เปิดสถานี ภายหลังจากนั้นจึงตั้งชื่อรายการว่า “เวทีสาธารณะ”

ท่ามกลางสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่รุนแรงในช่วงปี พ.ศ. 2556-2557 การประท้วงต่อต้านรัฐบาลยิ่งลักษณ์ของกลุ่มมวลชนมหาประชาชน กระทั่งการพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร โดยการประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร วันที่ 20 พฤษภาคม 2557 นำโดยพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา และจัดตั้งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เพื่อทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน คสช. ได้ใช้อำนาจกฎอัยการศึกปิดกั้นอำนาจการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนวทางต่อการปฏิรูปประเทศ ทำให้สังคมเกิดความตึงเครียดมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นความท้าทายของสื่อมวลชนอย่างยิ่งในการทำหน้าที่ผลิตรายการที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง สื่อที่อยู่ในระบบทุนและรัฐได้ส่งวนท่าทีและการนำเสนอข่าวทางด้านการเมือง แต่รายการเวทีสาธารณะขณะนั้นได้ใช้โอกาสการเป็นสื่อสาธารณะจัดเวทีในประเด็นของการปฏิรูปประเทศในทุกภาคทั่วประเทศ เพื่อหวังสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำและปฏิรูปประเทศไปในแนวทางที่ได้ประโยชน์ต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม ซึ่งถือว่าเป็นความท้าทายอย่างยิ่งต่อสถานการณ์บ้านเมืองในช่วงนั้น นอกเหนือจากประเด็นการปฏิรูปแล้ว รายการยังได้มีการจัดเวทีในประเด็นความทุกข์ร้อนและแง่มุมอื่น ๆ เรื่อยมา โดยสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมล้อมวงคุย แสดงความคิดเห็น โดยการเชิญทุกภาคส่วนมาร่วมเวทีเพื่อหวังผลสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยกรณีของรายการเวทีสาธารณะนี้เอง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ผู้ศึกษาสนใจศึกษา “บทบาทของรายการเวทีสาธารณะกับการสร้างการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม” ซึ่งรายการเวทีสาธารณะ นอกจากบทบาทและการทำหน้าที่ของการเป็นสื่อมวลชนเพื่อนำเสนอข่าวสารแล้วนั้น รายการยังได้สร้างการมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อประเด็นต่าง ๆ ของสังคมอย่างไร ท่ามกลางสถานการณ์บ้านเมืองในช่วงเวลาในช่วงของปี พ.ศ. 2557-2558 ที่มีเหตุการณ์สำคัญ ๆ เกิดขึ้นมากมาย

1.2 ปัญหานำวิจัย

- 1) รายการเวทีสาธารณะมีกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมอย่างไร
- 2) ผลจากรายการเวทีสาธารณะจากการสร้างการมีส่วนร่วมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในระดับไหน อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของรายการเวทีสาธารณะในการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม
- 2) เพื่อศึกษาผลของการสร้างกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของรายการเวทีสาธารณะที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) การวิจัยในครั้งนี้จะสามารถนำเสนอถึงกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของรายการเวทีสาธารณะ และผลของการสร้างการมีส่วนร่วมที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม ซึ่งเป็นบทบาทหนึ่งที่สำคัญต่อการทำหน้าที่สื่อสาธารณะของประชาชน
- 2) ผลจากการวิจัยสามารถนำไปเป็นประโยชน์ทางวิชาการซึ่งสามารถนำไปใช้อ้างอิง และศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในประเด็นการผลิตรายการที่สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของสื่อสาธารณะ และสื่อสาธารณะกับการสร้างการเปลี่ยนแปลงรวมไปถึงประเด็นอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงต่อไป

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษา เรื่อง “บทบาทของรายการเวทีสาธารณะกับการสร้างการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม” ได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาวิจัยดังนี้

- 1) มุ่งที่จะศึกษา “รายการเวทีสาธารณะ” ในฐานะการเป็นรายการบน “สื่อสาธารณะ” ซึ่งศึกษาในมิติของกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในรายการ บทบาทต่อสังคม และผลที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) วิเคราะห์ประเด็นจากเทปบันทึกรายการ (Content

Analysis) ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

2) วิเคราะห์ประเด็นจากเทปบันทึกรายการ (Content Analysis) ตั้งแต่ตั้งแต่ มกราคม 2557-กรกฎาคม 2558 จำนวน 80 ตอน

3) สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) 4 กลุ่ม จำนวน 14 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้ผลิตรายการ 2) ผู้แทนกลุ่มที่เข้าร่วมรายการ 3) นักวิชาการที่เชี่ยวชาญในด้านสื่อมวลชน 4) ผู้แทนสมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ

4) การศึกษาครั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะประเด็นที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยศึกษาตามกรอบแนวคิดทฤษฎี ดังแสดงในบทที่ 2 ของรายงานวิจัยฉบับนี้

1.6 นิยามศัพท์

รายการเวทีสาธารณะ หมายถึง รายการโทรทัศน์ ประเภทรายการข่าว ที่ผลิตโดยสำนักข่าวไทยพีบีเอส ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับข่าว แต่จะมีการนำมาผลิตขยายผลให้มีมิติที่หลากหลายมากกว่าการนำเสนอข่าวโดยทั่วไป โดยอาจเป็นเรื่องราวที่อยู่ในกระแสหรือเป็นประเด็นที่มีแง่มุมที่น่าสนใจ ออกอากาศเป็นทุกวันศุกร์ เวลา 13.00-14.00 น. (ในปี 2558) ทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เป็นรายการล้อมวงสนทนาร่วมกันจากทุกฝ่าย เพื่อสะท้อนปัญหาและสถานการณ์ เจาะลึกประเด็นปัญหาทำความเข้าใจและร่วมกันหาทางออกทั้งการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มุ่งหวังให้ผลการออกอากาศสามารถขับเคลื่อนสังคม และได้สร้างการเปลี่ยนแปลงระดับนโยบาย หรือสร้างการตื่นตัวในการมีส่วนร่วมต่อประเด็นทางสังคมในขณะนั้น

สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (TPBS) หมายถึง สถานีโทรทัศน์ที่บริการสาธารณะแห่งแรกของประเทศไทย จัดตั้งขึ้นภายใต้ พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551 เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2551 โดยมีรายได้จากภาษีสรรพสามิตที่เก็บจากสุราและยาสูบ มีเป้าหมายที่จะเป็นสถานีโทรทัศน์ ที่สรรค์สร้างรายการข่าว รายการสารประโยชน์ และรายการสาระบันเทิง ที่มีคุณภาพและมาตรฐาน ตามข้อบังคับด้านจริยธรรมขององค์กร โดยยึดถือประโยชน์สาธารณะเป็นที่ตั้ง

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ภาคพลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในรายการเวทีสาธารณะ นอกเหนือจากการเป็นแค่เพียงผู้รับสาร ซึ่งแบ่งเป็น 5 มิติ ดังนี้ ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในฐานะเป็นแหล่งข่าวหรือเจ้าของประเด็น 2) มีส่วนร่วมวางแผนกำหนดเนื้อหารายการ 3) การมีส่วนร่วมในรายการ 4) การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนประเด็น 5) การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อเนื้อหารายการ

ประเด็นทางสังคม หมายถึง เหตุหรือสถานการณ์ที่ถูกนำเสนอผ่านรายการเวทีสาธารณะ ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อคนจำนวนหนึ่ง อาจเกิดขึ้นในระดับที่รู้สึกว่าการร่วมกันหาทางแก้ปัญหา นั้นให้ดีขึ้น หรือสร้างกระบวนการ กลไกใด ๆ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อน ประเด็นนั้น โดยประเด็นทางสังคมที่ถูกนำเสนอคือ 1) ประเด็นเกี่ยวกับการการปฏิรูป 2) ประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบจากนโยบายรัฐหรือโครงการขนาดใหญ่ 3) ประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ 4) ประเด็นเกี่ยวกับชุมชนสังคมและวัฒนธรรม 5) ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน 6) ประเด็นเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

บทที่ 2

กรอบแนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของรายการเวทีสาธารณะกับการสร้างการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม” ผู้ศึกษาได้นำแนวคิด ทฤษฎี มาใช้เป็นแนวทางกำหนดกรอบความคิดในการศึกษา ดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดสื่อมวลชนกับการการพัฒนา
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีบทบาทหน้าที่และการกำหนดวาระของสื่อโทรทัศน์
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อสาธารณะ
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการผลิตรายการโทรทัศน์
- 2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
- 2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดสื่อมวลชนกับการการพัฒนา

จากการศึกษาแนวคิดสื่อมวลชนกับการพัฒนาเพื่อเป็นกรอบในการทำวิจัย ผู้ศึกษาได้สรุปแนวคิดได้ดังนี้

วูรพงศ์ ลาภเจริญ (2554) มองว่าการสื่อสารในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของสังคมไว้ 2 ลักษณะคือ มีหน้าที่ในสังคมทั้งสภาพปกติและสภาพของการพัฒนา โดยการใช้สื่อสารเพื่อพัฒนานั้น จำเป็นต้องใช้สื่อเป็นเครื่องมือ ซึ่งสื่อจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการนำข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาจากหน่วยงานที่ทำเกี่ยวกับการพัฒนาไปสู่ประชาชน ผู้เป็นเป้าหมายของการพัฒนา โดยปกติสื่อที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อการพัฒนา แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ และสื่อมวลชน ซึ่งเมื่อนำสื่อทั้ง 3 ประเภทมาใช้ร่วมกัน จึงสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารเพื่อพัฒนาได้

จุฑารัตน์ โสตาศรี (2558) ได้เสนอว่า การสื่อสารเพื่อการพัฒนา ครอบคลุมถึงการนำทรัพยากรการสื่อสารทุกรูปแบบมาใช้เพื่อส่งเสริมกระบวนการพัฒนาประเทศหรือการเปลี่ยนแปลงสังคม ปัญหาอื่นที่เราต้องเผชิญคือ จะต้องกำหนดขอบเขตความหมายของคำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน โดยเฉพาะ “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” (Social Change) “การพัฒนาประเทศ” (National

Development) “การสื่อสาร” (Communication) “ความทันสมัย” (Modernization) โดยจุฑารัตน์ โสตาศรี (2558) ได้ตั้งข้อสังเกตว่าขอบเขตของสื่อสารพัฒนานั้นควรจำกัดอยู่เฉพาะการพัฒนาประเทศเท่านั้นหรือไม่ น่าจะขยายถึง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วย โดยถือว่าการพัฒนาประเทศเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงสังคม

นอกจากนี้ วุฑพงศ์ ลาภเจริญ (2554) ยังเสนอว่าในการปรับเปลี่ยนระบบการสื่อสารในสังคม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากคนในสังคม โดยระบบของการสื่อสารของสังคมมักประกอบด้วย ระบบการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ภายในสังคม และระหว่างสังคมต่าง ๆ สู่ระบบเครือข่ายการสื่อสารที่เชื่อมโยงสมาชิกในสังคมเข้าด้วยกัน ระบบที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในสังคมสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่สำคัญ และใช้เวทีการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้การแสดงออกทางความคิดและการแสวงหาแนวทางร่วมกันในการเปลี่ยนแปลงสังคม ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงแนวทางแก้ปัญหาทางสังคม ซึ่งนักสังคมวิทยาได้เสนอแนะไว้แล้วโดยจะเห็นว่าการสื่อสารนั้นควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคมได้ดังนี้ (วุฑพงศ์ ลาภเจริญ, 2554)

- 1) การสื่อสารมีส่วนช่วยให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาของสังคมในด้านการเกี่ยวกับการปรับตัวของบุคคลให้สอดคล้องกับสังคม
- 2) การสื่อสารมีส่วนทำให้ชุมชนทราบถึงปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม
- 3) การสื่อสารมีส่วนช่วยในการส่งเสริมความนิยมในสังคม บทบาทของการสื่อสารที่มีส่วนช่วยในการส่งเสริมความนิยมของสังคมนี้กำลังแพร่หลายในยุคปัจจุบัน
- 4) การสื่อสารมีส่วนช่วยในการขอความร่วมมือจากประชาชน บทบาทของการสื่อสารเพื่อขอความร่วมมือในการบริจาคเพื่อสาธารณกุศลต่าง ๆ
- 5) การสื่อสารส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคของสังคม

นอกจากนี้ จุฑารัตน์ โสตาศรี (2558) ได้สรุปแนวคิดของนักปรัชญาซึ่งได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อมวลชนต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมทางบวกไว้ เช่น ซี เอช คูลีย์ (C.H. Cooley) เห็นว่าสื่อมวลชนเป็นอุปกรณ์สำคัญที่ช่วยให้สังคมมนุษย์ขยายตัวออกไป สื่อมวลชนทำให้สังคมมีชีวิต มีวิญญาณ สามารถตัดสินใจ และรู้วิธีแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้และสุดท้ายสื่อมวลชนจะนำไปสู่สังคมมวลชน ส่วน มาร์กซ์ และ เลนิน มีแนวคิดที่ว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับการโฆษณาชวนเชื่อสามารถชักจูงให้ประชาชนทั่วไปมีความคิดเห็นและปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งได้ ถ้าสามารถควบคุมสื่อมวลชนได้ก็เท่ากับควบคุมสังคมทั้งหมดไปในตัวด้วย ดังนั้นการวิเคราะห์บทบาทของสื่อมวลชนในการพัฒนาประเทศจะประสบความสำเร็จมากน้อย และก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมาก นอกจากนี้นักวิชาการบางท่านยังเสนอแนะให้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนกับการพัฒนาประเทศภายใต้ขอบเขตของ “การเปลี่ยนแปลงสังคม” สื่อมวลชนจึงเป็นบุคคลหรืออุปกรณ์สำคัญที่ช่วยให้สังคมมนุษย์ขยายตัวออกไป มีชีวิตมีความสุข มีการเปลี่ยนแปลงในหลายแง่หลายมุม ประชาชนทั่วไปสามารถ

เรียนรู้สามารถตัดสินใจ และรู้วิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ จากการสื่อสารของสื่อมวลชน และนำไปสู่สังคมของมวลชนในที่สุด

ปารีชาต สถาปิตานนท์ สโรบล (2542) ได้สรุปความสำคัญของกระบวนการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงในต่างประเทศไว้ตอนหนึ่งว่า เดวิท แมทิวส์ ประธานมูลนิธิแคตเตอร์ริง ได้สะท้อนความสำคัญของกระบวนการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลง ไว้ในหนังสือเรื่อง “จากปัจเจกสู่สาธารณะ กระบวนการเสริมสร้างชุมชนในเข้มแข็ง” โดยได้เน้นความสำคัญของช่องทาง หรือเครือข่ายทางการสื่อสารว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของประชาสังคมที่เข้มแข็ง โดยเดวิท แมทิวส์ ได้อ้างถึงข้อค้นพบจากงานวิจัยของโรเบิร์ต พัทแนม วอน กริสแฮม และดักลาส นอร์ท ว่าพื้นฐานสำคัญประการหนึ่งในการสร้างความเป็น “พลเมือง” ให้กับประชาชน ได้แก่ ช่องทาง หรือเครือข่ายการสื่อสารที่เป็นทางการ อาทิ เวที การประชุมเมืองตลอดจนช่องทาง และเครือข่ายการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ อาทิ การพบปะพูดคุยของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในสถานที่ต่าง ๆ โดยช่องทาง หรือเครือข่ายการสื่อสารเหล่านั้นจะเป็นกลไกหลักที่นำไปสู่เจตจำนงทางการเมือง การสร้างสำนักสาธารณะ การเรียนรู้ร่วมกัน การกำหนดประเด็นปัญหาสาธารณะและค้นหาทางเลือกสำหรับชุมชน โดยเดวิท แมทิวส์ ได้เน้นหนักเกี่ยวกับ “กระบวนการสนทนาแบบพินิจพิเคราะห์ (Deliberative Dialogue) ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน ตลอดจนการร่วมกันดำเนินและประเมินผลกิจกรรมสาธารณะ

นอกจากนี้ ปารีชาต สถาปิตานนท์ สโรบล (2542) ยังได้สรุปเพิ่มเติมว่าสื่อมวลชนยังคงเป็นเสมือนเครื่องมือสำคัญในการก้าวสู่ความเป็นประชาสังคม และทำหน้าที่สะท้อนภาพประชาสังคม โดยในส่วนของสื่อมวลชน แจน ซาฟเฟอร์ ผู้อำนวยการของ พิวเตอร์สำหรับงานข่าวเพื่อประชาสังคม (Pew Center for Civic Journalism) ได้กล่าวว่า งานข่าวเพื่อประชาสังคมจะเกิดขึ้นได้ หากมีการเปลี่ยนแปลงอย่างน้อย 3 ประการ โดยประการที่หนึ่งได้แก่ การเปลี่ยนวัฒนธรรมในห้องข่าว โดยเน้นการนำเสนอข่าว โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เน้นหนักการฟังเสียงประชาชน และการนำเสนอสิ่งที่เป็นประเด็นสนทนาต่าง ๆ ในชุมชน ตลอดจนเน้นการนำเสนอประเด็นปัญหา สารต่าง ๆ อย่างเที่ยงตรง เจาะลึกในทุกมุมมอง และเปิดกว้างให้สมาชิกในชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจร่วมกัน เกี่ยวกับประเด็นปัญหาเหล่านั้น การเปลี่ยนแปลงประการที่ 2 ได้แก่ การเปลี่ยนคำศัพท์ต่าง ๆ ที่ใช้ในข่าว โดยแจน ซาฟเฟอร์ เชื่อมั่นว่า การข่าวเพื่อประชาสังคมจะได้รับความสนใจอย่างสูง หากมีการใช้คำศัพท์ หรือภาษาที่สะท้อนความเป็น “ประชาชน” มากขึ้น และการเปลี่ยนแปลงประการที่ 3 ได้แก่ การเปลี่ยนระบบการให้รางวัลสำหรับข่าว หรือนักข่าว ซึ่งอาจนำไปสู่การกระตุ้นความสำคัญของข่าวในเชิงประชาสังคมมากขึ้น ซึ่งหากมองในมุมมองเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นประชาสังคมนั้น เราอาจกล่าวได้ว่าสมาชิกในสังคมจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนขั้นพื้นฐานด้านการสื่อสารอันได้แก่ การปรับเปลี่ยน “วัฒนธรรม” การสื่อสารของบุคคล ตั้งแต่ระบบความคิด ทัศนคติ การฟัง การพูด การอ่าน การตัดสินใจ การกระทำและการใช้ชีวิตของบุคคล เป็นต้น ซึ่งการ

เปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นสิ่งที่ท้าทาย และใช้เวลาในการฝึกฝน นอกเหนือจากการปรับเปลี่ยนระบบการสื่อสารแล้ว กระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลที่ทำงานในแวดวงสื่อมวลชน ในการทบทวน และปรับเปลี่ยนแนวทางการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร โดยมุ่งเน้นเสนอข้อมูลข่าวสารด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม เน้นหนักนำเสนอเนื้อหาสาระแทนการมุ่งเน้นนำเสนอเฉพาะสิ่งที่ขายได้เท่านั้น นอกจากนั้นควรมุ่งเน้นการเสนอข่าวสารรอบด้าน ดีและไม่ดีและเจาะลึกข้อมูล โดยคำนึงถึงข้อเท็จจริง และการตรวจสอบสภาพปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารประเทศ แทนการนำเสนอข้อมูลตามกระแส หรือการสร้างกระแสสังคม หรือการทำงานเพื่อตอบสนองบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น ตลอดจนการเปิดช่องทางเลือกสำหรับนำเสนอปัญหาต่าง ๆ ผ่านสื่อให้มากขึ้นและประสานงานกับสมาชิกในสังคมในการหาทางออกร่วมกัน

จากที่ ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล (2542) ได้อธิบายไว้เบื้องต้นว่าสื่อมวลชนเป็นเสมือนเครื่องมือสำคัญในการก้าวไปสู่ความเป็นประชาสังคมนั้น ได้สอดคล้องกับ สมสุข หินวิมาน และคณะ (2558) ที่ได้อธิบายไว้ส่วนหนึ่งว่า แนวโน้มการเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ (New Social Movements) ขณะที่แนวโน้มของธุรกิจสื่อด้านหนึ่งจะผันตัวเข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์มากขึ้น แต่ในอีกด้านหนึ่ง เราก็จะเกินขึ้นของบรรดา ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ (New Social Movements) โดยขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่เป็นรูปแบบการต่อสู้ทางสังคมที่แตกต่างไปจากการช่วงชิงอำนาจรัฐเหมือนเหมือนกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในอดีต และอาจเป็นการรูปแบบที่หลากหลาย นอกเหนือไปจากความขัดแย้งเกี่ยวกับชนชั้นหรืออุดมการณ์ทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังรวมเอาประเด็นเรื่องอื่น ๆ เช่น เรื่องเพศสภาวะ (Gender) เชื้อชาติ (Race) ชาติพันธุ์ (Ethnicity) ศาสนา (Religion) วัฒนธรรม (Culture) วัฒนธรรมย่อย (Subculture) ดังนั้นพื้นที่ที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเข้ามาใช้จึงมิใช่เพียงแค่การเข้ามาช่วงชิงพื้นที่สาธารณะของสื่อมวลชนเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงการเคลื่อนไหวผ่านสื่อทางเลือกหรือสื่อเฉพาะกลุ่มอื่น ๆ เพื่อเป้าหมายในการเปลี่ยนแปลงสังคมผ่านพลังอำนาจของภาคประชาชน

ซึ่งจากการศึกษาแนวคิดสื่อมวลชนกับการพัฒนานั้น ผู้ศึกษาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์สื่อมวลชนในฐานะการเป็นสื่อที่ก่อให้เกิดการพัฒนาและนำไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับสังคมในด้านต่าง ๆ

2.2 แนวคิดและทฤษฎีบทบาทหน้าที่และการกำหนดวาระของสื่อโทรทัศน์

2.2.1 แนวคิดและทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน

บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนโดยทั่วไปได้มีนักวิชาการให้ทัศนะไว้ดังนี้

กาญจนา แก้วเทพ (2554, น. 186-187) ได้สรุปหลักสำคัญของทฤษฎีหน้าที่นิยมไว้ว่า ทฤษฎีหน้าที่นิยมมักเปรียบเทียบสังคมกับร่างกายมนุษย์ โดยถือว่าร่างกายทั้งหมดเป็นระบบใหญ่ โดยจะประกอบด้วยระบบย่อย ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยประสานงานกัน ระบบใหญ่จะต้องมีหน้าที่พื้นฐานคือ รักษาเสถียรภาพของทั้งระบบเอาไว้ ทั้งระบบย่อยและระบบใหญ่ต่างก็มีความต้องการเฉพาะส่วน และความต้องการโดยรวมนี้จะต้องสอดคล้องกัน เพื่อให้ระบบทั้งระบบมีความสมดุล หากขัดแย้งกันเอง ทั้งส่วนย่อยและส่วนรวมก็จะพังทลายทั้งคู่ ทุกส่วนจะต้องมีการแบ่งงานกันทำตามหน้าที่ และเป็นหลักการเช่นเดียวกัน หน้าที่ย่อย ๆ หากระบบย่อย ๆ ทำหน้าที่ได้อย่างดี ระบบทั้งหมดก็จะมีเสถียรภาพ แต่หากมีระบบย่อยใดทำหน้าที่ไม่ดีหรือทำหน้าที่ที่เป็นอันตรายต่อส่วนรวมก็จะลดระดับเสถียรภาพทั้งระบบ แบบแผนของกิจกรรม การกระทำที่จะทำหน้าที่ได้ดี จะต้องมีความคงทน พอสมควร กล่าวคือ มิใช่การกระทำที่เป็นไปตามยถากรรมหรือเกิดอย่างบังเอิญ การทำหน้าที่ต่าง ๆ ของระบบย่อย อาจจะแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือการทำหน้าที่อย่างเป็นประจำในภาวะปกติ กับ การทำหน้าที่พิเศษในการปรับตัว ภายใต้ภาวะที่เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อรักษาส่วนรวมทั้งหมดเอาไว้

Lesswell (อ้างถึงใน สมสุข หินวิมาน, 2554) ได้อธิบายถึงแนวคิดบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนต่อสังคมไว้ว่า

- 1) การเฝ้าสังเกตการณ์สภาพแวดล้อม ซึ่งหมายถึงการแจ้งหรือให้ข้อมูลแก่สมาชิกสังคม มีหน้าที่เหมือนสุนัขเฝ้าบ้านของสังคมไม่ว่าสังคมเล็ก ๆ ไปจนถึงระดับสากล
- 2) การประสานสัมพันธ์ส่วนต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งหมายถึงการประสานให้สมาชิกที่กระจัดกระจายในสังคม ร่วมรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม มีบทบาทในการทำให้ผู้คนต่างพื้นที่และเวลามารับรู้ร่วมกันในสิ่งเดียวกัน
- 3) การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงบทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางสังคมต่าง ๆ ทำให้วัฒนธรรมไม่สูญหายไปจากรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

หลังจากนั้น Wright (อ้างถึงใน สมสุข หินวิมาน, 2554) ได้พัฒนาแนวคิดของ Lesswell ออกไป และได้เพิ่มบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนขึ้นมาอีกประการหนึ่ง ได้แก่ หน้าที่การสร้างความเป็นหนึ่งแก่ผู้คนในสังคม

นอกจากนี้ McQuail (อ้างถึงใน สมสุข หินวิมาน, 2554) ได้มีแนวคิดคล้ายกันกับ Lesswell และอธิบายบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนต่อสังคม 5 ประการ ประกอบด้วย

- 1) การให้ข่าวสาร หมายถึง บทบาทในการแจ้งให้ทราบถึงความเป็นไปในสังคม
- 2) การประสานสัมพันธ์ หมายถึง บทบาทในการรวมผู้คน และการกำหนดวาระทางสังคม
- 3) การสร้างความต่อเนื่อง หมายถึง การดำรงวัฒนธรรมและสืบทอดวัฒนธรรมทั้งวัฒนธรรมกระแสหลัก วัฒนธรรมย่อย และวัฒนธรรมลูกผสม
- 4) การให้ความบันเทิง คือ หมายถึง บทบาทในการสร้างความบันเทิงและผ่อนคลายทางสังคม
- 5) การระดมสรรพกำลัง หมายถึง บทบาทในการรณรงค์เพื่อเป้าหมายทางการเมือง สังคม ศาสนา เศรษฐกิจ

ส่วน Wright (อ้างถึงใน สมสุข หินวิมาน, 2554) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ที่พึงประสงค์และบทบาทหน้าที่ไม่พึงประสงค์ (Function and Dysfunction) ของสื่อมวลชนไว้ว่า สื่อมวลชนมีบทบาทหน้าที่ที่เป็นตามประสงค์ (Functions) ต่อสังคมหนึ่ง ๆ แต่บทบาทหน้าที่นั้นอาจเกิดขึ้นพร้อมกับบทบาทที่ไม่เป็นไปตามประสงค์ (Dysfunction) หรือบทบาทในเชิงลบที่ไม่สนองตามความต้องการของปัจเจกบุคคลหรือสังคมได้ ดังตารางเปรียบเทียบดังนี้

ตารางที่ 2.1 การเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ที่ปกติและบทบาทหน้าที่ที่ไม่เป็นไปตามประสงค์ของสื่อตามแนวคิดของ Charles R. Wright

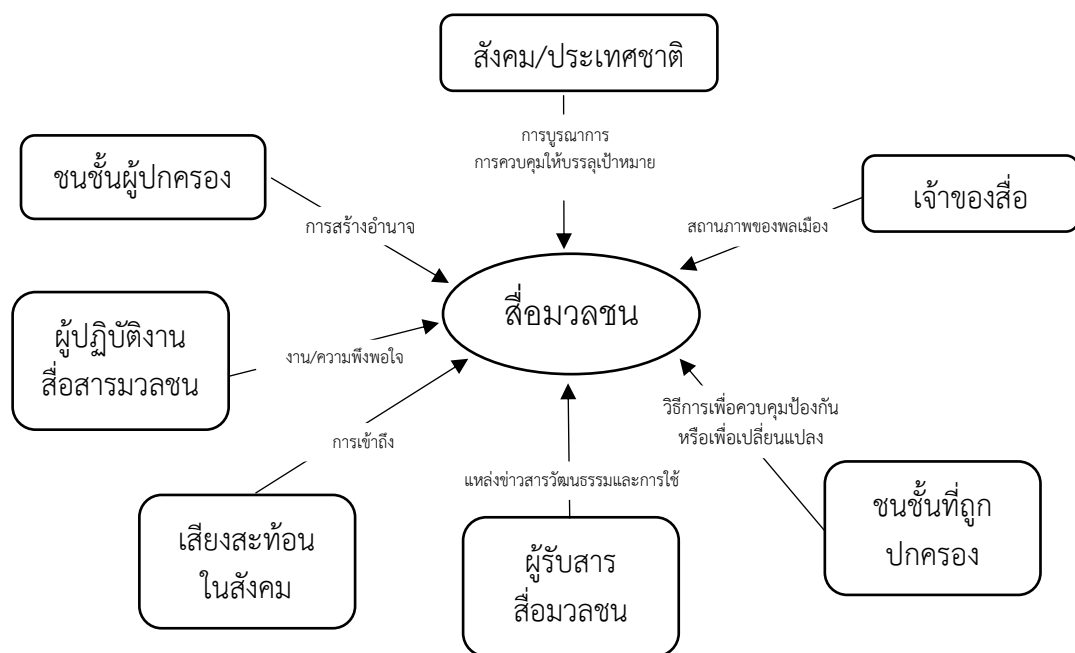
	บทบาทหน้าที่เป็นตามประสงค์ (Functions)	บทบาทที่ไม่เป็นตามประสงค์ (Dysfunction)
รายงานข่าว	เตือนภัย บอกข่าวการเมือง	กลัวภัย ทำให้รู้สึกชีวิตไม่มั่นคง ไม่
รายงานสภาพแวดล้อม	เศรษฐกิจ ลงข่าวให้คนระวังภัย	ปลอตภัย คนรู้สึกชาชิน เอาเยี่ยงอย่าง
ประสานสัมพันธ์ส่วนต่าง ๆ ของสังคม	ช่วยระดมสรรพกำลัง/เป็นพวกเดียวกัน	ลดความหลากหลาย → ขวนเชื่อได้ง่าย
การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม	เพิ่มเอกภาพทางสังคม	ทำให้สังคมมีลักษณะเป็นสังคมมวลชน
การบันเทิง	เพิ่มโอกาสการพักผ่อนหย่อนใจ	ลดความสำนึกต่อส่วนรวม ทำให้หึงมายมอมเมา สร้างค่านิยมที่ผิด

แหล่งที่มา: Wright (อ้างถึงใน สมสุข หินวิมาน, 2554).

การไม่ทำหน้าที่ของสื่อมวลชน (Non-Function) หมายถึง การที่สื่อมวลชนไม่ทำหน้าที่สื่อต่อสังคมอย่างที่สังคมคาดหวัง ซึ่งการที่สื่อโทรทัศน์แสดงบทบาทหน้าที่ต่อสังคม ทั้งทางบวกทางลบ

หรือการไม่ทำหน้าที่เกิดจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องแวดล้อมตัวของสื่อ เช่น จากลักษณะธรรมชาติของตัวสื่อโทรทัศน์เองและปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม อาทิการถูกรวบงำเชิงอำนาจ อันส่งผลต่อการทำงานและอุตสาหกรรมสื่อโทรทัศน์ (สมสุข หินวิมาน, 2554)

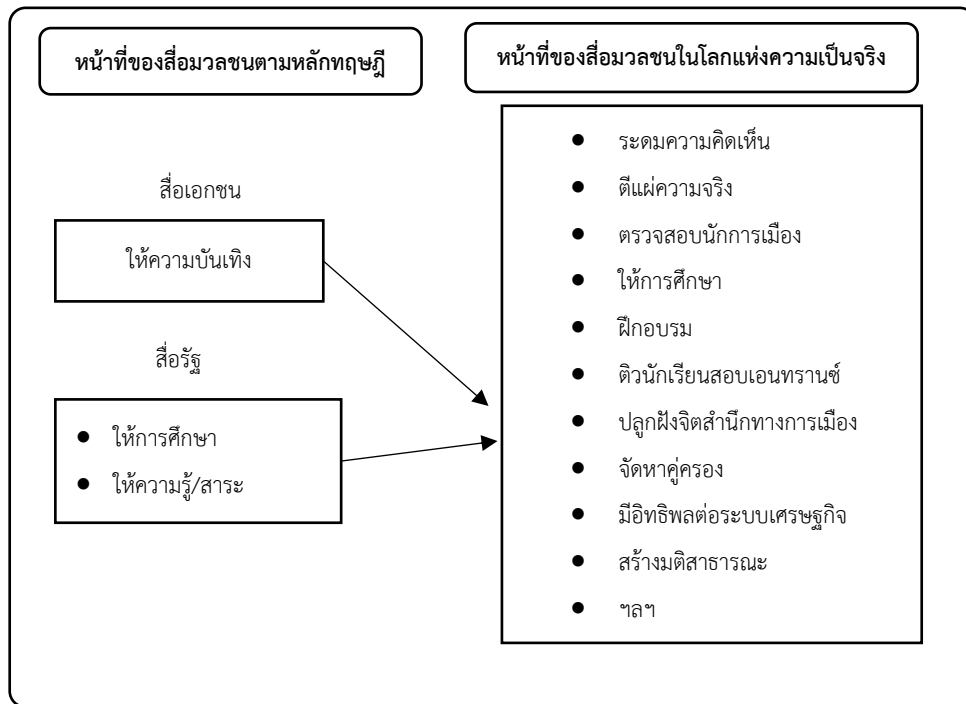
อย่างไรก็ตาม McQuail (1987, อ้างถึงใน พิระ จิระโสภณ, 2548) ได้ชี้ให้เห็นถึง ประเด็นหน้าที่ของสื่อมวลชนต่อสังคม ซึ่งอาจเป็นประเด็นในการถกเถียงและแนวทางการศึกษาที่หลากหลาย จึงได้เสนอกรอบพิจารณาศึกษาที่เป็นทางเลือกเกี่ยวกับหน้าที่และจุดประสงค์ของสื่อมวลชนในหลายมิติ ดังนี้

ภาพที่ 2.1 หน้าที่ในหลายมิติของสื่อมวลชนต่อแหล่งต่าง ๆ

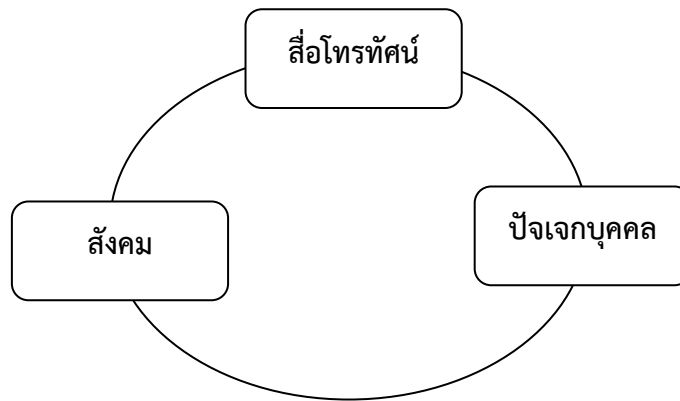
แหล่งที่มา: พิระ จิระโสภณ, 2548.

นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2554, น. 203) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้ว่า เนื่องจากแต่ละสังคม แต่ละบริบท แต่ละช่วงเวลานั้น มีความหลากหลายอย่างยิ่ง ดังนั้นการศึกษาหน้าที่ของสื่อมวลชนภายใต้กรอบทฤษฎีหน้าที่นิยมนั้น จำเป็นต้องมองมิติอื่น ๆ เพื่อเปิดรับความเป็นจริงที่เคลื่อนไหวอย่างสร้างสรรค์อยู่ตลอดเวลา ดังเช่นภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 เปรียบเทียบหน้าที่ของสื่อมวลชนตามหลักทฤษฎีกับโลกแห่งความเป็นจริง
แหล่งที่มา: กาญจนา แก้วเทพ, 2554.

การศึกษาบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน หากพิจารณาความหมายเฉพาะคำว่า “บทบาท” จะหมายถึงการทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Role หรือ Function ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของสื่อโทรทัศน์ซึ่งจัดอยู่ในสื่อมวลชนแขนงหนึ่งนั้น จึงมีความหมายถึง การทำหน้าที่ของสื่อโทรทัศน์ตามความต้องการของปัจเจกบุคคลหรือสังคม ด้วยเหตุนี้การศึกษาถึงบทบาทหน้าที่จะทำให้เราเข้าใจความสัมพันธ์ที่ไม่อาจแยกขาดจากกันของสื่อโทรทัศน์ ปัจเจกบุคคล และสังคม (สมสุข หินวิมาน, 2554)

ภาพที่ 2.3 ความสัมพันธ์ของสื่อมวลชนต่อปัจเจกบุคคลและสังคม

แหล่งที่มา: สมสุข หินวิมาน, 2554.

สมสุข หินวิมาน (2554) ได้อธิบายว่า หากพิจารณาจากแนวคิดและทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนดังที่ได้กล่าวไปแล้ว จะพบว่าบทบาทหน้าที่ของโทรทัศน์มีทั้งต่อระดับบุคคล นั่นคือการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ อันได้แก่ความต้องการความรู้ข่าวสาร ความต้องการความคิดเห็น และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และความต้องการความบันเทิง จึงทำให้สื่อโทรทัศน์ก็มีบทบาทต่อสังคมโดยภาพรวมด้วย เช่นการก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในสังคม สร้างระเบียบทางสังคมที่รับรู้ร่วมกัน ให้คำอธิบายด้านโครงสร้างสังคมเช่น เศรษฐกิจ การเมือง รวมถึงดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมในสังคม ซึ่งแนวคิดของทั้ง McQuail and Windahl ต่างได้อธิบายว่า สื่อมวลชนควรจะทำอย่างไร หรือมีหน้าที่อย่างไรต่อสังคม ทั้งนี้ในกรณีของสื่อโทรทัศน์ การเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อโทรทัศน์ จะทำให้เราอธิบายถึงปรากฏการณ์ได้อย่างมีความหมาย

2.2.2 แนวคิดและทฤษฎีการกำหนดวาระของสื่อ

นอกจากทฤษฎีหน้าที่นิยมที่ได้อธิบายบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนไปแล้วนั้น ทฤษฎีการกำหนดวาระของสื่อ (Agenda Setting Theory) ยังได้กล่าวถึงบทบาทของสื่อมวลชนในฐานะการเป็นผู้ทำหน้าที่กำหนดประเด็นให้กับสังคม โดยการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนที่ได้ผ่านการประเมินคุณค่าของแต่ละข่าวว่ามีความสำคัญในระดับใด และนำเสนอข่าวซ้ำหรือเผยแพร่บ่อยครั้ง ซึ่งเป็นการทำให้ผู้รับสารตระหนักถึงความสำคัญของข่าวดังกล่าว นอกจากนั้น สื่อมวลชนยังมีบทบาทในการสร้างความตื่นตัว และความกังวลใจของสาธารณะต่อประเด็นที่มีความสำคัญ ด้วยการรายงานข่าวในภาวะวิกฤติของชาติ การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนทั้งการรายงานข่าว การฉายภาพซ้ำไปซ้ำมา การเจาะข่าว การเสวนา การอภิปรายเกี่ยวกับประเด็นวิกฤต ล้วนแต่สร้างหรือกำหนดประเด็นข่าวนั้นให้มีความสำคัญ บางทีอาจมากเกินไป ทฤษฎีการกำหนดวาระของสื่อจึงใช้ศึกษาและอธิบายถึงการ

คัดเลือกประเด็นข่าวของสื่อมวลชนเพื่อนำเสนอ รวมไปถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความถี่ของการนำเสนอประเด็นนั้น ๆ (อรอนงค์ สวัสดิ์บุรี และพงศ์ภัทร อนุมัติราชกิจ, 2554)

นันทกานต์ ทองพูน (2553) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดวาระของข่าวสาร ไว้ว่า แนวคิดดังกล่าวสามารถสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนในการควบคุมข้อมูลต่าง ๆ ที่จะผ่านไปยังประชาชนผู้รับข่าวสาร โดยอาศัยวิธีการคัดเลือกเรื่องเรียงเรียงเนื้อหาสาร ตลอดจนกำหนดระยะเวลาในการนำเสนอต่อเรื่องที่มากน้อยแตกต่างกัน จากนั้นก็ลำดับความสำคัญของวาระต่าง ๆ ที่จะนำเรื่องใดมาเสนอก่อนหลัง หรืออาจจะไม่นำเสนอเรื่องเหล่านั้นเลยก็ได้ ซึ่งในกรณีของการนำเสนอวาระนั้น ในกระบวนการผลิตรายการก็เช่นเดียวกัน ผู้ผลิตรายการจะต้องเลือกวาระที่จะนำเสนอว่าในแต่ละเทปว่าจะกล่าวถึงเนื้อหาอะไรบ้าง ซึ่งจะขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ มากมายทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร โดยเมื่อส่งสารไปสู่ผู้รับสารแล้วผลที่จะเกิดตามมาคือ ประชาชนจะคิดและปฏิบัติตามวาระหรือประเด็นที่สื่อมวลชนกำหนดไว้

เช่นเดียวกันกับ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (2550) ได้สรุปเกี่ยวกับทฤษฎีการกำหนดวาระของสื่อมวลชนไว้ว่า ในการทำงานของสื่อมวลชนที่ต้องมีการเลือกเรื่องหรือประเด็นในการนำเสนอข่าวทำให้สื่อมีบทบาทในการเป็นผู้กำหนดกรอบของเรื่องราวที่นำเสนอและประเด็นในการโต้แย้งแสดงเหตุผลของสังคม สื่อมวลชนจึงถูกมองว่าเป็นผู้ที่ทำหน้าที่กำหนดประเด็นให้แก่สังคม (Agenda Setting) เรื่องใดที่สื่อนำมาเผยแพร่มากก็มีน้ำหนักมากและกลายเป็นประเด็นใหญ่ในสังคม หรือที่เรียกว่าเป็นวาระทางการเมืองและสังคม (Social and Political Agenda) ซึ่ง McCombs and Shaw (อ้างถึงใน อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2550) ได้ชี้ให้เห็นว่าการทำงานของสื่อมวลชน ในลักษณะของการกำหนดวาระนั้น มีอิทธิพลอย่างมากต่อวิถีคิด และวิธีการมองโลกของเราทุกคน พลั้งที่สำคัญอย่างยิ่งของสื่ออยู่ที่ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงการรับรู้และความเข้าใจของปัจเจกบุคคล นอกจากนี้ McQuail and Windahl (อ้างถึงใน อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2550) ยังโต้แย้งว่าต้องมองให้ลึกลงไปว่า วาระต่าง ๆ ที่สื่อนำเสนอ นั้น มีที่มาจากใครบ้าง เช่น บางวาระอาจถูกกำหนดโดยสถาบันหรือองค์กรทางการเมืองอย่างพรรคการเมือง หรืออาจถูกกำหนดโดยกลุ่มพลเมือง หรือกลุ่มนักธุรกิจ หรือปัจเจกบุคคล ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีวัตถุประสงค์ในการกำหนดวาระของตนที่แตกต่างกันออกไป McQuail and Windahl ต้องการชี้ให้เห็นว่า สถาบันหรือองค์กรทางการเมืองอย่างพรรคการเมือง กำหนดวาระผ่านสื่อเพื่อการสร้างทัศนคติในเรื่องที่พรรคต้องการ ในขณะที่ถ้าเป็นวาระที่กำหนดขึ้นโดยกลุ่มพลเมืองหรือปัจเจกบุคคล เป็นการกำหนดวาระเพื่อสื่อสารจากคนข้างล่างไปสู่กลุ่มชนชั้นนำในทางสังคมและการเมือง ดังนั้นการกำหนดวาระของสื่อมวลชนซึ่งมีความสำคัญต่อการรับรู้ของสาธารณชน จึงต้องมองอย่างแยกแยะด้วยว่าเป็นการกำหนดวาระของใคร เพื่อสื่อสารไปยังคนกลุ่มใดประการสุดท้าย McQuail and Windahl (อ้างถึงใน อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2550) ยังได้เสนอให้พิจารณาว่า นอกจากจะต้องจำแนกให้เห็นว่าใครเป็นผู้ริเริ่มประเด็นในการกำหนดวาระแล้วยังต้องมองดูว่า สื่อมวลชน

นำเสนอวาระเหล่านั้นด้วยความสนใจในประโยชน์สาธารณะของเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง หรือว่าเป็นการให้ความร่วมมือกับชนชั้นนำและกลุ่มการเมืองที่มีอำนาจอยู่ในสังคม เพื่อสร้างมติที่จะเป็นประโยชน์ต่อชนชั้นนำเท่านั้น นอกจากนี้การกำหนดวาระหรือประเด็นทางการเมืองและสังคมของสื่อยังอาจแบ่งย่อยออกเป็นการกำหนดวาระระดับจุลภาค (Micro Agenda Setting) และการกำหนดวาระระดับมหภาค (Macro Agenda Setting) การกำหนดวาระระดับจุลภาค (Micro Agenda Setting) หมายความว่าสื่อสามารถมีอิทธิพลต่อการรับรู้ความเข้าใจ และวิธีการมองโลกในเรื่องใดเรื่องหนึ่งผ่านตัวเนื้อหา และด้วยวิธีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ อย่างเฉพาะเจาะจง ส่วนการกำหนดวาระระดับมหภาค (Macro Agenda Setting) นั้น สื่อโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่อวิทยุและโทรทัศน์มีศักยภาพในการเป็นผู้สร้างภาพ ทศนคติและอคติในเรื่องต่าง ๆ อย่างเป็นระบบต่อเนื่องเพื่อประโยชน์ขององค์กรหรือสถาบันสื่อสารมวลชนเอง เช่น เพื่อผลประโยชน์ในด้านธุรกิจของสื่อในระบบพาณิชย์นิยมและทุนนิยม (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2550) ด้าน Cohen (อ้างถึงใน กิตติมา สุรสุนธิ, 2548) ได้สรุปว่าการกำหนดวาระหรือการลำดับความสำคัญของสื่อนั้นเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับความสำคัญจาก 3 ส่วน คือ

1) การจัดวาระจากสื่อ (Media Agenda) เป็นการจัดลำดับความสนใจในเนื้อหาหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ของสื่อโดยยึดการพิจารณาจากความสนใจของสื่อเองเป็นหลัก

2) การจัดวาระของสาธารณชน (Public Agenda) เป็นการจัดลำดับเหตุการณ์ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์ที่มีผลต่อความเห็นสาธารณะ หรือประชาชน โดยยึดความสนใจของประชาชนเป็นหลัก

3) การจัดวาระของรัฐบาล (Policy Agenda) เป็นการจัดลำดับเหตุการณ์ที่ขึ้นอยู่กับการวางนโยบายทางการเมืองที่กำหนดไว้โดยยึดนโยบายหรือความต้องการของรัฐเป็นหลัก

ซึ่งการวางวาระจาก 3 ส่วนดังกล่าว มีความสัมพันธ์กันดังนี้คือ

1) สื่อมวลชนมีอิทธิพลโดยตรงต่อการกำหนดวาระสาธารณะ ซึ่งอาจคาดเดาได้จากน้ำหนักในการให้ความสนใจและอำนาจของสื่อแต่ละประเภท ที่มีต่อความคิดเห็นของประชาชน

2) ความเห็นสาธารณะ (Public Opinion) มีผลต่อการกำหนดนโยบาย (Policy Agenda) ของนักการเมืองที่ต้องการตอบสนองจากผู้ลงคะแนนเสียงตามที่เขาต้องการ

3) การจัดวาระของสื่อ (Media Agenda) มักมีผลโดยอ้อมไม่พึงพิงต่อการกำหนดวาระของรัฐ แต่นักการเมืองมักจะใช้การจัดวาระของสื่อ มาเป็นตัวชี้นำความเห็นสาธารณะ (Public Opinion)

4) ในบางเหตุการณ์การกำหนดนโยบายของรัฐก็มีผลโดยตรง และมีผลอย่างมากต่อการกำหนดวาระของสื่อ

ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร จึงมุ่งวิเคราะห์หน้าที่หรือผลของสื่อมวลชนในด้านการเสนอข่าวสารต่าง ๆ แทนการจูงใจ (Persuasion) ซึ่งสำคัญอยู่ที่ว่าสื่อมวลชนเลือกให้ความสำคัญกับประเด็นหัวข้อ (Topic) หรือปัญหา (Issue) ในการนำเสนอข่าวสารนั้น ๆ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ยิ่งสื่อมวลชนเลือกนำเสนอข่าวเกี่ยวกับประเด็นหรือปัญหาใดมากเท่าไร ประชาชนผู้รับสารก็จะรับรู้หรือตระหนักถึง ความสำเร็จของประเด็น หรือปัญหานั้น ๆ มากขึ้นตามไปด้วยเช่นเดียวกับการนำเสนอเนื้อหาต่าง ๆ ที่โปรดิวเซอร์ (Producer) กำหนดในรายการก็มีความสำคัญต่อการรับรู้และตระหนักถึงประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และการกำหนดวาระ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นว่าองค์กรสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์นั้นมีความสัมพันธ์กับส่วนต่าง ๆ ทั้งในระดับปัจเจกชนและสังคม บทบาทหน้าที่และการกำหนดวาระของสื่อโทรทัศน์จึงมีอิทธิพลต่อสังคมสามารถชี้นำและกำหนดให้สังคมเป็นไปในแนวทางที่มุ่งหวัง กรอบแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวจะเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ และการกำหนดวาระของรายการเวทีสาธารณะว่าก่อให้เกิดผลเช่นไรต่อสังคม

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อสาธารณะ

2.3.1 แนวคิดสื่อสาธารณะ

แนวคิดสื่อสาธารณะระบบนี้เริ่มต้นเกิดขึ้นที่สหราชอาณาจักร ระบบนี้มาจากสังคมประชาธิปไตยที่เน้นความเชื่อสังคมนิยม ซึ่งมองว่ารัฐในระบอบประชาธิปไตยคือผู้ที่มีหน้าที่จัดสรรผลประโยชน์สาธารณะให้สังคม โดยหากเป็นบริการสาธารณะที่จำเป็น เช่น ระบบบริการสาธารณะ ญูปโภคต่าง ๆ รัฐสามารถทำหน้าที่ให้บริการได้อย่างเป็นธรรมกับคนทุกกลุ่มดีกว่าระบบกลไกตลาดทุนนิยม ดังนั้น แนวคิดนี้จึงเน้นให้รัฐเป็นผู้ทำหน้าที่บริการกิจการสาธารณะ ซึ่งรวมถึงกิจการโทรทัศน์ด้วย รัฐบาลอังกฤษมองว่าสื่อกระจายเสียงเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งของสังคม สมควรใช้เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการศึกษาและข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนรวมถึงส่งเสริมวัฒนธรรมอันดีงามของชาติมากกว่าปล่อยให้ตกอยู่ในมือของธุรกิจเอกชนที่นำไปใช้เพื่อสนองประโยชน์ให้คนบางกลุ่มในสังคมเท่านั้น ด้วยเหตุนี้อังกฤษจึงตัดสินใจตั้งกิจการกระจายเสียงทั้งหมดมาขึ้นตรงต่อหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไรชื่อ “British Broadcasting Corporation” หรือ “BBC” ซึ่งทำหน้าที่เป็นองค์กรกำกับดูแลกิจการกระจายเสียงของชาติ (สมสุข หินวิมาน และคณะ, 2558)

การวางรากฐานของสหราชอาณาจักรในยุคเริ่มต้นใช้แนวคิดที่ว่าสื่อวิทยุกระจายเสียงต้องมีความเป็นอิสระทางการเงิน ไม่ขึ้นต่ออำนาจเงินของนายทุน อีกทั้งต้องมีอิสระทางความคิด ไม่ตกอยู่

ภายใต้การครอบงำของนักการเมืองด้วย ดังนั้นรัฐบาลจึงออกกฎหมายให้จัดตั้งองค์กรกระจายเสียงเพื่อสาธารณะที่มีรายได้จากการเก็บค่าธรรมเนียมเครื่องรับโทรทัศน์ของผู้ชม (Licence Fee) มาเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน และห้ามมิโฆษณาในรายการ พร้อมกับให้ BBC มีเอกสิทธิ์ผูกขาดในกิจการกระจายเสียงทั่วประเทศโดยไม่มีคู่แข่ง ซึ่งต่อมาเมื่อสื่อโทรทัศน์ถือกำเนิดขึ้น รัฐบาลก็มอบหมายให้บริษัทกระจายเสียงและแพร่ภาพแห่งประเทศอังกฤษ (BBC) เป็นผู้ดำเนินและพัฒนากิจการวิทยุและโทรทัศน์ของสหราชอาณาจักรทั้งหมดเช่นเดิม จนกระทั่งทศวรรษ 1950 (ค.ศ. 1950–1959) สหราชอาณาจักรจึงปรับเปลี่ยนนโยบายให้เอกชนเข้ามาดำเนินการกิจการโทรทัศน์ได้มากขึ้น (สมสุข หินวิมาน และคณะ, 2558)

ข้อดีของระบบนี้คือ ความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจของสถานีโทรทัศน์ที่ไม่ต้องพึ่งพารายได้จากโฆษณา ทำให้การนำเสนอเนื้อหาเชิงคุณภาพให้คนทุกกลุ่มได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ถูกกดดันจากกลุ่มทุนที่เป็นผู้อุปถัมภ์รายการ (Sponsor) แต่ข้อเสียของระบบนี้คือ รายการโทรทัศน์มักเน้นสาระความรู้มากเกินไป ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ชมส่วนใหญ่ที่ชื่นชอบความบันเทิงมากกว่า (สมสุข หินวิมาน และคณะ, 2558)

ศูนย์วิจัยการกระจายเสียงแห่งสหราชอาณาจักร (UK Broadcasting Research Unit) (อ้างถึงใน มัทนา เจริญวงศ์ และอาภาพรณ ทองเรือง, 2556) ได้นิยามความหมายของการกระจายเสียงสาธารณะว่าควรมีลักษณะดังนี้

- 1) มีความเป็นสากลทางภูมิศาสตร์ คือส่งสัญญาณภาพและเสียงได้ครอบคลุมทั้งประเทศโดยไม่มีข้อยกเว้น
- 2) นำเสนอรายการที่ครอบคลุมความสนใจและตอบสนองรสนิยมที่หลากหลาย
- 3) มีเนื้อหารายการสำหรับคนส่วนน้อยในสังคม โดยเฉพาะชนกลุ่มน้อยทางเชื้อชาติ ภาษา เพื่อบริการชุมชนที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว
- 4) ระมัดระวังมิให้รายการเกิดความอคติ ไม่เป็นกลาง และองค์กรจะต้องไม่ถูกควบคุมโดยผู้โฆษณาหรือรัฐบาล
- 5) มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกรักในความเป็นชาติและชุมชนของประชาชน
- 6) ได้รับเงินสนับสนุนโดยตรงจากผู้ชม เช่น ในรูปของค่าธรรมเนียมใบอนุญาตชมรายการในกรณีของสถานีโทรทัศน์บีบีซี หรือขอให้สมาชิกสถานีบริจาคเงินในการดำเนินการดังกรณีของสถานีพีบีเอสและเอ็นพีอาร์
- 7) แข่งขันด้วยการมีรายการที่ดีมีคุณภาพมากกว่าจำนวนผู้ชม
- 8) แนะนำผู้ผลิตอิสระ และไม่สร้างเงื่อนไขขึ้นมากำหนดการทำงานของผู้ผลิตอิสระ

สถาบันวิชาการสื่อสาธารณะ (2555) ได้ชี้ให้เห็นว่าหลักการของ “สื่อสาธารณะ” ที่สำคัญคือ เป็นสื่อสำหรับทุกคน เปิดพื้นที่ให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม ตอบสนองความต้องการของคนทุกกลุ่มให้

มากที่สุด โดยไม่จำกัดเรื่องเพศ วัย ฐานะ การศึกษา กายภาพ เชื้อชาติ ศาสนา มีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน การนำเสนอข่าวสารโดยยึดถือประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ และถือเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมประชาธิปไตยเพราะทุกคนมีสิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างดีและมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ในต่างประเทศ มีสถานีโทรทัศน์สาธารณะมาเป็นเวลานานหลายทศวรรษ ตัวอย่างเช่น ในประเทศอังกฤษมีสถานีโทรทัศน์บีบีซี (BBC) ซึ่งถือเป็นสื่อสาธารณะที่เป็นแม่แบบสำคัญของสื่อสาธารณะทั่วโลก ประเทศญี่ปุ่นก็มีสถานีโทรทัศน์ เอ็นเอชเค (NHK) ประเทศสหรัฐอเมริกามีสถานีโทรทัศน์ พีบีเอส (PBS) ซึ่งสื่อสาธารณะในแต่ละประเทศนั้นมีรูปแบบการดำเนินงานที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของสังคมนั้น ๆ แต่ทั้งหมดล้วนมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือยึดถือประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2550) ได้นิยามความหมายของโทรทัศน์สาธารณะว่ามีความแตกต่างจากโทรทัศน์เชิงพาณิชย์และโทรทัศน์ของรัฐ โดยโทรทัศน์สาธารณะมีปรัชญาและแนวทางในการดำเนินการที่ถือว่าประชาชนเป็นพลเมืองเจ้าของประเทศ และมีฐานะเป็นพื้นที่สาธารณะในการให้ข้อมูลข่าวสารและเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ของประชาชน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยเสนอข้อแตกต่าง ดังที่แสดงในตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะของสื่อโทรทัศน์ประเภทต่าง ๆ

	สื่อสาธารณะ	สื่อเชิงพาณิชย์	สื่อของรัฐ
ฐานะของประชาชน	พลเมือง (เจ้าของประเทศ)	ผู้บริโภค	ผู้ถูกปกครอง
ฐานะของสื่อ	พื้นที่สาธารณะ	ตลาด	กระบอกเสียง
เป้าหมาย	ประโยชน์สาธารณะ	การทำกำไรสูงสุด	การโฆษณาชวนเชื่อ

นอกจากนี้ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2550) ยังได้มีแนวคิดที่ว่า โทรทัศน์สาธารณะต้องเป็นอิสระจากรัฐบาลและกลุ่มทุน จึงจะสามารถเป็นพื้นที่สาธารณะเพื่อประโยชน์สาธารณะได้อย่างแท้จริง การเป็นอิสระจากรัฐบาลจะช่วยให้สามารถนำเสนอข่าวสารที่ครบถ้วนรอบด้าน และตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้ ส่วนการที่ต้องเป็นอิสระจากกลุ่มทุนนั้นเกิดจากในหลายกรณีกลุ่มทุนที่ดำเนินธุรกิจอย่างผิดกฎหมาย หรือไม่มีความรับผิดชอบต่อสังคมได้สร้างความเดือดร้อนต่อประชาชนอย่างมาก สื่อโทรทัศน์จึงควรมีหน้าที่ตรวจสอบกลุ่มทุนด้วย นอกจากนี้กลุ่มทุนยังมีบทบาททางการเมืองอย่างกว้างขวาง การไม่เป็นอิสระจากกลุ่มทุนจะทำให้ไม่สามารถเสนอข่าวสารที่ครบถ้วนรอบด้านและตรวจสอบการกระทำของนักการเมืองซึ่งเกี่ยวพันกับการทำธุรกิจของกลุ่มทุนได้

จากแนวคิดดังกล่าวโทรทัศน์สาธารณะจึงมีลักษณะดังต่อไปนี้ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2550)

- 1) มีความเป็นอิสระในการดำเนินงานด้วยหลักประกันทางกฎหมายที่ป้องกันการแทรกแซงทางการเมือง และให้ความมั่นคงทางการเงินควบคู่ไปกับการห้ามโฆษณาเพื่อไม่ให้ปลอดจากการถูกแทรกแซงจากกลุ่มทุน แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องมีโครงสร้างการกำกับดูแลและระบบบรรษัทภิบาลที่ดี
- 2) ผลิตรายการคุณภาพสูงที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ เช่น รายการข่าวและรายการเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งให้ข้อเท็จจริงอย่างครบถ้วนรอบด้าน รายการการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน และรายการที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- 3) ผลิตและเผยแพร่รายการอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยมีข้อกำหนดด้านมาตรฐานของรายการ (Programming Standard) และข้อบังคับด้านจริยธรรมของวิชาชีพ (Code of Conduct)
- 4) มีกลไกให้สังคมมีส่วนร่วม เช่น การสนับสนุนผู้ผลิตรายการอิสระทั้งผู้ประกอบการรายย่อยและชุมชนให้สามารถใช้โทรทัศน์ในการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และเรียนรู้ร่วมกัน และมีกลไกสำรวจความพึงพอใจของประชาชนอย่างสม่ำเสมอตลอดจนมีกลไกที่ประชาชนสามารถให้คำแนะนำและข้อคิดเห็น ร้องเรียน และตรวจสอบการดำเนินงานของทีวีสาธารณะได้โดยง่าย

2.3.2 องค์การสื่อสารสาธารณะของประเทศไทย

องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (Thai Public Broadcasting Service) หรือ ส.ส.ท. ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2551 โดย พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551 ในฐานะองค์การสื่อสารสาธารณะที่ไม่แสวงผลกำไรแห่งแรกของประเทศไทย เพื่อดำเนินการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่สนับสนุนการพัฒนาสังคมที่มีคุณภาพและคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทย โดยผ่านทางบริการข่าวสารที่เที่ยงตรง รอบด้าน สมดุล และเชื่อถือต่อจรรยาบรรณ ความเป็นอิสระและความเป็นสาธารณะของไทยพีบีเอสได้รับการรองรับภายใต้ พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย โดยมีคณะกรรมการนโยบายที่ผ่านการสรรหาโดยกระบวนการที่เป็นอิสระและโปร่งใส เป็นผู้กำหนดนโยบาย และควบคุมการดำเนินงานของผู้อำนวยการและคณะกรรมการบริหารองค์การ ฯ ส.ส.ท. มีรายได้จากภาษีสรรพสามิตที่เก็บจากสุราและยาสูบ โดยมีรายได้สูงสุดปีงบประมาณละไม่เกิน 2,000 ล้านบาท (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2557ข)

ส.ส.ท. มีพันธกิจในการดำเนินการผลิตรายการ ให้บริการข่าวสาร ความรู้ สารบันเทิงที่มีคุณภาพและมาตรฐานตามข้อบังคับด้านจริยธรรมขององค์การ เพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อทุกแขนง โดยยึดถือผลประโยชน์สาธารณะและความคุ้มค่าเป็นสำคัญ โดยพระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551 ตามมาตรา 7 กำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การฯ ไว้ดังนี้ (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2557ข)

1) ดำเนินการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่จะสนับสนุนการพัฒนาสังคมที่มีคุณภาพและคุณธรรม บนพื้นฐานของความเป็นไทย โดยผ่านทางบริการข่าวสารที่เที่ยงตรง รอบด้าน สมดุล และเชื่อถือต่อจรรยาบรรณ

2) ผลิตรายการทางด้านข่าวสาร สารประโยชน์ทางด้านการศึกษา และสารบันเทิง ที่มีสัดส่วนอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพสูง เน้นความหลากหลายในมิติต่าง ๆ โดยมุ่งดำเนินการอย่างปราศจากอคติทางการเมืองและผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ และยึดถือผลประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ

3) ส่งเสริมให้ความรู้แก่ประชาชนให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อประโยชน์ทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ผ่านทางการให้บริการข่าวสารและสารประโยชน์อื่น

4) ส่งเสริมเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสาร เพื่อสร้างสังคมประชาธิปไตยที่ประชาชนได้รับข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน

5) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อมในการกำหนดทิศทางการให้บริการขององค์การเพื่อประโยชน์สาธารณะ

6) สนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์อื่นการดำเนินการตาม 2) 3) 4) และ 5) ให้คำนึงถึงการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง และเป็นธรรมของประชาชน ค่านิยมหลักขององค์การเป็นอิสระยึดจริยธรรม ทำงานเป็นทีมหัวใจคือประชาชนทุกภาคส่วนเปิดกว้างสร้างสรรค์ กล้าหาญ นวัตกรรมเพื่อสังคมประชาธิปไตยและความเป็นธรรม

จากแนวคิดของสื่อสาธารณะที่เป็นสากล การกำเนิดขึ้นของสื่อสาธารณะในประเทศไทย และแนวทางการดำเนินงาน จะช่วยเป็นกรอบในการนำมาวิเคราะห์การผลิตรายการ “เวทีสาธารณะ” รายการที่ผลิตโดยไทยพีบีเอส ว่าเป็นไปตามแนวคิดสื่อสาธารณะในระดับสากล และปรัชญาการดำเนินงานของสถานีที่ตั้งไว้อย่างไร

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการผลิตรายการโทรทัศน์

ด้วยรายการเวทีสาธารณะถือเป็นรูปแบบของรายการโทรทัศน์เชิงข่าว ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการผลิตรายการโทรทัศน์ ซึ่งสถานีโทรทัศน์โดยทั่วไปมีหน้าที่สำคัญคือการจัดหารายการและการผลิตรายการโทรทัศน์ ซึ่งจะต้องดำเนินอยู่ทุกวันเพื่อนำเสนอต่อผู้ชม การจัดรายการและการผลิตรายการเป็นงานที่มีความยุ่งยาก และสลับซับซ้อนในการดำเนินงานพอสมควร ต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้และความชำนาญในการปฏิบัติงาน รวมทั้งความตั้งใจจริง ที่จะผลิตรายการที่แปลกใหม่ มีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อผู้ชม ทั้งในแง่ของความรู้และความบันเทิงการผลิตรายการโทรทัศน์ เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้อง ระหว่างการใช้เครื่องมือ ที่มีความซับซ้อนทางเทคนิค กับความคิดสร้างสรรค์ อันละเอียดอ่อน ผสมผสาน ออกมาเป็นตัวรายการงานผลิตรายการจึงเป็นเรื่องของการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์อย่างกลมกลืนกัน

ระวีวรรณ ประกอบผล (2520) กล่าวถึง การผลิตรายการโทรทัศน์ว่า การพิจารณาผลิตรายการโทรทัศน์รายการใดรายการหนึ่งออกอากาศนั้น เป็นหน้าที่ และความรับผิดชอบโดยตรงของโปรดิวเซอร์ (Producer) กล่าวคือ เมื่อผู้ผลิตรายการมีความคิด หรือได้รับความคิดที่จะผลิตรายการเสนอต่อผู้ชม สิ่งที่จะต้องทำคือ การนำความคิดสำหรับรายการใหม่นั้นมาพิจารณา ดังนี้

1) พิจารณาคำความคิดในเรื่องนั้น ๆ เป็นแนวคิดที่ใหม่และมีความน่าสนใจในด้านเนื้อหาเพียงพอในการนำเสนอในรายการหรือไม่ เพราะเหตุใด เช่น เป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ได้รับ ความสนใจหรือเป็นประเด็นในสังคมขณะนั้น

2) พิจารณารายการที่จะผลิตขึ้นมา เป็นประโยชน์ต่อผู้ชมในด้านใดบ้าง อาทิ ประโยชน์ในด้านการศึกษา เหตุการณ์สำคัญ หรือ ข้อควรระวัง การพิจารณาประโยชน์ของรายการที่จะนำเสนอต่อผู้ชมจะทำให้ผู้ผลิตรายการได้คำนึงถึงการกำหนดเป้าหมายของรายการว่าจะผลิตขึ้น โดยมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์อย่างใดบ้างเป็นการช่วยให้ผู้ผลิตรายการวางขอบเขตของการผลิตรายการได้ชัดเจนขึ้น

3) พิจารณาคำความคิดที่จะนำมาเป็นรายการโทรทัศน์ มีข้อจำกัดในแง่ของการผลิตรายการอย่างไรหรือไม่ ในบางครั้งความคิดบางอย่างอาจจะมีคุณค่าน่าสนใจแต่ไม่เหมาะกับการนำเสนอเป็นรายการโทรทัศน์ เนื่องจากเป็นภาพที่ไม่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน กรณีรายการเด็ก เป็นต้น หรืออาจไม่สามารถหาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะต้องใช้ในรายการได้เมื่อการพิจารณาในเรื่องความคิดในการผลิตรายการเสร็จสิ้นลง และถ้าผู้ผลิตรายการได้ผลจากพิจารณานั้นออกมาว่า ควรจะนำความคิดนั้นมาจัดทำเป็นรายการโทรทัศน์ผู้ผลิตรายการก็ต้องเริ่มคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการผลิตรายการต่อไป ซึ่งองค์ประกอบ ได้แก่ (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2520)

(1) เนื้อหาของรายการ (Program Content)

(2) ค่าใช้จ่ายในการผลิตรายการ (Cost)

(3) บทโทรทัศน์ (Script)

(4) ตัวแสดง (Talent)

(5) อุปกรณ์ทางเทคนิค (Technical Facilities) ได้แก่ ฉาก วัสดุกราฟิก เครื่องแต่งหน้าเครื่องแต่งกาย กล้อง แสง เสียง

การประสานงานจากนั้นก็ถึงขั้นตอนที่ต้องพิจารณาว่า จะเลือกลักษณะของวิธีการผลิตรายการ ประเภทใดลักษณะของการผลิตรายการโทรทัศน์

โดยทั่วไปแล้ว สามารถแบ่งรายการโทรทัศน์ออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 4 ประเภทด้วยกัน (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2520)

1) รายการสด (Live Program in Studio) เป็นรายการที่จัดทำขึ้นในห้องส่งและออกอากาศพร้อมกันไปในทันที ทั้งนี้จะต้องมีการซ้อมการออกอากาศล่วงหน้าและการมีนัดหมายกันระหว่างผู้ผลิต ผู้กำกับรายการ และผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ เพื่อให้รายการที่นำเสนอออกไปเป็นไปอย่างราบรื่น โดยไม่มีข้อผิดพลาด หรือจะต้องมีน้อยที่สุด รายการประเภทนี้จะต้องจัดทำขึ้นด้วยความระมัดระวัง เพราะถ้าเกิดอุปสรรคอันหนึ่งอันใดขึ้น ระหว่างที่รายการกำลังทำการออกอากาศอยู่ ก็อาจจะแก้ไขได้ไม่ทันทั่วทั้งที่ เป็นการลดคุณภาพของรายการลง อย่างไรก็ตามรายการประเภทนี้เคยนิยมทำกันมาก เพราะสะดวกคือ ทำงานครั้งเดียว ไม่มีการบันทึกเทปล่วงหน้าและประหยัดค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะในระยะเริ่มแรกโทรทัศน์ไทยในช่วงปี พ.ศ. 2498-2515 แต่ปัจจุบันสถานีโทรทัศน์หลายแห่งได้มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไป โดยลดรายการสดลงและจัดรายการที่มีการบันทึกเทปล่วงหน้ามากขึ้น

2) รายการสดนอกห้องส่ง (Outside Broadcast Program) เป็นรายการที่จัดทำขึ้นนอกห้องส่ง โดยใช้รถถ่ายทอด (Outside Broadcast Van) ซึ่งมีอุปกรณ์ครบครัน รายการประเภทนี้มักเป็นรายการพิเศษ เช่น การถ่ายทอดการแข่งขันกีฬานัดพิเศษต่าง ๆ การถ่ายทอดพิธีสำคัญ ๆ ลักษณะที่สำคัญคือ เป็นการรายงานเหตุการณ์ที่ไม่สามารถจัดทำขึ้นในห้องส่งได้ และทางสถานีจะบริการถ่ายทอดสดให้ผู้ชมสามารถเปิดเครื่องรับชมที่บ้านของตนได้ อย่างทันทั่วทั้งที่

3) รายการที่มีการบันทึกเทปไว้ล่วงหน้า (Videotape Recorded Program) ซึ่งมักเรียกกันว่า “รายการแห้ง” เพราะเป็นรายการที่จัดทำขึ้นล่วงหน้า โดยบันทึกรายการลงในเทปบันทึกภาพแล้วนำเทปบันทึกภาพนั้นไปออกอากาศอีกครั้งหนึ่ง โดยหลักการผลิตรายการแล้วถือได้ว่าเป็นวิธีผลิตรายการที่ถูกต้อง เพราะสามารถแก้ไขข้อผิดพลาดที่จะมีขึ้นในรายการได้ด้วยวิธีการบันทึกและตัดต่อ จึงทำให้รายการมีคุณภาพและมาตรฐานสูงกว่ารายการสด (Live Program) แต่อย่างไรก็ดี การผลิตรายการด้วยวิธีนี้ต้องใช้เวลาและเสียค่าใช้จ่ายสูงเพราะต้องจัดทำล่วงหน้า ต้องใช้เทป

บันทึกภาพและบางครั้งผู้ร่วมรายการอาจไม่ค่อยตั้งใจทำงานนัก เพราะถือว่าเป็นรายการบันทึกเทป แต่หากผลิตผลก็สามารถแก้ไขบันทึกใหม่ได้

4) รายการภาพยนตร์ (Telecine) อาจเป็นภาพยนตร์ที่สั่งซื้อจากต่างประเทศเข้ามาฉาย หรือรายการภาพยนตร์ที่ได้ซื้อลิขสิทธิ์จากผู้สร้างภายในประเทศ หรือเป็นภาพยนตร์ที่ทางสถานีสนับสนุนผู้ผลิตให้ผลิตขึ้นเพื่อนำมาฉายทางโทรทัศน์ ซึ่งรายการภาพยนตร์ประเภทนี้เป็นรายการที่สถานีนิยมผลิตกันมากพอสมควร

รายการทั้ง 4 ประเภทที่กล่าวมาข้างต้นนี้มีกรรมวิธีการผลิตรายการที่คล้ายคลึงกันอยู่อย่างหนึ่งคือ มีลำดับขั้นตอนในการผลิตรายการที่เป็นแบบแผนเดียวกัน นั่นก็คือ ผู้ผลิตรายการจะต้องมีความคิดว่าจะทำรายการออกมาในรูปแบบใด จะเป็นรายการที่ให้ความรู้ การศึกษา หรือบันเทิงสาระบันเทิง หรือทั้งสามอย่าง ความคิดเช่นนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวทางในการทำรายการคือ ให้ผู้ผลิตรายการได้คิดจัดทำรายการซึ่งมีรูปแบบลักษณะรายการ โดยคำนึงถึงผู้ชม วัน เวลาที่ออกอากาศ วัตถุดิบที่จะนำมาใช้ในรายการ วิธีการนำเสนอ ทั้งนี้จะประชุมหรือหารือร่วมกับผู้กำกับรายการ ผู้ช่วยผลิตรายการ ฝ่ายศิลป์ เทคนิค และทีมงานอื่นต่อไปในการผลิตรายการโทรทัศน์นั้น นอกจากจะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลต่าง ๆ หลายฝ่ายมากมายแล้ว ยังมีลำดับขั้นตอนของการปฏิบัติที่เป็นระบบ ทั้งนี้ก็เพื่อให้การผลิตรายการดำเนินไปได้อย่างราบรื่นที่สุดนั่นเอง

ขั้นตอนการผลิตรายการโทรทัศน์ (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2520) โดยทั่ว ๆ ไป การผลิตรายการประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน

- 1) ขั้นวางแผนก่อนการผลิตรายการ (Preproduction Planning)
- 2) ขั้นเตรียมการผลิตรายการ (Setup and Rehearsal)
- 3) ขั้นผลิตรายการ (Production)
- 4) ขั้นหลังการผลิตรายการ (Post-Production)

การผลิตรายการแต่ละรายการใช้ว่าจะประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอนเหล่านี้เสมอไปอาจจะไม่มีในบางขั้นตอนได้ เช่น รายการข่าวประจำวันจะใช้เวลากับการเตรียมการผลิตรายการ (Setup and Rehearsal) น้อยกว่ารายการประเภทอื่น ๆ รวมทั้งไม่มีขั้นหลังการผลิตรายการ (Post-Production) อีกด้วย ในทางตรงกันข้ามรายการประเภทละคร ซึ่งต้องใช้วิธีการตัดต่อภาพเพื่อนำแต่ละฉากแต่ละตอนมาประกอบเข้าด้วยกันนั้น จะมีขั้นตอนการผลิตรายการครบทั้ง 4 ขั้นตอน (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2520) รายละเอียดในแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

1) ขั้นวางแผนก่อนการผลิตรายการ (Preproduction Planning) ขั้นตอนนี้ประกอบไปด้วยรายละเอียดที่สำคัญ 8 ประเด็น ดังนี้

- (1) การพัฒนาแนวความคิด
- (2) การกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางการผลิตรายการ

- (3) การวิเคราะห์ผู้ชมเป้าหมาย
- (4) การจัดทำงบประมาณ
- (5) การค้นคว้าหาข้อมูล
- (6) การกำหนดวิธีในการผลิตรายการ
- (7) การเขียนโครงสร้างรายการและบทโทรทัศน์
- (8) การประชุมทีมงานผลิตรายการ

เวลาที่ใช้ในขั้นตอนการวางแผนก่อนการผลิตรายการ อาจเป็น 1 วัน 1 สัปดาห์ หรือ 1 เดือน ก่อนวันถ่ายทำจริง จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของเนื้อหาที่จะผลิตออกไปขั้นตอนนี้ เริ่มต้นที่โปรดิวเซอร์ (Producer) และผู้กำกับรายการ (Director) จะประสานงานและสื่อสารกับผู้เขียนบท (Script Writer) เพื่อปรับแต่งบทให้สมบูรณ์และพร้อมสำหรับการถ่ายทำต่อไป จากนั้นบุคลากรของฝ่ายผลิตรายการ เช่น ผู้ควบคุมการผลิตรายการผู้กำกับรายการ ผู้กำกับเทคนิค ผู้ควบคุมเสียง ผู้ควบคุมแสง และผู้ออกแบบฉาก จะประชุมกันเพื่อวางแผนและจัดเตรียมงานเพื่อพร้อมก่อนการผลิตรายการทุกครั้งการวางแผนก่อนการผลิตรายการ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการผลิตรายการปัญหาต่าง ๆ จะไม่เกิดขึ้นถ้ามีการวางแผนอย่างดีโดยทีมงานฝ่ายผลิตรายการ ซึ่งหมายถึงการทบทวนแผนงานและลงมือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้เรียบร้อยก่อนผลิตรายการทุกครั้งเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น เลื่อนการถ่ายทำซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่ม รวมทั้งหยุดการถ่ายทำกะทันหันทั้ง ๆ ที่ลงมือถ่ายทำไปแล้ว เป็นต้น

2) ขั้นตอนเตรียมการผลิตรายการ (Set Up and Rehearsal) ขั้นตอนนี้ประกอบไปด้วยการจัดเตรียม (Set Up) และการซ้อม (Rehearsal)

(1) การจัดเตรียม (Set Up) ทีมงานทุกคนต้องเตรียมงานทุกอย่างให้พร้อม ทั้งภายในห้องจัดรายการและห้องควบคุมห้องจัดรายการก่อนการถ่ายทำทุกครั้ง เวลาที่ใช้ในการจัดเตรียมนี้ขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของรายการที่จะผลิต และขึ้นอยู่กับงบประมาณที่ได้รับซึ่งถูกกำหนดมาในขั้นตอนวางแผนก่อนการผลิตรายการ นอกจากนั้นทีมงานทุกคนต้องรู้จักหน้าที่ของตนเอง และควบคุมดูแลซึ่งกันและกัน เพื่อให้งานประสบความสำเร็จการจัดเตรียมประกอบไปด้วยการดำเนินการดังนี้

- ก) การจัดเตรียมฉาก อุปกรณ์ประกอบฉาก
- ข) การจัดเตรียมไฟ
- ค) การปรับแต่งเสียง
- ง) การจัดเตรียมเทปและภาพประกอบต่าง ๆ

ในการจัดเตรียมนั้นทีมงานทุกคนควรทำหน้าที่ที่ตนได้รับผิดชอบไปพร้อม ๆ กัน เช่น ขณะที่พนักงานจัดฉากกำลังตกแต่งฉาก ผู้ควบคุมแสงต้องควบคุมแสงไปด้วย และขณะที่กำลัง

จัดแสดงอยู่นั้น ผู้ควบคุมเสียงควรปรับแต่งเสียงให้ได้ระดับที่สมดุล ขณะที่กำลังจัดเตรียมพื้นที่การถ่ายทำ ผู้กำกับเทคนิคควรตรวจสอบความพร้อมอุปกรณ์ทุกชนิด ช่างภาพควรปรับแต่งภาพและมุมกล้องให้พร้อมเพื่อให้ภาพออกมาดีที่สุด ดังนั้นขั้นตอนการจัดเตรียมนั้น เป็นการจัดเตรียมทั้งรายละเอียดในการดำเนินรายการและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการถ่ายทำให้พร้อมที่สุดนอกจากนั้น การจัดเตรียมงานยังเป็นปัจจัยสำคัญที่บ่งบอกว่า การผลิตรายการนั้น ๆ จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ซึ่งถ้ามีรายละเอียดบางอย่างในขั้นตอนนี้ที่ทีมงานได้ละเลยไป ทีมงานผู้นั้นจะต้องจัดเตรียมและแก้ไขขั้นตอนการซ้อม ซึ่งจะทำให้เสียเวลามากขึ้นรวมทั้งเกิดความล่าช้าแก่องค์ประกอบอื่น ๆ ที่ต้องใช้เวลาสำหรับการซ้อมด้วยเช่นกัน

(2) การซ้อม (Rehearsal) เมื่อจัดเตรียมงานในห้องจัดรายการและห้องควบคุมห้องจัดรายการแล้วขั้นตอนต่อมาคือ การซ้อม (Rehearsal) ซึ่งเป็นขั้นเตรียมทุกคนให้ทำงานเหมือนที่เกิดขึ้นจริง ๆ ในการผลิต ประกอบไปด้วย 4 ลักษณะ ดังนี้

ก) การซ้อมแห้ง (Dry Rehearsal) เป็นกิจกรรมที่ผู้กำกับรายการซักซ้อมเกี่ยวข้องกับทุกคนให้ทำในสิ่งที่กำหนดให้ ตามลำดับขั้นตอนก่อน หลัง ตามบทโทรทัศน์ไม่ว่าจะเป็นการแสดงท่าทาง การยืน การเดิน การนั่ง การหันหน้า หันข้าง หรือ หันหลัง

ข) การซ้อมกล้อง (Camera Blocking) เป็นการซ้อมที่กล้องจับภาพทุกขั้นตอน ซึ่งมี 2 วิธี ซ้อมหยุดเป็นช่วง ๆ และ ซ้อมอย่างต่อเนื่องการซ้อมแบบหยุดเป็นช่วง ๆ นั้น ผู้กำกับรายการจะสั่งให้หยุดแล้วดำเนินการแก้ไข จากนั้นเริ่มต้นซ้อมกันใหม่เพื่อให้แน่ใจว่าไม่มีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นอีกการซ้อมกล้องแบบต่อเนื่องนั้น ผู้กำกับรายการต้องสั่งการสื่อสารกับช่างภาพให้ทดลองและเปลี่ยนแปลงมุมภาพ ขนาดภาพ รวมทั้งการเคลื่อนที่ของภาพเพื่อให้ภาพออกมามีความสวยงาม เหมาะสม และดีที่สุด

ค) การซ้อมอย่างต่อเนื่อง (Run-Through) เป็นการซ้อมตั้งแต่ต้นจนจบรายการอย่างต่อเนื่อง เมื่อมีข้อผิดพลาดใด ๆ เกิดขึ้น ทีมงานต้องตรวจสอบและดำเนินการแก้ไขให้เรียบร้อย

ง) การซ้อมใหญ่ (Dress Rehearsal) เป็นการซ้อมที่เหมือนกับการออกอากาศจริง ผู้แสดงต้องแต่งตัว และจัดฉากให้เรียบร้อย ขณะที่ซ้อมรายการอยู่นั้น ผู้ควบคุมการผลิตรายการ (Producer) จะทำหน้าที่เสมือนเป็นผู้ชมทางบ้านด้วย นั่นคือ มองไปที่จอภาพเพื่อตรวจสอบภาพที่เกิดขึ้นว่ามีสิ่งใดผิดพลาด และต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้าง จากนั้นจึงนำมาปรึกษากับผู้กำกับรายการ ผู้ร่วมรายการ และทีมงานทุกคน เพื่อดำเนินการแก้ไขต่อไปซึ่งการซ้อมลักษณะนี้ มักใช้กับรายการที่มีความสำคัญมาก รายการโทรทัศน์ส่วนใหญ่ใช้วิธีการบันทึกเทปไว้ล่วงหน้าการซ้อมเหมือนจริงจึงไม่มีความจำเป็น

3) ขั้นตอนการผลิตรายการ (Production) ขั้นตอนนี้แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การถ่ายทอดสด และการบันทึกเทป

(1) การถ่ายทอดสด (Live) เมื่อเริ่มเปิดรายการการถ่ายทำจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องกันไปจนกระทั่งจบรายการ โดยไม่มีการหยุดกล้อง และรายการที่ผลิตโดยการถ่ายทอดสดนี้จะเริ่มต้นและสิ้นสุดภายในช่วงเวลาที่ทางสถานีได้กำหนดไว้ โดยจะจบลงที่ขั้นตอนการผลิต (Production) ซึ่งจะไม่มีการขั้นตอนหลังการผลิตรายการ (Post-Production) รายการที่ใช้วิธีการถ่ายทอดสดได้แก่ รายการข่าว รายการกีฬา และรายการเฉพาะกิจต่าง ๆ เป็นต้นการผลิตรายการด้วยการถ่ายทอดสดมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีก็คือ สามารถรายงานและนำเสนอเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นจริงไปยังกลุ่มผู้ชมเป้าหมาย ข้อเสียคือ ทีมงานต้องเอาใจใส่และความระมัดระวังมากเป็นพิเศษขณะที่กำลังมีการถ่ายทำรายการ เนื่องจากหากมีการผิดพลาดเกิดขึ้นจะไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีตัดต่อได้เลย

(2) การบันทึกเทป (On Videotape) ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ในปัจจุบันนิยมวิธีการบันทึกเทป ช่วยให้การทำไม่ยุ่งยาก เพราะไม่จำเป็นต้องถ่ายตามลำดับเหตุการณ์ หรือตลอดเหตุการณ์โดยไม่หยุดกล้องวิธีการคือ บันทึกรายการลงบนเทป จากนั้นนำเทปไปตัดต่อและผสมเสียงเพื่อให้เป็นรายการที่สมบูรณ์พร้อมออกอากาศต่อไปการผลิตรายการ ทั้งการถ่ายทอดสดและบันทึกเทปนี้ สามารถถ่ายทำทั้งในห้องจัดรายการและนอกสถานที่ ซึ่งจะใช้สถานที่ใดนั้นขึ้นอยู่กับพิจารณาของทีมงานถึงความเหมาะสมของแต่ละประเด็นที่นำเสนอ

4) ขั้นตอนหลังการผลิตรายการ (Post-Production) ขั้นตอนนี้ประกอบไปด้วยการตัดต่อ และการผสมเสียง และการประเมินผู้ชมรายการ

(1) การตัดต่อและการผสมเสียงการลำดับภาพ เป็นการนำเทปที่บันทึกรายการไว้แล้ว มาเรียงลำดับคัดเลือกช่วงรายการที่ดีที่สุดเอาไว้ และตัดส่วนที่ไม่ต้องการทิ้งไป โดยใช้เทคนิคการตัดต่อ ซึ่งจะตัดต่อไปตามบทโทรทัศน์ ซึ่งในการตัดต่อนั้นปัจจุบันนิยมใช้คอมพิวเตอร์และใช้โปรแกรมตัดต่อรวมถึงการทำภาพเทคนิคพิเศษ (Special Effect) จากนั้นก็นำไปซ้อนตัวอักษรหรือกราฟิกภาพต่าง ๆ เช่น ไตเติลรายการ ชื่อผู้ดำเนินรายการ ชื่อผู้ร่วมรายการ และข้อความอื่น ๆ ให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นเมื่อภาพและเสียงเรียบร้อยแล้วก็มาถึงขั้นตอนในการใส่เสียงประกอบ ไม่ว่าจะเป็นเสียงดนตรี เสียงพูด เสียงประกอบ (Sound Effect) ลงในเทปโทรทัศน์เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้ผลิตรายการ ต้องตรวจสอบความถูกต้องเรียบร้อยก่อนออกอากาศ เพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของรายการและแก้ไขหากมีการผิดพลาดเกิดขึ้น

(2) การประเมินผู้ชมรายการ การประเมินผู้ชมรายการมีหลายวิธี เช่น การวัดความนิยมของผู้ชมรายการปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) จากผู้ชมรายการในรูปแบบจดหมาย โทรศัพท์ จาก SMS ที่ส่งเข้ามาร่วมสนุกในรายการ จากจำนวนโฆษณา รวมทั้งจากเสียงเล่าลือจากผู้ชมทั่วไป

อรนุช เลิศจรยารักษ์ (2539) ได้กล่าวถึงการประเมินผู้ชมรายการว่าสามารถทำได้หลายวิธี ทั้งแบบ การประเมินอย่างเป็นระบบและแบบการประเมินอย่างไม่เป็นระบบโดยมีรายละเอียดดังนี้

ก) แบบการประเมินอย่างไม่เป็นระบบ คือ ดูจากยอดจำหน่ายสินค้าที่ลงโฆษณาในรายการ จดหมายหรืออีเมล (E-mail) จากผู้ชมที่บ้าน แต่เป็นการวัดอย่างไม่เป็นระบบ หรือไม่เป็นทางการ ซึ่งสะดวกและไม่เสียงบประมาณมากนัก

ข) แบบการประเมินอย่างเป็นระบบ ผู้ผลิตรายการต้องพิจารณาจัดงบประมาณในส่วนนี้ โดยใช้บริษัทวิจัย ซึ่งบริษัทวิจัยจะประเมินความนิยมของผู้ชม โดยจะใช้การประมาณจำนวนการใช้แบบสอบถาม ซึ่งในปัจจุบันนี้เทคโนโลยีมีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น การวัดแบบนี้จะวัดเพียงจำนวน แต่จะไม่ได้วัดทัศนคติต่อรายการว่ามีความพึงพอใจหรือไม่นอกจากนี้ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และ นิคม ทาแดง (2540, อ้างถึงใน ธีรวิวัฒน์ ประกอบผล, 2520) กล่าวว่า เมื่อประเมินผู้ชมรายการแล้วยังต้องมีการประเมินคุณภาพรายการร่วมด้วยการประเมินคุณภาพรายการประเมินคุณภาพในรายละเอียดสามารถทำได้ดังนี้

การประเมินขณะผลิตรายการ กระทำได้ดังนี้

ก) ให้บุคลากรทางเทคนิคตรวจสอบสัญญาณภาพและเสียงที่บันทึกไว้แล้วว่ามีคุณภาพตามต้องการหรือไม่ โดยดูที่จอภาพที่ห้องควบคุมรายการ (Monitor) หรือดูจากเทปที่บันทึกไว้แล้วว่า ภาพและเสียงออกมาดีหรือไม่ อย่างไร

ข) ควรมีการลองบันทึกเทปทุกครั้ง ขณะที่ซ่อมผ่านฉากและกลิ้ง เพื่อให้สามารถตรวจสอบคุณภาพทางเทคนิคได้

ค) ในขณะผลิตรายการ ผู้กำกับรายการต้องใช้สายตาประเมินภาพการ แสดงและใช้หูประเมินเสียง ลีลา และความถูกต้องของการพูดไว้ด้วย และจะต้องสั่งตัด (Cut) หรือยุติ การปฏิบัติงานทันทีเมื่อเห็นข้อผิดพลาด

ง) เมื่อบันทึกรายการแล้วทั้งรายการ ควรเล่นเทปบันทึกรายการให้ทีมงานทุกคนดูก่อน แล้วถือโอกาสนั้นประเมินทันที หากมีอะไรผิดพลาดก็จะได้ทำการแก้ไขทันที

การประเมินเมื่อผลิตรายการแล้ว หมายถึง การประเมินโดยกลุ่มบุคคลที่ สถานีโทรทัศน์หรือหน่วยงานการผลิตแต่งตั้งขึ้นมาเป็นคณะกรรมการประเมินในแง่ความถูกต้องด้าน เนื้อหาสาระ ตามความเหมาะสมด้านรูปแบบรายการ คุณภาพทางเทคนิค และการจัดต่อระเบียบหรือ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมความดีงาม คณะกรรมการประเมินมักประกอบด้วยฝ่ายจัดรายการ ฝ่ายเทคนิค ผู้ทรงคุณวุฒิ และหน่วยงานควบคุมการออกอากาศรายการ เป็นต้นเมื่อประเมินแล้วก็ เสนอแนะหรือสั่งการให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

ประเมินเมื่อได้ออกอากาศรายการไปแล้ว เมื่อออกอากาศรายการนั้นไปแล้วครั้ง แรกก็ประเมินปฏิกิริยาของผู้ชมทันที ผู้ชมทันที 2 ระยะ คือ ประเมินทันทีหลังออกอากาศ เพื่อดูว่า

ผู้ชมพอใจหรือไม่ ประการใด และการประเมินหลังจากออกอากาศไปแล้วช่วงเวลาหนึ่งวิธีแรก เป็นการประเมิน โดยอาจสุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ หรือการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว หรือการส่งแบบสอบถาม สถานีโทรทัศน์มักจะมีหน่วยวิจัยประเมินผลรับชมรายการ ซึ่งจะทำหน้าที่การประเมิน เช่นวิธีที่สอง เป็นการเก็บข้อมูลจากจดหมายหรือโทรทัศน์ที่มีผู้เขียนหรือโทรศัพท์เข้ามาติชม หรือจากการวิพากษ์วิจารณ์ของสื่อมวลชน วิธีที่สาม เป็นการซื้อข้อมูลการประเมินจากบริษัทที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการวิจัยตลาด (Marketing Research) ซึ่งจะบอกได้ว่า รายการที่ได้ออกอากาศไปแล้วนั้นในช่วงเวลาหนึ่งมีผู้รับชมมากน้อยเพียงใด และจัดอยู่ในอันดับใดเมื่อเทียบกับรายการอื่น ๆ กลุ่มเป้าหมายผู้รับชมเป็นใคร อาชีพอะไร ช่วงอายุเท่าไร ตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ เมื่อได้ข้อมูลแล้วก็นำมาปรับปรุงให้รายการดีขึ้น ทั้งรายการเก่า และรายการใหม่ซึ่งแนวคิดในการผลิตรายการข้างต้น ทำให้เห็นถึงกระบวนการผลิตรายการทั้งหมดอย่างละเอียดและมีมาตรฐาน โดยในการศึกษาครั้งนี้ ได้นำแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการผลิตรายการโทรทัศน์

จากดังที่ได้เสนอไปเป็นแนวคิดการผลิตรายการโทรทัศน์โดยทั่วไปซึ่งรูปแบบรายการที่แตกต่างกัน อาจมีวิธีการที่แตกต่างกันออกไปบ้างในบางส่วนขึ้นอยู่กับบริบทขององค์กรผู้ผลิตและปัจจัยร่วมอื่น ๆ นอกจากนี้ Smith (2006, อ้างถึงใน สมสุข หินวิมาน และคณะ, 2558) ระบุว่าสำหรับธุรกิจทั่วไป ยอดขาย และผลกำไรคือดัชนีชี้วัดความสำเร็จแต่กับองค์กรธุรกิจสร้างสรรค์ (Creative Business) และองค์กรทางวัฒนธรรม (Cultural Organization) เช่น สื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ (รวมทั้งองค์กรข่าว) การประเมินความสำเร็จจะวัดจากคุณภาพของผลิตภัณฑ์ โดยพิจารณาจาก

- 1) การผลิตสิ่งใหม่ ๆ ที่มีคุณค่าออกสู่สังคม (Injecting Innovation)
- 2) การให้คุณค่า และกระตุ้นให้สังคมได้มีความคิดกว้างไกล หรือเห็นได้แย้ง (Adding Value and Making People Think)
- 3) การยกระดับความคิด สติปัญญาของคนในสังคม (Moving People and Saying Something to their Mind)
- 4) ความสามารถในการสร้างผลกระทบ (Keeping Impact Alive)
- 5) ความโปร่งใส และตรวจสอบได้ (Being Accountable)

ตัวอย่างเช่น การนำเสนออย่างแข็งสืบสวนสอบสวนของนักหนังสือพิมพ์ หรือรายงานพิเศษ (สารคดีข่าว) ทางโทรทัศน์ เพื่อให้คนในสังคมได้รับรู้ข้อเท็จจริงอย่างละเอียดรอบด้าน และมีโอกาสได้รับทราบหลักฐาน ข้อมูล และข้อคิดเห็นจากแหล่งข่าวต่าง ๆ จนนำไปสู่การแก้ปัญหา หรือการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เป็นต้น

ธุรกิจข่าวไม่ได้เป็นเพียงองค์กรธุรกิจที่เน้นผลกำไรแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรเป็นสินค้าที่มีคุณค่าในเชิงใช้สอย (Instrument Value) หรือเป็นเครื่องมือในการนำพาสังคมไปสู่ความจริงหรือทำ

ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้ ด้วยการตั้งคำถาม ตอบคำถาม อธิบาย ตีความ และสืบหาข้อเท็จจริง (Howarth, 2006, อ้างถึงใน สมสุข หินวิมาน และคณะ, 2558)

จากแนวคิดรูปแบบการผลิตรายการโทรทัศน์ดังกล่าวผู้ศึกษาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ศึกษารูปแบบการผลิตรายการเวทีสาธารณะ กระบวนการ และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการเวทีสาธารณะ

2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

2.5.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

นักวิชาการด้านการสื่อสารเพื่อการพัฒนาได้ช่วยกันอธิบายถึง “ภาพ” ของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในมิติต่าง ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (อัศรินทร์ นนทิหทัย, 2551)

Ascroft (1987, อ้างถึงใน อัศรินทร์ นนทิหทัย, 2551) ได้ให้นิยามเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมโดยคำนึงถึงกระบวนการในการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยมองว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ซึ่งมีความตั้งใจ และมีความเกี่ยวข้องกันกับประเด็นปัญหาหนึ่ง ๆ ได้ก้าวเข้ามามีบทบาทในกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้และการสร้างความเข้าใจร่วมกัน

Nair & White (1993, อ้างถึงใน อัศรินทร์ นนทิหทัย, 2551) เป็นกลุ่มบุคคลสำคัญที่ทำให้แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมโดดเด่นขึ้นมาในวงการด้านการสื่อสารและการพัฒนา พวกเขาอธิบายให้เห็นว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นการออกแบบกระบวนการสื่อสาร โดยมุ่งเน้นให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถสื่อสารกันได้ในลักษณะของ “การปรึกษาหารือ” (Dialogue) ร่วมกัน Nair and White ได้ย้่าว่า การกระทำดังกล่าวสะท้อนให้เห็นภาพของ “การมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง” ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ในขณะที่เดียวกันยังมองว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการร่วมกันระบุมุมมองและสภาพปัญหาในการพัฒนา การร่วมกันคิดเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องที่จำเป็นต่อการพัฒนา ตลอดจนการลงมือปฏิบัติการพัฒนาภายใต้สถานการณ์ของความร่วมมือกัน

Bordenave (1994, อ้างถึงใน อัศรินทร์ นนทิหทัย, 2551) ให้นิยามเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงหลักการเชิงปรัชญาที่อยู่เบื้องหลังกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยมองว่าการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารที่สะท้อนความเป็นอิสระและความเท่าเทียม Bordenave ย้่าว่า ความเป็นอิสระและความเท่าเทียมกันของบุคคล สามารถเกิดขึ้นได้ในกรณีที่มีบุคคลมีโอกาสเข้าถึงช่องทางการสื่อสารชุมชน และมีโอกาสได้แสดงมุมมอง ความรู้สึกและประสบการณ์ต่าง ๆ ของตนอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะเขามองว่าสิ่งดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะ

สนับสนุนให้บุคคลกลุ่มต่าง ๆ สามารถตัดสินใจลงมือกระทำในเรื่องที่พวกเขาสนใจและร่วมมือกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น

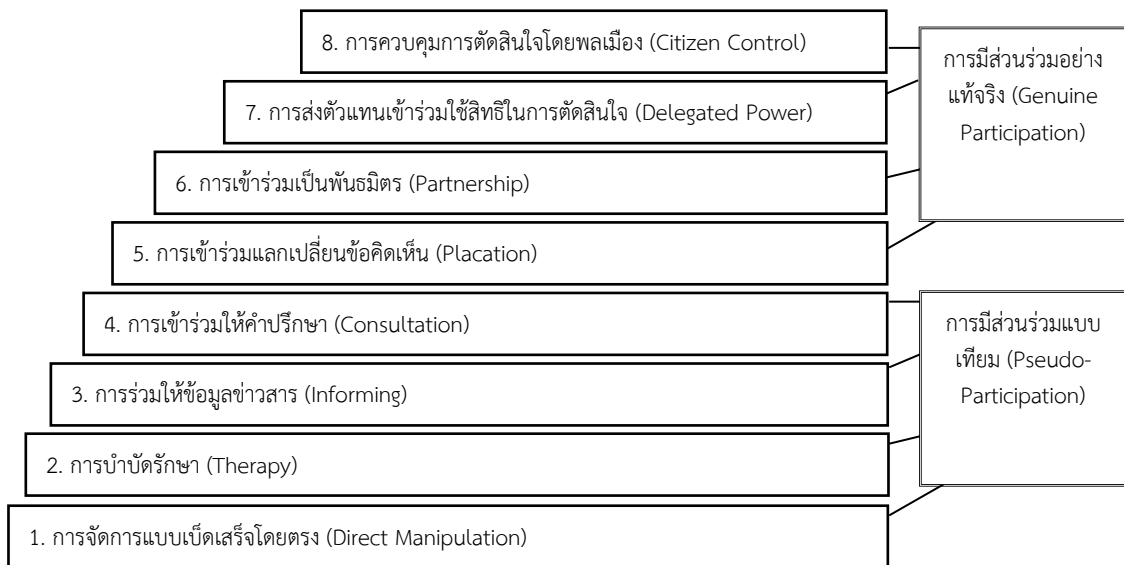
Jacobson (1994, อ้างถึงใน อัครินทร์ นนทิหทัย, 2551) ให้นิยามการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงรูปแบบต่าง ๆ ในการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และรากฐานสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เขากล่าวว่าการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการเข้าร่วม (Involvement) ของประชาชนในโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นพื้นฐานเกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างบุคคล หรือการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนหรือการสื่อสารผ่านสื่อประเพณีก็ตาม โดยมีความไว้วางใจกันเป็นฐานสำคัญที่อยู่เบื้องหลังกระบวนการสื่อสารและการพัฒนาต่าง ๆ

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ (2549) ได้กล่าวไว้ว่า หากพิจารณาเกี่ยวกับมุมมองของบุคคลต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของประชาชนในด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เรามักพบว่า แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเป็นแนวคิดที่มีขอบเขตกว้างขวางและสะท้อนให้เห็นความเชื่อของบุคคลที่หลากหลายกันไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

Arnstein (1969, อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ, 2549) เป็นบุคคลหนึ่งที่ได้ให้ความสำคัญกับการจัดระดับการมีส่วนร่วมของบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน เขาได้ชี้ให้เห็นสภาพของพลเมืองในการก้าวเข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน

Arnstein (1969, อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ, 2549) อธิบายมุมมองของเขาที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพลเมือง โดยพิจารณาเกี่ยวกับฐานของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประชาชนและหน่วยงานในพื้นที่ ควบคู่ไปกับการพิจารณาโอกาสของประชาชนในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ ระดับในการแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกันและอิงข้อมูล โดยอิงข้อมูลเกี่ยวกับสัดส่วนของ “อำนาจ” ซึ่งประชาชนได้พึงได้รับในการดำเนินการพัฒนาในด้านต่าง ๆ

จากแนวคิดดังกล่าวนำไปสู่การที่ Arnstein ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาประกอบด้วย 8 ระดับ ดังภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 บันไดแห่งการมีส่วนร่วมของพลเมือง

แหล่งที่มา: Arnstein (1969, อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ, 2549).

ขั้นที่ 1 การจัดการแบบเบ็ดเสร็จโดยตรง (Direct Manipulation) หน่วยงานมักทำหน้าที่จัดการกับเรื่องราวต่าง ๆ แบบเบ็ดเสร็จและโดยตรง โดยไม่จำเป็นต้องให้ประชาชนรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 การบำบัดรักษา (Therapy) หน่วยงานมักทำหน้าที่เชิญชวนให้ประชาชน ให้เข้าร่วม รับฟัง ร่วมรับทราบข้อมูลข่าวสาร และร่วมตัดสินใจต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานมิได้ให้ความสำคัญกับการตอบข้อซักถาม หรือการรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ จากประชาชนอย่างจริงจัง

ขั้นที่ 3 การเข้าร่วมให้ข้อมูลข่าวสาร (Informing) หน่วยงานอาจเชิญชวนตัวแทนประชาชน ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แต่หน่วยงานไม่ได้ให้ความสำคัญกับความรู้สึก หรือทัศนคติต่าง ๆ ของประชาชนอย่างแท้จริง หลังจากที่ประชาชนได้ทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่หน่วยงานแล้ว โดยหน่วยงานต่าง ๆ มักพิจารณาเลือกสรรข้อมูลข่าวสารที่มีประโยชน์ไปใช้ประกอบการตัดสินใจดำเนินการโครงการต่าง ๆ ที่ตนรับผิดชอบต่อไป

ขั้นที่ 4 การร่วมให้คำปรึกษา (Consultation) ประชาชนมักทำหน้าที่ให้ข้อมูลและนำเสนอข้อคิดเห็นต่าง ๆ ตามความต้องการของหน่วยงาน อย่างไรก็ตาม อำนาจการตัดสินใจยังอยู่ในมือของหน่วยงานราชการ

ขั้นที่ 5 การร่วมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น (Placation) ประชาชนเริ่มมีโอกาสในการจุดประเด็นเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนเห็นว่าสำคัญ ตลอดจนก้าวเข้ามามีบทบาทในการให้ข้อคิดเห็นและ

นำเสนอข้อมูลต่าง ๆ จากมุมมองและจุดยืนของตน อย่างไรก็ตาม หน่วยงานยังคงสงวนสิทธิ์ในการตัดสินใจต่าง ๆ ไว้เป็นภารกิจขององค์กร

ขั้นที่ 6 การร่วมเป็นพันธมิตร (Partnership) ประชาชนเริ่มทำงานใกล้ชิดกับหน่วยงานและเริ่มมีอำนาจในการเสนอข้อคิดเห็นหรือข้อโต้แย้งต่าง ๆ ตลอดจนทำหน้าที่กระตุ้นให้หน่วยงานได้ตัดสินใจบนพื้นฐานของการพิจารณาข้อมูลที่หลากหลาย

ขั้นที่ 7 การส่งตัวแทนเข้าร่วมใช้สิทธิในการตัดสินใจ (Delegated Power) ประชาชนส่วนหนึ่งได้รับการคัดเลือกให้เข้าไปทำหน้าที่เป็นตัวแทน เพื่อออกความคิดเห็น นำเสนอข้อโต้แย้งและสิทธิโดยชอบธรรมในการร่วมตัดสินใจเชิงนโยบายต่าง ๆ

ขั้นที่ 8 การควบคุมการตัดสินใจโดยพลเมือง (Citizen Control) อำนาจในการตัดสินใจทั้งหมดอยู่ในมือของประชาชน โดยหน่วยงานต่าง ๆ มักทำหน้าที่ในการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารประกอบการตัดสินใจของประชาชน

White (1994, อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ, 2549) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสามารถแยกแยะได้เป็น 2 ลักษณะคือ การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Genuine Participation) และการมีส่วนร่วมแบบเทียม (Pseudo-Participation) White ได้นำแนวคิดของ Arnstein ซึ่งสะท้อนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมาจัดกลุ่มใหม่ โดยเขาชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Genuine Participation) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ Arnstein เรียกว่า การร่วมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น การร่วมเป็นพันธมิตร การส่งตัวแทนเข้าร่วมใช้สิทธิในการตัดสินใจ การควบคุมการตัดสินใจโดยพลเมือง

อย่างไรก็ตาม White กล่าวว่า ไม่ใช่การมีส่วนร่วมทั้งหมดเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงแต่ยังมีกิจกรรมในเชิงความร่วมมือของประชาชนกับองค์กรต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็น “การมีส่วนร่วมแบบเทียม” (Pseudo-Participation)

ในสายตาของ White นั้น เขามองว่า การมีส่วนร่วมแบบเทียมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ Arnstein เรียกว่า การจัดการแบบเบ็ดเสร็จโดยตรง การบำบัดรักษา การร่วมให้ข้อมูลข่าวสาร และการร่วมให้คำปรึกษา

นอกจากนี้การจัดการความรู้ สำนักบรรณสารและสารสนเทศ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล (2555) ได้อธิบายแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรสื่อไว้ว่า องค์กรสื่อหรือองค์กรอื่นใดที่มีนโยบาย หรือพันธกิจในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคประชาสังคม มักมีระดับความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมที่แตกต่างหลากหลายไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กรนั้น ๆ ในภาพรวมสามารถแบ่งระดับการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนได้เป็น 5 ระดับ ได้แก่

1) การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) มีเป้าหมายให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารตามที่ต้องการต้องการจะให้หรือองค์กรสามารถให้ได้

2) ขอคำปรึกษา (Consult) หรือรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในประเด็นต่าง ๆ ตามที่องค์กรมีความประสงค์จะได้เพิ่มเติม

3) เชิญชวน (Involve) หรือดึงภาคประชาชนเข้าร่วมในกระบวนการวางแผน หรือตัดสินใจในบางเรื่อง

4) ร่วมมือกันเป็นพันธมิตรการทำงาน (Collaborate) ในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการตั้งเป็นกรรมการในองค์กรคณะที่มีอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจน

5) เสริมพลังอำนาจ (Empower) หรือกระจายอำนาจในระดับใดระดับหนึ่งให้ประชากรไปดูแลรับผิดชอบด้วยตนเอง

ส่วน กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมในการสื่อสารออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ชม/ผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร (Audience/Receiver/Users) ได้แก่ รับชมรายการอยู่เสมอ จดหมายหรือโทรศัพท์เข้ามาแสดงความคิดเห็น ดิชมเสนอแนะ รายงานผลการรับชมให้ผู้ผลิตทราบ เป็นตัวแทนส่งข่าวสาร ร่วมแจ้งข่าวสาร ตรวจสอบข่าวสารกับพื้นที่ ร้องทุกข์ ร้องเรียนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ร่วมงานและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เสนอแนะรูปแบบรายการ ช่วยประชาสัมพันธ์รายการ ฯลฯ

2) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต/ผู้แสดง (Sender/Producer/Co-Producer/Performance) เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่สูงขึ้นมา ซึ่งแบ่งได้หลายขั้นตอนตามหลักแนวคิดเรื่องกระบวนการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์ คือ

(1) ขั้นตอนการผลิต (Pre-Production Stage) หรือการเตรียมการก่อนการผลิต ได้แก่ การเลือกประเด็นหัวข้อ แง่มุมที่จะนำเสนอ รวบรวมข้อเท็จจริงที่นำมาใช้เป็นวัตถุดิบ การเขียนบท การคัดเลือกนักแสดงและตัวแสดง ฯลฯ

(2) ขั้นตอนการผลิต (Production Stage) คือ การลงมือถ่ายทำ

(3) ขั้นตอนหลังการผลิต (Post-Production Stage) คือ ขั้นตอนหลังการถ่ายทำเสร็จสิ้นแล้ว ได้แก่ การตัดต่อ การลงเสียง การเพิ่มเทคนิคด้านภาพ ฯลฯ

3) การมีส่วนร่วมในระดับบริหารงาน (Policy Maker/Planner) ได้แก่ การเป็นผู้วางแผนกำหนดนโยบายเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์ ซึ่งถือว่าเป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วม

อัจฉรา ศรีพันธ์ (2554) ได้สรุปแนวคิดการสื่อสารแบบการมีส่วนร่วม (Participatory Communication) ไว้ว่า แนวคิดการสื่อสารแบบการมีส่วนร่วม (Participatory Communication) มีแนวคิดและสาระสำคัญดังปรากฏในประชุมขององค์การยูเนสโก ณ กรุงเบลเกรด ประเทศ

ยูโกสลาเวีย ปี ค.ศ. 1977 ซึ่งมีสาระสำคัญของแนวความคิดเรื่องการสื่อสารแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ 3 ประการ ประกอบด้วย

1) การเข้าถึงสื่อ (Access) หมายถึง สิทธิในการเข้าถึงสื่อที่ให้บริการแก่ชุมชน รวมทั้งสิทธิในการเลือกรับรายการหรือมีส่วนร่วมในการเข้าไปจัดทำรายการในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตน อีกทั้งต้องมีช่องทางให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นต่อรายการต่าง ๆ

2) การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในระบบการสื่อสารในทุกระดับ นั่นคือ ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนทั้งในกระบวนการการผลิตรายการการบริหารจัดการ และการวางแผนระบบการสื่อสารต่าง ๆ ในชุมชน

3) การจัดการด้วยตนเอง (Self-Management) หมายถึง กระบวนการการตัดสินใจของประชาชนในชุมชนที่มีอำนาจและสิทธิในการตัดสินใจ ตั้งแต่เริ่มคิด กำหนดนโยบาย การวางแผน การลงทุน การกำหนดและการจัดสรรงบประมาณ เป็นต้น ซึ่งการจัดการด้วยตนเองเป็นการมีส่วนร่วมที่สำคัญยิ่งกว่าสิ่งใด ยูเนสโกยอมรับการจัดการด้วยตนเองว่าจะต้องกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ส่วนการเข้าถึงสื่อและการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร มีความเป็นไปได้มากและสามารถทำได้ง่ายกว่า

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมตามที่เสนอไปนั้น ผู้ศึกษาสรุปตามความสอดคล้องกับงานวิจัยคือการมีส่วนร่วมบนสื่อโทรทัศน์ได้ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในฐานะเป็นแหล่งข่าวหรือเจ้าของประเด็น โดยอาจเป็นตัวแทนส่งข่าวสาร ร่วมแจ้งข่าวสาร ตรวจสอบข่าวสารกับพื้นที่ ร้องทุกข์ ร้องเรียนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2543)

2) การมีส่วนร่วมวางแผนกำหนดเนื้อหารายการ หรือดังที่ กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) ได้อธิบายว่าการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต/ผู้แสดง (Sender/Producer/Co-Producer/ Performance) เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่สูงขึ้นมา โดยการมีส่วนร่วมในระดับบริหารงาน (Policy Maker/Planner) ได้แก่ การเป็นผู้วางแผนกำหนดนโยบายเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์ ซึ่งถือว่าเป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วม เช่นเดียวกับ อัจฉรา ศรีพันธ์ (2554) ที่ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในระบบการสื่อสารในทุกระดับ นั่นคือ ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนทั้งในกระบวนการการผลิตรายการการบริหารจัดการ และการวางแผนระบบการสื่อสารต่าง ๆ

3) การมีส่วนร่วมในรายการ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้เป็นการมีส่วนร่วมเชิงกายภาพที่จะเห็นได้จากการออกอากาศรายการซึ่งเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มคนที่หลากหลาย ได้ใช้เป็นพื้นที่สาธารณะนำเสนอประเด็นผ่านรายการ

4) การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนประเด็น โดยผ่านการเข้ามามีส่วนร่วมต่าง ๆ ในสื่อและในหลายครั้งที่อาจเกิดความร่วมมือกันภายหลังจากนั้น และร่วมเป็นภาคีเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนประเด็นสาธารณะในด้านต่าง ๆ

5) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ชม/ผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร (Audience/Receiver/Users) ได้แก่ รับชมรายการอยู่เสมอ จดหมายหรือโทรศัพท์เข้ามาแสดงความคิดเห็น ดิชมเสนอแนะ รายงานผลการรับชมให้ผู้ผลิตทราบ ร่วมงานและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เสนอแนะรูปแบบรายการ ช่วยประชาสัมพันธ์รายการ ฯลฯ (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2543) ซึ่งดังกล่าวเป็นสิทธิในการเข้าถึงสื่อที่ให้บริการแก่ชุมชน รวมทั้งสิทธิในการเลือกรับรายการหรือมีส่วนร่วมในการเข้าไปจัดทำรายการในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตน อีกทั้งต้องมีช่องทางให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นต่อรายการต่าง ๆ อัจฉรา ศรีพันธ์ (2554)

จากแนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ผู้ศึกษานำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ลักษณะการสร้างการมีส่วนร่วมในรายการ “เวทีสาธารณะ” ในภาพรวมว่าการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในลักษณะใดและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างไรต่อสังคม

2.6 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ไคริกา ศิริประภาเดโช (2546) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทสื่อโทรทัศน์ในการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมอีสาน: กรณีศึกษาสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ขอนแก่น พบว่า บทบาทของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ขอนแก่นในการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมอีสาน มี 6 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดประกวดหมอลำชิงชนะเลิศแห่งประเทศไทย 2) ด้านรณรงค์นโยบายรัฐบาลด้วยสื่อพื้นบ้าน 3) ด้านอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่นดนตรีและนาฏศิลป์ 4) ด้านอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี 5) ด้านพิธีกรรมและคติความเชื่อ 6) ด้านส่งเสริมวิถีชีวิตและภูมิปัญญา โดยดำเนินการในรูปแบบของการจัดประกวด รายการข่าวท้องถิ่น การถ่ายทอดสด สารคดีเชิงข่าว รายงานพิเศษ สปอตประชาสัมพันธ์ แต่ไม่มีรายการที่นำเสนอเรื่องราววัฒนธรรมอีสานโดยเฉพาะเนื่องจากมีข้อจำกัดด้านเวลาที่ได้รับจัดสรรจากส่วนกลางเพียงวันละ 1.30 ชั่วโมง นอกจากนี้ มีปัจจัยด้านเทคโนโลยีที่ยังล้าสมัยและการพัฒนาบุคลากรให้เป็นมืออาชีพยังมีสัดส่วนที่น้อยมากไม่กระจายทั่วถึงทุกตำแหน่ง และงบประมาณในการผลิตรายการ รวมทั้งปัจจัยภายนอกด้านการแข่งขันที่อยู่ภายใต้ระบบราชการ ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานขาดความกระตือรือร้น ที่มีผลกระทบต่อการผลิตรายการเกี่ยวกับวัฒนธรรมอีสาน มีเพียงปัจจัยภายนอกด้านกฎหมาย และระเบียบข้อบังคับของกรมประชาสัมพันธ์ รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 40 ที่กำหนดให้

เสนอรายการที่ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ปัจจัยด้านแหล่งข้อมูลข่าวสารด้านวัฒนธรรมอีสาน ที่มีเครือข่ายสนับสนุนข้อมูลอยู่ใน 10 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เป็นปัจจัยที่เอื้อประโยชน์และเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยจรรโลงวัฒนธรรมอีสานให้คงอยู่คู่กับท้องถิ่นได้ตลอดมา

หลุยส์ ชัดนาค (2548) ได้ศึกษาเรื่อง สถานภาพและบทบาทของโทรทัศน์ท้องถิ่นเพื่อชุมชนผ่านรายการของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 พิษณุโลก พบว่าปัจจัยภายในองค์กรได้แก่โครงสร้างการจัดการสถานีและการบริหารงานแบบราชการเป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่งต่อการดำเนินงาน เชื่อมโยงไปสู่ปัญหาด้านงบประมาณ อุปกรณ์ เทคโนโลยี อัตรากำลัง ในขณะที่คุณลักษณะของบุคลากรในเชิงคุณภาพกลับส่งผลในทางบวก คือ สามารถปฏิบัติงานได้ดีพอสมควรในท่ามกลางปัญหาเชิงโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งเป็นผลจากอุดมการณ์วิชาชีพ และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในตัวบุคลากรแต่ละคนเป็นหลัก ซึ่งหากมีการพัฒนาน่าจะสามารถเป็นแรงขับเคลื่อนองค์กรที่สำคัญได้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ รายการท้องถิ่นปัจจุบันที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือรายการข่าวท้องถิ่น และรายการส่งเสริมศิลปินไทย ซึ่งเป็นรายการที่มีเนื้อหาและการผลิตที่เข้าข่ายการเป็นรายการโทรทัศน์ท้องถิ่นเพื่อชุมชน ผู้ชมส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลในการผลิตและสนใจรายการประเภทสาระน่ารู้ ส่วนผู้ที่ไม่นิยมเปิดรับชมรายการสถานี เนื่องจากติดภาพลักษณ์ว่าเป็นสถานีของรัฐบาล รายการไม่มีความต่อเนื่อง และผังรายการขาดความแน่นอนค่อนข้างมากจากการประเมินสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 พิษณุโลกในทุกระดับสรุปได้ว่า สถานียังไม่สามารถแสดงศักยภาพและบทบาทในการเป็นโทรทัศน์เพื่อชุมชนได้อย่างเต็มที่

เพชรรัตน์ เวสสวัฒน์ (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ชมรายการสารคดี “คนค้นคน” เพื่อเข้าใจถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้ชมรายการ รวมทั้งปัจจัยที่ทำให้ผู้ชมเกิดพฤติกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมกับรายการ “คนค้นคน” พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ชมรายการสารคดี “คนค้นคน” นั้น มีลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้ชมรายการแบ่งได้ 8 ระดับ คือ 1) การมีส่วนร่วมรับชมรายการเท่านั้น 2) การร่วมรับชมรายการและร่วมแสดงความคิดเห็นด้วย 3) การร่วมรับชมรายการแล้วร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมกิจกรรมกับทางรายการ 4) การร่วมรับชมรายการและร่วมกิจกรรมกับทางรายการ 5) การร่วมรับชมรายการและร่วมบริจาค 6) การร่วมรับชมรายการแล้วร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมบริจาค 7) การร่วมรับชมรายการแล้วร่วมกิจกรรมและร่วมบริจาค 8) การร่วมรับชมรายการแล้วร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมกิจกรรมและร่วมบริจาค ซึ่งจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของผู้ชมรายการคนค้นคนนั้น อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ชมหรือผู้รับสารเท่านั้น

นาตยา แววีร์คุปต์ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการเสนอข่าวภาคอีสานสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 เพื่อศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการนำเสนอข่าวของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 และศึกษาความ

ต้องการของภาคประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาและการแสดงความคิดเห็น เพื่อเสนอแนะแนวทางปฏิบัติในการผลิตและนำเสนอข่าวที่ก่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการเสนอข่าวภาคคำสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 มีลักษณะที่เกิดขึ้นอย่างไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนโดยประชาชนมีโอกาสร่วมเป็นแหล่งข่าว หรือเป็นผู้เสนอประเด็นข่าวบ้างขึ้นอยู่กับทัศนคติส่วนตัวของผู้สื่อข่าวในฐานะปัจเจกบุคคลว่าจะให้ความสนใจมุมมองของภาคประชาชนกับเรื่องนั้น ๆ หรือไม่ ดังนั้นจึงนับได้ว่าการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในฐานะแหล่งข้อมูลหรือแหล่งอ้างอิงมีได้มาจากนโยบายขององค์กร ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นนั้นยังไม่พบว่ามีเปิดช่องทางเพื่อรับทราบความคิดเห็นจากผู้ชมหรือประชาชนอย่างเป็นทางการ การแสดงความคิดเห็นที่ฝ่ายผู้ชมหรือประชาชนได้ส่งมายังผู้ผลิตข่าวของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 นั้นยังไม่มีระบบการจัดการเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ภาคประชาชนต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาและการแสดงความคิดเห็นต่อการเสนอข่าว โดยเสนอให้มีการเปิดช่องทางการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นทางการพร้อมกับมีกลไกการนำเสนอข้อคิดเห็นเหล่านั้นไปดำเนินการ และเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอประเด็นข่าว รวมทั้งข้อมูลที่หลากหลาย โดยแนะนำให้จัดนักข่าวประจำชุมชน เพื่อเพิ่มช่องทางในการสร้างการมีส่วนร่วมมีใกล้ชิดกันมากขึ้น ระหว่างสถานีโทรทัศน์ผู้ผลิตข่าวกับประชาชน ทั้งในฐานะผู้ชมและในฐานะผู้เสนอประเด็นและข้อมูลข่าว นอกจากนั้นยังต้องการให้การเสนอข่าวของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 มีความเป็นกลางโดยเสนอความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย เน้นการทำข่าวด้วยการสืบค้นข้อมูลเชิงลึก และสำหรับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในระดับสูงขึ้นนั้น ผลการศึกษาพบว่า องค์กรภาคประชาชนต้องการมีส่วนร่วมในฐานะที่ปรึกษาในการเสนอข่าวแต่ละกรณีตามความถนัดและภารกิจขององค์กร รวมทั้งการเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการองค์กรในรูปตัวแทนของภาคประชาชน หรือมีส่วนร่วมในการสร้างแบบแผนการจัดการเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยเชื่อว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการนี้จะสามารถกำหนดให้มีการเปิดพื้นที่สำหรับภาคประชาชนเพื่อสร้างประโยชน์สาธารณะได้เพิ่มมากขึ้น

อัศรินทร์ นนทิหทัย (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนเพื่อการพัฒนาการโทรทัศน์ TK Teen มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนาการโทรทัศน์ TK Teen และประสิทธิภาพของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนรายการโทรทัศน์ TK Teen พบว่า 1) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนาการโทรทัศน์ TK Teen (1) เยาวชนมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร ได้แก่ การรับชมรายการด้วยตนเองรวมถึงแนะนำให้คนรู้จักร่วมชมรายการ และการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางรายการจัดขึ้น (2) เยาวชนมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร ในขั้นตอนการผลิตรายการโทรทัศน์ ดังนี้ ขึ้นก่อนการผลิต ได้แก่ เยาวชนได้เลือกประเด็นหัวข้อ หาข้อมูล เขียนบท และคัดเลือกตัวแสดง ขึ้นการผลิต ได้แก่ การจัดเตรียมสถานที่

เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์ประกอบการถ่ายทำ เป็นผู้แสดง พิธีกรหลักและพิธีกรภาคสนาม ส่วนขั้นตอนหลังการผลิตนั้น เยาวชนยังไม่มีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ (3) การมีส่วนร่วมในระดับบริหารงาน ซึ่งถือว่าเป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมนั้น เยาวชนยังไม่มีส่วนร่วมในระดับนี้ 2) ประสิทธิภาพของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนเพื่อการพัฒนารายการโทรทัศน์ TK Teen พบว่าการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เป็นการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนนำไปสู่การคิดวิเคราะห์และตัดสินใจในการทำงาน ก่อให้เกิดการไหลเวียนแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างเยาวชนและผู้ผลิตรายการ และเกิดการสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับเยาวชน อุปสรรคและปัญหาของการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนารายการโทรทัศน์ TK Teen ได้แก่ เวลาในการทำงาน เนื่องจากเยาวชนกำลังศึกษาอยู่ และงบประมาณที่จำกัด ซึ่งส่งผลให้การมีส่วนร่วมของเยาวชนไม่ต่อเนื่อง

ทอแสงรัศมี ถิณะแก้ว (2553) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองผ่านรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง ผลการวิจัยพบว่ารายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมืองเป็นส่วนหนึ่งของ ส.ส.ท. ในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมือง โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนระดับล่างได้มีโอกาสเสนอเรื่องราวความเดือดร้อนผ่านสื่อ และในประเด็นที่มีการนำเสนออย่างต่อเนื่องมีผลต่อการตัดสินใจในระดับนโยบายของภาครัฐอย่างไรก็ตาม พื้นที่สาธารณะดังกล่าวยังไม่เป็นพื้นที่สาธารณะทางการเมืองโดยสมบูรณ์เนื่องจากข้อจำกัดของปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ เวลาในการออกอากาศการเลือกประเด็นนำเสนอในรายการ และความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่า ในระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการใช้พื้นที่สาธารณะของทีวีไทยพบว่า ทำให้ประชาชนได้ตระหนักในสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และการมีอัตลักษณ์ตัวตนตามระบอบประชาธิปไตย และการสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้ชมผู้ฟัง ผู้ร่วมรายการ เป็นก้าวสำคัญของ ส.ส.ท. ในการพัฒนาสื่อสาธารณะ ให้มีบทบาทเป็นพื้นที่สาธารณะทางการเมืองได้ต่อไปในอนาคต

เลอภพ โสรรัตน์ และคณะ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย ผลการวิจัย พบว่าบทบาทของสื่อมวลชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ได้แสดงความชัดเจนใน 3 บทบาทคือ 1) บทบาทการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง 2) บทบาทการเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง และ 3) บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง เพียงแต่ว่าความสมบูรณ์ของแต่ละบทบาทนั้น จะขึ้นอยู่กับแต่ละยุคสมัยของการเมือง ซึ่งมีที่มาของอำนาจทางการเมืองแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการมาจากการปฏิวัติรัฐประหาร มาจากการมีฐานอำนาจทางการเมืองทหารหนุนหลัง ที่มีความผันผวนมากในอดีต หรือแม้แต่ในปัจจุบัน ซึ่งส่วนใหญ่อำนาจบริหารจะมาจาก การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ แต่สื่อก็ยังประสบปัญหาการแสดงบทบาท เพราะยังมีปัจจัยอื่น ๆ เข้าไปกระทบจนทำให้แต่ละบทบาทแสดงได้ไม่สมบูรณ์ อย่างเช่นแนวทางขององค์กรสื่อสารมวลชนมุ่งเน้นผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ หรือการเกิดสื่อใหม่

หลากหลาย จากเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยทำให้ไม่สามารถที่จะควบคุมได้ด้วยกลไกที่มี สำหรับแนวทางพัฒนาสื่อมวลชนในด้านบทบาททางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้น แยกออกตามบทบาทในแต่ละด้านคือ 1) บทบาทการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง โดยแนวทางในการพัฒนา คือ การพัฒนาเนื้อหาข้อมูล ข่าวสาร ที่จะต้องมีองค์ประกอบดังนี้ คือ (1) มีคุณภาพจากการคัดกรองและผ่านการตรวจสอบจากผู้มีหน้าที่ที่มีประสบการณ์ และต้องไม่มีปัจจัยอื่นใดมามีผลต่อการตัดสินใจ นอกเหนือจากการที่ต้องคำนึงถึงประโยชน์ต่อสังคมเป็นหลัก (2) มีความรวดเร็ว ถูกต้องในเหตุการณ์ หรือประเด็นที่เกิดขึ้น (3) การจัดพื้นที่ต้องเพียงพอที่จะรองรับเนื้อหาที่ครอบคลุม รอบด้านในประเด็นเดียวกัน 2) บทบาทการเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง ทิศทางในการพัฒนาของสื่อมวลชนคือ การชี้แนะ วิพากษ์ วิจัยจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญคือ (1) มีข้อมูลที่มาจากความถูกต้องเป็นจริง และการตัดสินใจโดยเหตุผล ที่มาจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ (2) มีเป้าหมายในการรณรงค์ ให้ยุติความขัดแย้งทางการเมือง ส่งเสริมให้เกิดความรัก สามัคคีในสังคม (3) กระตุ้นให้สังคมเกิดการยอมรับกฎหมายของประเทศ (4) ทำการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง ไร้อคติ และไม่ชี้นำ ภายใต้ความกดดันของปัจจัยต่าง ๆ และ 3) บทบาทการเป็นพื้นที่ประสานความเข้าใจทางการเมือง ในกรณีนี้ สื่อมวลชนต้องพัฒนาให้เกิดความพร้อมของพื้นที่ดังองค์ประกอบต่อไปนี้คือ (1) ให้คู่ขัดแย้งทางการเมืองใช้พื้นที่อย่างเท่าเทียมในประเด็นเดียวกัน (2) ให้กลุ่มการเมืองอื่นที่ไม่ได้ขัดแย้ง หรือภาคประชาสังคม นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมใช้พื้นที่ในประเด็นที่ขัดแย้ง (3) ให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบ ในประเด็นการเมืองได้ใช้พื้นที่อย่างทั่วถึงและเสมอภาค

วีระยุทธ วิริยะสัจจะจิตร (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานข่าววิทยุไทยพีบีเอสออนไลน์ ที่มีผลต่อการทำหน้าที่สื่อสารสาธารณะ ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการข่าวของวิทยุไทยพีบีเอสออนไลน์ ประกอบไปด้วยปัจจัยที่สำคัญ คือ (1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ การบริหารจัดการ ความสามารถทางวิชาชีพ และเทคโนโลยี (2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551 รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2554 และระเบียบขั้นตอนของหน่วยงานรัฐ และแหล่งข้อมูลภายนอก อาทิ ผู้สื่อข่าววิทยุทีวีมีเดีย และข้อมูลจากถังข่าวโทรทัศน์ไทยพีบีเอส 2) โครงสร้างหน้าที่ในการบริหารข่าววิทยุไทยพีบีเอสออนไลน์ ประกอบด้วย 4 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายวิทยุออนไลน์ ฝ่ายข่าวสื่อดิจิทัล ฝ่ายรายการสื่อดิจิทัล และฝ่ายสร้างสรรค์ผลิตสื่อดิจิทัล 3) การกำหนดวาระข่าวสารของวิทยุไทยพีบีเอสออนไลน์ ประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญคือ (1) การจัดตั้งผังรายการที่เชื่อมโยงสัญญาณกับประเด็นข่าวสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (2) การกำหนดประเด็นข่าวสารเป็นการกำหนดประเด็นเชิงมหภาค เช่น นโยบายของรัฐบาล 4) ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย ควรมีการปรับปรุงด้านการบริหารข่าว และพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการนำเสนอข่าว รวมทั้งปรับโครงสร้างของสถานีวิทยุไทยพีบีเอสออนไลน์ให้เป็น

สำนักสื่อดิจิทัล ทั้งนี้ควรลดขั้นตอนระเบียบของหน่วยงานภาครัฐเพื่อให้เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานวิทยุไทยพีบีเอสออนไลน์ ให้สอดคล้องกับสื่อสาธารณะอย่างแท้จริง

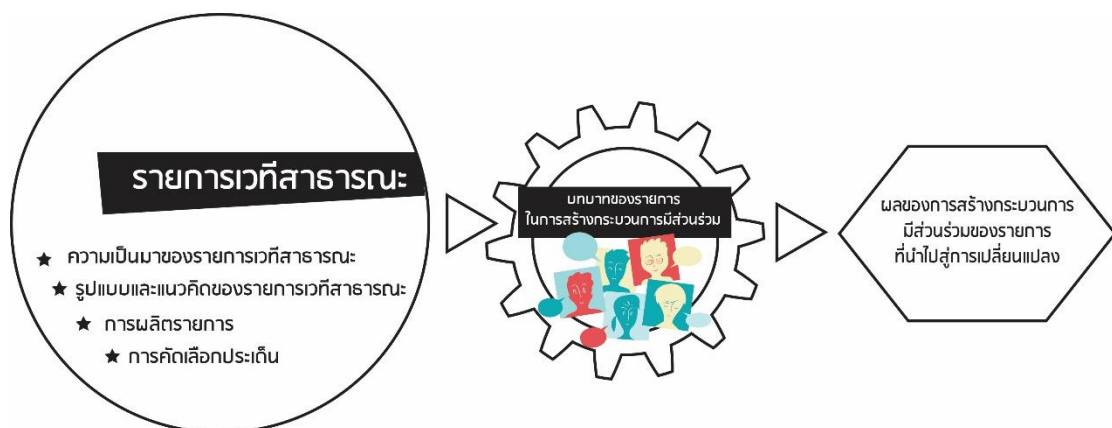
ภูษิตต์ ภูริปาณิก (2557) ได้ศึกษาเรื่อง โครงสร้างโทรทัศน์สาธารณะ ThaiPBS กับการมีส่วนร่วมของพลเมือง ซึ่งในการวิจัยใช้แนวคิด Historical Approach เป็นหลักในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ถึงบริบทของสังคมไทย โครงสร้างการดำเนินงานของโทรทัศน์สาธารณะ ThaiPBS ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของพลเมือง รวมถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมของพลเมืองที่มีต่อโทรทัศน์สาธารณะ ThaiPBS ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มภาคประชาชนระดับชนชั้นนำ (Elite Civil Society) ซึ่งมีส่วนร่วมในการผลักดันองค์กร มีบทบาทสูงกับการมีส่วนร่วมในทุกมิติของสถานี เช่น การกำหนดทิศทางและนโยบายขององค์กร รูปแบบการนำเสนอผ่านผัง สัปดาห์ และเนื้อหาของรายการ โดยพลเมืองระดับปัจเจกบุคคลมีส่วนร่วมแต่เพียงในระดับผู้รับสารและผู้ผลิตเท่านั้น จึงถือได้ว่าภาคประชาสังคมระดับชนชั้นนำ (Elite Civil Society) คือตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มใหม่ที่เข้ามาสถาปนาตนเองเป็นอุดมการณ์หลักของสื่อสาธารณะในประเทศไทยแทนที่กลุ่มผลประโยชน์เดิมคือรัฐกับทุนที่ฝังรากลึกมายาวนาน

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “บทบาทของรายการเวทีสาธารณะกับการสร้างการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม” ผู้ศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) วิเคราะห์ประเด็นจากเทปบันทึกรายการ (Content Analysis) พร้อมกับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) สันทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของรายการเวทีสาธารณะในการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม และผลของการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของรายการเวทีสาธารณะที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม ซึ่งนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.2 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

3.2.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

1) แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผู้ศึกษาจึงใช้วิธีการศึกษาจากแหล่งข้อมูลประเภทบุคคลเป็นสำคัญ ซึ่งใช้วิธีการการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ (Enumeration by Telephone) การสัมภาษณ์โดยส่งข้อความผ่านทางอีเมล (Email Questionnaire) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยเลือกกลุ่มบุคคลที่คาดว่าจะสามารถให้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ซึ่งประกอบไปด้วย กลุ่มผู้ผลิตรายการ ผู้แทนกลุ่มที่เข้าร่วมรายการ ผู้แทนสมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ นักวิชาการที่เกี่ยวข้องชาอยู่ในด้านสื่อสารมวลชน รายละเอียดดังนี้

กลุ่มผู้ผลิตรายการ จำนวน 4 คน

ใช้เกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นผู้ที่มีหน้าที่ผลิตรายการโดยตรง ซึ่งมีหน้าที่ในการผลิตรายการตั้งแต่ขั้นก่อนผลิต (Pre-Production) ขั้นตอนการผลิต (Production) และขั้นตอนหลังการผลิต (Post-Production) เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานของรายการ แนวคิด กระบวนการ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ของรายการอย่างครบถ้วน

1) คุณนัตยา แววีร์คุปต์	บรรณาธิการข่าวสังคมและนโยบายสาธารณะ/ผู้ดำเนินรายการ
2) คุณเอกชัย เอื้อธารพิสิฐ	บรรณาธิการรายการเวทีสาธารณะ (อดีต)
3) คุณวาสนา ไชยประเสริฐ	Co-Producer รายการเวทีสาธารณะ
4) คุณทิพย์กัญญา บุญทอง	ผู้ประสานงานรายการเวทีสาธารณะ

ผู้แทนกลุ่มที่เข้าร่วมรายการ จำนวน 5 คน

ใช้เกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นผู้ที่เคยเข้าร่วมรายการเวทีสาธารณะในประเด็นที่คาดว่าจะมีผลกระทบเกิดขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเด็นนั้น ๆ

1) คุณชัชวาลย์ ทองดีเลิศ	เลขาธิการสมาคมสภาการศึกษาทางเลือกไทย
2) อาจารย์สุรพล ธรรมร่มดี	รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันอาศรมศิลป์
3) ดร.บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์	ผู้อำนวยการสถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม/ อดีต สปช. ด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม และ กมธ.ยกร่างฯ

ใช้เกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นสมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการที่ประกอบไปด้วย ประธานสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ จำนวน 1 ท่าน และ สมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการอีก 2 ท่าน ซึ่งต้องเป็นผู้ที่ผ่านการรับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาชนในพื้นที่ที่แตกต่างกัน เช่น ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก เพื่อให้เห็นมุมมองจากการรับฟังข้อคิดเห็นของคนในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน

ใช้เกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน ที่มีความรู้ด้านสื่อสารมวลชน แนวคิด การดำเนินงาน โดยเฉพาะสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส และเคยได้รับชมรายการเวทีสาธารณะ เพื่อให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ทางด้านวิชาการต่อรายการ

2) แหล่งข้อมูลจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในการบันทึกเทปรายการ

3.2.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

1) แหล่งข้อมูลด้านเอกสาร

แหล่งข้อมูลด้านเอกสาร ผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้สำหรับการวิจัยเอกสาร Documentary Research จากเอกสารดังนี้

(1) จากตำรา

(2) หนังสือ

(3) บทความวิจัยและวิทยานิพนธ์

(4) เอกสาร รวมไปถึงเอกสารที่เผยแพร่ทางออนไลน์ เช่น รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี ส.ส.ท. แผนการจัดทำรายการ ส.ส.ท. ประจำปี ฯลฯ

โดยศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของสื่อมวลชนสาธารณะ แนวคิดการผลิตรายการข่าวและรายการโทรทัศน์ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลทั่วไปของรายการเวทีสาธารณะ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการวิเคราะห์ผลการศึกษาร่วมกับแหล่งข้อมูลอื่น ๆ

2) แหล่งข้อมูลจากเทปบันทึกรายการ

ผู้ศึกษาได้ศึกษารวบรวมประเด็นที่น่าสนใจในรายการรายการเวทีสาธารณะโดยรับชมย้อนหลังจากเทปบันทึกการทางเว็บไซต์ของ ThaiPBS ตั้งแต่เดือนมกราคม 2557 จนถึงเดือนกรกฎาคม 2558 จำนวน 80 ตอน เพื่อนำมาวิเคราะห์ประเด็นที่ได้ถูกนำเสนอในรายการและวิเคราะห์ประเด็นที่มีผลกระทบนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยดำเนินการตามลำดับดังนี้

1) ในเบื้องต้นเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานของการศึกษา ผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำรา หนังสือ เอกสาร บทความวิจัยและวิทยานิพนธ์ รวมไปถึงเอกสารที่เผยแพร่ทางออนไลน์ โดยศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของสื่อมวลชนสาธารณะ แนวคิดการผลิตรายการข่าวและรายการโทรทัศน์ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลทั่วไปของรายการเวทีสาธารณะ เช่น ความเป็นมา แนวคิดรายการ รูปแบบรายการ ผังการออกอากาศของรายการฯ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารสาธารณะ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรายการเวทีสาธารณะ หรือการผลิตรายการที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน งานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างการมีส่วนร่วมของรายการโทรทัศน์ เป็นต้น เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการศึกษา และประกอบการวิเคราะห์ผลการศึกษาร่วมกับแหล่งข้อมูลอื่น ๆ

2) หลังจากนั้นผู้ศึกษาได้ศึกษาเทปรายการย้อนหลัง ในการนำเสนอรายการเวทีสาธารณะ ตั้งแต่ตั้งแต่เดือนมกราคม 2557 จนถึงเดือนกรกฎาคม 2558 รวมจำนวนทั้งสิ้น 80 ตอน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นรูปแบบการนำเสนอในรายการ และใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ประเด็นจากเทปบันทึกรายการ (Content Analysis) ว่าในช่วงของการศึกษารายการได้มีการนำเสนอประเด็นในเชิงใดบ้าง และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเด็นเหล่านั้นอย่างไร โดยหลังจากการวิเคราะห์ประเด็นที่คาดว่าประเด็นที่มีการเปลี่ยนแปลงแล้ว ยังเป็นข้อมูลให้ผู้ศึกษาคัดเลือกกลุ่มผู้แทนที่เข้าร่วมรายการในช่วงระยะเวลาของการศึกษา เพื่อทำการสัมภาษณ์ต่อไปอีกด้วย

3) ผู้ศึกษาได้ประสานงานติดต่อล่วงหน้าทางโทรศัพท์เพื่อขอเข้าสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 14 คน ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มผู้ผลิตรายการ 4 คน ผู้แทนกลุ่มที่เข้าร่วมรายการ 5 คน ผู้แทนสมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ 3 คน และนักวิชาการที่เกี่ยวข้องทางด้านสื่อสารมวลชน 2 คน ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) ใช้วิธีการสัมภาษณ์ด้วยตัวเองเป็นรายบุคคล (Face to Face Interview) 7 คน ตลอดจนการใช้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ (Enumeration by Telephone) 5 คน และการสัมภาษณ์โดยส่งข้อความคำถามผ่านทางอีเมลล์ (Email Questionnaire) 2 คน รวมด้วย เนื่องจากบางท่านไม่สะดวกในการให้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง สืบเนื่องจากปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ อาทิ ภารกิจ ระยะเวลา สถานที่ที่อยู่ห่างไกล ดังนั้นผู้ศึกษาจึงเลือกวิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลโดยพิจารณาตามความเหมาะสมของสถานการณ์ในช่วงของการเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนที่สุด โดยข้อความคำถามในการสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ใช้คำถามปลายเปิด ผู้ศึกษาได้กำหนดประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา และการสัมภาษณ์จะเน้นการสอบถามค้นหาความจริง จนกว่าจะได้ข้อมูลที่เพียงพอต่อการนำไปวิเคราะห์ผลการศึกษา ขณะการสัมภาษณ์ผู้ศึกษาทำการจดบันทึกประกอบกับการเทปบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ จากนั้นนำมาถอดความประกอบกับการวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่ง เพื่อความสมบูรณ์และชัดเจนมากขึ้น ทั้งนี้ได้กำหนดกรอบการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามการวิจัยไว้ดังนี้

กลุ่มผู้ผลิตรายการ

- 1) ข้อมูลความเป็นมาและแนวคิดของรายการ
- 2) กระบวนการผลิตรายการและการบริหารจัดการ
- 3) การคัดเลือกประเด็นของรายการ
- 4) บทบาทหน้าที่ของการเป็นสื่อสารสาธารณะของรายการ
- 5) กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของรายการ
- 6) จากการออกอากาศรายการที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อประเด็นใดบ้าง และในลักษณะหรือระดับใด

7) ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงาน

8) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน

ผู้แทนกลุ่มที่เข้าร่วมรายการ

- 1) ประสบการณ์และประเด็นในการเข้าร่วมรายการ
- 2) เหตุและปัจจัยที่ได้เข้าไปร่วมรายการ
- 3) บทบาทและการมีส่วนร่วมในรายการ
- 4) ขั้นตอนการประสานงานของรายการ
- 5) ความคิดเห็นต่อรูปแบบของรายการในเชิงกายภาพ และเชิง

แนวคิด

- 6) ความคิดเห็นต่อบทบาทของการทำหน้าที่เป็นสื่อสาธารณะของ

รายการ

- 7) ความคิดเห็นต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของรายการ
- 8) กระบวนการมีส่วนร่วมของรายการได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ต่อประเด็นนั้นหรือไม่ อย่างไร

- 9) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับรายการ

กลุ่มนักวิชาการที่เชี่ยวชาญในด้านสื่อสารมวลชน

- 1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบรายการ
- 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการ

รายการ

- 3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการคัดเลือกประเด็นของรายการ
- 4) ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของการเป็นสื่อสาธารณะของ

รายการ

- 5) ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของรายการ
- 6) ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของรายการต่อการสร้างการ

เปลี่ยนแปลง

- 7) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับรายการ

กลุ่มผู้แทนสมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ

- 1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบรายการ
- 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการ

รายการ

- 3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการคัดเลือกประเด็นของรายการ

- 4) ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของการเป็นสื่อสารสาธารณะของ
รายการ
- 5) ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของรายการ
- 6) ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของรายการต่อการสร้างการ
เปลี่ยนแปลง
- 7) ประเด็นข้อเสนอแนะรายการจากการรับฟังความคิดเห็นจากภาค
ประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ

นอกจากการสัมภาษณ์แบบตามกรอบคำถามดังกล่าวแล้ว ผู้ศึกษายังได้ใช้วิธีการพูดคุยในประเด็นที่ต้องการทราบรายละเอียดเพิ่มเติม และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องมากที่สุด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทต่าง ๆ ในช่วงระยะเวลาที่สัมภาษณ์ ลักษณะประเด็นคำถามจึงไม่สามารถระบุตายตัวได้

4) นอกจากนี้เพื่อความครบถ้วนของการศึกษา ผู้ศึกษาได้เข้าร่วมสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในขั้นตอนการบันทึกเทปรายการ (Production) ในตอน “ประมงพื้นบ้าน ยกปลาขึ้นบก” เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2558 ณ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (ออกอากาศวันที่ 17 กรกฎาคม 2558 เวลา 13.00-14.00 น.) เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานของรายการในสถานการณ์จริง เพื่อประกอบการวิเคราะห์ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5) หลังจากรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น และเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ร่วมกับทีมผู้ผลิตรายการ โดยนำเสนอข้อมูลการศึกษาในเบื้องต้น และร่วมสนทนา อภิปรายร่วมกัน แลกเปลี่ยนทัศนะเกี่ยวกับประเด็นในการศึกษา

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การศึกษา ผู้ศึกษาได้ใช้เครื่องมือประกอบไปด้วย

1) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากตำรา หนังสือ เอกสาร บทความวิจัยและวิทยานิพนธ์ รวมไปถึงเอกสารที่เผยแพร่ทางออนไลน์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของสื่อมวลชนสาธารณะ แนวคิดการผลิตรายการข่าวและรายการโทรทัศน์ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลทั่วไปของรายการเวทีสาธารณะ

2) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) 4 กลุ่ม จำนวน 14 คน โดยกำหนดกลุ่มที่มีความหลากหลายและสามารถให้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

3) การวิเคราะห์ประเด็นจากเทปบันทึกการรายการ (Content Analysis) จำนวน 80 ตอน เพื่อให้เห็นภาพรวมของการนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ของรายการ

4) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในการดำเนินงานบันทึกเทปรายการเพื่อนำไปวิเคราะห์กระบวนการทำงาน กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมและประเด็นอื่น ๆ ในการศึกษา

5) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งได้จัดร่วมกับกลุ่มผู้ผลิตรายการ เพื่อนำเสนอข้อมูลการศึกษาเบื้องต้น และแลกเปลี่ยนทัศนะ เพื่อผลการศึกษาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษามาทำการวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ ซึ่งกระบวนการวิเคราะห์จะเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร การวิเคราะห์ประเด็นจากเทปบันทึกการรายการ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่มุ่งศึกษา กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของรายการเวทีสาธารณะ และผลของการสร้างกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของรายการเวทีสาธารณะที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม ซึ่งลำดับกระบวนการวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) อ่านข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ทั้งหมดอย่างละเอียด และประมวลข้อมูล (Data Processing) โดยคัดเลือกเฉพาะประเด็นที่ตอบตรงตามวัตถุประสงค์ และจัดระเบียบข้อมูลทั้งหมดเป็นหมวดหมู่ (Categorization) เพื่อความชัดเจนและสะดวกต่อการวิเคราะห์ โดยอิงจากวัตถุประสงค์และกรอบประเด็นคำถามที่กำหนดไว้เบื้องต้น

2) เมื่อได้ข้อมูลเพิ่มเติมจากการวิเคราะห์ประเด็นเทปบันทึกการรายการ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ข้อมูลจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม จึงได้นำข้อมูลทั้งหมดมาแสดง (Data Display) โดยนำข้อมูลแต่ละส่วนมาแสดงเป็นหลักฐานประกอบในหมวดหมู่หรือข้อมูลที่จัดเรียงไว้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนและเกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

3) นำมาสรุป วิเคราะห์และอภิปรายผลข้อมูลการวิจัยทั้งหมด เพื่อสร้างบทสรุปในสภาพองค์รวม

4) ตรวจสอบยืนยันผลการวิจัยกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอด้วยรูปแบบการบรรยายหรือพรรณนา (Descriptive Analysis) พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ต่อ

3.6 การนำเสนอผลการศึกษา

ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของรายการเวทีสาธารณะกับการสร้างการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม ผู้ศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนั้น ผลการศึกษาจะนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ในลักษณะการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยจะนำเสนอผลการศึกษาและอภิปรายผลจากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนตามรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับรายการเวทีสาธารณะ

ส่วนที่ 2 บทบาทของรายการเวทีสาธารณะในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ประเด็นในการนำเสนอของรายการเวทีสาธารณะ

บทที่ 4

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง “บทบาทของรายการเวทีสาธารณะกับการสร้างการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม” ผู้ศึกษาใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของรายการเวทีสาธารณะในการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม และผลของการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของรายการเวทีสาธารณะที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม ซึ่งผู้ศึกษาได้ใช้วิธีรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) วิเคราะห์ประเด็นจากเทปบันทึกรายการ (Content Analysis) พร้อมกับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) สทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งสามารถนำเสนอผลการศึกษาโดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

4.1 ข้อมูลเกี่ยวกับรายการเวทีสาธารณะ

4.1.1 ความเป็นมาของรายการเวทีสาธารณะ

4.1.2 รูปแบบและแนวคิดของรายการเวทีสาธารณะ

4.1.3 การดำเนินงานด้านการผลิตรายการเวทีสาธารณะ

4.2 การคัดเลือกประเด็นของรายการ

4.3 บทบาทของรายการเวทีสาธารณะในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม

4.3.1 บทบาทของรายการเวทีสาธารณะในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม

4.3.2 ผลกระทบจากการนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ในรายการเวทีสาธารณะที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

4.1 ข้อมูลเกี่ยวกับรายการเวทีสาธารณะ

4.1.1 ความเป็นมาของรายการเวทีสาธารณะ

รายการเวทีสาธารณะเกิดขึ้นพร้อมกับ การก่อตั้งองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (Thai Public Broadcasting Service) หรือ ไทยพีบีเอส เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2551 โดยพระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551 ในฐานะองค์การสื่อสารสาธารณะที่ไม่แสวงผลกำไรแห่งแรกของประเทศไทย (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2557ก) เหตุจากความตั้งใจของสถานี ที่ต้องการเปิดภาพแรกของไทยพีบีเอสในพื้นที่ที่กำลังมีปัญหาสำคัญอยู่ในเวลานั้น และเป็นประเด็นที่สื่อมวลชนกระแสหลักทั่ว ๆ ไปไม่ได้ให้ความสนใจหรือไม่สามารถทำประเด็นนั้นได้ เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นก่อนที่จะเปิดสถานีประมาณ 1 เดือน ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวได้เกิดปัญหาสำคัญคือ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนกรณีโครงการก่อสร้างโรงถลุงเหล็กในเครือสหวิริยา ณ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีการปะทะกันระหว่างกลุ่มชาวบ้านผู้สนับสนุนและกลุ่มชาวบ้านผู้คัดค้าน ซึ่งปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้ชาวบ้านด้วยตนเองบาดเจ็บและรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิต นาดยา แววีรคุปต์ (สัมภาษณ์, 11 สิงหาคม 2558) บรรณาธิการกลุ่มข่าวนโยบายสาธารณะไทยพีบีเอส และผู้ดำเนินรายการเวทีสาธารณะ อธิบายว่า จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดการตั้งคำถามว่า เหตุใดต้องเกิดเหตุการณ์กรณีนี้ในสังคมไทย ซึ่งทางสถานีได้ประเมินร่วมกันว่าปัญหาลักษณะนี้ จำเป็นต้องมีพื้นที่สื่อสารสาธารณะในการทำหน้าที่คลี่คลายปัญหา ทีมงานของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสจึงได้ดำเนินการรายงานสดข่าวแรกในพื้นที่ตั้งแต่ตอนเช้ามีดของวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2551 และได้เกาะติดสถานการณ์เพื่อรายงานข่าวจากอำเภอบางสะพานอย่างต่อเนื่อง โดยออกอากาศทั้งช่วงเช้าและรายงานในทุก ๆ เปรการายการแม้กระทั่งในวันที่มีจัดเวทีประชาพิจารณ์เพื่อรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มชาวบ้านผู้คัดแย้ง ซึ่งมีนักวิชาการเป็นผู้จัดเวทีเพื่อรับฟังความคิดเห็น ทำให้เป็นการเปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านได้พูด ซึ่งก่อนหน้านี้ไม่มีพื้นที่ในการพูดคุยหรือเจรจาระหว่างกัน การสร้างพื้นที่ของการสื่อสารให้กลุ่มชาวบ้านได้มีพื้นที่พูดคุยจึงทำให้วิธีการใช้พื้นที่เปลี่ยนไป

จากพื้นที่ของการปะทะรุนแรงกลายเป็นพื้นที่ของการพูดคุย ซึ่งความเห็นของนายเทพชัย หย่อง ผู้อำนวยการ สสท. ณ ขณะนั้น ได้เห็นถึงองค์ประกอบของเวที จึงมีแนวความคิดที่จะให้จัดรายการแบบเวทีสาธารณะ โดยเชิญชาวบ้านและนักวิชาการ มาพูดคุยในเวที เพื่อเปิดพื้นที่ของการสื่อสารสู่สาธารณะ แม้ว่าจะมีข้อจำกัดในเรื่องอุปกรณ์สำหรับถ่ายทอดรายการสดที่มีผู้ร่วมสนทนาจำนวนมาก ซึ่งเห็นว่าเป็นข้อจำกัดที่ที่สื่อสารสาธารณะจำเป็นต้องทำ

นาดยา แววีรคุปต์ (สัมภาษณ์, 11 สิงหาคม 2558) ได้อธิบายต่อว่า จากวงสนทนาและถ่ายทำรายการวันนั้น ทำให้เห็นภาพชัดมากกว่าไทยพีบีเอสต้องทำหน้าที่ลักษณะนี้จึงทำให้ไทยพีบีเอสได้

ติดตามประเด็นความขัดแย้งที่บางสะพานอย่างต่อเนื่อง สืบเนื่องจากการจัดเวทีที่บางสะพาน ทางฝ่ายของผู้ประกอบการ ซึ่งก็คือบริษัทเอกชนสหวิริยา เจ้าของโครงการก่อสร้างโรงถลุงเหล็ก ไม่ได้เข้าร่วมเวทีในวันนั้น ไทยพีบีเอสจึงได้เชิญมาคุยต่อที่ไทยพีบีเอส โดยจัดเวทีและทำหน้าที่ประสานงานเชิญหน่วยงานราชการ เชิญรองศาสตราจารย์ ดร.โคทม อารียา ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านสันติวิธี เพื่อพูดคุยถึงเรื่องความขัดแย้งและการแก้ปัญหา แต่ด้วยความขัดแย้งที่ค่อนข้างตึงเครียดมาก จึงได้ออกแบบวิธีการโดยเชิญกลุ่มชาวบ้านมาอยู่ในสถานีคุยกับทีมงาน แล้วใช้วิธีโฟนอินสัมภาษณ์ทางผู้ประกอบการ เพื่อลดการเผชิญหน้า หลังจากการจัดเวทีเป็นครั้งที่ 2 ทำให้เห็นรูปแบบรายการที่ชัดเจนขึ้น นายเทพชัย หย่อง จึงตั้งชื่อรายการว่า “เวทีสาธารณะ” ถือได้ว่ารายการเวทีสาธารณะเป็นรายการที่เกิดขึ้นพร้อมกับสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันรวมระยะเวลาทั้งสิ้น 7 ปี

4.1.2 รูปแบบและแนวคิดของรายการเวทีสาธารณะ

รายการเวทีสาธารณะเป็นรายการที่จัดอยู่ในลักษณะรายการข่าว อยู่ภายใต้กลุ่มข่าวนโยบายสาธารณะ เริ่มออกอากาศตั้งแต่ปี 2551 ในปี 2557 ออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา 13.00-14.00 น. (ภาพที่ 4.1) และปรับผังการออกอากาศเป็นทุกวันศุกร์ เวลา 13.00-14.00 น. ในปี 2558 (ภาพที่ 4.2) กระทั่งปัจจุบัน ทีมผู้ผลิตรายการแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1) ทีมงานรายการอยู่ในส่วนของกองบรรณาธิการกลุ่มข่าวนโยบายสาธารณะ ประกอบด้วย บรรณาธิการรายการ โปรดิวเซอร์รายการ โค-โปรดิวเซอร์รายการ ผู้จัดการรายการ ผู้ประสานงานรายการ และฝ่ายตัดต่อลำดับภาพ ทำหน้าที่ประชุมกำหนดประเด็นที่จะนำเสนอในรายการ คัดเลือกผู้ร่วมรายการ และประสานงานติดต่อนักผู้เข้าร่วมรายการ และสถานที่จัดรายการในกรณีที่เป็นรายการสด หรือบันทึกเทปนอกสถานที่ ซึ่งถือว่าเป็นทีมงานหลักของการจัดทำรายการ

2) ฝ่ายผลิตรายการ ประกอบด้วย ช่างภาพ ช่างแสง ผู้กำกับรายการ ผู้กำกับห้องคอนโทรล และผู้ช่วยช่างภาพ ทำหน้าที่แยกส่วนจากกองบรรณาธิการ โดยจะรับผิดชอบในการบันทึกเทปรายการ หรือการถ่ายทอดสดรายการ และภาพที่นำเสนอในรายการ แต่ไม่มีความรับผิดชอบ หรือมีส่วนร่วมในด้านเนื้อหาและประเด็นที่นำเสนอในรายการ

การนำเสนอในรายการ เป็นรายการข่าวที่ผู้ดำเนินรายการทำหน้าที่สัมภาษณ์เชิงเจาะลึกเจาะประเด็นปัญหาสังคม ร่วมกับผู้ร่วมรายการที่ประกอบไปด้วยกลุ่มคนทุกฝ่าย ที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นนั้น ๆ เช่น ภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน ฯลฯ โดยมีรูปแบบการเปิดพื้นที่ข่าวทางหน้าจอ ล้อมวงคุย สนทนา สะท้อนสถานการณ์ เจาะลึกปัญหา ทำความเข้าใจและหัวใจสำคัญคือการร่วมกันหาทางออก ทั้งในรูปแบบการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการขับเคลื่อนสังคมเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยเน้นกระบวนการการมีส่วนร่วมทั้งทางหน้าจอและหลังจอ ซึ่งมีทั้ง

รูปแบบเป็นรายการบันทึกเทปและรายการสด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานการณ์และประเด็น

จากการนำเสนอที่ผ่านมา ทำให้รายการได้รับรางวัลพินเนศวร ครั้งที่ 1 ประเภทส่งเสริมชุมชนและท้องถิ่นดีเด่น เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2555 จากสมาคมนักจัดรายการข่าววิทยุโทรทัศน์หนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และในปี 2556 คุณณาดยา แว่ววิรุคบุตร บรรณาธิการข่าวสังคมและนโยบายสาธารณะ ได้รับรางวัลในงานสัปดาห์สตรีสากล ประจำปี 2556 สาขาสื่อมวลชน จากการเปิดพื้นที่ และให้โอกาสกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมได้ใช้สิทธิ เสรีภาพที่มี หยิบยกประเด็นการขับเคลื่อนทางสังคม เพื่อนำเสนอวิกฤตของปัญหา ในรายการ “เวทีสาธารณะ” และ รายการ “เสียงประชาชนเปลี่ยนประเทศไทย” (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2558ข)

ด้วยความชัดเจนของรูปแบบรายการเวทีสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสจึงกำหนดให้เป็นรายการบนแนวคิดทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของภาคพลเมือง โดยรายการจะมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับข่าว แต่มีการนำมาผลิตขยายผลให้มีมิติที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งอาจเป็นเรื่องราวที่อยู่ในกระแส หรือเป็นประเด็นที่มีแง่มุมที่น่าสนใจ (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2558ก) โดย คุณเอกชัย เอื้อธารพิสิฐ (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2558) ได้ให้ความเห็นว่า รูปแบบการนำเสนอรายการเป็นไปในเชิงส่งเสริมแนวทางประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (Deliberative Democracy) ความโดดเด่นของรายการคือ การให้ทุกภาคส่วนที่เห็นต่างหรือไม่เห็นด้วยมาล้อมวงในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประชาธิปไตย ผู้เข้าร่วมเวทีต้องเคารพกติกา ต้องฟังผู้ดำเนินรายการ หรืออาจต้องอดทนฟังในกรณีของคู่ขัดแย้งเข้าร่วมเวทีนั้น ๆ ด้วย ซึ่งผู้เข้าร่วมในเวทีมักเป็นผู้ที่รู้สึกว่าเป็นผู้ถูกระงับ ซึ่งแต่ละคนมักจะมีประเด็นปัญหาแตกต่างกันทั้งเชิงปัจเจกและเชิงชุมชน และสิ่งที่ได้มากกว่าความเห็นนั้นคือผลประโยชน์ ทุกฝ่ายจะต้องต่อรองผลประโยชน์ในเวทีเพื่อหาทางออกหรือฉันทามติให้จบภายใน 1 ชั่วโมง รายการมีความพยายามจะทำหน้าที่เป็นเวทีปราศรัยให้กับผู้มีส่วนได้เสีย หรือผู้ที่เกี่ยวข้องล้อมวงเพื่อหารือร่วมกัน เอาความคิดหรือกลไกที่ตนเองมีอยู่มาทำให้ปัญหานี้หายไป รายการยึดมั่นในอุดมการณ์การแก้ปัญหา ไม่ว่าจะแก้ปัญหาก็ได้หรือไม่ก็ตาม ซึ่งส่วนนี้เองที่ทำให้รายการมีความชัดเจนในรูปแบบ ไม่เหมือนกับรายการทั่วไป และยังเป็นรายการที่แสดงการมีส่วนร่วมของภาพประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ตอบโจทย์ความเป็นทีวีสาธารณะ นอกจากนี้ คุณธาม เชื้อสถาปนศิริ (สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2558) นักวิชาการ สถาบันวิชาการสื่อสาธารณะ (สวส.) ยังได้ให้ความเห็นว่า รายการเวทีสาธารณะเป็นหนึ่งในไม่กี่รายการที่ทำเรื่องเกี่ยวกับประเด็นสาธารณะจริง ๆ ในภาพรวมประเด็นสาธารณะที่ถูกนำเสนอในรายการ ส่วนใหญ่แล้วไม่ใช่ประเด็นที่ตามกระแสเหมือนสื่อกระแสหลักทั่ว ๆ ที่นำเอาประเด็นตามความสนใจสาธารณะมานำเสนอ แต่รายการเวทีสาธารณะ มักจะเลือกเอาประเด็นสาธารณะที่มีผลประโยชน์สาธารณะประเด็นที่ผูกติดอยู่กับชุมชน ผูกติดอยู่กับทรัพยากร และผูกติดอยู่กับการบริหารจัดการอำนาจของรัฐ

ที่อาจจะมีปัญหาขัดแย้งกับชุมชน ดังนั้นรูปแบบและแนวคิดของรายการโดยรวมจึงมีลักษณะเสมือนเป็นเวทีประชาชน สนทนาโต้เถียงกัน ให้กลุ่มคนนั่งหาหรือพูดคุยกัน บ่อยครั้งที่สร้างการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ซึ่งรูปแบบรายการในลักษณะนี้ในประเทศไทยยังมีจำนวนน้อยมาก กล่าวคือรายการที่เปิดพื้นที่ให้กับคนเล็กคนน้อย ประชาชนชาวบ้านหรือคนที่อยู่ในชุมชนนั้น ที่ไม่ได้เป็นที่รู้จักในสังคมได้ออกรายการโทรทัศน์ ซึ่งหากมองย้อนไปในช่วงก่อนการเกิดขึ้นของทีวีสาธารณะ บุคคลเหล่านี้แทบจะไม่มีโอกาสเลย ดังนั้นรายการเวทีสาธารณะจึงเป็นการสะท้อนบทบาทความเป็นสื่อสาธารณะที่ว่า ต้องเป็นพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) ต้องให้เสียง (Giving Voiceless) แก่คนชายขอบ หรือที่เรียกว่าคนที่ไม่มีสิทธิ์ไม่มีเสียง หรือกลุ่มบุคคลที่สื่อกระแสหลักไม่ได้ให้ความสำคัญ เพราะฉะนั้นแนวคิดและรูปแบบของรายการ ที่มีการเปิดโต้เถียงกัน เพื่อการสนทนาแบบसानเสวนา เพื่อทุกคนจะหาทางออกร่วมกันสำหรับปัญหา จึงถือได้ว่าตรงตามบทบาทหน้าที่ของสื่อสาธารณะ ที่ให้พื้นที่สาธารณะ มุ่งเน้นการนำเสนอประเด็นสาธารณะ เพื่อแก้ปัญหาหรือบรรเทาความกังวลใจสาธารณะ และเพื่อปกป้องผลประโยชน์สาธารณะนั่นเอง

นอกจากนี้ ญัฐพล สิงห์เถื่อน ผู้ประสานงานจัดการภัยพิบัติภาคประชาชน จ.เชียงราย ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับรายการไว้ว่า

รายการเวทีสาธารณะเป็นการขับเคลื่อนปัญหาชาวบ้าน ซึ่งหมายถึงภาคสื่อที่เข้าไปมีบทบาทร่วมสนับสนุนให้กลไกมันต่าง ๆ ขับเคลื่อนไปได้ สิ่งที่เป็นรูปธรรมของรายการคือทำให้เรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องสาธารณะได้รับรู้ ซึ่งเป็นภาพกว้างของรายการ แต่ในส่วนรายละเอียดของรายการเวทีสาธารณะมันทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันเกิดขึ้น แล้วก็ผู้ดำเนินรายการเปรียบเสมือนผู้จัดกระบวนการด้วยส่วนหนึ่ง คือคอยจับประเด็นคอยเชื่อมโยงประเด็นต่าง ๆ ทำให้การพูดคุยปัญหาในประเด็นปัญหาที่ชาวบ้านประสบอยู่มันมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้ผลิตรายการจึงไม่ใช่แค่ทำหน้าที่ผลิตรายการเพียงอย่างเดียว ผมมองว่าเป็นเหมือนผู้จัดกระบวนการพูดคุยด้วย รูปแบบรายการและวิธีการต่าง ๆ มันตรงกับการทำงานแบบชาวบ้านด้วยกัน มันต้องใช้วิธีการลักษณะนี้คือพูดคุย เชื่อมโยง จุดประเด็นขึ้นมา ตั้งคำถาม (ญัฐพล สิงห์เถื่อน, สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2558)

ผังรายการไทยพีบีเอส (ThaiPBS) เดือนมกราคม 2557													
เวลา	จันทร์ 13, 20, 27 ม.ค. 57	อังคาร 14, 21, 28 ม.ค. 57	พุธ 15, 22, 29 ม.ค. 57	พฤหัสบดี 16, 23, 30 ม.ค. 57	ศุกร์ 17, 24, 31 ม.ค. 57	เสาร์ 18, 25 ม.ค. 57	อาทิตย์ 19, 26 ม.ค. 57	เวลา					
05:00	ทอล์กโชว์ชุมชนชาติ ๘ ตอน จบ 24 ก.พ. 57 / สถานีวิทยุ ๘ เริ่ม 3 มี.ค. 57	สารคดีต่างประเทศ / คนเร่ร่อนทาง จบ 11 มี.ค. 57 ๘	เปิดโลกเปิดเล่ม ๘	คนสู้โรค ๘	สารคดี ไทยพีบีเอส ๘ มหัศจรรย์พันลึก จบ 25 ม.ค. / แรงงานเพื่อนบ้าน 1 ก.พ. - 1 มี.ค. / Asean Beyond 2015 เริ่ม 8 มี.ค.-26 เม.ย. 57	เป็นอยู่คือ ๘ จบ 12 ม.ค. / กัญชวลิต 495 - 622 เริ่ม 19 ม.ค. 57		05:00					
05:30	English Mission ๘ จบ 24 มี.ค. 57 / DeScience ๘ เริ่ม 31 มี.ค. -30 มี.ย. 57	English Breakfast ๘	ลุยไม่รู้ไร ๘	ลุยไม่รู้ไร		สานศิลป์ในน้ำลาย ๘		05:37					
06:00	Thai PBS Kids Morning				Thai PBS Kids Weekend (ชมวนการพี่น้อง)				06:00				
06:30	วันใหม่ ThaiPBS				ทำให้อ่าน				07:30				
07:30	คนสู้โรค	ทักทายแดนไทย ๘	ดูใจรู้ ๘	Spirit of Asia วิถีเอเชีย ๘	ทำให้อ่าน				07:30				
08:00	ดนตรี กรัฟฟิ	ครอบครัวเดียวกัน ๘	Human Ride ๘	สารคดีต่างประเทศ Dr.Oz ๘	การ์ตูน Mia & Me มหัศจรรย์สุดขอบฟ้า จบ 1 มี.ค. 57 (26 ตอน) / การ์ตูนรถไฟไดโนเสาร์ Dinosaur Train Season 2 เริ่มอาทิตย์ 2 มี.ค.-31 พ.ค. 57 (26 ตอน)				08:00				
08:30			Food Work ๘						08:30				
09:00	สารคดี ขบวนการพิชิตโลก 1'				Good Morning				09:00				
	ข่าว 09.00 น.				power kids power วันใหม่				09:05				
					DeScience				09:30				
					English Breakfast				09:35				
					ทักทายแดนไทย				10:00				
10:00	ข่าวโม่งทำกิน				เปิดโลกเปิดเล่ม				10:00				
10:28	ข่าวบริการเพื่อสาธารณะ 2'				สองกำลังสื่อ				10:05				
10:30	ข่าวศิลปะบันเทิง				บ้านเธอบ้านฉัน				11:00				
11:00	พื้นที่พลเมือง Rerun เริ่ม 13 ม.ค. 57				ซีรีส์ เร็วกว่าคิดคิดได้ จบอาทิตย์ 5 ม.ค. 57 / ซีรีส์สิ่งที่ไม่ฝากไว้กับเธอ A song to remember ๘ เริ่มเสาร์ 11 ม.ค.-อาทิตย์ 20 เม.ย. 57 (30 ตอน)				11:05				
11:05	เปิดปม ๘	ชีวิตจริง ยิ่งกว่าละคร ๘	เสียงประชาชน เปลี่ยนประเทศไทย ๘	วัฒนธรรม ขุนแบ่งทอด ๘					11:58				
12:00	ข่าวเที่ยง								12:00				
13:00	ศิลปินสโมสร				เวทีสาธารณะ				13:00				
13:30	ดีสลาตัน ณ แดนใต้	ทีวีภูมิภาค จอเหนือ	ทีวีภูมิภาค จออีสาน	ก(ล)งเมือง	พื้นที่พลเมือง First Run เริ่ม 12 ม.ค. 57				14:00				
14:00	สถานีประชาชน (ช่วง 1)								14:05				
14:05									14:30				
15:00	สถานีประชาชน (ช่วง 2)								15:00				
15:05	ทุกทิศทั่วไทย								15:05				
15:30	Thai PBS Kids Afternoon (รายการ "สอนศิลป์" รวมอยู่ใน Thai PBS Kids Afternoon เริ่มตั้งแต่วันที่ 20 ม.ค. 57)								16:00				
16:00									16:05				
16:50									16:30				
17:00									17:00				
17:15									17:05				
18:00	Home Room เริ่มจันทร์ 20 ม.ค. 57								17:30				
18:00	สารคดี ท้องโลกกว้าง (Wonderful Planet)								18:00				
18:53	การ์ตูน ฟิน กับ แพม Pim & Pam								18:30				
19:00	ข่าวค่ำ								18:55				
20:20									19:00				
21:00	เปิดปม เริ่ม 13 ม.ค. 57	ชีวิตจริง ยิ่งกว่าละคร เริ่ม 14 ม.ค. 57	เสียงประชาชน เปลี่ยนประเทศไทย เริ่ม 15 ม.ค. 57	วัฒนธรรม ขุนแบ่งทอด					20:20				
21:15	ที่นี้ไทยพีบีเอส								21:00				
22:30	สุดยอดสารคดีโลก เริ่ม 13 ม.ค. 57	โลกหลากหลาย เริ่ม 14 ม.ค. 57	เสียงให้รู้เรื่อง เริ่ม 1 ม.ค. 57	สารคดี Dr.Oz					21:05				
23:30	ข่าวเด็ก								22:00				
00:00	สารคดี มิดโลกหลังเที่ยงคืน ๘								22:05				
	3 นาทียี่สิบ ๘								22:30				
01:00	ดีสลาตัน ณ แดนใต้ ๘	ทีวีภูมิภาค จอเหนือ ๘	ทีวีภูมิภาค จออีสาน ๘	Along way home ๘ จบ 15 พ.ค. 57	ขั้วคอมของคิมจิในครัวโลก ๘ เริ่ม 3 ม.ค.-28 มี.ค. 57	สารคดี มิดโลกหลังเที่ยงคืน ๘			00:30				
01:30	ศิลปินสโมสร ๘								01:30				
02:00									02:00				
									02:00				
									02:00				
									02:00				
									02:00				

ภาพที่ 4.1 ผังรายการเวทีสาธารณะปี 2557 (ผังรายการ ณ เดือนมกราคม 2557) ออกอากาศ

ทุกวันเสาร์ เวลา 13.00-14.00 น.

แหล่งที่มา: องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2558ค.

ผังรายการไทยพีบีเอส (ThaiPBS) 15 - 31 มกราคม 2558									
เวลา 05:00	จันทร์ 19,26	อังคาร 20,27	พุธ 21,28	พฤหัสบดี 22,29	ศุกร์ 16,23,30	เสาร์ 17,24,31	อาทิตย์ 18,25	เวลา 05:00	
05:30	คนสู้โรค ®		ลุยไม่รู้ ®		ทางช้างเผือก ®	สาระ 1000 Like ® (17,18,24,25,31 ม.ค., 1 ก.พ 58)			
06:00	ข.ขยัน (เริ่มพฤษภาคม 15 ม.ค.58)					Thai PBS Kids Weekend			
06:30	Thai PBS Kids Morning					Thai PBS Kids Weekend (ขยายเวลาออกอากาศจาก เวลาเดิม 06.00 - 07.30 น. เริ่มเสาร์ 17 ม.ค. 58 เป็นต้นไป)			
08:00	วันใหม่ ไทยพีบีเอส								
08:30	ทันข่าว ไทยพีบีเอส					การ์ตูน ดอรา...นักสำรวจน้อย Dora The Explorer			
09:00						Animal Speaks เริ่ม 17 ม.ค. - 11 เม.ย. 58 (13 ตอน)			
09:30						หนังข่าว 09.00 น. แอนดี้...ผจญภัยไปกับแอนดี้ใน Andy's Dinosaur Adventure เริ่ม 17 ม.ค. - 22 มี.ค. 58 (20 ตอน)			
09:30						คดีวิทย์			
10:00						สถานศึกษาเสียงสว (17,18,24,25,31 ม.ค. 58)			
10:00						วิทยาศาสตร์ห้อง Backyard Science series 3 (Re-license) จบ 5 เม.ย. 58 (26 ตอน)			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			
10:00						ทำใจก่อน			

ภาพที่ 4.2 การปรับผังรายการเวทีสาธารณะปี 2558 (ผังรายการ ณ เดือนมกราคม 2558)

ออกอากาศทุกวันศุกร์ เวลา 13.00-14.00 น.

แหล่งที่มา: องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2558ค.

4.1.3 การดำเนินงานด้านการผลิตรายการเวทีสาธารณะ

จากการศึกษาการดำเนินงานด้านการผลิตรายการเวทีสาธารณะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ตามหลักของการผลิตรายการทั่วไป คือ ขั้นตอนการผลิต (Pre-Production) ขั้นตอนการผลิต (Production) และขั้นหลังการผลิต (Post Production) ซึ่งสามารถนำเสนอได้ดังนี้

1) กระบวนการผลิตรายการเวทีสาธารณะขั้นก่อนการผลิต (Pre-Production)

ในขั้นกระบวนการก่อนการผลิตรายการ (Pre-Production) ได้แบ่งกลุ่มงานออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย งานข้อมูล งานข่าวและงานประสานงาน ดังนี้

(1) ด้านงานข้อมูล

ก) ทีมงานแสวงหาประเด็นในการทำรายการ ซึ่งประเด็นส่วนใหญ่จะเป็นประเด็นในกระแสสังคมในช่วงนั้น ๆ และประเด็นนอกกระแสที่ทีมงานคาดว่าจะประเด็นที่น่าสนใจ ควรหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นพูดคุย เสวนา เพื่อหาทางออก ซึ่งจะมีการดำเนินงานเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเด็นนั้น ๆ จากแหล่งข้อมูลที่อาจมาจากแหล่งข่าวซึ่งหมายถึงเจ้าของประเด็นโดยตรง เครือข่ายทั้งในพื้นที่ หน่วยงานเครือข่ายหรือมีความเชี่ยวชาญ กระทั่งจากเครือข่ายสื่อมวลชน รวมทั้งงานวิชาการในด้านต่าง ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญหรือเกี่ยวข้องกับประเด็น ฯลฯ ภายหลังจากการรวบรวมข้อมูลในเบื้องต้น ทีมงานข้อมูลจะทำการเสนอในที่ประชุม เพื่อพิจารณาเลือกเรื่อง/ประเด็น/พื้นที่ ที่น่าสนใจในการจัดเวทีสาธารณะ

ข) หลังจากการประชุมหารือพิจารณาเลือกเรื่อง/ประเด็น/พื้นที่ เป็นที่เรียบร้อยแล้วผู้ประสานงานรายการดำเนินการจัดทำรายละเอียดเพิ่มเติมโดย แสวงหาข้อมูลเชิงลึกจากเอกสารตำรา จากการสอบถามแหล่งข่าวเจ้าของประเด็นหรือที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ เครือข่ายอื่น ๆ รวมทั้งสำรวจเทปรายการที่ได้ออกอากาศก่อนหน้านี้ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่เลือก เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำรายการต่อไป

ค) ทีมงานรายการวางแผนการดำเนินงานซึ่งโดยหลัก ๆ แล้ว จะมีการกำหนดเป้าหมายของการจัดเวที วางโครง ลำดับความของประเด็นปัญหา และองค์ประกอบของผู้ร่วมสนทนาในเวที (และผู้ชม) รวมทั้งแผนการทำสื่อก่อนและหลังจัดเวที

ง) เตรียมเอกสารประกอบการดำเนินรายการ เช่น กำหนดการรวม (ระบุกิจกรรม วันเวลา และรายชื่อ ตำแหน่ง สังกัด) เป้าหมาย โจทย์/ ประเด็นหลักในเวทีสาธารณะ (สรุปและระบุประเด็นที่ชัดเจน) รวมไปถึงข้อมูลสำคัญอื่น ๆ ประกอบในแต่ละโจทย์/ ประเด็น และคำถามเบื้องต้นในเวที (แล้วแต่กรณี)

(2) ด้านงานข่าว

ก) ดำเนินการประสานพื้นที่และแหล่งข่าวเพื่อผลิตสื่อบุคคลต่าง ๆ เช่น สกู๊ปรายงานข่าว สกู๊ปประกอบเทปรายการ และอื่น ๆ

ข) ลงหมายและแจ้งหมายเพื่อทำการขอช่างภาพและรถข่าวในการลงพื้นที่
ถ่ายทำสื่อบุคคลประกอบเทปรายการ และอื่น ๆ

(3) ด้านงานประสาน

ก) ประสานงานเพื่อหาวัน เวลาของผู้ดำเนินรายการ และทีมงาน รวมทั้งทีม
ผลิต เพื่อดำเนินการถ่ายทำ

ข) ประสานเชิญผู้ร่วมสนทนา ซึ่งอาจเป็นในรูปแบบนัดหมายทางโทรศัพท์
หรือส่งจดหมายเชิญ (ในกรณีนี้ต้องมีการนัดหมายไว้ล่วงหน้าแล้ว) นัดหมายวัน เวลา สถานที่ รวมไปถึง
ถึงวิธีการเดินทาง และการรับรองเพื่ออำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ให้กับผู้เข้าร่วมสนทนาในเวที

ค) ประสานทีมผลิต แจ้งและจองวันเวลาบันทึกเทป (หรือสด) ระบุอุปกรณ์
ที่ต้องการใช้ และสำรวจสถานที่สำหรับการจัดเวทีในเบื้องต้น

(4) ประสานการใช้สถานที่สำหรับจัดเวที โดยเน้นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมที่สุด
กับรูปแบบของรายการที่เป็นการจัดเวทีเพื่อล้อมวงสนทนา รวมทั้งการเตรียมห้องรับรองแขกสำหรับผู้
ร่วมสนทนาและผู้ชม ห้องพักสำหรับทีมงาน อาหารเครื่องดื่ม ของที่ระลึก หรืออุปกรณ์ที่จำเป็นอื่น ๆ
ในการจัดเวที เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ภาชนะ ฯลฯ

(5) ประเมินการค่าใช้จ่ายและจัดเตรียมค่าใช้จ่าย รวมทั้งเอกสารด้านการเงิน
อื่น ๆ

2) กระบวนการผลิตรายการเวทีสาธารณะขึ้นการผลิต (Production)

สามารถสรุปลำดับกระบวนการดำเนินงานได้ ดังนี้

(1) ผู้ประสานงานเดินทางล่วงหน้าไปยังสถานที่จัดเวที เพื่อเตรียมความพร้อมใน
ด้านต่าง ๆ

(2) บรรณาธิการ ผู้ดำเนินรายการ ร่วมหารือประเด็น/โจทย์สำคัญของเวที
เป้าหมายของเวที รวมทั้งลำดับประเด็นการสนทนาในเวทีก่อนเริ่มบันทึกเทปเป็นระยะเวลาอย่างน้อย
1 ชั่วโมง (รวมเวลา Stand By และ Technical Check)

(3) ผู้ประสานงานทำความเข้าใจกับผู้ชมในรายละเอียดของการบันทึกเทป เช่น
การใช้เวลา การขอความกรุณาปิดเสียงเครื่องมือสื่อสารทุกชนิด รวมทั้งดูแลความเรียบร้อยระหว่าง
การบันทึกเทป ไม่ให้ผู้ชมเข้า-ออกโดยไม่จำเป็น เป็นต้น

(4) ทีมผลิตติดตั้งอุปกรณ์ ระหว่างการหารือประเด็น รวมทั้ง TV Monitor กรณี
ที่มี VTR เปิดนำการสนทนา

(5) เริ่มบันทึกเทปรายการ ใช้เวลาประมาณไม่เกิน 1-2 ชั่วโมง

(6) ระหว่างดำเนินการสนทนาและบันทึกเทป ทีมงานต้องจดบันทึกตามลำดับประเด็นในเวที เช่น จับคู่คำถาม-คำตอบ ข้อโต้แย้ง และไฮไลท์ของการสนทนาเพื่อใช้ประกอบในการโปรโมทรายการ รวมไปถึงการถ่ายภาพนิ่งประกอบ

(7) ดำเนินการอัดโพลและแชร์ภาพ สารระสำคัญสั้น ๆ ผ่านช่องทางโซเชียลมีเดียของรายการ และช่องทางอื่น ๆ

(8) แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับทีมงาน (After Action Review) ณ สถานที่จัดเวที ภายหลังเสร็จสิ้นการบันทึกเทปรายการ

(9) ประสานงานกับกองบรรณาธิการ เพื่อส่งภาพข่าว และสคริปข่าวอ่านนำเสนอประเด็นสำคัญจากเวที

ภาพที่ 4.3 กระบวนการบันทึกเทปรายการเวทีสาธารณะ ตอนประมงพื้นบ้าน ยกปลาขึ้นบก ออกอากาศวันที่ 17 กรกฎาคม 2558 เวลา 13.00-14.00 น. (บันทึกเทปวันที่ 14 กรกฎาคม 2558 ณ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส)

3) กระบวนการผลิตรายการเวทีสาธารณะขั้นหลังการผลิต (Post Production) สามารถสรุปลำดับกระบวนการดำเนินงานได้ ดังนี้

(1) บรรณาธิการวางโครงเทปรายการตอนนั้น ๆ รวมทั้งโครงโปรโมทรายการ โครงสกริป ประกอบรายการ และสกริปข่าว

(2) ผู้ประสานงานจัดการด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเงินและงานธุรการ ภายหลังการบันทึกเทปรายการ

(3) ผู้ประสานงานหารือกับทีมงานเพื่อยกร่างบทสกริปประกอบรายการ และบทสกริปข่าวที่นี้ไทยพีบีเอส (อาจเป็นข่าวค่ำวันศุกร์หรือข่าวเที่ยงวันเสาร์) และส่งร่างบทสกริปให้

หัวหน้างานตรวจภายใน 2-3 วันนับจากสิ้นสุดการบันทึกเทป หรือได้รับโครงแล้ว หรือโดยเร็วที่สุด ก่อนการออกอากาศรายการ เพื่อความสดใหม่หลังการบันทึกเทปรายการ

(4) ฝ่ายผลิตหรือผู้ประสานงาน ผลิตเทปรายการตามโครงที่ได้วางไว้ จัดทำสตู๊ป สำหรับโปรโมท สตู๊ปประกอบรายการ และบทสตู๊ปข่าว ให้เป็นไปตามแผน พร้อมกับบันทึกช็อตตอน และวันที่ออกอากาศเป็นเพื่อเก็บไว้เป็นฐานข้อมูล

(5) ฝ่ายผลิตส่งโปรโมท และผู้ประสานงานอัปโหลดโปรโมทรายการ ทางโซเชียล มีเดีย

(6) หลังบรรณาธิการตรวจเทปรายการแล้ว ทีมงานนัดหมายเพื่อดูเทปรายการ ก่อนการออกอากาศอีกครั้ง เพื่อวิจารณ์และปรับปรุงผลงาน (แล้วแต่กรณี)

(7) ฝ่ายผลิตส่งเทปรายการอย่างน้อย 1 วันก่อนวันออกอากาศ และผู้ประสานงานแจ้งแหล่งข่าวในรายละเอียดการออกอากาศ (รวมทั้งการชมย้อนหลัง และส่ง DVD ถ้าต้องการ)

(8) หลังวันออกอากาศ ผู้ประสานงานอัปโหลดเทปรายการทางสื่อออนไลน์ เช่น ผ่านทาง Facebook ของรายการ และอาจแชร์ต่อไปยังเครือข่ายอื่น ๆ

(9) เขียนสรุปสาระและประเด็นสำคัญ พร้อมรายชื่อผู้ร่วมสนทนา เพื่อเผยแพร่ ในเว็บไซต์ของสถานีข่าว และเขียนบทความเชิงสารคดีข่าว เพื่อพร้อมเผยแพร่ในช่องทางอื่นต่อไป

(10) ติดตาม Feedback ของรายการแต่ละตอน ทั้งแหล่งข่าว/เครือข่ายโซเชียล มีเดีย และจากอีเมลล์ประจำรายการ public@thaipbs.or.th

(11) ติดตามความคืบหน้าของประเด็นต่าง ๆ เพื่อพิจารณาจัดรายการในครั้งต่อไป

(12) ประสานงานและอำนวยความสะดวกให้กับแหล่งข่าว หากแหล่งข่าวร้องขอ เทปรายการตอนที่เข้าร่วมสนทนาในรายการ

จากกระบวนการผลิตรายการเวทีสาธารณะ ซึ่งประกอบได้กระบวนการผลิตในขั้น Pre-Production ขั้น Production และขั้น Post Production ดังที่ได้เสนอไว้ นั้น จะเป็นกระบวนการที่ทางรายการได้ลำดับขั้นตอนไว้ เพื่อใช้เป็นระบบและแนวทางในการปฏิบัติงาน เพื่อผลิตรายการ แต่ทั้งนี้ในการดำเนินงานจริง อาจมีข้อจำกัดหรือเหตุจำเป็นอื่น ๆ ที่ไม่สามารถดำเนินงานได้ตามลำดับขั้นที่วางไว้ได้ ดังนั้นทีมงานอาจมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการในการปฏิบัติงาน ให้เหมาะสมต่อสถานการณ์ บริบทและข้อจำกัดต่าง ๆ เพื่อให้สามารถผลิตรายการได้ตามแผนการออกอากาศในแต่ละสัปดาห์

4.2 การคัดเลือกประเด็นของรายการ

4.2.1 การคัดเลือกประเด็น

4.2.1.1 รูปแบบของประเด็น

จากการศึกษาและรวบรวมประเด็นที่นำเสนอในรายการเวทีสาธารณะ โดยรับชมย้อนหลังทางเว็บไซต์ของ ThaiPBS ตั้งแต่เดือนมกราคม 2557-เดือนกรกฎาคม 2558 จำนวน 80 ตอน โดยผู้ศึกษาได้วิเคราะห์และแบ่งประเด็นการนำเสนอในรายการออกเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้

- 1) ประเด็นเกี่ยวกับการการปฏิรูป จำนวน 26 ตอน
- 2) ประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบจากนโยบายรัฐหรือโครงการขนาดใหญ่ จำนวน 18 ตอน
- 3) ประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ จำนวน 14 ตอน
- 4) ประเด็นเกี่ยวกับชุมชนสังคมและวัฒนธรรม จำนวน 13 ตอน
- 5) ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน จำนวน 6 ตอน
- 6) ประเด็นเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง จำนวน 4 ตอน

โดยรายละเอียดของการออกอากาศในแต่ละตอน ซึ่งแยกออกเป็น 6 กลุ่มประเด็น ผู้ศึกษาได้สรุปไว้ดังตารางที่ 4.1-ตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.1 ประเด็นเกี่ยวกับการการปฏิรูป จำนวน 26 ตอน

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
25 มกราคม 2557	ก้าวเดินหลังปฏิรูป	กระแสปฏิรูปประเทศไทย ทำให้หลายฝ่ายออกมานำเสนอ ทั้งเนื้อหาและวิธีการ แต่ขาดการประสานระหว่างเครือข่ายที่สามารถสลายการผูกขาดการปฏิรูปได้ ไม่ว่าจะเป็นด้าน กปปส. เครือข่ายเดินหน้าปฏิรูป และกลุ่มมวลมหาประชาชน จึงมาร่วมสนทนาเพื่อออกแบบการทำงานร่วมกัน
8 มีนาคม 2557	แนวร่วมชายขอบปฏิรูป	อีกกลุ่มปฏิรูปที่ขอแยกตัวจาก กปปส. โดยเสนอจุดยืนแนวทาง เป้าหมายการชุมนุมของกลุ่มแนวร่วมประชาชนชาติ เพื่อการปฏิรูปประเทศไทย (นปป.) ที่ปักหลักชุมนุมอยู่หน้ากระทรวงมหาดไทยมานานกว่า 3 เดือนแล้ว โดยปฏิเสธที่จะคืนพื้นที่แม้พวกเขาจะประสานกับกลุ่มผู้ชุมนุมแนวร่วม กปปส. แต่ก็ขอแยก

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
8 มีนาคม 2557	แนวร่วมชาย ขอบปฏิรูป	ออกมาเพื่อสร้างตัวตนจากการมีพื้นที่ของตัวเอง พร้อมพิมพ์ เขียวการปฏิรูปจาก จินตนาการที่ให้ความสำคัญกับความมั่นคง ยั่งยืนของคนจน แรงงาน ชวนาติดหนี้ ไร่ที่ดินทำกิน
15 มีนาคม 2557	โล่เรือชุมชน ผังเมืองยุค ปฏิรูป	นำเสนอปัญหาการโล่เรือชุมชนเก่าย่านวัดกัลยาฯ ซึ่งเป็นผลจาก ผังเมืองที่ผิดพลาด การปฏิรูปประเทศไทยครั้งนี้ ชาวบ้านย่าน เก่าจากหลายพื้นที่ จึงมารวมตัวกัน สะท้อนปัญหาและเสนอ ให้ ปฏิรูปผังเมืองด้วยในกระแสที่ทุกฝ่ายต่างพูดถึงการเปลี่ยนแปลง ประเทศ
29 มีนาคม 2557	เดิน...(ถึงไหน) ปฏิรูป	กระบวนการทั้งการชุมนุม การจัดเวทีเสวนา ทั้งในกลุ่มผู้ชุมนุม กปส. และเวทีต่าง ๆ หลากหลายองค์กร หลายกลุ่มในช่วงที่ ผ่านมานั้น ล้วนแต่มีเป้าหมายเพื่อการปฏิรูปการเมือง แต่ ปฏิเสธไม่ได้ว่าบางกลุ่มอาจไม่ได้รับความสนใจ เวทีนี้จึงเปิด พื้นที่ให้เครือข่ายเหล่านี้ ได้สะท้อน ความคิด และอุดมการณ์ ทางการเมือง
23 สิงหาคม 2557	พลังคน ปฏิรูป พลังงาน	เครือข่ายภาคประชาสังคมภาคใต้ ออกมาเคลื่อนไหวรอบใหม่ใน ชื่อ "ขบวนการปฏิรูปพลังงาน" โดยวางแผนเดินเท้ารณรงค์ เพื่อเร่ง สร้างความเข้าใจแก่ประชาชนใน สถานการณ์ด้านพลังงานที่ เป็นอยู่ทุกวันนี้ การเดิน จะเดินจาก อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา ถึง กรุงเทพฯ และเพียงเริ่มออกเดิน แกนนำบางส่วนก็ถูกควบคุมตัว ข้อหาฝ่าฝืนกฎอัยการศึก ชุมนุมเกิน 5 คน
4 ตุลาคม 2557	เสียงคนอีสาน ที่ต้องฟังก่อน ปฏิรูป 1	การเปิดพื้นที่สาธารณะในการแสดงความคิดเห็น เสียงคนอีสาน ก่อนปฏิรูป จากภาคีเครือข่าย 44 องค์กร 200 คนกว่า 10 จังหวัดของภาคอีสานใต้ ซึ่งจัดขึ้นที่จังหวัดอุบลราชธานี พื้นที่ กลางของอีสานใต้ โดยเวทีนี้จะทำหน้าที่ประมวลข้อเสนอเชิง กลไกจากภาคประชาชนในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งไทยพีบี เอส ร่วมกับภาคีเครือข่าย ได้จัดขึ้นคู่ขนานไปพร้อมกับสภา ปฏิรูปแห่งชาติ
11 ตุลาคม 2557	เสียงคนอีสาน ที่ต้องฟังก่อน ปฏิรูป 2	ไทยพีบีเอส และภาคีเครือข่ายร่วมจัดกว่า 45 องค์กร 200 คน กว่า 10 จังหวัดของภาคอีสานตอนบน เดินหน้าเปิดเวทีฟังเสียง ประชาชนเป็นเวทีที่ 2 ภูมิภาคอีสานตอนบน จัดที่ขอนแก่น ซึ่ง บรรยากาศการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนยังคงคึกคัก

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
18 ตุลาคม 2557	เสียงชาวเหนือ ที่ต้องฟังก่อนปฏิรูป	เวทีเสียงประชาชนที่ต้องฟังก่อนปฏิรูป เครือข่ายในพื้นที่ภาคเหนือที่มาร่วมงานกว่า 400 คน พร้อมข้อเสนอแต่ละประเด็นปัญหาที่พวกเขาเล็งเห็นว่ามี ความจำเป็นเร่งด่วนต้องปฏิรูป ผ่านกลไกใหม่ที่ชาวเหนือเชื่อว่า ถ้าทำได้จริง จะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง
25 ตุลาคม 2557	เสียงคนเห็นต่าง ที่ต้องฟังก่อนปฏิรูป	นำเสนอแง่มุม ที่รายการได้สร้างกระบวนการเปิดพื้นที่ปลอดภัยสำหรับคนเห็นต่างทางการเมืองให้เข้ามาพบปะนั่งคุยแลกเปลี่ยนกับการปฏิรูปประเทศ ซึ่งทำให้เห็นแง่มุมที่เห็นต่างและจุดร่วมกัน และพูดคุยหาข้อเสนอทางออกของปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป
1 พฤศจิกายน 2557	เสียงคนตะวันออก ที่ต้องฟังก่อนปฏิรูป	เสียงคนตะวันออก ประชาชนจาก 8 จังหวัดจากภาคตะวันออก กว่า 30 องค์กรเครือข่ายในพื้นที่ พลังเสียงคนตะวันออกนำขบวนปฏิรูปครั้งใหม่ ข้อเสนอชาวตะวันออก 8 ประเด็น 1.ที่ดิน ป่าไม้และชายฝั่ง 2.
8 พฤศจิกายน 2557	เสียงคนใต้ ที่ต้องฟังก่อนปฏิรูป	พลังคนใต้เขียนอนาคตกันเอง ข้อเสนอของคนภาคใต้มีความคมชัด ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนที่ใช้เป็นแนวปฏิบัติในการปฏิรูป 1. ระบุข้อเสนอที่จะให้เคลื่อนได้ภายใน 1 ปี 2. จะไม่แยกกำลังจากประชาชน พื้นที่ ต้องร่วมกับส่วนกลาง เช่น สถาปนาประชาชนในการปฏิรูปภาคใต้จะต้องทำงานร่วมกันกับสภาประชาชนเพื่อการปฏิรูปที่เกิดขึ้นที่ส่วนกลาง 3. จะไม่เคลื่อนเพียงแค่ส่งข้อเสนอให้รัฐบาลทำต่อแล้วก็รอหรือฝากความหวังไว้ที่ สปช.หรือรัฐบาล 4. มีการเคลื่อนไหวเป็นข้อเสนอ 1 ชุดใหญ่ที่จะเปลี่ยนในเชิงระบบสร้างกระบวนการการขับเคลื่อนทางสังคมคล้าย ๆ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับการผลักดันรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2540
15 พฤศจิกายน 2557	เสียงคนตะวันตก บนเส้นทางปฏิรูป	การพบกันครั้งแรกของเครือข่ายภาคประชาชนคนตะวันตก 8 จังหวัด ซึ่งเห็นโอกาสการปฏิรูปรอบใหม่ ข้อเสนอจากเวที ทิศทางการพัฒนาจากเสียงส่วนใหญ่ที่อยากให้ เป็น โดยเรียกร้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญ ปรับปรุงกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม เพิ่มอำนาจการบริหารจัดการทรัพยากรให้คนในพื้นที่

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
15 พฤศจิกายน 2557	เสียงคนตะวันตกบนเส้นทางปฏิรูป	ผ่านอำนาจสภาพลเมืองกลไกใหม่ที่จะทำหน้าที่ต่อรองรักษามลประโยชน์ให้ประชาชน
22 พฤศจิกายน 2557	เสียงคนเหนือล่างบนเส้นทางปฏิรูป	เปิดเวทีครั้งแรกของ 60 เครือข่ายภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด 100 กว่าคน ทางออกร่วมจากภาคประชาชนส่งถึงขบวนปฏิรูปรอบใหม่ 7 ประเด็นปัญหาในพื้นที่ที่เสนอต่อการปฏิรูป 1. ทรัพยากร 2. เกษตรกรรม 3. เศรษฐกิจและการพัฒนา 4. การปฏิรูปท้องถิ่น 5. การศึกษา 6. คุณภาพชีวิต 7. การปฏิรูปอำนาจและโครงสร้างยุติธรรม
29 พฤศจิกายน 2557	จุดร่วมประชาชนบนเส้นทางปฏิรูป	7 เวทีกว่า 200 เครือข่ายกว่า 2,000 เสียงที่ต้องฟังสภาประชาชนคู่ขนานสภาปฏิรูปแห่งชาติ เวทีสาธารณะที่ต้องฟังก่อนการปฏิรูปที่จัดขึ้นทั้ง 4 ภาคทั่วประเทศ มีข้อเสนอที่ตรงกัน 14 ประเด็น การจัดการทรัพยากรป่าไม้ ที่ดิน น้ำ แร่ พลังงาน การศึกษา เศรษฐกิจ กระบวนการยุติธรรม รัฐสวัสดิการและสังคมสวัสดิการ ทิศทางการพัฒนาพื้นที่ความเห็นต่างทางการเมือง ระบบการเมือง ชนเผ่าพื้นเมืองและชาติพันธุ์ การกระจายอำนาจและการจัดการตนเอง ความมั่นคงทางอาหาร การจัดการภัยพิบัติ การคุ้มครองผู้บริโภค บทบาทสตรี และปฏิรูปเกษตรกรรม กระบวนการสนทนาในเวทีสาธารณะยังเกิดข้อเสนอเชิงกลไกการขับเคลื่อนเพื่อให้การปฏิรูปสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนได้จริง
6 ธันวาคม 2557	เสียงชนเผ่าพื้นเมือง	พร้อม ๆ กับกระแสการจัดเวทีประชาชนเพื่อการปฏิรูป กลุ่มคนชาติพันธุ์และชนเผ่าก็ร่วมจัดเวทีนี้เช่นกันภายในงานมหกรรมชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทยประจำปี 2557 ที่ อ.แม่สอด จ.ตาก โดยปีนี้ จะผลักดันเขตวัฒนธรรมพิเศษ และร่าง พ.ร.บ.สภาชาติพันธุ์ฯ พร้อมข้อเสนอร่วมจัดการทรัพยากรและมาตรการคุ้มครองสิทธิคนชนเผ่าต่อไป

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
13 ธันวาคม 2557	เสียงประชาชน บน เส้นทางปฏิรูป	เวทีรวมทั่วทุกภูมิภาคในช่วง 3 เดือน 8 เวที กับ ตัวแทนประชาชนนับพันที่เคยมาร่วมเวทีเสียง ประชาชนที่ต้องฟังก่อนปฏิรูป ซึ่งพร้อมใจ ร่วมส่ง เสียงดัง ๆ อีกครั้งในวันรัฐธรรมนูญ (10 ธันวาคม 2557) ที่สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส โดยประเด็น สำคัญยังอยู่ที่การขอพื้นที่จัดการตนเอง ร่าง รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน
20 ธันวาคม 2557	เสียงคนเมือง บน เส้นทางปฏิรูป	เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2557 ประชามภาคกลาง 8 จังหวัด เวทีท้าย ๆ ของการเดินสายเปิดพื้นที่รับฟัง เสียงประชาชนบนเส้นทางปฏิรูป โดยเป็นเสียงของคน ภาคกลาง กรุงเทพฯ และสามจังหวัดปริมณฑล ซึ่ง พวกเขามีข้อเสนอเชิงกลไกเพื่อการปฏิรูป นั่นคือสภา พลเมืองและรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน
16 มกราคม 2558	คืนครูกลับ ห้องเรียน	โอกาสวันครู เวทีสาธารณะจึงเสนอเรื่องราวของ เครือข่ายครูจำนวนหนึ่งที่ได้้นำการเปลี่ยนแปลงไป แล้ว ก่อนที่จะมีกระแสการปฏิรูปประเทศ โดยใช้ เครือข่ายความช่วยเหลือระหว่างครูต่างพื้นที่ บูรณา การหลักสูตร ปรับปรุงคุณภาพระบบการศึกษาที่ ตอบสนองความสนใจของนักเรียนแต่ละท้องถิ่นอย่าง แท้จริง
30 มกราคม 2558	สอบคณะสงฆ์	ข่าวลอบต่อวงการสงฆ์ ตามมาด้วยเสียงวิพากษ์วิจารณ์ ต่อคณะสงฆ์ พร้อมข้อเสนอเพื่อการเปลี่ยนแปลงเชิง โครงสร้างของฝ่ายสงฆ์ ทำให้ประเด็นปฏิรูปด้าน ศาสนา ถูกพูดถึงว่าน่าจะตกกระแสปฏิรูปประเทศ ทั้ง ๆ ที่เป็นปัญหาสำคัญ เรื้อรังมานานไม่น้อยกว่า ประเด็นปัญหาอื่น ๆ
13 กุมภาพันธ์ 2558	แผนที่เดินทาง ปฏิรูปการศึกษา	ระหว่างที่ภาครัฐ ศธ. และ สปช. กำลังยกร่างแผน ปฏิรูประบบการศึกษารอบใหม่ ภาคประชาสังคม และ องค์กรอิสระ เช่น สสส., สสค., TDRi ต่างก็เดินหน้า ส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษา ผ่านภาคี เครือข่ายด้านการศึกษา ไทยพีบีเอสได้ทำหน้าที่กลไก สื่อกลาง เปิดพื้นที่สาธารณะให้ทุกฝ่ายมาแลกเปลี่ยน เรียนรู้ รวมทั้งกำหนดยุทธศาสตร์ร่วมของประเทศ

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
6 มีนาคม 2558	ปฏิรูปประกันสังคม	กฎหมายประกันสังคม เป็น 1 ในกฎหมาย 38 ฉบับที่ถูกนำมาพิจารณาแก้ไขปรับปรุงโดย สนช. ผ่าน กมธ. วิสามัญฯ ที่ตั้งขึ้น ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างรอพิจารณาในวาระ 3 ราวต้นเดือนมีนาคมนี้ ขณะที่สังคมและผู้ใช้แรงงานกลับรับรู้เรื่องนี้น้อยมาก ไม่ทราบความเคลื่อนไหวและประเด็นสำคัญ ทั้งๆ ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานทุกประเภทโดยตรง
27 มีนาคม 2558	บ้านเรียน ปฏิรูปการศึกษา	การปฏิรูปการศึกษา รายการเวทีสาธารณะได้มีเวทีสำหรับพูดคุยในข้อเสนอด้านการปฏิรูปการศึกษาและข้อเสนอที่เกิดขึ้น จากเครือข่ายการศึกษาจากกลุ่มต่าง ๆ ในหลายสัปดาห์ต่อเนื่อง ได้พบเจตนาธรรมที่จะกระจายอำนาจอย่างจริงจังไปสู่กลุ่มต่าง ๆ ชุมชน ท้องถิ่น องค์กร และครอบครัว และพบว่าสิ่งที่ปัญหาอยู่ก็คือ เรื่องของวิธีการปฏิบัติ เรื่องของระบบราชการที่เกี่ยวข้องกับการรองรับการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าสำหรับการศึกษาที่ต้องการการกระจายตัวออกมาให้มีอิสระและมีส่วนร่วมที่กว้างขวางมากขึ้น
10 เมษายน 2558	กรมราง ทางออกรถไฟไทย ?	อุบัติเหตุบ่อยครั้ง กองหนี้สินร่วมแสนล้าน ถึงเวลาปรับองค์การอายุกว่าร้อยปี กรมขนส่งทางราง ยุทธศาสตร์การปฏิรูป หรือรื้อก๊อปปี้การรถไฟ
24 เมษายน 2558	หลอมพลัง ปฏิรูปการศึกษา	วันที่ 2-3 เมษายน 2558 มีการจัดการประชุมวิชาการสานพลังการเรียนรู้ครูนักปฏิบัติ คืบความสุขสู่ผู้เรียนที่เปิดโอกาสให้ครู บุคลากรทางการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปฏิรูปการศึกษา ได้สร้างเครือข่าย และมีพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เห็นผลจนเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังมีการจัดกระบวนการเพื่อระดมข้อเสนอในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาที่ทำหน้าที่ เวทีสาธารณะที่จัดขึ้นเปิดพื้นที่พูดคุยแลกเปลี่ยนข้อเสนอและแนวทางในการนำไปปฏิรูปการศึกษาได้จริง โดยมีตัวแทนเยาวชน นักวิชาการ และภาคประชาสังคม เข้าร่วมพูดคุย

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
29 พฤษภาคม 2558	ช่องว่างร่างรัฐธรรมนูญกับประชาชน	เหลือเวลาอีก 90 วัน เป็นช่วงเวลาสำคัญที่พลเมืองจะมีส่วนร่วมในการแก้ไขรัฐธรรมนูญได้อย่างไร ช่องทางไหน ซึ่งเครือข่ายภาคประชาสังคมหลายกลุ่มพยายามจะสร้างพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างประชาชนกับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แต่ด้วยบรรยากาศที่ปิดกั้น ความยากต่อเนื้อหา เป็นช่องว่างที่ทำให้รัฐธรรมนูญที่กำลังถูกยกร่างอยู่อาจไม่ตอบโจทย์ของประชาชน
26 มิถุนายน 2558	24 มิถุนา : 83 ปีประชาธิปไตย	สภาประชาชนเพื่อการปฏิรูป เปิดสภาเป็นครั้งที่ 3 ในวาระครบรอบ 83 ปี การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เพื่อยืนยันหลักการอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนและเรียกร้องให้คณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขรัฐธรรมนูญให้ตอบโจทย์การลดความเหลื่อมล้ำ เพิ่มอำนาจประชาชน ภายใต้กระบวนการที่กำลังขับเคลื่อนระหว่างคำขอแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญจากฝ่ายต่าง ๆ สภาประชาชนกลุ่มนี้มีมติสำคัญที่ต้องการพื้นที่อธิบายเพิ่มเติมในเวทีสาธารณะ

รายการเวทีสาธารณะได้นำเสนอเวทีสาธารณะประเด็นเกี่ยวกับการการปฏิรูป จำนวน 26 ตอน ซึ่งในช่วงของการจัดเวทีสาธารณะในประเด็นดังกล่าว เป็นช่วงกระแสที่มีการพูดถึงการปฏิรูปประเทศ ในยุคของ คสช. รูปแบบของรายการเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับภาคประชาชน และภาคีต่าง ๆ ได้เกิดการมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหา เสนอแนะ หาทางออก ร่วมจัดทำข้อเสนอ และเปิดพื้นที่การสื่อสารให้ข้อเสนอการปฏิรูปประเทศในประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ได้สื่อสารไปยังสภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) เพื่อพิจารณาบรรจุข้อเสนอเหล่านั้นลงไปในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

ตารางที่ 4.2 ประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบจากนโยบายรัฐหรือโครงการขนาดใหญ่ จำนวน 18 ตอน

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
8 กุมภาพันธ์ 2557	ทางรอดชาวนาไทย (ตอนที่ 1)	เวทีถกปัญหาและหาทางออกระยะยาวในปัญหาข้าว โดยเชิญชาวนา นักวิชาการ ภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง มาร่วมระดมความคิด วิเคราะห์บทเรียนและหาความเป็นไปได้ ในการฝ่าวิกฤต ข้าวระลอกใหม่ครั้งนี้
15 กุมภาพันธ์ 2557	ทางรอดชาวนาไทย (ตอนที่ 2)	เวทีถกปัญหาและหาทางออกระยะยาวในปัญหาข้าว โดยเชิญชาวนา นักวิชาการ ภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง มาร่วมระดมความคิด วิเคราะห์บทเรียนและหาความเป็นไปได้ ในการฝ่าวิกฤต ข้าวระลอกใหม่ครั้งนี้ (ต่อ)
22 กุมภาพันธ์ 2557	10 ปี พืชแคดเมียม	ชาวนาลุ่มน้ำตาบในอำเภอสอด จ.ตาก พื้นที่สัมปทานเหมืองสังกะสีของกลุ่มทุน ผาแดง กำลังประสบปัญหาสุขภาพ พบสารปนเปื้อนในเลือด หลายคนกำลังป่วยเป็นโรคไต แต่ยังสรุป ไม่ได้ว่าเป็นผลกระทบจากอะไร แต่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นผลมาจากการทำเหมืองสังกะสีในพื้นที่ ลำน้ำตาบ ในเขตที่พูดคุย มีการพูดถึง “พื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม” แต่ชาวบ้านกลับยังไม่รู้ความหมาย และประโยชน์จากการกำหนดพื้นที่ลักษณะนี้ รวมทั้งบทบาทของตนในกระบวนการมีส่วนร่วม กำหนดพื้นที่คุ้มครองฯ ซึ่งแนวคิดนี้ จะช่วยบรรเทาและต่อรองกับกลุ่มทุนประกอบการเหมืองแร่ได้
1 มีนาคม 2557	เปิดกรุกกองทุนแม่เมาะ	การบริหารจัดการเงินกองทุนพัฒนาชุมชนรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จ.ลำปาง รวบรวม 300 ล้านบาทต่อปี ซึ่งมากกว่ากว่างบประมาณประจำปีของจังหวัดลำปางถึงสองเท่า กำลังถูกเพ่งเล็ง จากภาคประชาชนเมื่อเกิดความสงสัยในรายการใช้จ่ายเงินกองทุนที่อาจผิดวัตถุประสงค์การก่อตั้ง กองทุนนี้มีคณะกรรมการบริหารกองทุนที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดลำปางเป็นประธานโดยตำแหน่ง และไม่มีกรรมการตัวแทนจากภาคประชาชนที่อยู่รอบโรงไฟฟ้า ผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง เครือข่ายภาคประชาชนจึงขอเปิดเวทีสาธารณะพูดคุยในเรื่องนี้ เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาให้แก่ ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
7 มิถุนายน 2557	ผ่าตัดโครงการจัดการน้ำ	หลังคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศ หลายโครงการขนาดใหญ่ที่เป็นที่ถกเถียงก่อนหน้านี้ ถูกหยิบมาพิจารณาอีกครั้ง ซึ่งหนึ่งในนั้นคือแผนยุทธศาสตร์บริหารจัดการน้ำ 3.5 แสนล้านบาท โดยก่อนหน้านี้ ศาลปกครองมีคำสั่งให้จัดเวทีรับฟังความเห็น แต่ขั้นตอนนี้ยังไม่แล้วเสร็จ ภาคประชาชนที่กังวลต่อการตัดสินใจของ คสช.ว่าจะมองข้ามเสียงประชาชนคนเล็กคนน้อย ดูเบาคุณภาพเวทีรับฟังความเห็นที่ต้องทำตามคำตัดสินของศาลปกครองกลาง เครือข่ายจึงมารวมกันเปิดเวทีพูดคุยพร้อมข้อเสนอสำคัญไปยัง คสช.
14 มิถุนายน 2557	พลิกวิกฤตข้าว พันชีวิตชาวนา	การให้เงินแก่ชาวนาในโครงการรับจำนำข้าวของ คสช. ถูกมองว่าไม่พอต่อการแก้ปัญหาที่แท้จริงของชาวนาที่วันนี้ยังคงประสบปัญหาหนี้สิน ต้นทุนการผลิตที่สูงสวนทางกับรายได้เครือข่ายภาคประชาชน รวมทั้งภาครัฐและนักวิชาการ จึงมาร่วมพูดคุยเพื่อเสนอแนวทางเดินต่อ หวังลดปัญหาให้แก่ชาวนาในระยะกลางและระยะยาว
28 มิถุนายน 2557	ปลดหนี้ชาวนา	หนี้สินชาวนากลายเป็นประเด็นอีกครั้ง ล่าสุดมีแนวคิดที่จะลดต้นทุนการผลิตโดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ กรมส่งเสริมการเกษตร และสถาบันการเงินอย่าง ธ.ก.ส. ที่ออกมาตราการปรับลดอัตราดอกเบี้ยให้เหลือ 3% นาน 6 เดือน เพราะเชื่อว่านี้จะช่วยลดปัญหาหนี้สินได้ แต่เครือข่ายหนี้สินชาวนาฯ เผยว่ามาตรการเหล่านี้เป็นเพียงบางส่วนเท่านั้น ยังมีปัญหาอื่น ๆ อีกที่เป็นปมเงื่อนสำคัญ เช่น การขาดประสิทธิภาพของกองทุนฟื้นฟูฯ ที่เคยเป็นความหวัง อำนาจต่อรองให้แก่ชาวนา ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการปฏิรูปเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
5 กรกฎาคม 2557	แม่สอด เขตเศรษฐกิจพิเศษ	แม่สอด จ.ตาก พื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมาร์ที่มีอัตรา การเติบโตทางเศรษฐกิจ อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง มูลค่าหลายหมื่นล้านบาทต่อปี แต่มีทิศทางสังคมและ สิ่งแวดล้อมกลับถูกละเลย ขณะที่ อบท. ยังคงต้อนรับ การลงทุน สอดคล้องกับทิศทางการนโยบายของ คสช. เรื่องเขตเศรษฐกิจพิเศษ เมื่อวันที่ 1 มิถุนายนที่ผ่านมา แล้วแม่สอดวันนี้ จะเป็นเช่นไรหากเติบโตเช่นนี้ ต่อไป จะมีกลไก กำกับควบคุมทิศทางการขยายตัว ของเมืองหรือไม่ โดยเฉพาะปี 2558 ที่ต้องร่วม ประชาคมอาเซียน เวทีจึงเป็นการพูดคุยแนวทางการ รับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้น
9 สิงหาคม 2557	คำสั่งร้อยคดี คนกับป่า	ภายหลังคำสั่ง คสช. ที่ 64/2557 สั่งเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2557 เรื่องการปราบปรามและหยุดยั้งการ บุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ และอีกฉบับที่ออก ตามมา คือฉบับที่ 66/2557 ได้กลายเป็นชนวนความ ข้อแย้งครั้งใหม่ในหลายพื้นที่ระหว่างประชาชนกับ เจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่ง เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคมที่ผ่านมา เครือข่ายเกษตรกรรมภาคเหนือและใต้ ได้เดินทางมายื่น เรื่องร้องเรียน ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติ (กสม.) พร้อมเดินทางมาสะท้อนเรื่องจริงจาก พื้นที่ ณ สถานีไทยพีบีเอส เพื่อทำความเข้าใจกับสังคม และหาแนวทางเจรจาแก้ไขในเรื่องนี้ต่อไป
16 สิงหาคม 2557	304 ขยายถนนเชื่อมป่ามรดกโลก	โครงการขยายถนนทางหลวงหมายเลข 304 ที่ตัดข้าม ผืนป่าอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่-ทับลาน ล่าสุดได้ผ่าน ความเห็นชอบจากที่ประชุมคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม แห่งชาติที่เพิ่งแต่งตั้งใหม่ โดยคำสั่ง คสช. ฉบับที่ 90/2557 การอนุมัติโครงการดังกล่าว ได้สร้างข้อ ถกเถียงอีกครั้งระหว่าง ภาครัฐกับเครือข่ายนักอนุรักษ์ ในประเด็นกระบวนการ EIA และการเร่งพิจารณาของ คณะกรรมการฯ ตลอดจนความคุ้มค่าของโครงการ โดยเทียบกับงบประมาณที่สูงถึง 3,000 ล้านบาท

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
30 สิงหาคม 2557	EIA สร้างหรือขวาง การพัฒนา	หลายโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่ค้างค้ำมานานก่อน การรัฐประหาร เพียงไม่กี่เดือนก็ทยอยผ่านการอนุมัติ หวังกระตุ้นเศรษฐกิจในประเทศตามความตั้งใจของ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ขณะเดียวกันการเร่ง ผ่านการพิจารณาเห็นชอบหลายโครงการ กลับสร้าง ความวิตกให้แก่เครือข่ายองค์กรอนุรักษ์ที่เห็นว่านี่อาจ เป็นการเร่งรัดอัดฉีดเม็ดเงินในประเทศจนอาจจะ ละลายรายจ่ายด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม ซึ่งปกติมี เครื่องมือที่ประเมินผลกระทบเรื่องนี้เรียกว่า EIA แต่ ด้วยต้องการเร่งรัดเดินหน้าประเทศไทยดังกล่าว วันนี้ EIA จึงอาจกลายเป็นอุปสรรค ซึ่งนักสิ่งแวดล้อมไม่เห็น ด้วย
13 กันยายน 2557	พิพาทที่ดิน พิสูจน์ สิทธิ์คนอยู่ป่า	ประกาศจากทางจังหวัดชัยภูมิ ที่อ้างคำสั่ง คสช. ฉบับ ที่ 64 สั่งการให้ชาวบ้านโคกยาว ต.สระโพนทอง อ. คอนสาร ออกจากพื้นที่อาศัยภายใน 15 วัน นับจาก วันที่ 21 สิงหาคมที่ผ่านมา กำลังส่งผลกระทบรอบ ใหม่ในพื้นที่ที่เคยมีข้อพิพาทก่อนหน้านี้ ซึ่งชาวบ้าน มองว่านี่คือการรังแกชาวบ้านครั้งใหม่โดยหน่วย ราชการที่อ้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจจาก คำสั่ง คสช.
20 กันยายน 2557	เจาะแผ่นดินอีสาน	โครงการขุดเจาะสำรวจก๊าซในหลายจังหวัดภาคอีสาน โดยเฉพาะบุรีรัมย์และกาฬสินธุ์ กำลังส่งผลกระทบต่อ สุขภาพคนในพื้นที่โดยยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ เข้ามาจัดการกับปัญหา ทุกวันนี้ บริษัทที่ได้รับ สัมปทานยังคงเดินหน้าโครงการโดยไม่ฟังเสียง ชาวบ้าน เจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินในโครงการ ความขัดแย้งในพื้นที่บ้านนามูล เขตรอยต่อระหว่าง จ. ขอนแก่น กับ จ.กาฬสินธุ์ ในแปลงสัมปทานขุดสำรวจ ปิโตรเลียมรอบที่ 18 กำลังส่อเค้าบานปลาย ทั้งใน กลุ่มชาวบ้านด้วยกันเอง และกับฝ่ายปกครองในพื้นที่ ภายหลังการขนย้ายอุปกรณ์ขุดเจาะโดยบริษัทที่ได้รับ สิทธิ์สัมปทาน ขณะที่วันนี้ก็ยังไม่มีการไกล่เกลี่ย ยุติ ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากนโยบายความมั่นคงด้าน
13 มีนาคม 2558	ปมขัดแย้ง ปิโตรเลียมอีสาน 1	

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
20 มีนาคม 2558	ปมขัดแย้ง ปิโตรเลียมอีสาน 2	พลังงาน ความขัดแย้งในพื้นที่บ้านนามูล เขตรอยต่อระหว่าง จ. ขอนแก่น กับ จ.กาฬสินธุ์ ในแปลงสัมปทานชุดสำรวจ ปิโตรเลียมรอบที่ 18 กำลังส่อเค้าบานปลาย ทั้งใน กลุ่มชาวบ้านด้วยตนเอง และกับฝ่ายปกครองในพื้นที่ ภายหลังการขนย้ายอุปกรณ์ชุดเจาะโดยบริษัทที่ได้รับ สิทธิสัมปทานเมื่อ 12-13 ก.พ.ที่ผ่านมา ถึงวันนี้ กลไก ไกล่เกลี่ยความขัดแย้งที่ตั้งขึ้นโดยผู้ว่าฯ ไม่ได้รับการ ยอมรับ ด้าน สปช.ก็ลงพื้นที่แล้วถึง 2 คณะ
19 มิถุนายน 2558	ชุมชนริมคลอง คน ไม่ขวางน้ำ	เมื่อกรุงเทพมหานครมีแผน ที่จะปรับปรุงระบบคูคลอง ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ ผลกระทบ จึงตกอยู่กับชุมชนริมคลองที่ถูกตรา ว่าเป็นจำเลย ขวางทางระบายน้ำ แต่นั่นไม่ใช่เรื่องง่ายนัก เพราะเป็น ชุมชนที่ตั้งอยู่ริมคลองมีขนาดใหญ่และอาศัยอยู่มานาน
24 กรกฎาคม 2558	อนาคตสระแก้ว หลังเขตเศรษฐกิจ พิเศษ	ปักธงสระแก้ว เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษกว่า 100,000 ล้านบาทที่คาดหวังกับผลกระทบที่ไม่ คาดหมาย

รายการเวทีสาธารณะได้นำเสนอเวทีสาธารณะที่เกี่ยวกับผลกระทบจากนโยบายรัฐหรือโครงการขนาดใหญ่ จำนวน 18 ตอน โดยมีจำนวนรองจากประเด็นการปฏิรูป ภาพของการนำเสนอเป็นความทุกข์ร้อน และผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับประชาชนในพื้นที่และเป็นประเด็นปัญหาอยู่ ณ ขณะนั้น ซึ่งสืบเนื่องจากนโยบายรัฐและโครงการขนาดใหญ่ที่อนุมัติโดยรัฐ โดยส่วนใหญ่จะเป็นภาพของความขัดแย้งระหว่างประชาชนในพื้นที่และรัฐกับทุน

ตารางที่ 4.3 ประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ จำนวน 14 ตอน

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
18 มกราคม 2557	คนชิงเผาป่า	ปัญหาหมอกควันจากไฟป่าในทุกฤดูแล้งในเชียงใหม่ ช่วงหลายปีมา ปัญหาใหญ่ที่ราชการมักคุ้นเคยกับการจัดการด้วยมาตรการ “ห้ามการเผา” ซึ่งไม่อาจแก้ปัญหาได้ ชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่จึงล้อมวง สะท้อนแนวทางที่ควรจะเป็นในการแก้ปัญหาคือการ ทอยยเผา หรือชิงเผาก่อนไฟไหม้เอง ซึ่งพิสูจน์ บทเรียนแล้วว่า สามารถบรรเทาความเสียหายได้ อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมเสนอแนะส่วนกลางให้เร่ง กระจายอำนาจการตัดสินใจแก่คนในพื้นที่ อย่างจริงจัง ผ่านกฎหมายและจัดสรรงบประมาณสนับสนุน
3 พฤษภาคม 2557	ร่วมจัดการน้ำภาค ตะวันออก	จากเหตุการณ์น้ำท่วมลุ่มน้ำคลองหลวง พื้นที่แอ่ง กะทะภาคตะวันออก เมื่อเดือน กันยายนถึงตุลาคมปี 2556 อุทกภัยครั้งนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อนิคม อุตสาหกรรมอมตะนคร และหลาย ชุมชนในพื้นที่ ทำให้คู่ขัดแย้งระหว่างชุมชนกับนิคมอุตสาหกรรม หันหน้า ให้ความร่วมมือเพื่อวางแผนป้องกันอุทกภัยปีนี้ พร้อมยกวางแผนจัดการน้ำที่ตอบโจทย์ทุกฝ่ายผ่าน กลไก “สภาลุ่มน้ำ” ที่เพิ่งเริ่มต้น
10 พฤษภาคม 2557	ล้อมวงคุย กูวิฤต แผ่นดินไหว (ตอนที่ 1)	เหตุแผ่นดินไหวที่จังหวัดเชียงราย ได้ส่งผลกระทบ อย่างกว้างขวาง สร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวบ้าน สงฆ์ และนักเรียน ใน 3 อำเภอ ได้แก่ อ.พาน อ.แม่ ลาว และ อ.แม่สรวย ซึ่งจากวิกฤตครั้งนี้ แม้หลายฝ่าย จะพร้อมใจให้ความช่วยเหลือ ทั้งองค์กรทางสังคม หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ นักวิชาการด้านวิศวกรรม ทั้งในพื้นที่และจาก ต่างจังหวัด แต่ก็ขาดการจัดการ ขาดข้อมูลพื้นที่ จึง จำเป็นต้องจัดเวทีพูดคุยเพื่อเริ่มต้นจัดระเบียบ ร่วมกัน

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
17 พฤษภาคม 2557	ล้อมวงคุย กู่วิกฤต แผ่นดินไหว (ตอนที่ 2)	เหตุแผ่นดินไหวที่จังหวัดเชียงราย ได้ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวาง สร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวบ้าน สงฆ์ และนักเรียน ใน 3 อำเภอ ได้แก่ อ.พาน อ.แม่ลาว และ อ.แม่สรวย ซึ่งจากวิกฤตครั้งนี้ แม่หลายฝ่ายจะพร้อมใจให้ความช่วยเหลือ ทั้งองค์กรทางสังคม หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ นักวิชาการด้านวิศวกรรม ทั้งในพื้นที่และจากต่างจังหวัด แต่ก้ขาดการจัดการ ขาดข้อมูลพื้นที่ จึงจำเป็นต้องจัดเวทีพูดคุยเพื่อเริ่มต้นจัดระเบียบ ร่วมกัน
24 พฤษภาคม 2557	ระเบิดเวลาบ่อขยะ	ปัญหาไฟไหม้บ่อขยะแพรกษา จ.สมุทรปราการ ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ทำให้จำเป็นต้องเร่ง ตรวจสอบ แผนปฏิบัติการรองรับในเรื่องนี้ ซึ่งลำพังหน่วยงาน ปก.จังหวัด ไม่อาจรับมือกับปัญหานี้ได้ ส่วนหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องอย่างกรมควบคุมมลพิษและ กรมโรงงานอุตสาหกรรมก็อยู่ปลายเหตุ ไม่อาจหยุดการเพิ่มขึ้นของขยะได้
31 พฤษภาคม 2557	คืนขวัญหาย พี่นชีวีตแม่สรวย (สด)	หลังพระพุทธรูปขนาดหน้าตักกว้าง 15 เมตร ที่วัดแม่สรวยหลวง อ.แม่สรวย จ.เชียงราย ถล่มลงมาในคืนพายุหนักเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2557 เนื่องจากองค์พระก่อสร้างไม่ถูกต้องตามหลักวิศวกรรม ชาวบ้านที่เคารพบูชาพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืององค์นี้ต่างเสียขวัญ ซึ่งเป็นครั้งที่สอง หลังต้องประสบเหตุแผ่นดินไหวครั้งรุนแรงที่สุดในรอบหลายสิบปีเมื่อต้นเดือนพฤษภาคม
21 มิถุนายน 2557	ทางออกน้ำหลาก ทางรอดคนแม่สอด	เหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในเมืองท่าการค้าชายแดนเมื่อกลางปี 2556 ได้สร้างความตื่นตกใจ และตื่นตัวในภาคประชาชนคนแม่สอด ที่วันนี้ได้ลุกขึ้นมารวมกลุ่มกันเอง ปราศจากการช่วยเหลือจากเทศบาลที่รับผิดชอบปัญหานี้โดยตรง 20 ชุมชนในเขตเทศบาลแม่สอด ได้นำร่องลงมือขุดลอกทางระบายน้ำในพื้นที่วางระบบเตือนภัย หวังบรรเทาอุทกภัยครั้งใหม่ที่กำลังมาถึงในอีกไม่กี่เดือนข้างหน้า

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
27 ธันวาคม 2557	10 ปี อันดามัน คลื่นยังไม่สงบ	วาระครบรอบ 10 ปี เหตุการณ์สึนามิ ภาคประชาชน และประชาสังคมได้ใช้โอกาสนี้ ทบทวนต้นทุนทาง สังคมที่เกิดขึ้นและอีกสารพัดปัญหาที่ปรากฏหลังเกิด ภัยพิบัติ เช่น ความขัดแย้งเรื่องทรัพยากร สิทธิคนชาย ขอบ นโยบายและอุปสรรคในระบบราชการ ฯลฯ
8 พฤษภาคม 2558	ปากบาราพาราดีโซ่ สวรรค์อันดามัน	หอศิลป์วัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร ถูกเลือกเป็นที่ สะท้อนเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยจัดแสดงภาพวาดและ ภาพถ่ายจากศิลปินที่ต่างตั้งใจสร้างสรรค์ผลงาน โดยมี เยาวชนเป็นผู้ถ่ายทอดโดยหวังว่าเสียงเล็ก ๆ จากพวก เค้าจะปลุกพลังคนเมืองให้ลุกขึ้นมาปกป้องสมบัติของ ชาติ เวทีวิชาการเสวนาอนาคตทะเลไทยและแนวคิด การปกป้องพื้นที่ด้วยการผลักดันให้อันดามันเป็นมรดก โลก ความหวังที่จะสะท้อนคุณค่าของอ่าวบาราบารา ทะเลสวย และจุดติดแนวคิดอนุรักษ์จากคนเมืองผ่าน มุมมองง่าย ๆ จากศิลปะ
15 พฤษภาคม 2558	1 ปี แผ่นดินไหว เชียงราย	ครบรอบ 1 ปี แผ่นดินไหวเชียงราย ตัวแทนจากภาค ส่วนต่าง ๆ ที่ได้ประสบกับวิกฤตครั้งนั้น มารวมตัวกัน ทบทวนบทเรียนการรับมือภัยธรรมชาติ และพูดคุย แนวทางสำหรับเตรียมการ ถอดบทเรียน 1 ปี แผ่นดินไหวเชียงราย ถอดบทเรียนเพื่อจัดการภัยพิบัติ ในอนาคต
5 มิถุนายน 2558	ข้าว ปลา อาหาร วันสิ่งแวดล้อมโลก	วันที่ 5 มิถุนายน วันสิ่งแวดล้อมโลกกับทางเลือกของ การกินอยู่อย่างใส่ใจ ซึ่งแคมเปญ World Environment Day 2015 Seven Billion Dreams. One Planet. Consume with Care ใจความสำคัญ คือ ทั่วโลกบริโภคส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอยู่มาก ในบริบทของสังคมไทยมีการตื่นตัวกันมากแค่ไหน กระป๋ป๋ล่อยของปักหมุดท่องเที่ยวสีเขียว 3 แสนล้าน บาทการท่องเที่ยวอันดามัน กระป๋ป๋กับการท่องเที่ยว คาร์บอนต่ำและพลังงานหมุนเวียนที่ทำได้
3 กรกฎาคม 2558	พลังงานสีเขียว Krabi Go Green	

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
10 กรกฎาคม 2558	ฝ่าวิกฤติภัยแล้ง	พื้นที่ปลูกข้าว 69 ล้านไร่ ความหวังของชาวนา 3,700,000 ครอบครัว กับภัยแล้งรุนแรงในรอบ 50 ปี ไทยพีบีเอสเปิดเวทีสาธารณะฟังชาวนาฝ่าวิกฤติภัยแล้ง จากริมคลองชัยนาท - ป่าสัก ต.พุดา อ.บ้านหมี่ จ.ลพบุรี
17 กรกฎาคม 2558	ประมงพื้นบ้าน ยกปลาขึ้นบก	ชาวประมงพื้นบ้านยกปลาขึ้นบกที่ไทยพีบีเอส มาพูดคุยให้เห็นทางเลือกหลังเรือประมงบางส่วนหยุดเดินเรือเพราะมาตรการของไอยูยู และทางเลือกของผู้บริโภค

รายการเวทีสาธารณะได้นำเสนอเวทีสาธารณะประเด็นเกี่ยวกับประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ จำนวน 14 ตอน ในส่วนของประเด็นสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ พบว่าเป็นประเด็นที่อยู่ในกระแส เช่น แผ่นดินไหว ปัญหาหมอกควัน ภัยแล้ง รวมไปถึงการติดตามประเด็นที่เคยนำเสนอไปแล้ว ซึ่งรายการมีแง่มุมในการนำเสนอที่ค่อนข้างหลากหลาย ทั้งในรูปแบบของเวทีสนทนาเพื่อหาทางออกและเวทีในการถอดบทเรียน เช่นในตอน ร่วมจัดการน้ำภาคตะวันออก และปากบาราพาราดีโซ่สวรรค์อันดามัน เป็นต้น

ตารางที่ 4.4 ประเด็นเกี่ยวกับชุมชนสังคมและวัฒนธรรม จำนวน 13 ตอน

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
3 มกราคม 2558	สรุปเวทีสาธารณะ ปี 2557	สรุปเรื่องราวในรายการเวทีสาธารณะตลอดปี 2557
11 มกราคม 2557	ข้างหลังภาพบ้านผาหมอน	บ้านผาหมอน ชุมชนเชิงดอยอินทนนท์ กลับเดินสวนทางกับการท่องเที่ยวกระแสหลัก ด้วยการจัดบริการท่องเที่ยวชุมชนด้วยตนเอง จากฐานความรู้ความเข้าใจในอัตลักษณ์ของตน จากกระบวนการวิจัยโดยคนในชุมชนเอง ไม่จำเป็นต้องพึ่งผู้เชี่ยวชาญและงบประมาณใด ๆ จากส่วนกลาง

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
5 เมษายน 2557	พิพาทที่ดินสุสาน (รายการสด)	ลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนที่บรรพบุรุษบรรพบุรุษไว้ที่ วัดพนัญเชิง จ.พระนครศรีอยุธยา กำลังเดือดร้อนเมื่อทางวัดประกาศการรื้อพื้นที่เพื่อขยายที่จอดรถและจุดบริการรองรับธุรกิจท่องเที่ยว ที่คึกคัก ความขัดแย้งในเรื่องนี้จึงเกิดขึ้น และไม่มีกลไก ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เวทีสาธารณะจึงเป็นการพูดคุยระหว่างสองฝ่าย
12 เมษายน 2557	ตามรอยยักษ์	นำเสนอตัวอย่างขบวนแห่หนุ่มสาวร่วมสมัยในวันนี้ได้หันหลังให้แก่แบบแผนแบบเดิม ไม่สนใจภาพความสำเร็จในนิยามของคนทั่วไปในสังคมเมือง พวกเขา/เธอกำลังออกเดินทางอีกครั้งในช่วงวัยกลางคนบนวิถีสิทธิมนุษยชนและความเชื่อใหม่ในแนวทางของอาจารย์ยักษ์ (ดร.วิวัฒน์ ศัลยกำธร)
19 เมษายน 2557	คนคลองโยง ชานาปฎิรูป	บ้านคลองโยงวิสาหกิจชุมชนชาวนาจังหวัดนครปฐมที่ได้เฝ้าชุมชนแห่งแรกของ ประเทศ วันนี้เกษตรกรที่นี่ แม้จะไม่พ้นถูกกระทบจากโครงการรับจำนำข้าว แต่บางส่วนก็เริ่มเดินหน้าปฏิรูปและเริ่มได้รับดอกผลจากการยืนยันความเชื่อของตนที่ต้องการพึ่งตนเอง โดยมีผู้ประกอบการในพื้นที่มาช่วยหาตลาด เป็นผลจากความร่วมมือระหว่างชุมชนกับภาครัฐกิจ เพื่อสังคมอย่างแท้จริง
12 กรกฎาคม 2557	คำเขียน สัจธรรม ชีวิต (สด)	เข้าพรรษาปีนี้ ที่วัดป่าสุคะโต อ.แก่งค้อ จ.ชัยภูมิ สถานปฏิบัติธรรมสายหลวงพ่อ คำเขียน สุวณฺโณ ที่กำลังอาพาธด้วยโรคมะเร็งในหลอดอาหาร โอกาสนี้จึงได้จัดเทศนาธรรม โดยพระไพศาล วิสาโล ในเรื่องสืบเนื่องจากกรณีหลวงพ่อคำเขียน ได้ตั้งจิตกรรมฐานไม่ขอรับ การรักษาใด ๆ เพื่อเรียนรู้การเจริญสติ ภาวนาเผชิญความตายอย่างสงบ ที่ท่านได้ปฏิบัติเพื่อเตรียมความพร้อมมาตลอดชีวิต
19 กรกฎาคม 2557	เหลื่อมมุม ฟุตบอล ปรองดอง	ความหมายและเป้าหมายของกีฬาฟุตบอลที่ผ่านมา มักถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง เพื่อกล่อมเกล่าประชาชนบ้าง สร้างเอกลักษณ์แห่งชาติบ้าง โดยเฉพาะการทำธุรกิจระดับโลก ขณะที่ความหมาย

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
19 กรกฎาคม 2557	เหลียมมุ่ม ฟุตบอล ปรองดอง	และเป้าหมายอื่น ๆ ของฟุตบอลกลับถูกกลบหายไปจากสังคมกระแสหลัก เช่น ฟุตบอลเพื่อความปรองดอง ซึ่งแพร่หลายอย่างจำกัดในกลุ่มคนเล็ก ๆ บางพื้นที่เท่านั้น
6 กันยายน 2557	บันทึกหน้าสุดท้าย คำเขียน สุวณโณ (สด)	จากความต่อเนื่องที่ทีมงานเวทีสาธารณะ และไทยพีบีเอส ได้ติดตามอาการอาพาธของ หลวงพ่อคำเขียน และให้ความสนใจในสาระธรรม โดยเฉพาะประเด็นความตายและการเตรียม ตัวตายอย่างสงบ รวมทั้งการขยายผลการทำงานกับชาวบ้านท่ามะไฟหวาน เหล่านี้คือรูปธรรมความ สัมพันธ์ที่มีคุณภาพระหว่างบ้าน วัด และชุมชน ที่ดำรงอยู่มาตลอด นับตั้งแต่หลวงพ่อกำจาวพรรษาที่นี่
27 กันยายน 2557	คลองแดน ชุมชน ผู้นำ	ถอดบทเรียนการรวมกลุ่มเพื่อปฏิรูปชุมชนของตนเอง ชุมชน "คลองแดน" ที่ชุมชนเล็ก ๆ บนเขตรอยต่อระหว่างจังหวัดสงขลา กับนครศรีธรรมราช ซึ่งออกตัวปฏิรูปสังคมไปก่อนแล้วด้วยการฟื้นฟูชีวิตชุมชน ผนึกผู้คนที่นี่ให้ร่วมกันประกอบสร้างบ้านเมือง สร้างความเป็นผู้นำในตัวตนของทุกคน พร้อมเปิดพื้นที่เรียนรู้ เป็นแรงบันดาลใจให้พลเมืองเยาวชนคนรุ่นใหม่ สงขลา นำไปพัฒนาละแวกบ้านของตนด้วย
23 มกราคม 2558	อนาคตพลเมือง อาสา	เวทีฯ จากงาน Social Expo "คนไทย ขอมือหน่อย" ด้านหน้าศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์ ใจกลางกรุงเทพฯ โอกาสสำคัญขององค์กรสาธารณะประโยชน์กว่า 150 องค์กร รวมทั้งบริษัทอาสาสมัคร ที่มารวมตัวกัน พูดคุยแลกเปลี่ยนการทำงานเพื่อสังคม พร้อมยุทธศาสตร์การปฏิรูปด้วยความร่วมมือร่วมใจจากพลังพลเมืองอาสาสมัครรายย่อย
6 กุมภาพันธ์ 2558	ชีวิตใหม่ ตลาดเก่า ท่าม่วง	ชุมชนตลาดท่าม่วง อ.ท่าม่วง จ.กาญจนบุรี อายุเก่ากว่าร้อยปี วันนี้คนรุ่นปัจจุบัน เริ่มต้องการมีบทบาทกำหนดอนาคตชุมชนย่านตลาด ด้วยเห็นความสำคัญของความเปลี่ยนแปลงที่มาจากทุกภาคส่วน ร่วมกันคิด ร่วมออกแบบ ฟื้นฟูสภาพความเป็นชุมชนท่าม่วงในบริบทปัจจุบัน

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
3 เมษายน 2558	พลังพลเมือง สร้าง สวนมักกะสัน	หลังข่าว ร.ฟ.ท.ชดใช้หนี้คลังด้วยที่ดินแปลงใหญ่ราว 500 ไร่ ย่านมักกะสัน ซึ่งมีแนวโน้มจะนำไปพัฒนาโครงการมักกะสันคอมเพล็กซ์ เครือข่ายภาคประชาสังคมในกรุงเทพฯ ก็ออกมารวมตัวกันอีกครั้งเพื่อเรียกร้องข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินผืนนี้ อย่างที่ประชาชนมีส่วนร่วมในชื่อ "มักกะสัน สวนสร้างสรรค์"
12 มิถุนายน 2558	พิพิธภัณฑน์นครปฐม ฟื้นชีวิตด้วยหัวใจ	21 วัน ของการรวมตัวคัดค้านย้ายโบราณวัตถุ พิพิธภัณฑน์นครปฐม ปิดฉากคัดค้านกับพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่หายไป โดยเวทีสาธารณะคุยกันในห้องหัวข้อ ฟื้นชีวิต พิพิธภัณฑน์ทวารวดีด้วยหัวใจคนนครปฐม มีหลายภาคส่วนเดินทางมาพูดคุยกัน ทั้งภาคธุรกิจ เยาวชน นักวิชาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาคมศูนย์ประสานงานองค์กรเอกชน และตัวแทนชาวนครปฐม

รายการเวทีสาธารณะได้นำเสนอเวทีสาธารณะประเด็นเกี่ยวกับชุมชนสังคมและวัฒนธรรม จำนวน 13 ตอน ส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอประเด็นเชิงบวก ซึ่งจะมีรูปแบบเวทีเสวนาเพื่อถอดบทเรียนสังคม ชุมชน ประเด็น ที่ประสบผลสำเร็จหรือมีรูปแบบที่สามารถถ่ายทอดไปสู่ชุมชนอื่น ๆ หรือนำไปพัฒนาต่อยอดสู่การเป็นโมเดลเพื่อการแก้ปัญหาในระดับชาติได้ เช่น ตอนตามรอยยักษ์คลองแดนชุมชนผู้นำ พิพิธภัณฑน์นครปฐม ฟื้นชีวิตด้วยหัวใจ เป็นต้น

ตารางที่ 4.5 ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน จำนวน 6 ตอน

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
26 เมษายน 2557	ความเจ็บกลางป่า แก่งกระจาน	เหตุการณ์หายไปของ “บิลลี่” แกนนำชาติพันธุ์ชาว กะเหรี่ยงจากบ้านโป่งลึก-บางกลอย ได้กลายเป็นที่จับ ตามองขององค์กรด้านสิทธิมนุษยชนทั้งในและ ต่างประเทศ โดยมีการเสนอให้รัฐจริงจังกับการค้นหา ความจริงและเสนอให้พิจารณาเป็นคดีพิเศษ พร้อม ออกมาตรการคุ้มครองพยานในพื้นที่โดยเร่งด่วน
26 กรกฎาคม 2557	ความหวัง พลเมือง ชายขอบ	ปัญหาการละเมิดสิทธิคนชายขอบอย่างกลุ่มชาวเล และคนไทยพลัดถิ่น ยังคงปรากฏให้เห็นอย่าง ต่อเนื่อง แม้จะมี มติ ครม. ให้การคุ้มครองคนเหล่านี้ ผ่านกลไกคณะกรรมการและการประกาศเขตสังคม วัฒนธรรมพิเศษ แต่ไม่ส่งผลในการแก้ปัญหา ทาง เครือข่ายแก้ปัญชาวเลและคนไทยพลัดถิ่นจึงเดิน ทางเข้า กทม. ขอให้ผู้มีอำนาจเร่งรัดจัดการโดยด่วน
2 สิงหาคม 2557	จัดแถวแรงงานข้าม ชาติ	หลายเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติภายหลัง การควบคุมการปกครองของ คสช. ไม่ว่าจะเป็น ประกาศจากทางการสหรัฐฯ ที่ต้องการปรับลด สถานภาพประเทศไทยลงต่ำสุด ในเรื่องการป้องกัน การค้ามนุษย์ มาตรการผ่อนปรนให้แรงงานเถื่อนมา ขึ้นทะเบียนที่ศูนย์ One Stop Service และก่อน หน้าที่แรงงานกัมพูชาไหลกลับบ้าน เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ กลายเป็นคำถาม สำคัญอีกครั้งในเรื่องแรงงาน ข้ามชาติ เช่น ปัญหาการคุกคามแรงงาน และความ คืบหน้าในการปกป้อง คุ้มครองสิทธิประโยชน์ให้แก่ แรงงานข้ามชาติ ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ คืบหน้าอย่างไร โปรดติดตาม
27 กุมภาพันธ์ 2558	12 ปี คนไทยพลัด ถิ่น	เวทีสาธารณะครั้งสำคัญของคนไทยพลัดถิ่นที่รวมตัว ต่อสู้เรื่องสัญชาติในนามเครือข่ายมาเป็นเวลานานกว่า 12 ปี และครั้งนี้ก็เป็นครั้งแรกที่ฝ่ายราชการ โดย อธิบดีกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เดินทาง ลงพื้นที่ด้วยตนเอง เวทีนี้จึงกลายเป็นการสรุปงาน ขับเคลื่อน และสอบถามความคืบหน้าจากกรมการ ปกครองในการให้สัญชาติคืนแก่คนไทยนับหมื่นคน จัด ขึ้นที่ด่านสิงขร จ.ประจวบคีรีขันธ์

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
17 เมษายน 2558	ความฝัน (ชาวเล) แห่งเกาะหลีเป๊ะ	จากกรณีปัญหาการสูญเสียที่ดินของชาวเลบนเกาะหลีเป๊ะ ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว แม้จะมีแนวทางการแก้ปัญหาด้วยมาตรการด้านกฎหมายซึ่งกรมอุทยานฯ ดำเนินการอยู่ แต่สำหรับการแก้ไขปัญหาของกลุ่มชนเผ่าพื้นเมือง จำเป็นต้องคำนึงถึงวิถีชีวิตแต่แตกต่างด้วย เวทีสาธารณะจึงเปิดโอกาสให้คนชายขอบกลุ่มนี้ได้ถ่ายทอดความคิด และความต้องการ ที่จะสร้างความมั่นคงในชีวิตและวัฒนธรรมชนเผ่าพื้นเมืองบนเกาะแห่งนี้ โดยมีคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทางจิตวิญญาณชาวเล ร่วมรับฟังและพัฒนาแนวทางในการทำให้สิ่งที่ชาวเลฝัน กลายเป็นความจริงได้ในอนาคต
1 พฤษภาคม 2558	เสียงแรงงานสมัย คสช.	การเปิดพื้นที่ให้ผู้ใช้แรงงานได้พูดคุย ข้อเสนอของแรงงานในช่วงที่ผ่านมา ยกตัวอย่างเช่น เสนอให้รัฐบาลลงนามในอนุสัญญา ILO ฉบับที่ 87 และ 98 ซึ่งทำให้แรงงานรวมตัวกันได้อย่างเสรีและชอบธรรม ท่าทีของรัฐยังคงคลุมเครือ ทำให้แรงงานไทยไม่มีอำนาจต่อรองกับนายจ้างได้อย่างเสมอภาค โอกาสสร้างประวัติศาสตร์แรงงานหน้าใหม่ในสมัยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

รายการเวทีสาธารณะได้นำเสนอเวทีสาธารณะประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน จำนวน 6 ตอน ซึ่งรูปแบบของประเด็นจะเป็นไปในเชิงการเรียกร้อง ความทุกข์ร้อนของคนชายขอบ การเรียกร้องสิทธิและความเท่าเทียมต่าง ๆ เช่น กรณีการหายตัวไปของบิลลี่ และประเด็นอื่น ๆ ซึ่งหากต้องแก้ปัญหาต้องอาศัยการแก้ปัญหาในระดับนโยบาย เช่น แก้อัปเดตกฎหมาย หรือกลไกอื่น ๆ ของรัฐ

ตารางที่ 4.6 ประเด็นเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง จำนวน 4 ตอน

ออกอากาศ	ชื่อตอน	สรุปเรื่อง
4 มกราคม 2557	10 ปี ชายแดนใต้ ไฟสู่เส้นทาง สันติภาพ	ครบ 10 ปีเต็มนับจากเหตุการณ์การปล้นปืนเมื่อต้นปี 2547 ความไม่สงบก็เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องใน พื้นที่ ชายแดนใต้ ถึงปีนี้ (2557) มีความเสียหายทั้งชีวิต และทรัพย์สิน แต่ก็มีการศึกษา เรียนรู้ มีการจัด กิจกรรมเวทีพูดคุยของหลายฝ่ายหลายระดับ เพื่อหา แนวทางสร้างสรรค์สันติภาพในพื้นที่ จึงเป็นเวทีพูดคุย ถึงกระบวนการและคืบหน้าเหล่านี้ เนื่องจากวันนี้ยังมี เหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง
1 กุมภาพันธ์ 2557	พรุ่งนี้ วันเลือกตั้ง	จากมติ กกต. ที่กำหนดวันเลือกตั้งครั้งใหม่ เวที สาธารณะจึงจัดวงพูดคุย ให้ความรู้ ขยายความเข้าใจ ในความสำคัญของการเลือกตั้งครั้งนี้ รวมทั้งความ เข้าใจที่ถูกต้องของความหมาย จากการลงคะแนน เสียงและไม่ลง ตลอดจนนโยบายทางการเมืองสืบเนื่อง
22 มีนาคม 2557	คนรุ่นใหม่ ขอคืน พื้นที่	วงสนทนาคนรุ่นใหม่ที่ดีอดัดกับบรรยากาศการเมืองคู่ ตรงข้าม และขาดพื้นที่ปลอดภัยในการแสดงความ คิดเห็น พวกเขาต่างถูกแขวนป้ายให้อยู่ในฝ่าย การเมืองซึ่ง สร้างความไม่พอใจเป็นลำดับ จนเป็นที่มา ของวงสนทนาครั้งนี้
22 พฤษภาคม 2558	1 ปีรัฐประหาร กับ พื้นที่เห็นต่าง @ พะเยา	1 ปีรัฐประหารกับการปรองดองที่ต้องขยายเวลา ฟัง เสียงคนพะเยาที่ร่วมกันขับเคลื่อนมาร่วมบอกเล่า ประสบการณ์สร้างพื้นที่พูดคุยของคนเห็นต่าง มีพื้นที่ ที่ร่วมแลกเปลี่ยนทั้งประเด็นในประเด็นระดับชาติและ ในพื้นที่เอง

รายการเวทีสาธารณะได้นำเสนอเวทีสาธารณะประเด็นเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง จำนวน 4 ตอน ประกอบไปด้วยประเด็นเกี่ยวกับความไม่สงบในภาคใต้ จำนวน 1 ตอน ซึ่งเป็นการ ติดตามประเด็นที่ยังคงเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่องในภาคใต้ ซึ่งเป็นปัญหาสืบเนื่องจากการเมือง การปกครอง รายการเวทีสาธารณะได้มีการติดตามประเด็นดังกล่าวอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี นอกจากนั้นในต้นปี 2557 นั้นเอง เป็นช่วงกระแสที่มีความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรง ลุกลามไป จนถึงเหตุการณ์การเลือกตั้งครั้งใหม่ รายการเวทีสาธารณะจึงหยิบยกประเด็นดังกล่าวขึ้นมาพูดคุย รวมไปถึงการเปิดพื้นที่ให้กับคนรุ่นใหม่ที่มีความตื่นตัวในทางการเมืองได้แสดงความคิดเห็นในมุมมอง

ของคนรุ่นใหม่ผ่านจอสาธารณะ และภายหลังในปี 2558 ได้เป็นการติดตามประเด็นทางการเมืองในรอบ 1 ปี เพื่อเสนอแง่มุมทางการเมืองในลักษณะความขัดแย้งบนความปรองดอง

จากการรวบรวมข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ชัดเจนว่ารายการได้ให้สัดส่วนการนำเสนอประเด็นปฏิรูปมากถึง 26 ตอน โดยรองลงมาคือ ประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบจากนโยบายรัฐหรือโครงการขนาดใหญ่ จำนวน 18 ตอน ประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ จำนวน 14 ตอน ประเด็นเกี่ยวกับชุมชนสังคมและวัฒนธรรม จำนวน 13 ตอน ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน จำนวน 6 ตอน ประเด็นเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง จำนวน 4 ตอน ดังที่แสดงในตารางที่ 4.1-ตารางที่ 4.6 ไปแล้วนั้น

4.2.1.2 ระดับของประเด็น

จากการวิเคราะห์เนื้อหาการนำเสนอ พบว่าสามารถแบ่งระดับของประเด็นการนำเสนอได้ 3 ระดับดังนี้

- 1) ประเด็นที่มีผลกระทบเฉพาะชุมชน จำนวน 25 ตอน
- 2) ประเด็นที่มีผลกระทบระดับภูมิภาค จำนวน 14 ตอน
- 3) ประเด็นที่มีผลกระทบระดับประเทศ/ระดับสาธารณะ จำนวน 40 ตอน

ซึ่งทั้ง 3 ระดับนั้นแม้ว่าจะเป็นปัญหาที่ถูกนำเสนอออกมาในระดับที่แตกต่างกันไปทั้งเป็นประเด็นที่มีผลกระทบเฉพาะชุมชน หรือภูมิภาค แม้กระทั่งในระดับประเทศ แต่หากวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวในมิติต่าง ๆ แล้วมักจะพบว่า ประเด็นมักเชื่อมโยงและมีผลกระทบไปถึงในระบุนโยบายเกือบทุกกรณี เวทีจึงเป็นเสมือนการหยิบยกประเด็นตั้งแต่ระดับเฉพาะกลุ่มหรือชุมชน เพื่อให้เกิดการสื่อสารและส่งเสริมให้เกิดความตื่นตัวในวงกว้าง อันจะนำไปสู่การสร้างกระบวนการแก้ปัญหาตั้งแต่ระดับชุมชน ไปจนถึงระดับประเทศ เวทีจึงทำหน้าที่เป็นพื้นที่สำหรับสนทนาระหว่างคนที่ขัดแย้งกันและมีความเห็นต่าง ให้เกิดโอกาสสับฟังกันและการพูดคุยด้วยเจตนาเพื่อหาทางออก ต่อรองผลประโยชน์ จะทำให้เห็นมุมมองใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหา และเกิดการสื่อสารไปสู่สาธารณะ ในอีกด้านหนึ่งรายการยังมีการจัดเวทีที่มีประเด็นเพื่อส่งเสริมผลกระทบเชิงบวกด้วยเช่นกัน เพื่อนำเสนอรูปแบบหรือกระบวนการที่เกิดขึ้นแล้วประสบผลสำเร็จให้เกิดการสื่อสารและขยายผลให้มากยิ่งขึ้น อันจะทำให้รูปแบบรายการมีความหลากหลายยิ่งขึ้น

4.2.1.3 รูปแบบการคัดเลือกประเด็น

จากการศึกษาการเลือกประเด็นเพื่อทำรายการเวทีสาธารณะ พบว่าทีมงานมีรูปแบบการคัดเลือกประเด็นใน 2 ลักษณะคือ

- 1) รูปแบบประเด็นที่เป็นกระแสปัจจุบัน เนื่องจากรายการเป็นลักษณะของรายการข่าว ดังนั้นจึงให้ความสำคัญกับประเด็นที่เป็นกระแสปัจจุบันในลำดับแรก ซึ่งทีมงานจะพิจารณาว่าในภาพรวมประเด็นไหนเป็นประเด็นในกระแสสังคมในช่วงนั้น ๆ หรือเป็นปัญหาที่อยู่ในกระแสข่าวทั่วไป และมีผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ของสังคม หรือเป็นประเด็นที่ทางทีมงานรายการมี

ความเห็นที่ต้องทำ แล้วทำการหาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนั้นประกอบเพิ่มเติม ซึ่งอาจเป็นลักษณะที่แหล่งข่าวแจ้งมาแต่เป็นข่าวรอง ๆ แล้วทีมงานลงความเห็นว่าเป็นเรื่องดังกล่าวจะเป็นตัวอย่างที่ดีต่อการแก้ปัญหาเชิงนโยบายกับพื้นที่อื่น ๆ มีความจำเป็นที่จะต้องขยายการรับรู้ และสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นในวงกว้าง เช่น ประเด็นการปฏิรูป ประเด็นเรื่อง EIA เป็นต้น

2) รูปแบบประเด็นนอกกระแส ซึ่งประเด็นนั้นทีมงานพิจารณาแล้วคาดว่าจะ เป็นประเด็นที่มีความสนใจควรหยิบยกขึ้นมาเป็นเวทีพูดคุย หรือแม้แต่เป็นเรื่องที่ไม่ได้อยู่ในกระแสข่าวหลักแต่เป็นประเด็นร้อนมีแนวโน้มว่าจะก่อให้เกิดปัญหาที่รุนแรงในอนาคต เช่น คำสั่ง ของ คสช. ฉบับที่ 64/2557 เรื่อง การปราบปรามและการหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ เป็นคำสั่งที่ส่งผลให้ข้าราชการในพื้นที่อ้างคำสั่งนี้ในการจัดระเบียบทรัพยากรและการใช้ทรัพยากรใหม่ โดยมองข้ามมิติเชิงวัฒนธรรมชุมชน อาศัยมิติเชิงรัฐเข้าไปจัดการไล่ รื้อถอนทำลายที่อยู่อาศัยของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่า ซึ่งหากไม่มีเวทีทำให้เกิดการพูดคุยเพื่อเจรจาหรือหาทางออก ปัญหา นั้นอาจจะลุกลามบานปลาย ซึ่งประเด็นเหล่านี้ทีมงานอาศัยแหล่งข้อมูลที่อาจมาจากแหล่งข่าวซึ่งหมายถึงเจ้าของประเด็นโดยตรง เครือข่ายทั้งในพื้นที่ หน่วยงานเครือข่ายหรือผู้มีความเชี่ยวชาญ กระทั่งจากเครือข่ายสื่อมวลชน ด้วยกันเอง

หลังจากกระบวนการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเด็นที่จะนำเสนอแล้ว ทีมงานรายการจะประชุมเพื่อพิจารณาประเด็น พื้นที่ และรายละเอียดปลีกย่อยสำหรับการจัดรายการ เวทีสาธารณะ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแม้บางประเด็นจะถูกเสนอโดยกลุ่มแหล่งข่าวที่เป็นเจ้าของประเด็นโดยตรง แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมีการพิจารณาเลือกเรื่องภายในวงของทีมผลิตรายการอีกครั้งว่าประเด็นไหนเหมาะสมต่อการนำเสนอ อันเนื่องมาจากข้อจำกัดของรายการที่เป็นรายการเชิงข่าว แบบรายสัปดาห์ (Weekly) ซึ่งต้องมีความสดใหม่ และโดยส่วนใหญ่เป็นประเด็นเชิงลึก การพิจารณาเลือกประเด็นจึงต้องอาศัยการตัดสินใจที่รวดเร็วของกองบรรณาธิการและทีมงานรายการ เพื่อเตรียมข้อมูลสำหรับทำรายการ พร้อมทั้งเชิญผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าร่วมเวที

แม้ว่ารายการเวทีสาธารณะจะมีกระบวนการคัดเลือกประเด็นมี 2 รูปแบบคือประเด็นในกระแสและนอกกระแสดังกล่าวมานั้น แต่อีกส่วนหนึ่งเมื่อพิจารณาร่วมกับรูปแบบของประเด็นที่ถูกนำเสนอ ทั้ง 6 รูปแบบกล่าวคือ ประเด็นเกี่ยวกับการการปฏิรูป ประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบจากนโยบายรัฐหรือโครงการขนาดใหญ่ ประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ ประเด็นเกี่ยวกับชุมชนสังคมและวัฒนธรรม ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และประเด็นเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง จึงวิเคราะห์ได้ว่าด้านหนึ่งรายการได้คัดเลือกประเด็นโดยคำนึงถึงการทำหน้าที่ในบทบาทของสื่อมวลชนซึ่งเป็นองค์กรข่าวที่ต้องนำเสนอประเด็นดังเช่นสำนักข่าวทั่วไป แต่อีกด้านหนึ่งก็ต้องทำหน้าที่ความเป็นสื่อสาธารณะที่เน้นการเปิดพื้นที่ให้กับคนชายขอบได้มีพื้นที่ในการสื่อสารความทุกข์ร้อน สร้างการมีส่วนร่วม และส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย โดยสื่อสารผ่านรายการเพื่อหวังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ดังนั้นการที่รายการทำหน้าที่และต้องให้น้ำหนักทั้ง 2 ส่วนดังกล่าวจึงส่งผลให้รูปแบบการคัดเลือกประเด็นจึงไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนและตายตัว

4.3 บทบาทของรายการเวทีสาธารณะในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างการเปลี่ยนแปลง

4.3.1 บทบาทของรายการเวทีสาธารณะในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างการเปลี่ยนแปลง

ด้วยรายการเวทีสาธารณะเป็นรายการที่อยู่ภายใต้แนวคิดความเป็นสื่อสาธารณะ ที่มีรูปแบบการนำเสนอในหน้าจอตีว โดยส่วนใหญ่เป็นเวทีพูดคุยเกี่ยวกับประเด็นปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้น และแสวงหาทางออกร่วมกัน จากการศึกษาจึงพบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมนั้นปรากฏในหลายมิติ โดยผู้ศึกษาสามารถจำแนกรูปแบบของการสร้างการมีส่วนร่วมของรายการเวทีสาธารณะได้ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในฐานะเป็นแหล่งข่าวหรือเจ้าของประเด็น
- 2) มีส่วนร่วมวางแผนกำหนดเนื้อหารายการ
- 3) การมีส่วนร่วมในรายการ
- 4) การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนประเด็น
- 5) การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อเนื้อหารายการ

โดยบทบาทของรายการเวทีสาธารณะในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในฐานะเป็นแหล่งข่าวหรือเจ้าของประเด็น ถือว่าเป็นมิติของการมีส่วนร่วมในรายการที่ชัดเจนที่สุด เนื่องจากรูปแบบของรายการส่วนใหญ่นำเสนอประเด็นความทุกข์ร้อนที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชน และประเด็นนั้นมีผลกระทบกับคนส่วนใหญ่ โดยมีเป้าหมายให้เกิดการแก้ปัญหาในเรื่องนั้น ๆ ประเด็นส่วนใหญ่ที่ถูกนำเสนอในรายการเวทีสาธารณะจึงเป็นประเด็นจากภาคประชาสังคมที่เป็นเครือข่าย หรือประชาชนเจ้าของประเด็นเองได้เสนอเรื่องมายังรายการ ดังนั้นรายการจึงมักถูกคาดหวังจากเจ้าของประเด็น ว่าจะสามารถเป็นกลไกที่จะช่วยขับเคลื่อนให้เกิดการแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง จะเห็นได้ว่ารายการเวทีสาธารณะในที่นี้ถูกใช้ในฐานะการเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนประเด็นให้กับภาคประชาสังคม การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ผู้ศึกษาจึงมองว่าเป็นไปในลักษณะของการมีส่วนร่วมได้เสียระหว่างแหล่งข่าวหรือเจ้าของประเด็น และรายการ เนื่องจากรายการเองต้องการเนื้อหาประเด็นจากแหล่งข่าวเพื่อผลิตรายการ ในขณะเดียวกันแหล่งข่าวเองก็มีความต้องการให้รายการเป็นเครื่องมือหนึ่งในการช่วยขับเคลื่อนประเด็นเหล่านั้น จึงเกิดกระบวนการมีส่วนร่วม

ร่วมในลักษณะนี้ขึ้น และท้ายที่สุดเป้าหมายร่วมกันคือการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดเวที โดยการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมเวทีได้แสดงความคิดเห็นว่า

รายการทำให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็น เพราะว่าเนื้อหาของประเด็นมันเกิดก่อนที่รายการจะเข้ามาทำอยู่แล้วในเกือบทุกเรื่อง รายการเป็นกลไกหนึ่งที่ช่วยทำให้การพูดคุยมันมีประสิทธิภาพ แล้วก็เรื่องราวมันออกสู่สาธารณะ แล้วมันสามารถเชื่อมโยงกับผู้เกี่ยวข้องที่อยู่ในส่วนซึ่งอาจจะไม่ได้อยู่ในวงนั้น เช่นผู้กำหนดนโยบาย หรืออยู่ในส่วนที่ต้องการการสนับสนุนการขับเคลื่อนในกลุ่มต่าง ๆ (ณัฐพล สิงห์เถื่อน, สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2558)

จากรูปแบบการเปิดเวทีให้เกิดการมีส่วนร่วมในฐานะเป็นแหล่งข่าวหรือเจ้าของประเด็น จึงทำให้เกิดได้ส่งผลกระทบและสร้างการเปลี่ยนแปลงกับประเด็นดังนี้

(1) ประเด็นนโยบายการรับจำนำข้าว ผลกระทบจากนโยบายรับจำนำข้าวเป็นประเด็นที่รายการเวทีสาธารณะได้เปิดพื้นที่พูดคุย แลกเปลี่ยน และหาทางออกร่วมกันกับทุก ๆ ฝ่าย โดยเฉพาะชาวนา จัดเวทีรวมทั้งหมด 5 ครั้ง ทางรอดชาวนาไทย 2 ครั้ง และแก้ปัญหาปลดหนี้เก่าของชาวนาเพื่อให้ตั้งตัวได้แล้วเริ่มต้นใหม่ นอกจากนั้นยังร่วมกันหาทางออก มองหาโอกาสตอนพลิกวิกฤตข้าวพื้นชีวิตชาวนารวมถึงทางออกที่ยั่งยืนในแนวทางต่าง ๆ โดยกลุ่มผู้เข้าร่วมเวทีในการสนทนาประกอบไปด้วยกลุ่มเครือข่ายชาวนา ภาคประชาสังคม นักวิชาการ และภาคธุรกิจ การจัดเวทีในแต่ละครั้งเปรียบเสมือนเป็นการจุดประเด็นโจทย์ปัญหาและสนทนาเพื่อลงลึกไปถึงต้นตอของปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งพบว่าเป็นวิกฤตที่ค่อนข้างรุนแรงสำหรับชาวนาไทย การพูดคุยแม้ว่าอาจไม่ได้มองเห็นรูปแบบของการจัดการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรมนัก แต่ก็สร้างผลกระทบในระดับเล็ก ๆ โดยแบ่งเป็น 3 ด้านดังนี้

- ก) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการแก้ปัญหา
- ข) การสร้างความรู้ความเข้าใจต่อสาธารณะในเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาที่ชาวนาประสบอยู่
- ค) เป็นการบรรเทาความทุกข์ร้อนให้กับชาวนาโดยการแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาหนี้ของชาวนา เพื่อความอยู่รอดและยั่งยืนของชาวนาไทย
- ง) เป็นกลไกในการเชื่อมโยงกลุ่มภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนทนาหาทางออก เพื่อการปฏิรูปวิถีชีวิตชาวนา กระทั่งปฏิรูปอุตสาหกรรมข้าวของไทยเพื่อความมั่นคงยั่งยืนเพิ่มขีดความสามารถในการส่งออกของชาวนาไทย

(2) ประเด็นความขัดแย้งบนเกาะหลีเป๊ะ รายการเวทีสาธารณะนำเสนอประเด็นความขัดแย้งในพื้นที่เกาะหลีเป๊ะ สืบเนื่องจากการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยว ส่งผลกระทบต่อชาวเล กลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมแห่งเกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล มานานกว่า 10 ปี การแย่งชิงที่ดินและชาวเลถูกรุกราน ทั้งที่อยู่อาศัย พื้นที่ทางวัฒนธรรม หรือแม้แต่สุสานฝังศพ เป็นปัญหาใหญ่ของกลุ่มชายขอบกลุ่มเล็ก ๆ ที่อยู่บนเกาะกลางทะเลที่ห่างไกล เป็นการเปิดพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้สึกระหว่างคู่พิพาท ซึ่งเป็นการพูดคุยที่เน้นการแก้ปัญหาาร่วมกัน เป็นผลกระทบในเชิงการสร้างบรรยากาศความขัดแย้งที่ตึงเครียดมายาวนาน ทำให้เกิดความคลั่งคลาญ และร่วมหาทางออกร่วมกัน แต่ทั้งนี้ปัญหาที่เกิดขึ้นยังดำรงอยู่เนื่องจาก เป็นปัญหาที่ซับซ้อนและถูกกดทับภายใต้อำนาจทุน จึงต้องอาศัยกลไกรัฐในการแก้ปัญหา รายการจึงได้แสดงให้เห็นถึงผลสะท้อนที่เด่นชัด 2 เรื่องคือ

- ก) การเปิดพื้นที่ให้คนชายขอบได้มีพื้นที่สื่อสารความทุกข์ร้อน
- ข) การสื่อสารประเด็นปัญหาในพื้นที่ให้เกิดการรับรู้ในระดับสาธารณะ

(3) ประเด็นการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกของกลุ่มป่าแก่งกระจาน รายการเวทีสาธารณะ ได้นำเสนอรายการตอน “มรดกโลก มรดกใคร กลุ่มป่าแก่งกระจาน” ซึ่งเป็นประเด็นการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ โดยได้สร้างความกังวลให้ชุมชนชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยและทำกิน อยู่ในพื้นที่นี้หลายชุมชน หากการขึ้นทะเบียนกลายเป็นมรดกโลกแล้วชาวบ้านจะถูกดำเนินการอย่างไร จะถูกอพยพออกจากป่าหรือไม่ หรือว่าวิถีชีวิตจะถูกปรับเปลี่ยนอย่างไร และพวกเขาจะมีส่วนร่วมในการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกได้อย่างไรบ้าง จากการเปิดเวทีพูดคุยทำให้ใจความสำคัญถูกเปิดเผยว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการป่าของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ เป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาการขึ้นทะเบียนของคณะกรรมการมรดกโลก เพราะมีปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน เวทีจึงเป็นการพูดคุยเพื่อหาทางออกร่วมกัน ผลกระทบที่เกิดจากการจัดเวทีคือข้อสรุปที่ชัดเจนภายหลังจากการจัดเวที ถูกขยายผลและนำไปเผยแพร่ในสื่ออื่น ๆ ทั้งข่าว รายการ และเว็บไซต์ข่าว ทำให้เกิดการขยายผลข้อมูลในหลากหลายมุมมากขึ้น สร้างการเข้าถึงของประชาชนให้สามารถเข้าถึงประเด็นสาธารณะบนช่องทางที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

(4) ประเด็นเหตุการณ์แผ่นดินไหว ณ จังหวัดเชียงราย รายการเวทีสาธารณะได้ออกอากาศรายการ ตอน ล้อมวงคุย กู๊วักถุแผ่นดินไหว จำนวน 2 ตอน วันที่ 10 พฤษภาคม 2557 และ 17 พฤษภาคม 2557 ซึ่งการออกอากาศวันที่ 10 พฤษภาคม 2557 เป็นรายการสด และตอนที่ 2 วันที่ 17 พฤษภาคม 2557 เป็นรายการบันทึกเทปต่อเนื่องจากตอนที่ 1 โดยนำเสนอเหตุการณ์แผ่นดินไหวขนาด 6.3 ตามมาตราริกเตอร์ ที่จังหวัดเชียงราย เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ซึ่งได้เกิดปฏิกิริยา Aftershock ตามมาอย่างต่อเนื่องนับพันครั้ง ทำให้ได้ส่งผลกระทบสร้างความเสียหายต่ออาคารสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ ทั้งอาคารบ้านเรือน วัดวาอาราม สถานศึกษา กว่า 10,000 แห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขต 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอพาน อำเภอแม่ลาว และอำเภอแม่สรวย ซึ่งรายการ

ได้เดินทางไปพื้นที่ประสบภัยในวันรุ่งขึ้น และมีการจัดเตรียมการถ่ายทำประมาณ 3 วันหลังจากเกิดเหตุ โดยประเด็นปัญหาหลักในสถานการณ์ช่วงนั้นคือเกิดความเสียหายที่ในบริเวณกว้าง ทำให้ความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาคืบหน้าได้ทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น รายการเวทีสาธารณะจึงได้เชิญทุกภาคส่วน เช่น ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยประจำจังหวัด ผู้ว่าราชการ รองผู้ว่าราชการ ภาคประชาสังคม นักวิชาการ ประชาชนในพื้นที่ และกลุ่มผู้ขับเคลื่อนทางสังคมอื่น ๆ โดยมีการพูดคุยมากกว่า 3 ชั่วโมง เพื่อระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยน ทั้งหาคนรับผิดชอบในแต่ละส่วนด้วยกัน ทำให้เกิดความร่วมมือกัน โดยมีการจัดระบบของการรับบริจาคเพื่อไม่ให้ซ้ำซ้อน มีการแจ้งความประสงค์ของสิ่งของบริจาคที่ต้องการเป็นรายการที่ไม่ซ้ำซ้อน ทำให้หลังจากนั้นมีการจัดระบบการช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่ดีขึ้น และผู้ประสบภัยได้กลายเป็นผู้ที่มาช่วยเหลือตัวเองด้วยการซ่อมบ้านตัวเองร่วมกับนักวิชาการที่มีความรู้ด้านวิศวกรรม ในการพูดคุยจึงได้เป็นปมปัญหาสำคัญร่วมกันคืออาคารบ้านเรือนที่มีการก่อสร้างผิดหลักวิศวกรรม เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิชาการและช่างท้องถิ่นในการซ่อมสร้างและแก้ไขปัญห สถานะที่เสียหายกลายเป็นห้องเรียนใหม่แก่ช่างพื้นถิ่น จนทำให้เกิดหลักสูตรตงลานโมเดลให้ชุมชนและช่างได้เรียนรู้ร่วมกันและขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ หลังจากการจัดเวทีแล้วให้ทุกภาคส่วนมี Focus ในการแก้ปัญหาร่วมกันอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดความร่วมมือกันกับทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหายั่งยืนในพื้นที่ดินไหวร่วมกันทั้งในเวทีการพูดคุย และหลังจากจากนั้น นอกจากนี้ด้วยรายการเวทีสาธารณะได้เป็นรายการแรก ๆ ที่เข้าไปนำเสนอเหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้เป็นส่วนหนึ่งที่ขยายประเด็นไปยังสำนักข่าวอื่น ๆ ซึ่งช่วยขยายการรับรู้ในวงที่กว้างมากยิ่งขึ้น จากการติดตามผลที่สืบเนื่องจากการนำเสนอประเด็นดังกล่าวผ่านรายการ ภายหลังจากนั้น 7 เดือน พบว่า จากความร่วมมือที่เป็นระบบทำให้ความเสียหายส่วนใหญ่ได้รับการฟื้นฟูผ่านกลไกต่าง ๆ มีการก่อกองทุนภัยพิบัติระดับตำบล เช่นที่ตำบลโป่งแพร่ อำเภอแม่ลาว มีสมาชิกกว่า 900 คน ซึ่งอาจเป็นนวัตกรรมทางสังคมที่ชุมชนช่วยกันคิดและพึ่งตัวเอง และยังเป็นกรณีริเริ่มเตรียมการรับมือภัยพิบัติอย่างทันทั่วทั้งที่หากเกิดเหตุอีกครั้ง รวมไปถึงหลายกลไกแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากวิกฤตเหตุภัยพิบัติครั้งนี้ เป็นที่มาของระบบจัดการในพื้นที่ จากการพึ่งตนเอง ออกแบบระบบความร่วมมือของหน่วยงานองค์กรในท้องถิ่น นอกเหนือจากการระดมความช่วยเหลือจากส่วนกลาง ซึ่งย่อมไม่อาจทันทั่วทั้งที่ ญัฐพล สิงห์เถื่อน (สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2558) ผู้ประสานงานจัดการภัยพิบัติภาคประชาชน จ.เชียงราย ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดรายการเวทีสาธารณะว่า การจัดเวทีจำนวน 2 ครั้ง ครั้งแรกพูดถึงสถานการณ์แผ่นดินไหวและทุกภาคส่วนเข้ามานั่งพูดคุยว่ามีแนวคิดอย่างไรและจะดำเนินการอย่างไรบ้าง ส่วนครั้งที่ 2 เป็นการหารือกันในรายละเอียดของการปฏิบัติว่าจะทำอย่างไร เช่นการซ่อมสร้างตามหลักวิศวกรรม ซึ่งรายการเวทีสาธารณะทำให้คนเข้าร่วมเวที เช่น กลุ่มของนักวิชาการด้านวิศวกรรม เห็นว่าตนเองมีคุณค่าทางสังคม ซึ่งเวทีได้เปิดประเด็นซักถามให้กับนักวิชาการว่าตงลานสามารถซ่อมตามหลักวิศวกรรมได้

อย่างไร 1) ทำให้เกิดความภูมิใจและสามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีพลัง 2) กลุ่มชาวบ้านเกิดความกระตือรือร้น เพราะเรื่องราวของได้ถูกถ่ายทอดออกสู่สาธารณะจึงทำให้เกิดการสร้างพลังและความร่วมไม้ร่วมมือกันในการซ่อมสร้าง 3) เมื่อเนื้อหาได้ถูกถ่ายทอดออกสู่สาธารณะ ทำให้เกิดการระดมทุนในการช่วยเหลือจากหน่วยงานหลักและหน่วยงานอื่น ๆ 4) การขยายผลความรู้การสร้างบ้านตามหลักวิศวกรรมไปยังพื้นที่อื่น ๆ ต้องสร้างอย่างไรให้ปลอดภัยและถูกต้อง ณ์ฐพล สิงห์เถื่อน (สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2558) ได้อธิบายต่อว่า การจัดเวทีสาธารณะในประเด็นแผ่นดินไหวที่เชียงรายจึงไม่ใช่แค่การพูดถึงเหตุการณ์แผ่นดินไหว ผู้ประสบภัย หรือการบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยเท่านั้น สิ่งที่ได้มากกว่านั้นคือ องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างบ้านตามหลักวิศวกรรม เพื่อเตรียมรับมือกับภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เวทีที่มาจัดได้ก่อให้เกิดการพูดถึงการก่อสร้างที่ผิดแบบ และให้ความรู้ชาวบ้านในการซ่อมสร้างที่ถูกต้องทางวิศวกรรม หลังจากการรายนวันนั้น รวมไปถึงการต่อยอดประเด็นโดยสถานีไทยพีบีเอสร่วมกับภาคประชาชนในการขับเคลื่อน จึงทำให้เกิด “ดงลานโมเดล” ขึ้น

นอกจากการนำเสนอของรายการซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการติดตามเหตุการณ์ภายใต้สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสแล้ว ยังขยายผลไปสู่การติดตามประเด็นต่อเนื่องของสถานีไทยพีบีเอสและเครือข่าย 17 องค์กร ได้แก่ มหาวิทยาลัยรังสิต สมาคมวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย (วสท.) และสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา สถาบันอาศรมศิลป์ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน อาทิ ศูนย์ประสานงานเครือข่ายจัดการภัยพิบัติภาคประชาชน จังหวัดเชียงราย กลุ่ม Design for Disasters กลุ่ม Thai flood กลุ่มรู้สู้ flood สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (GISTDA) กลุ่มอาสาสมัครคนพิการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ (Disaster Relief PWD Volunteer) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สมาคมอุตสาหกรรมป้องกันภัยพิบัติ ชมรมพลังไทยใจอาสา กลุ่มบริษัท ปตท. มูลนิธิมิตรดชนะภัย มูลนิธิเพื่อที่อยู่อาศัย มูลนิธิไทยพีบีเอส และ Miyamoto International (Thailand) Co., Ltd. ยังได้จัดตั้ง “ศูนย์ประสานงานความช่วยเหลือผู้ประสบภัยแผ่นดินไหว..ไทยพีบีเอสและเครือข่าย” ขึ้น เพื่อระดมความช่วยเหลือและจัดระบบความช่วยเหลือจากทุกภาคส่วนให้มีประสิทธิภาพ โดยมีฐานข้อมูลพื้นที่และผู้ประสบภัยข้อมูลความเสียหาย ความช่วยเหลือที่ต้องการ และที่ได้ดำเนินการไปแล้ว รวมทั้งข่าวสารและองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ที่ทุกฝ่ายทั้งในและนอกพื้นที่สามารถเข้าถึงโดยสะดวกและสามารถนำไปทำงานต่อได้อย่างรวดเร็วทั้งนี้ได้ระดมความช่วยเหลือทั้งในรูปของเงินและสิ่งของเพื่อสร้างอาคารเรียนให้กับโรงเรียนที่ได้รับความเสียหาย 9 แห่ง ซ่อมแซมระบบสาธารณสุข 13 แห่ง ซ่อมแซมวัดและบ้านอยู่อาศัยมากกว่า 100 แห่ง โดยเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดลำดับความช่วยเหลือตามความจำเป็นเร่งด่วน

การนำเสนอประเด็นแผ่นดินไหว ณ จังหวัดเชียงราย ของรายการเวทีสาธารณะ ผู้ศึกษาจึงสรุปได้ว่า ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับตัวชุมชนเองในด้านที่เห็นได้เด่นชัดที่สุดคือ ชุมชนสามารถสร้างกระบวนการจัดการตนเอง เกิดความเข้มแข็ง เกิดความตระหนักต่อการสร้างบ้านเพื่อรับมือกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ชุมชนได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน พึ่งพาอาศัยกัน ไม่เพียงแค่ออกรายการช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ผลกระทบในระดับสาธารณะคือ การนำเสนอของรายการเวทีสาธารณะในเวทีรวมทั้งข่าวสารและองค์ความรู้เกี่ยวกับแผ่นดินไหว เป็นการสร้างการรับรู้ในระดับสาธารณะเป็นประโยชน์ที่ทุกฝ่ายทั้งในและนอก เห็นการสะท้อนปัญหาของกลุ่มผู้ประสบภัยเกี่ยวกับเรื่องไม่มีกลไกเตรียมรับมือผ่านรายการ ทำให้ฝ่ายนโยบายเกิดการตระหนักและร่วมกันทบทวนการเตรียมรับมือต่อเหตุการณ์ในอนาคต สามารถเชื่อมโยงได้ในระดับนโยบายและระดับการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือ ผลักดันและจัดระบบให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และขยายผลไปในสื่ออื่น ๆ และสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นในระดับสาธารณะ

2) มีส่วนร่วมวางแผนกำหนดเนื้อหารายการ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้มักจะเห็นใน 2 กรณี กล่าวคือ

กรณีที่ 1 รูปแบบการสร้างความร่วมมือกันระหว่างรายการกับกลุ่มที่มีการขับเคลื่อนประเด็นอยู่แล้ว กลุ่มได้มีการจัดกิจกรรมในลักษณะเวทีเสวนาและใช้พื้นที่สื่อสารผ่านรายการ และรายการเองก็ได้จัดกระบวนการร่วมกับกิจกรรมนั้น ๆ ในลักษณะนี้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมมักจะเป็นกลุ่มของภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนประเด็น กระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น จึงเป็นกระบวนการวางแผนเพื่อกำหนดเนื้อหาในการนำเสนอร่วมกันระหว่างเจ้าของกิจกรรมและทีมงานรายการ โดยพยายามคงรูปแบบของรายการที่เป็นเวทีเพื่อพูดคุยกับฝ่ายต่าง ๆ เกี่ยวกับประเด็น

กรณีที่ 2 รูปแบบการสร้างความร่วมมือกันระหว่างรายการกับกลุ่มนักวิชาการและเครือข่ายความร่วมมือเฉพาะด้านอื่น ๆ ซึ่งในบางครั้งประเด็นดังกล่าวเป็นประเด็นที่ค่อนข้างใหญ่ มีคนเข้าร่วมในจำนวนมาก และต้องอาศัยการจัดการประเด็นให้เกิดความกระชับและได้เนื้อหาสาระที่ครบถ้วนลักษณะนี้เองที่รายการต้องอาศัยนักวิชาการ หรือกลุ่มเครือข่ายเพื่อเข้ามาช่วยให้คำปรึกษา วางรูปแบบกระบวนการของเวที และเพื่อให้ได้สาระสำคัญในการนำเสนอภายใต้ข้อจำกัดของระยะเวลา ทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมลักษณะนี้ ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนตายตัว ขึ้นอยู่กับลักษณะของประเด็น จากข้อสังเกตของผู้ศึกษาการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นกับประเด็นที่ค่อนข้างใหญ่ การแก้ไขปัญหาต้องแก้ในระดับนโยบายประเทศ และเกินกว่ากำลังของรายการในการเข้าไปจัดการประเด็น เช่น ประเด็นของการปฏิรูปประเทศ เป็นต้น โดยประเด็นนี้จะมียุทธศาสตร์ ภาคประชาสังคม รวมไปถึงภาครัฐและเอกชน ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการเพื่อเสนอแนวทางการปฏิรูปประเทศตามความต้องการของแต่ละพื้นที่ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้รายการจึงเปรียบเสมือนหุ้นส่วนหนึ่งในการร่วมขับเคลื่อนประเด็น โดยคุณชัชวาลย์ ทองดีเลิศ (สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2558)

เลขาธิการสมาคมสภาการศึกษาทางเลือกไทย ตัวแทนภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนประเด็นปฏิรูปการศึกษาได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบของรายการที่สร้างการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

ในรายการเวทีสาธารณะ ต้องถือว่าเปิดการมีส่วนร่วมสูง เพราะ 1) รูปแบบจะเป็นการปรึกษาหารือเพื่อกำหนดประเด็นด้วยกัน ว่าประเด็นพุดกันให้ชัด ๆ คืออะไร ตรงไหนคือปัญหาจุดสำคัญ ดังนั้นจุดที่เป็นประเด็นสำคัญ ๆ จะถูกคุยกันก่อน 2) การร่วมกันคัดเลือกว่าใครจะเข้าร่วมเวทีบ้าง มีการพูดคุยกันค่อนข้างจะชัด ยิ่งช่วงหลัง ๆ รายการได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมที่สูงขึ้น เช่น ช่วงเช้าดึงเอาจากกลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมคุยกันก่อน เกี่ยวกับประเด็นระดมปัญหา ซึ่งเครือข่ายที่ขับเคลื่อนคุยกันเยอะมาก พุดปัญหาเยอะมาก วิเคราะห์เยอะมาก แต่มีข้อเสนอทางออกที่ค่อนข้างน้อย ดังนั้นทีมงานจึงมีวิธีการที่จัดให้มีจัดประชุมระดมความคิดเห็นกันก่อนในช่วงเช้า ซึ่งทีมงานจะคอยเก็บภาพ เก็บรายละเอียดในการพูดคุย และอื่น ๆ ที่เป็นประเด็นสำคัญ แล้วนำประเด็นสำคัญเหล่านั้นมาพูดคุยกันเลย เพราะเวลามันมีแค่ชั่วโมงเดียว เพราะบางทีในรายละเอียดของปัญหามันเยอะมาก จะทำยังไงให้มันชัด กระชับ เข้าประเด็น ต้องทำงานร่วมกัน ก็คือว่า จะมีการเพิ่มความเข้มข้นมากขึ้นเรื่อย ๆ

จากรูปแบบการเปิดเวทีให้ภาคส่วนต่างได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดเนื้อหารายการในประเด็นของการปฏิรูปประเทศ โดยอาศัยเครือข่ายและนักวิชาการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการวางแผน กำหนดเนื้อหา และรูปแบบ จึงทำให้เกิดได้ส่งผลกระทบและสร้างการเปลี่ยนแปลงดังนี้

ประเด็นการปฏิรูปประเทศ ในช่วงของการศึกษาวิจัยเป็นช่วงระยะเวลาความร้อนแรงทางการเมืองของประเทศไทย ตั้งแต่การชุมนุมประท้วงรัฐบาลยิ่งลักษณ์ สืบเนื่องจนถึงเหตุการณ์การยึดอำนาจของ คสช. รายการเวทีสาธารณะได้ออกอากาศรายการนำเสนอประเด็นด้านการปฏิรูป 26 จำนวนตอน โดยมีการติดตามประเด็นด้านการปฏิรูปก่อนเหตุการณ์ยึดอำนาจของ คสช. จากกลุ่มภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนในประเด็นต่าง ๆ เช่น ตอนก้าวเดินพลังปฏิรูป แนวร่วมชายขอบปฏิรูป ผังเมืองยุคปฏิรูป พลังคนปฏิรูปพลังงาน เป็นต้น ลักษณะของการจัดเวทีจึงยังเป็นเวทีในระดับการพูดคุย เสวนา แสดงความคิดเห็นจากฝ่ายต่าง ๆ ติดตามการขับเคลื่อนตามประเด็นเพียงเท่านั้น กระทั่งช่วงเดือนกันยายน ในยุค คสช. ทีมงานเวทีสาธารณะและรายการเสียงประชาชนเปลี่ยนประเทศไทย ได้จัดเวที “เสียงประชาชนที่ต้องฟังก่อนการปฏิรูป” ขึ้นในทุกภาคทั่วประเทศ รวมทั้งหมด 9 เวที และออกอากาศจำนวน 11 ตอน โดยรายการร่วมกับกลุ่มและองค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่และภาคีเครือข่าย 12 องค์กร ได้แก่ เครือข่ายเดินหน้าปฏิรูป มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

มูลนิธิฟรีดริชเนามัน (FNF) มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา มูลนิธิสยามกัมมาจล สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สถาบันอาศรมศิลป์ สำนักงานกิจการยุติธรรม และศูนย์ช่วยเหลือลูกหนี้ฯ กระทรวงยุติธรรม สำนักงานประสานการพัฒนาสังคมสุขภาวะ (สปส.) และสถาบันพระปกเกล้า (หลักสูตรเสริมสร้างสังคมสันติสุข รุ่น 5) ซึ่งดำเนินการคู่ขนานไปพร้อมกับการทำงานของสภาปฏิรูปแห่งชาติ เวทีได้ถูกจัดขึ้นภายใต้ข้อจำกัดในการแสดงเสรีภาพทางความคิดเห็นของประชาชน ความเห็นต่างของคนหลายกลุ่ม และข้อจำกัดการนำเสนอข่าวทางด้านการเมืองของสื่อมวลชน ซึ่งถือว่าเป็นความท้าทายของรายการอย่างมาก ซึ่งด้วยบริบทนี้เองทำให้ การนำเสนอตอน “ฟังเสียงคนได้ก่อนการปฏิรูป” ที่ อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และมีการออกอากาศไปเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2557 ได้ถูกสั่งให้ยุติการนำเสนอรายการ “เสียงประชาชนต้องฟังก่อนการปฏิรูป” เฉพาะเวที “เสียงประชาชนต้องฟังก่อนการปฏิรูป”

จากรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2557 ของไทยพีบีเอส (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2558, น. 44-146) ได้รวบรวมข้อเสนอในการปฏิรูปจากเครือข่ายและประชาชนที่เข้าร่วมรายการไว้จำนวนทั้งสิ้น 11 ด้าน ประกอบด้วย

(1) ด้านการปฏิรูปการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ที่ดิน ป่าไม้ เหมืองแร่ พลังงาน เชื้อเพลิง น้ำ ประมง ชายฝั่ง และสิ่งแวดล้อม) โดยมีข้อเสนอให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ให้อำนาจในการจัดการอยู่ที่ท้องถิ่นเป็นหลัก สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นเจ้าของทรัพยากรของตนเอง จัดการโดยชุมชน และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการจัดการ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

(2) ด้านการปฏิรูปการศึกษา เน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้แก่สังคม ลดการผูกขาด ให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบ กำหนด และจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทที่หลากหลายของผู้เรียน ชุมชน ตามธรรมชาติที่แตกต่างกัน

(3) ด้านการปฏิรูปเศรษฐกิจ มีข้อเสนอในประเด็นต่าง ๆ เช่น จัดตั้งและสนับสนุน “กองทุนร่วม” มีศูนย์ประสานงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ให้ท้องถิ่นออกข้อบัญญัติระดับพื้นที่เพื่อพิทักษ์ฐานทรัพยากรและควบคุมทุนข้ามชาติที่จะมาทำลายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของท้องถิ่น การจัดตั้งกองทุนเกษตรพันธสัญญาในประเทศ สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีแปรรูปสินค้าชุมชน ส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งกองทุน เป็นต้น

(4) ด้านการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม ตัวอย่างของข้อเสนอ เช่น เสนอให้มีการปรับปรุงกระบวนการช่วยเหลือด้านกฎหมายจัดตั้ง “ศูนย์ยุติธรรมชุมชน” ที่มีประสิทธิภาพระดับชุมชนส่งเสริมการให้ความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

(5) ด้านการปฏิรูปเกษตรกรรม ตัวอย่างของข้อเสนอ เช่น ส่งเสริมการขับเคลื่อนด้านเกษตรอินทรีย์ การคุ้มครองพืชพันธุ์ท้องถิ่น สนับสนุนระบบสหกรณ์ชุมชน การจัดโซนภาคอุตสาหกรรมไม่ให้มีผลกระทบต่อการเกษตร และการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ เป็นต้น

(6) ด้านการปฏิรูประบบสวัสดิการ (รัฐสวัสดิการ) ข้อเสนอคือให้ได้มาซึ่งการดูแลคุณภาพชีวิตตามสิทธิขั้นพื้นฐาน และส่งเสริมระบบสวัสดิการชุมชน

(7) ด้านการปฏิรูปที่ดินและที่อยู่อาศัย ตัวอย่างของข้อเสนอ เช่น ตรวจสอบและแก้ไขกฎหมายที่สร้างความเดือดร้อนให้ประชาชน ยกเลิก ทบทวน แผนแม่บทวงคืนผืนป่าไม้แห่งชาติ และให้ภาคประชาชนและสังคมมีส่วนร่วมในเรื่องของกฎหมาย แผนแม่บท และการจัดการที่ดิน เป็นต้น

(8) ด้านการปฏิรูปแผนพัฒนา ตัวอย่างของข้อเสนอ เช่น มีการทบทวนแผนพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม โดยเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเป็นผู้ร่วมจัดก่อนนำเสนอต่อ “สภาปฏิรูป” และรัฐบาลเพื่อพิจารณา นอกจากนี้ ให้การพัฒนาเป็นไปด้วยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และให้ประชาชนเป็นผู้กำหนดอย่างแท้จริง เช่น การวางผังเมือง การสร้างถนนตัดใหม่ หรือนิคมอุตสาหกรรม มีการจัดตั้งองค์กรอิสระและไม่แสวงหากำไรในการจัดทำ EIA อย่างเป็นธรรม และเป็นกลางรวมทั้งมีกองทุนสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่มีการพัฒนา เป็นต้น

(9) ด้านการปฏิรูปความคิด มีข้อเสนอโดยสรุปคือ แก้ไขความเห็นต่างทางการเมือง ด้วยการสร้างพื้นที่ในการพูดคุย ปลุกจิตสำนึกร่วมในสังคม และบังคับใช้กฎหมายในเรื่องทุจริตคอร์รัปชันอย่างจริงจัง

(10) ด้านการปฏิรูปวิถีชีวิตวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์/ชนเผ่าพื้นเมือง มีข้อเสนอในประเด็นสำคัญๆ คือ ให้มีการเยียวยาชนเผ่าพื้นเมืองที่ได้รับผลกระทบจากการอพยพออกจากชุมชน และจัดตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในที่อยู่อาศัยในพื้นที่ทำกินและพื้นที่จิตวิญญาณ รัฐต้องยอมรับและสนับสนุนให้จัดตั้งสภาชนเผ่าพื้นเมืองในรูปแบบสภาในระดับชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาของตนเอง

(11) ด้านปฏิรูปด้านการเมือง ตัวอย่างของข้อเสนอในประเด็นต่าง ๆ เช่น การปฏิรูปโครงสร้างทางการเมืองระดับท้องถิ่น กระจายอำนาจท้องถิ่น การตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจระดับท้องถิ่น การปฏิรูปโครงสร้างทางการเมืองระดับประเทศ ประชาชนต้องตระหนักถึงสิทธิทางการเมือง และอำนาจทางการเมืองให้ประชาชนรู้หน้าที่การเป็นพลเมือง การจัดตั้งสภาประชาชนหรือสภาพลเมือง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีประเด็นในการปฏิรูปด้านความมั่นคงทางอาหาร การจัดการภัยพิบัติ ด้านบริโภคและสตรี ด้านคุณภาพชีวิตอีกด้วย

ซึ่งไทยพีบีเอสได้สรุปผลกระทบต่อนโยบายการปฏิรูปและการเปลี่ยนผ่านสังคมไทย โดยแยกเป็นผลกระทบระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ดังนี้ (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2558, น. 44-146)

(1) ผลกระทบระยะสั้นเพื่อการปฏิรูป สรุปได้ 8 ประเด็น คือ

- ก) เกิดบรรยากาศการมีส่วนร่วมของประชาชน
- ข) การมีพื้นที่ปลอดภัยของคนเห็นต่าง
- ค) ประชาชนมีโอกาสนำเสนอปัญหา
- ง) เกิดข้อเสนอเชิงประเด็นเพื่อการปฏิรูป
- จ) เกิดข้อเสนอเชิงกลไกเพื่อการปฏิรูป
- ฉ) เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายร่วมเป็นขบวนขับเคลื่อนการปฏิรูป
- ช) เกิดแนวทางการจัดเวทีสาธารณะอย่างมีส่วนร่วม
- ซ) บทบาทของสื่อมวลชนในเวทีสาธารณะส่งผลให้เกิดการรับรู้ข้อมูลอย่าง

กว้างขวางในการขับเคลื่อนเพื่อการปฏิรูปของเครือข่าย

(2) ผลกระทบระยะกลางและระยะยาว แยกเป็น 3 ด้าน คือ

- ก) ด้านบรรยากาศการมีส่วนร่วมของประชาชนประชาชนได้เรียนรู้วิถีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมนำไปสู่สังคมสันติสุข
- ข) พื้นที่สาธารณะของคนทุกกลุ่มทุกฝ่ายมีการใช้กระบวนการพูดคุยในรูปแบบต่าง ๆ นำไปเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในทุกระดับ
- ค) ข้อเสนอเพื่อการขับเคลื่อนของภาคประชาชนเกิดการเชื่อมโยงระหว่างรัฐภาคประชาสังคม และภาคประชาชนในการพัฒนาประเทศ

ดร.บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ (สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2558) อดีตอดีต สปช. ด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม และ กมธ.ยกร่าง รัฐธรรมนูญ ผู้เข้าร่วมรายการเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังข้อเสนอจากเวที "เสียงประชาชนต้องฟังก่อนการปฏิรูป" ได้กล่าวถึงผลกระทบจากประเด็นการปฏิรูปไว้ 6 ประเด็น ดังนี้

(1) รายการได้ช่วยตอกย้ำความสำคัญและความจำเป็นของการที่สังคมไทยและประเทศไทยต้องมีการปฏิรูป

(2) ช่วยทำให้ประชาชนทั่วไปและสังคม ได้เข้าใจสาระสำคัญและรายละเอียดของประเด็นการปฏิรูปและประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมที่มีการนำเสนอได้มากขึ้น ทั้งในแง่ความสำคัญ ความจำเป็น แนวทางดำเนินการเพื่อการปฏิรูปที่ได้มีการจัดทำขึ้น

ค) ได้ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและพยายามขับเคลื่อนการปฏิรูป ได้มีช่องทางในการสื่อสารกับสังคมในวงกว้าง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสร้างพลังทางสังคม และทำให้การปฏิรูปมีความก้าวหน้าหรือประสบผลสำเร็จ

ง) ได้ทำให้ผู้กำหนดนโยบาย รัฐบาล หรือหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ถึงข้อห่วงใย ข้อกังวล มุมมองของภาคประชาชนต่อกรณีประเด็นปฏิรูปแต่ละเรื่อง

จ) ได้ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้เห็นแง่มุมที่หลากหลาย รอบด้านเกี่ยวกับประเด็นปฏิรูปที่ได้มีการหยิบยกมาพูดคุยในรายการ เป็นมุมมองที่มาจากผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย

ฉ) ในบางกรณีได้ทำให้เกิดการถกเถียงอภิปรายต่อเนื่องเกี่ยวกับประเด็นที่ได้มีการพูดคุยนำเสนอในรายการ เช่น กรณีเรื่องพลังงาน

ดร.บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์ ยังให้ข้อคิดเห็นว่าโดยสรุปคือ

การจัดเวทีประเด็นการปฏิรูปของรายการทำให้ประเด็นเรื่อง “การปฏิรูป” ยังคงดำรงอยู่เป็นวาระสำคัญของสังคมไม่หายไป หรือถูกกลบด้วยข่าวอื่น ๆ หรือถูกกดทับไว้โดยปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาทางการเมือง ทำให้สังคมยังคงมีความตื่นตัวเกี่ยวกับวาระเรื่องการปฏิรูปช่วยเป็นช่องทางในการสื่อสารข้อมูล ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ด้านการปฏิรูปทั้งระหว่างประชาชนกับประชาชน ระหว่างประชาชนกับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย (เช่น สปช., คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ รัฐบาล ฯลฯ) นอกจากนี้ทางรายการได้พยายามสร้างบรรยากาศของการให้สามารถร่วมแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย

นอกจากการจัดเวที “เสียงประชาชนที่ต้องฟังก่อนการปฏิรูป” แล้ว รายการเวทีสาธารณะยังได้ติดตามการทำงานของสมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติในหลายประเด็น ประเด็นการศึกษา ซึ่งเป็นประเด็นที่รายการมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ความพยายาม คืบครูกลับสู่ห้องเรียน หลังจากกิจกรรมภายนอกกระทบกับการจัดการเรียนการสอนของครู การจัดการศึกษาด้วยตนเองของกลุ่มบ้านเรียน รวมถึงการทำงานของภาคประชาชน ที่ทำงานคู่ขนานกับการทำงานของสมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติด้านการศึกษา ที่รวมตัวกันจัดกระบวนการรวมข้อเสนอในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งการติดตามประเด็นทางด้านการปฏิรูปการศึกษานั้น คุณชัชวาลย์ ทองดีเลิศ (สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2558) เลขาธิการสมาคมสภาการศึกษาทางเลือกไทย ตัวแทนภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนประเด็นปฏิรูปการศึกษาได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้

เวทีปฏิรูปการศึกษาที่จัดที่เมืองทางธานี เป็นเวทีหนึ่งที่มีรายการเวทีสาธารณะในการจัดกระบวนการพูดคุย ซึ่งในเครือข่ายทางการศึกษาเรามีการจัดสัมมนากันอยู่แล้ว แล้วก็มีข้อเสนอต่าง ๆ ออกมา แต่ข้อเสนอมันก็จะจำกัดอยู่ในแค่ห้องประชุม แต่รายการเวทีสาธารณะซึ่งได้เข้ามาร่วมกระบวนการ และถ่ายทอดออกไปสู่สาธารณะ มันจะช่วยทำให้ข้อเสนอทั้งหลายกระจายไปเป็นประเด็นสาธารณะ คือมันยกระดับประเด็นไม่ใช่แค่คุยแล้วอยู่แค่ในห้องประชุมหรือแค่ในเครือข่าย แต่มันทำให้กลายมาเป็นประเด็นสาธารณะ ให้กลายมาเป็นปัญหาที่สื่อสารไปในระดับประเทศ นี่คือผลกระทบที่เกิดขึ้นของเรื่องนี้

นอกจากนี้คุณชัชวาลย์ ทองดีเลิศ เลขาธิการสมาคมสภาการศึกษาทางเลือกไทยได้สรุปผลกระทบเพิ่มเติมว่า ภายหลังจากที่ออกรายการเวทีสาธารณะรวมไปถึงรายการอื่น ๆ ส่งผลทำให้ส่วนหนึ่งของกลุ่มผู้ขับเคลื่อนด้านการศึกษาทางเลือกมีสถานภาพมากขึ้นกว่าเดิม โดยจะเห็นได้จากการถูกคัดเลือกและแต่งตั้งให้เป็นกรรมการในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรรมการในสภาการศึกษา หรืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้การจัดรายการเวทีสาธารณะเกี่ยวกับเรื่องทางด้านการศึกษา โดยเชิญกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญเข้าร่วมรับฟัง เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ข้อเสนอหลักทางด้านปฏิรูปการศึกษา 3 ด้านคือ 1) ให้โรงเรียนเป็นนิติบุคคล 2) ปลดล็อกมาตรา 12 3) เสนอให้มีสภาการศึกษาจังหวัดที่ไปบูรณาการจังหวัด ซึ่งข้อเรียกร้องทั้ง 3 ข้อได้ถูกบรรจุไว้ในแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในรัฐธรรมนูญฉบับร่าง โดยข้อเรียกร้องจะเห็นผลเป็นรูปธรรมหรือไม่ต้องอาศัยกลไกอื่น ๆ เพิ่มเติม

3) การมีส่วนร่วมในรายการ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้เป็นการมีส่วนร่วมเชิงกายภาพที่จะเห็นได้จากการออกอากาศรายการ ซึ่งทีมงานจะมีรูปแบบในการจัดเวทีโดย เชิญเจ้าของประเด็น ผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ภาคประชาสังคม นักวิชาการ รวมไปถึงภาครัฐและเอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นนั้น ๆ การมีส่วนร่วมจึงเป็นการล้อมวงพูดคุย เพื่อต่อรองผลประโยชน์ของแต่ละฝ่าย พูดถึงปัญหาของส่วนรวมร่วมกัน อย่างเป็นประชาธิปไตย ซึ่งรายการมีความพยายามที่จะเชิญผู้เข้าร่วมจากทุกฝ่ายเพื่อเปิดพื้นที่สาธารณะอย่างเท่าเทียม ผู้ศึกษาดังข้อสังเกตว่าในหลายครั้งเวทียังค่อนข้างขาดภาพของตัวแทนภาครัฐ อาจด้วยเนื่องจากการเข้าร่วมรายการ รัฐมักถูกมองเป็นคู่พิพาทกับชุมชน หรือมีภาพลักษณ์คือต้นเหตุของปัญหา และมักถูกคาดหวังจากประชาชนให้เป็นคนแก้ปัญหา ดังนั้นจะเป็นเพียงภาพของวงเวทีเฉพาะวิชาการ นักวิชาการ ชาวบ้าน ประชาชน ผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นไม่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเด็นนั้น ๆ ได้

4) การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนประเด็น การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ต่อเนื่องจากการมีส่วนร่วมในรายการ กล่าวคือ ลักษณะของการมีส่วนร่วมในมิตินี้ เป็นหัวใจหลักของการ

เป้าหมายของรายการ ซึ่งเดิมทีแล้วประเด็นอาจเกิดในพื้นที่ หรือกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง แต่พอได้นำเสนอประเด็นผ่านรายการ ซึ่งการที่รายการได้เชิญตัวแทนทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นเข้าร่วมพูดคุยในรายการ พูดคุย ทำความเข้าใจ หาทางออก เป็นขยายการรับรู้ให้เกิดขึ้นในวงกว้างมากขึ้น เป็นช่องทางการสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจให้กับสังคม รับรู้ข้อเสนอ ข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย นักวิชาการอาจเสนอแนวทางในการแก้ปัญหา รัฐอาจจะมีการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น กิจกรรม โครงการ นโยบาย แก่กฎหมาย เป็นต้น ซึ่งการมีส่วนร่วมลักษณะนี้ในหลายครั้งข้อสรุปอาจเกิดขึ้นภายในเวที และในหลายครั้งที่อาจเกิดความร่วมมือกันภายหลังจากจบรายการเพื่อเคลื่อนประเด็นต่อ แต่การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ฝ่ายรัฐอาจจะยังเข้ามามีส่วนในการขับเคลื่อนที่ค่อนข้างน้อย อาจด้วยข้อจำกัดบางประการ เช่น ประเด็นนั้น ๆ อาจจะเป็นประเด็นที่ใหญ่เกินไป และตัวแทนที่เข้าร่วมอาจจะเป็นเพียงผู้ที่ทำหน้าที่ในระดับปฏิบัติการ ซึ่งอาจจะไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ เป็นต้น

5) การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อเนื้อหารายการ รายการได้มีช่องทางให้ผู้ชมสามารถแสดงความคิดเห็นต่อการนำเสนอ ด้านเนื้อหา หรือคำแนะนำติชม โดยผ่านทางโทรศัพท์ อีเมลล์ประจำรายการ และทางสื่อออนไลน์เฟสบุ๊คแฟนเพจ การเปิดช่องทางสื่อสารเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ ด้วยข้อจำกัดด้านทีมงานและเวลาทำให้การจัดการข้อมูลจากผู้ชมผู้ฟังเสนอผ่านช่องทางต่าง ๆ จึงยังไม่มีระบบการจัดการที่แน่ชัดในการรวบรวมข้อเสนอและข้อคิดเห็น เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนารายการ นอกเหนือจากช่องทางในการแสดงความคิดเห็นต่อเนื้อหารายการดังกล่าวแล้ว รายการยังมีอีกช่องทางหนึ่งคือจากสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ ส.ส.ท. ที่ทำหน้าที่สะท้อนกลับความเห็นและความต้องการในแง่มุมมองของผู้ชมที่มีต่อการผลิตและเผยแพร่รายการของไทยพีบีเอส แต่ทั้งนี้ยังเป็นข้อเสนอแนะรายการในภาพรวมของไทยพีบีเอส การมีส่วนร่วมลักษณะดังกล่าวยังมีในระดับที่ค่อนข้างน้อย

นอกจากนี้บทบาทของรายการเวทีสาธารณะในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างการเปลี่ยนแปลงได้มีผู้ให้ทรรศนะในมุมมองต่าง ๆ ดังนี้

คุณบุษยา คุณากรสวัสดิ์ (สัมภาษณ์, 2 กันยายน 2558) ผู้แทนสมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ ได้ให้ข้อคิดเห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากรายการเวทีสาธารณะว่า การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้นั้นขึ้นอยู่กับประเด็นและระดับ สิ่งแรกที่ต้องเข้าใจคือรายการเป็นสื่อ ซึ่งมีหน้าที่ในการนำเสนอแต่ไม่ใช่คนที่แก้ปัญหามาโดยตรง หลายประเด็นทำให้หน่วยที่เป็นข้าราชการ หรือนักการเมืองท้องถิ่นหันมาสนใจมากขึ้นถ้าเป็นประเด็นท้องถิ่น แต่ว่ามันขึ้นอยู่กับคนในพื้นที่ที่จะแข็งแรงพอที่จะทำต่อหรือเอาสื่อขึ้นมาทำต่อจนทำให้เกิดอณูในพื้นที่ขนาดไหน บางประเด็นที่ถูกนำเสนอเป็นเรื่องใหญ่มาก อาจจะส่งผลกระทบพอสมควร แต่ก็ไม่ถึงขั้นเปลี่ยนแปลงจนเห็นได้อย่างเด่นชัด แต่มันทำให้คนรับรู้ประเด็นเรื่องนี้มากขึ้น เวทีสาธารณะไม่ใช่เพียงแค่เวทีที่เชิญคนมาพูด แต่มันจะเป็นไปในลักษณะชวนเครือข่ายมาคิดเรื่องใหญ่มาก ทำหน้าที่มากกว่าแค่การเป็นสื่อมวลชนทั่วไป ช่วยในการขับเคลื่อนที่

คาดว่า เป็นเรื่องใหญ่และส่งผลกระทบต่อคนหมู่มาก รายการจึงมีส่วนในการช่วยสนับสนุนการทำงานของภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นการทำหน้าที่ที่มากกว่าหน้าที่สื่อ ผลักดันกระบวนการทางสังคม มีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม แต่ระดับการเปลี่ยนแปลงนั้นจะขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมอีกทีหนึ่ง ภาคประชาชนไม่ได้เข้าถึงยากเหมือนสื่อช่องอื่น ๆ การเปลี่ยนแปลงมันขึ้นอยู่กับว่า เรื่องนั้นอยู่ในระดับไหน นำเสนอประเด็นนั้นในระดับไหน เรื่องในพื้นที่อาจจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงง่ายกว่าประเด็นระดับประเทศ”

คุณอนันต์ มีศรี (สัมภาษณ์, 28 สิงหาคม 2558)) ประธานสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ ได้ให้ข้อคิดเห็นสร้างการเปลี่ยนแปลงของรายการเวทีสาธารณะไว้ว่า สามารถส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยปัญหาค่อนข้างมีจำนวนที่มาก เฉพาะเพียงรายการเวทีสาธารณะรายการเดียวอาจจะยังไม่สามารถตอบโจทย์ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทั้งหมด ด้วยปัจจัยด้านเวลา ด้วยพื้นที่ที่ค่อนข้างใหญ่ ด้วยความเดือดร้อน ความทุกข์ร้อนของคนจำนวนมาก ซึ่งเกินกว่ากำลังของรายการที่จะขับเคลื่อนประเด็นเหล่านั้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ แต่สิ่งที่มองเห็นได้ชัดเจนคือส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงคือบางครั้งสามารถสร้างแรงกระเพื่อมไปยังหน่วยงาน องค์กร ไปยังเรื่องราวของคนต้นเรื่องที่เป็นปัญหา

อาจารย์สุพล ธรรมรัตน์ (สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม 2558) ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประกันคุณภาพ สถาบันอาศรมศิลป์ ได้ให้ข้อคิดเห็นสร้างการเปลี่ยนแปลงของรายการเวทีสาธารณะไว้ว่า โดนสรุปในภาพรวมแล้วรายการยังสร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับที่ค่อนข้างน้อยมาก แต่ว่าบางเนื้อหาบางประเด็นบางเรื่องก็สามารถทำให้เกิดโอกาสได้ เช่นเรื่อง ท่าเรือปากบารา รายการเวทีสาธารณะสามารถสร้างการเจรจาให้เกิดขึ้น ซึ่งหากต้องการแก้ปัญหาประเด็นสาธารณะที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง ต้องอาศัยภาคส่วนอื่น ๆ ร่วมด้วยโดยเฉพาะภาคผู้กำหนดนโยบาย ทั้งนี้ผลสะท้อนของรายการที่เห็นได้อย่างเด่นชัดคือโอกาสของการได้สื่อสารต่อสาธารณะในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง แม้จะไม่ได้ทำให้ข้อเสนอแนะสู่การปฏิบัติได้เต็มที่เนื่องจากปัจจัยแวดล้อม แต่ด้วยการเป็นช่องทางการสื่อสารจึงทำให้เกิดความเคลื่อนไหวที่มีผลสะท้อนต่อภาครัฐในระดับหนึ่ง

ดร.สมนึก จงมีวสิน (สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม 2558) ผู้แทนสมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ และนักวิชาการภาคประชาสังคมด้านสุขภาพของเครือข่าย ภาคตะวันออก ได้ให้ข้อคิดเห็นสร้างการเปลี่ยนแปลงของรายการเวทีสาธารณะไว้ว่า รายการยังไม่ได้นำไปสู่ระดับของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน แต่มีผลกระทบเรียกว่า Indirect Impact กล่าวคือขั้นตอนที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ต้องมีองค์ประกอบ ดังนี้ อันดับแรกต้องมีการริเริ่มมาก่อน จัดเวทีให้แต่ละฝ่ายมีพื้นที่หันหน้ามาคุยกันได้ ขั้นที่ 2 คือขั้นรับรู้ ซึ่งต่อเนื่องจากการพูดคุยแล้วจึงเกิดการรับรู้ซึ่งกันและกัน จากนั้นจะนำไปสู่ขั้นที่ 3 ทันที คือขั้นเปิดใจในที่นี้พื้นที่ในการเปิดใจคือการฟังซึ่งกันและกัน รายการเวทีสาธารณะเป็นรายการที่ทำให้เกิดการฟังได้ พอเริ่มจาก ริเริ่ม รับรู้ เปิดใจ จึงจะนำไปสู่การคุยกัน

ในเรื่องของการสร้างสรรค์ ซึ่งก็คือการพูดคุยเพื่อหาทางออกร่วมกันนั่นเอง ทั้งนี้บางที่อาจเกิดขึ้นทั้งในระหว่างรายการหรือเกิดขึ้นหลังจากจบรายการไปแล้ว

จากผลการศึกษาในส่วนนี้ กล่าวโดยสรุปคือ ด้วยลักษณะรูปแบบของรายการที่เน้นการเปิดพื้นที่สื่อเพื่อการมีส่วนร่วม และอยู่ภายใต้องค์กรสื่อสารสาธารณะ รายการจึงได้พยายามเปิดกว้างเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น ให้ทุกภาคส่วนได้มีโอกาสเข้ามาใช้พื้นที่เพื่อการสื่อสารโดยการมีส่วนร่วมในหลายรูปแบบ ประกอบด้วย

- 1) การมีส่วนร่วมในฐานะเป็นแหล่งข่าวหรือเจ้าของประเด็น
- 2) มีส่วนร่วมวางแผนกำหนดเนื้อหารายการ
- 3) การมีส่วนร่วมในรายการ
- 4) การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนประเด็น
- 5) การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อเนื้อหารายการ

ซึ่งในช่วงระยะเวลาของการศึกษา การมีส่วนร่วมในฐานะเป็นแหล่งข่าวหรือเจ้าของประเด็น และการมีส่วนร่วมวางแผนกำหนดเนื้อหารายการ ได้ก่อให้เกิดผลกระทบและเกิดการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่าง ๆ ในระดับที่แตกต่างกันออกไป เช่น ประเด็นนโยบายการรับจำนำข้าว ประเด็นความขัดแย้งบนเกาะหลีเป๊ะ ประเด็นการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกของกลุ่มป่าแก่งกระจาน ประเด็นเหตุการณ์แผ่นดินไหว ณ จังหวัดเชียงราย และประเด็นการปฏิรูปประเทศ

อย่างไรก็ดี เฉพาะรายการเวทีสาธารณะเอง ที่ได้ทำหน้าที่บทบาทของความเป็นสื่อมวลชน ประกอบกับบทบาทของความเป็นสื่อสารสาธารณะ และช่วยสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างผลกระทบที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่าสามารถสร้างผลกระทบได้ในบางประเด็นและบางส่วน ซึ่งหากจะสร้างการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้น รายการเวทีสาธารณะยังคงต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ ทั้งภายในเช่น การบริหารจัดการภายในองค์กร ภายนอก เช่น หน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐในระดับนโยบายและเอกชน และสถานการณ์ทางการเมือง ณ ขณะนั้น เพื่อเป็นส่วนช่วยขับเคลื่อนประเด็นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเต็มประสิทธิภาพและได้อย่างแท้จริง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “บทบาทของรายการเวทีสาธารณะกับการสร้างการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม” ผู้ศึกษาใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของรายการเวทีสาธารณะในการเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม และผลของการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของรายการเวทีสาธารณะที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงประเด็นทางสังคม โดยการศึกษาได้ใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ทั้งหมด 4 กลุ่ม จำนวน 14 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้ผลิตรายการ 2) ผู้แทนกลุ่มที่เข้าร่วมรายการ 3) นักวิชาการที่เชี่ยวชาญในด้านสื่อมวลชน 4) ผู้แทนสมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ พร้อมกับ วิเคราะห์ประเด็นจากเทปบันทึกรายการ (Content Analysis) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) สันทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งสามารถสรุปและอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 เกี่ยวกับรายการเวทีสาธารณะ

รายการเวทีสาธารณะเกิดขึ้นพร้อมกับ การก่อตั้งองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (Thai Public Broadcasting Service) หรือ ไทยพีบีเอส เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2551 ในฐานะองค์การสื่อสาธารณะที่ไม่แสวงผลกำไรแห่งแรกของประเทศไทย เหตุจากความตั้งใจของสถานี เป็นรายการที่จัดอยู่ในลักษณะรายการข่าว อยู่ภายใต้กลุ่มข่าวนโยบายสาธารณะ ทีมผู้ผลิตรายการแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ทีมงานรายการอยู่ในส่วนของกองบรรณาธิการ กลุ่มข่าวนโยบายสาธารณะ และทีมฝ่ายผลิตรายการ มีรูปแบบการนำเสนอที่ผู้ดำเนินรายการทำหน้าที่สัมภาษณ์เชิงเจาะลึกเจาะประเด็นปัญหาสังคม ร่วมกับผู้ร่วมรายการที่ประกอบไปด้วยกลุ่มคนทุกฝ่าย ที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นนั้น ๆ เช่น ภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน ฯลฯ โดยมีรูปแบบการเปิดพื้นที่ข่าวทางหน้าจอ ล้อมวงคุย สันทนา สะท้อนสถานการณ์ เจาะลึก

ปัญหา ทำความเข้าใจและหัวใจสำคัญคือการร่วมกันหาทางออก ทั้งในรูปแบบการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการขับเคลื่อนสังคมเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยเน้นกระบวนการการมีส่วนร่วม ด้วยความชัดเจนของรูปแบบรายการเวทีสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสจึงกำหนดให้เป็นรายการบนแนวคิดทางด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งของภาคพลเมือง เป็นรายการที่แสดงการมีส่วนร่วมของภาพประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ตอบโจทย์ความเป็นทีวีสาธารณะ สะท้อนบทบาทความเป็นสื่อสาธารณะที่ว่า ต้องเป็นพื้นที่สาธารณะ การเป็นพื้นที่สื่อสารให้กับคนชายขอบ

การดำเนินงานด้านการผลิตรายการเวทีสาธารณะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ตามหลักของการผลิตรายการทั่วไป คือ ขั้นตอนการผลิต (Pre-production) ขั้นตอนการผลิต (Production) และขั้นหลังการผลิต (Post Production) ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) กระบวนการผลิตรายการเวทีสาธารณะขั้นก่อนการผลิต (Pre-Production) ได้แบ่งกลุ่มงานออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย งานข้อมูล งานข่าวและงานประสานงาน ดังนี้

1) ด้านงานข้อมูล ซึ่งจะเป็นทีมงานที่แสวงหาประเด็นในการทำรายการ โดยจะทำหน้าที่คัดเลือกประเด็นและนำเข้าสู่ที่ประชุมเพื่อพิจารณาเลือกเรื่อง/ ประเด็น/ พื้นที่ที่น่าสนใจในการจัดเวทีสาธารณะ จัดทำรายละเอียดเพิ่มเติมโดยแสวงหาข้อมูลเชิงลึก การกำหนดเป้าหมายของการจัดเวที วางโครง ลำดับความของประเด็นปัญหา และอื่น ๆ รวมไปถึงการเตรียมเอกสารประกอบการดำเนินรายการ

2) ด้านงานข่าวดำเนินการหลัก ๆ 2 ส่วนด้วยกันคือ ประสานพื้นที่และแหล่งข่าว เพื่อผลิตสื่อกับต่าง ๆ และลงหมายและแจ้งหมายเพื่อทำการขอช่างภาพและรถข่าวในการลงพื้นที่ถ่ายทำสื่อกับประกอบเทปรายการ และอื่น ๆ

3) ด้านงานประสาน รับผิดชอบในการประสานงานเกี่ยวกับวัน เวลาของผู้ดำเนินรายการ และทีมงาน รวมทั้งทีมผลิต เพื่อดำเนินการถ่ายทำ ประสานเชิญผู้ร่วมสนทนา ประสานทีมผลิต ประสานการใช้สถานที่สำหรับจัดเวที รวมไปถึงประมาณการค่าใช้จ่ายและจัดเตรียมค่าใช้จ่ายรวมทั้งเอกสารด้านการเงินอื่น ๆ

2) กระบวนการผลิตรายการเวทีสาธารณะขั้นการผลิต (Production) ในกระบวนการผลิตรายการนั้นจะมีลักษณะการดำเนินงานที่คล้ายกับการผลิตรายการทีวีทั่วไป ที่มีทั้งรูปแบบรายการสดและการบันทึกเทปรายการ เช่น ประสานงานเดินทางล่วงหน้าไปยังสถานที่จัดเวที เพื่อเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ การร่วมหาหรือประเด็น/โจทย์สำคัญของเวที ลำดับประเด็นการสนทนาก่อนเริ่มบันทึกเทป ผู้ประสานงานทำความเข้าใจกับผู้ชมในรายละเอียดของการบันทึกเทป เริ่มบันทึกเทปรายการ ดำเนินการอัปโหลดและแชร์ภาพ สาระสำคัญสั้น ๆ ผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับทีมงาน (After Action Review) เป็นต้น นอกจากนี้รายการอาจยังมี

ความจำเพาะมากกว่ารายการอื่น ๆ เช่นการหาเรือนกรอบเกี่ยวกับประเด็นที่น่าสนใจระหว่างผู้เข้าร่วมรายการ ซึ่งอาจเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในประเด็นอื่น ๆ ในอนาคต

3) กระบวนการผลิตรายการเวทีสาธารณะขั้นหลังการผลิต (Post Production) เช่นเดียวกันกับขั้นการผลิต ที่รายการจะมีลักษณะการดำเนินงานที่คล้ายกับการผลิตรายการทีวีอื่น ๆ โดยแบ่งเป็นทีมบรรณาธิการในการวางโครงเทปรายการตอนนั้น ๆ รวมทั้งโครงการโปรโมทรายการ ฯลฯ และฝ่ายผลิตทำหน้าที่ผลิตเทปรายการตามโครงที่ได้วางไว้ และอื่น ๆ ให้เป็นไปตามแผนเมื่อเทปออกอากาศแล้วอาจจะมีการติดตามความคืบหน้าของประเด็นต่าง ๆ เพื่อพิจารณาจัดรายการในครั้งต่อ ๆ ไป เป็นต้น

ทั้งนี้กระบวนการผลิตรายการเวทีสาธารณะ อาจมีข้อจำกัดหรือเหตุจำเป็นอื่น ๆ ที่ไม่สามารถดำเนินงานได้ตามลำดับขั้นที่วางไว้ได้ ดังนั้นรายการมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการในการปฏิบัติงาน ให้เหมาะสมต่อสถานการณ์ บริบทและข้อจำกัดต่าง ๆ เพื่อให้สามารถผลิตรายการได้ตามแผนการออกอากาศในแต่ละสัปดาห์

5.1.2 การคัดเลือกประเด็นของรายการ

จากการศึกษาและรวบรวมประเด็นที่น่าสนใจในรายการเวทีสาธารณะ โดยรับชมย้อนหลังทางเว็บไซต์ของ Thai PBS ตั้งแต่เดือนมกราคม 2557–เดือนกรกฎาคม 2558 จำนวน 80 ตอน ผู้ศึกษาได้สรุปไว้ 3 ส่วนคือ รูปแบบของประเด็น ระดับของประเด็น และรูปแบบการคัดเลือกประเด็น ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) รูปแบบของประเด็น

จากการรับชมเทปย้อนหลัง จำนวน 80 ตอน จึงทำให้เห็นว่ารายการได้ให้สัดส่วนการนำเสนอประเด็นปฏิรูปมากถึง 26 ตอน โดยรองลงมาคือ ประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบจากนโยบายรัฐหรือโครงการขนาดใหญ่ จำนวน 18 ตอน ประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ จำนวน 14 ตอน ประเด็นเกี่ยวกับชุมชนสังคมและวัฒนธรรม จำนวน 13 ตอน ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน จำนวน 6 ตอน ประเด็นเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง จำนวน 4 ตอน

2) ระดับของประเด็น

รายการเวทีสาธารณะได้นำเสนอประเด็นในรายการซึ่งหากแบ่งระดับของประเด็นจะเห็นว่า มีทั้งประเด็นระดับเล็กสุดที่มีผลกระทบเฉพาะชุมชน จำนวน 25 ตอน ประเด็นระดับกลางที่มีผลกระทบระดับภูมิภาค จำนวน 14 ตอน และประเด็นใหญ่ที่มีผลกระทบระดับประเทศ/ระดับสาธารณะ จำนวน 40 ตอน ซึ่งทั้ง 3 ระดับนั้นแม้ว่าจะเป็นปัญหาที่ถูกนำเสนอออกมาในระดับที่แตกต่างกันไป แต่หากวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวในมิติต่าง ๆ แล้วมักจะพบว่า ประเด็นมักเชื่อมโยง

และมีผลกระทบไปถึงในระดับนโยบายเกือบทุกกรณี เวทีจึงเป็นเสมือนการหยิบยกประเด็นตั้งแต่ระดับเฉพาะกลุ่มหรือชุมชน เพื่อให้เกิดการสื่อสารและส่งเสริมให้เกิดความตื่นตัวในวงกว้าง อันจะนำไปสู่การสร้างกระบวนการแก้ปัญหาตั้งแต่ระดับชุมชน ไปจนถึงระดับประเทศ

3) รูปแบบการคัดเลือกประเด็น

จากการศึกษาการเลือกประเด็นเพื่อทำรายการเวทีสาธารณะ พบว่าทีมงานมีรูปแบบการคัดเลือกประเด็นใน 2 ลักษณะคือ 1) รูปแบบประเด็นที่เป็นกระแส 2) รูปแบบประเด็นนอกกระแส จากการศึกษาพบว่า แม้ว่ารายการเวทีสาธารณะจะมีกระบวนการคัดเลือกประเด็นมี 2 รูปแบบดังกล่าว แต่อีกส่วนหนึ่งเมื่อพิจารณาร่วมกับรูปแบบของประเด็นที่ถูกนำเสนอ ทั้ง 6 รูปแบบจึงวิเคราะห์ได้ว่าด้านหนึ่งรายการได้คัดเลือกประเด็นโดยคำนึงถึงการทำหน้าที่ในบทบาทของสื่อมวลชนซึ่งเป็นองค์กรข่าวที่ต้องนำเสนอประเด็นดังเช่นสำนักข่าวทั่วไป แต่อีกด้านหนึ่งก็ต้องทำหน้าที่ความเป็นสื่อสาธารณะที่เน้นการเปิดพื้นที่ให้กับคนชายขอบได้มีพื้นที่ในการสื่อสารความทุกข์ร้อน สร้างการมีส่วนร่วม และส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย โดยสื่อสารผ่านรายการเพื่อหวังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นการที่รายการทำหน้าที่และต้องให้น้ำหนักทั้ง 2 ส่วนดังกล่าวจึงส่งผลให้รูปแบบการคัดเลือกประเด็นจึงไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนและตายตัว

5.1.3 บทบาทของรายการเวทีสาธารณะในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างการเปลี่ยนแปลง

รายการเวทีสาธารณะมีบทบาทในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในฐานะเป็นแหล่งข่าวหรือเจ้าของประเด็น เป็นมิติของการมีส่วนร่วมในรายการที่ชัดเจนที่สุด เนื่องจากรูปแบบของรายการส่วนใหญ่นำเสนอประเด็นความทุกข์ร้อนที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชน และประเด็นนั้นมีผลกระทบกับคนส่วนใหญ่ โดยมีเป้าหมายให้เกิดการแก้ปัญหาในเรื่องนั้น ๆ ประเด็นส่วนใหญ่ที่ถูกนำเสนอในรายการเวทีสาธารณะจึงเป็นประเด็นจากภาคประชาสังคมที่เป็นเครือข่าย หรือประชาชนเจ้าของประเด็นเองได้เสนอเรื่องมายังรายการ ซึ่งทำให้ในบางครั้งรายการเวทีสาธารณะถูกใช้ในฐานะการเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนประเด็นให้กับภาคประชาสังคม โดยท้ายที่สุดเป้าหมายร่วมกันคือการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดเวที โดยการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมเวทีได้แสดงความคิดเห็นว่า โดยจากการศึกษาพบว่ารูปแบบการจากรูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ได้ส่งผลกระทบและสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างหลากหลาย ดังนี้

(1) ประเด็นนโยบายการรับจำนำข้าว จากการล้อมวงพูดคุยเพื่อหาทางออกให้กับประเด็นการรับจำนำข้าวได้สร้างผลกระทบในระดับเล็ก ๆ โดยแบ่งเป็น 4 ด้านดังนี้

ก) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการแก้ปัญหา

ข) การสร้างความรู้ความเข้าใจต่อสาธารณะในเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาที่
ชาวนาประสบอยู่

ค) เป็นการบรรเทาความทุกข์ร้อนให้กับชาวนาโดยการแสวงหาแนวทางใน
การแก้ปัญหาของชาวนา เพื่อความอยู่รอดและยั่งยืนของชาวนาไทย

ง) เป็นกลไกในการเชื่อมโยงกลุ่มภาคส่วนต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการ
สนทนาหาทางออก เพื่อการปฏิรูปวิถีชีวิตชาวนา กระทั่งปฏิรูปอุตสาหกรรมข้าวของไทยเพื่อความมั่ง
คั่งยั่งยืนเพิ่มขีดความสามารถในการส่งออกของชาวนาไทย

(2) ประเด็นความขัดแย้งบนเกาะหลีเป๊ะ เป็นการเปิดพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยน
ความรู้สึกระหว่างคู่พิพาท ซึ่งเป็นการพูดคุยที่เน้นการแก้ปัญหาาร่วมกัน เป็นผลกระทบในเชิงการสร้าง
บรรยากาศความขัดแย้งที่ตึงเครียดมายาวนาน ทำให้เกิดความคลี่คลายและร่วมหาทางออกร่วมกัน
รายการจึงได้แสดงให้เห็นถึงผลสะท้อนที่เด่นชัด 2 เรื่องคือ

ก) การเปิดพื้นที่ให้คนชายขอบได้มีพื้นที่สื่อสารความทุกข์ร้อน

ข) การสื่อสารประเด็นปัญหาในพื้นที่ให้เกิดการรับรู้ในระดับสาธารณะ

(3) ประเด็นการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกของกลุ่มป่าแก่งกระจาน จากการเปิด
เวทีพูดคุยทำให้ใจความสำคัญถูกเปิดเผยว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการป่าของ
ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ เป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาการขึ้นทะเบียนของคณะกรรมการมรดก
โลก เพราะมีปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ข้อสรุปที่ชัดเจนภายหลังจากการจัดเวที ถูก
ขยายผลและนำไปเผยแพร่ในสื่ออื่น ๆ ทั้งข่าว รายการ และเว็บไซต์ข่าว ทำให้เกิดการขยายผลข้อมูล
ในหลากหลายมุมมากขึ้น สร้างการเข้าถึงของประชาชนให้สามารถเข้าถึงประเด็นสาธารณะบน
ช่องทางที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

(4) ประเด็นเหตุการณ์แผ่นดินไหว ณ จังหวัดเชียงรายรายการนำเสนอเหตุการณ์
แผ่นดินไหวขนาด 6.3 ตามมาตราริกเตอร์ ที่จังหวัดเชียงราย เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ของ
รายการเวทีสาธารณะได้สร้างผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงให้กับตัวชุมชนเองในด้านที่เห็นได้
เด่นชัดที่สุดคือ ชุมชนสามารถสร้างกระบวนการจัดการตนเอง เกิดความเข้มแข็ง เกิดความตระหนัก
ต่อการสร้างบ้านเพื่อรับมือกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ชุมชนได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน
พึ่งพาอาศัยกัน ไม่เพียงแค่ออวยการช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ผลกระทบในระดับ
สาธารณะคือ การนำเสนอของรายการเวทีสาธารณะในเวทีรวมทั้งข่าวสารและองค์ความรู้เกี่ยวกับ
แผ่นดินไหว เป็นการสร้างการรับรู้ในระดับสาธารณะเป็นประโยชน์ที่ทุกฝ่ายทั้งในและนอก เห็นการ
สะท้อนปัญหาของกลุ่มผู้ประสบภัยเกี่ยวกับเรื่องไม่มีกลไกเตรียมรับมือผ่านรายการ ทำให้ฝ่าย
นโยบายเกิดการตระหนักและร่วมกันทบทวนการเตรียมรับมือต่อเหตุการณ์ในอนาคต สามารถ

เชื่อมโยงได้ในระดับนโยบายและระดับการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือ ผลักดัน และจัดระบบให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และขยายผลไปในสื่ออื่น ๆ และสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นในระดับสาธารณะ

2) มีส่วนร่วมวางแผนกำหนดเนื้อหารายการ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้มักจะเห็นใน 2 กรณี กล่าวคือ

กรณีที่ 1 รูปแบบการสร้างความร่วมมือกันระหว่างรายการกับกลุ่มที่มีการขับเคลื่อนประเด็นอยู่แล้ว ซึ่งมักจะเป็นกลุ่มของภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนประเด็น กระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น จึงเป็นกระบวนการวางแผนเพื่อกำหนดเนื้อหาในการนำเสนอร่วมกันระหว่างเจ้าของกิจกรรม และทีมงานรายการ โดยพยายามคงรูปแบบของรายการที่เป็นเวทีเพื่อพูดคุยกับฝ่ายต่าง ๆ เกี่ยวกับประเด็น

กรณีที่ 2 รูปแบบการสร้างความร่วมมือกันระหว่างรายการกับกลุ่มนักวิชาการและเครือข่ายความร่วมมือเฉพาะด้านอื่น ๆ ซึ่งในบางครั้งประเด็นดังกล่าวเป็นประเด็นที่ค่อนข้างใหญ่ มีคนเข้าร่วมในจำนวนมาก และต้องอาศัยการจัดการประเด็นให้เกิดความกระชับและได้เนื้อหาสาระที่ครบถ้วนลักษณะนี้เองที่รายการต้องอาศัยนักวิชาการ หรือกลุ่มเครือข่ายเพื่อเข้ามาช่วยให้คำปรึกษา วางรูปแบบกระบวนการของเวที และเพื่อให้ได้สาระสำคัญในการนำเสนอภายใต้ข้อจำกัดของระยะเวลา ทั้งนี้กระบวนการมีส่วนร่วมลักษณะนี้ ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนตายตัว

จากรูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ได้ส่งผลกระทบและสร้างการเปลี่ยนแปลงในประเด็นสำคัญของประเทศคือ

(1) ประเด็นการปฏิรูปประเทศ การจัดเวที “เสียงประชาชนที่ต้องฟังก่อนการปฏิรูป” ขึ้นในทุกภาคทั่วประเทศ รวมทั้งหมด 9 เวที และออกอากาศจำนวน 11 ตอน โดยรายการร่วมกับกลุ่มและองค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่ และภาคีเครือข่าย 12 องค์กร ซึ่งดำเนินการคู่ขนานไปพร้อมกับการทำงานของสภาปฏิรูปแห่งชาติ เวทีได้ถูกจัดขึ้นภายใต้ข้อจำกัดในการแสดงเสรีภาพทางความคิดเห็นของประชาชน ความเห็นต่างของคนหลายกลุ่ม จนได้ข้อเสนอในการปฏิรูปจากเครือข่ายและประชาชนที่เข้าร่วมรายการไว้จำนวนทั้งสิ้น 11 ด้าน ซึ่งไทยพีบีเอสได้สรุปผลกระทบโดยแยกเป็นผลกระทบระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ดังนี้ (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2558, น. 44-146)

ก) ผลกระทบระยะสั้น 1) เกิดบรรยากาศการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) การมีพื้นที่ปลอดภัยของคนเห็นต่าง 3) ประชาชนมีโอกาสในการสะท้อนปัญหา 4) เกิดข้อเสนอเชิงประเด็นเพื่อการปฏิรูป 5) เกิดข้อเสนอเชิงกลไกเพื่อการปฏิรูป 6) เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายร่วมเป็นขบวนขับเคลื่อนการปฏิรูป 7) เกิดแนวทางการจัดเวทีสาธารณะอย่างมีส่วนร่วม 8) บทบาทของ

สื่อมวลชนในเวทีสาธารณะส่งผลให้เกิดการรับรู้ข้อมูล อย่างกว้างขวางในการขับเคลื่อนเพื่อการปฏิรูปของเครือข่าย

ข) ผลกระทบระยะกลางและระยะยาว 1) ด้านบรรยากาศการมีส่วนร่วมของประชาชนประชาชนได้เรียนรู้วิถีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมนำไปสู่สังคมสันติสุข 2) พื้นที่สาธารณะของคนทุกกลุ่มทุกฝ่ายมีการใช้กระบวนการพูดคุยในรูปแบบต่าง ๆ นำไปเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในทุกระดับ 3) ข้อเสนอเพื่อการขับเคลื่อนของภาคประชาชนเกิดการเชื่อมโยงระหว่างรัฐ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชนในการพัฒนาประเทศ

ซึ่งสรุปได้ว่า รายการได้สร้างการเปลี่ยนแปลงในระดับสาธารณะ โดยสร้างการตื่นตัวต่อวาระการปฏิรูปประเทศในประเด็นต่าง ๆ เป็นกลไกหนึ่งในการสร้างการมีส่วนร่วมเชื่อมโยงเครือข่ายร่วมระหว่างรัฐ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชนเป็นขบวนขับเคลื่อนการปฏิรูปในประเด็นต่าง ๆ และเป็นกลไกส่วนหนึ่งที่ช่วยผลักดันข้อเสนอเชิงประเด็นเพื่อการปฏิรูปสู่การบรรจุข้อเสนอจากการจัดเวทีในรัฐธรรมนูญฉบับร่าง

(3) การมีส่วนร่วมในรายการ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้เป็นการมีส่วนร่วมเชิงกายภาพที่จะเห็นได้จากการออกอากาศรายการ ซึ่งทีมงานจะมีรูปแบบในการจัดเวทีโดย เชิญเจ้าของประเด็น ผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ภาคประชาสังคม นักวิชาการ รวมไปถึงภาครัฐและเอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นนั้น ๆ ซึ่งรายการมีความพยายามที่จะเชิญผู้เข้าร่วมจากทุกฝ่ายเพื่อเปิดพื้นที่สาธารณะอย่างเท่าเทียม ผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่าในหลายครั้งเวทียังค่อนข้างขาดภาพของตัวแทนภาครัฐ ดังนั้นจึงมักถูกมองว่าเป็นเพียงภาพของวงเวทีเฉพาะวิชาการ นักวิชาการ ชาวบ้าน ประชาชน ชุมชน ผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นไม่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเด็นนั้น ๆ ได้

(4) การมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนประเด็น ลักษณะของการมีส่วนร่วมในมิตินี้เป็นหัวใจหลักของการเป้าหมายของรายการ ซึ่งการที่รายการได้เชิญตัวแทนทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นเข้าร่วมพูดคุยในรายการ พูดคุย ทำความเข้าใจ หาทางออก เป็นขยายการรับรู้ให้เกิดขึ้นในวงกว้างมากขึ้น เป็นช่องทางการสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจให้กับสังคม รับรู้ข้อเสนอ ข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย นักวิชาการอาจเสนอแนวทางในการแก้ปัญหา รัฐอาจจะมีการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งการมีส่วนร่วมลักษณะนี้ในหลายครั้งข้อสรุปอาจเกิดขึ้นภายในเวที และในหลายครั้งที่อาจเกิดความร่วมมือกันภายหลังจากจบรายการเพื่อเคลื่อนประเด็นต่อ แต่การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ฝ่ายรัฐอาจจะยังเข้ามามีส่วนในการขับเคลื่อนที่ค่อนข้างน้อย อาจด้วยข้อจำกัดบางประการ

(5) การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อเนื้อหารายการ รายการได้มีช่องทางให้ผู้ชมสามารถแสดงความคิดเห็นต่อการนำเสนอ ด้านเนื้อหา หรือคำแนะนำติชม โดยผ่านทางโทรศัพท์ อีเมลล์ประจำรายการ และทางสื่อออนไลน์เฟสบุ๊คแฟนเพจ การเปิดช่องทางสื่อสาร

เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ ด้วยข้อจำกัดด้านทีมงานและเวลาทำให้การจัดการข้อมูลจากผู้ชมผู้ฟังเสนอผ่านช่องทางต่าง ๆ จึงยังไม่มีระบบการจัดการที่แน่ชัดในการรวบรวมข้อเสนอและข้อคิดเห็น เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนารายการ การมีส่วนร่วมลักษณะดังกล่าวยังมีในระดับที่ค่อนข้างน้อย

อย่างไรก็ดี เฉพาะรายการเวทีสาธารณะเอง ที่ได้ทำหน้าที่บทบาทของความเป็นสื่อมวลชน ประกอบกับบทบาทของความเป็นสื่อสาธารณะ และช่วยสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างผลกระทบที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่าสามารถสร้างผลกระทบได้ในบางประเด็นและบางส่วน ซึ่งหากจะสร้างการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้น รายการเวทีสาธารณะยังคงต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ ทั้งภายในเช่น การบริหารจัดการภายในองค์กร ภายนอก เช่น หน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐในระดับนโยบายและเอกชน และสถานการณ์ทางการเมือง ณ ขณะนั้น เพื่อเป็นส่วนช่วยขับเคลื่อนประเด็นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเต็มประสิทธิภาพและได้อย่างแท้จริง

5.2 การอภิปรายผลการศึกษา

การก่อกำเนิดขึ้นของสื่อสาธารณะไทยพีบีเอส อันสืบเนื่องมาจากปัจจัยสำคัญคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 40 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 47 ด้วยเจตนารมณ์ต้องการที่จะปฏิรูปสื่ออย่างชัดเจน และมีแนวคิดที่ว่าคลื่นความถี่นั้นเป็นทรัพยากรของสาธารณะของประชาชนและสังคมไทย และทุกคนมีสิทธิเข้าถึงทรัพยากรคลื่นความถี่ได้โดยตรง หรือให้ภาคประชาชนมี “สิทธิได้รู้” (Right to Know) ซึ่งเป็นแกนสำคัญของสังคมประชาธิปไตย จึงส่งผลให้มีรายการเวทีสาธารณะ ซึ่งเป็นรายการที่เกิดขึ้นและอยู่ภายใต้องค์กรสื่อสาธารณะไทยพีบีเอส โดยมีหลักการในการทำงานคือมีความเป็นอิสระในการดำเนินงานไม่อิงกับรัฐหรือทุน ทำให้รายการสามารถทำหน้าที่และบทบาทของการเป็นสื่อสาธารณะที่ชัดเจน ด้วยรูปแบบของรายการที่เน้นการเปิดพื้นที่สาธารณะให้กับคนทุกกลุ่ม อย่างเท่าเทียม ล้อมวงคุย สนทนา สะท้อนสถานการณ์ เจาะลึกปัญหา ทำความเข้าใจและร่วมกันหาทางออก ทั้งในรูปแบบการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการขับเคลื่อนสังคมเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยเน้นกระบวนการการมีส่วนร่วม

ซึ่งสอดคล้องกับนิยามของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2550) ที่ว่าสื่อสาธารณะนั้นเป็นเจ้าของโดยพลเมือง เป็นพื้นที่สาธารณะให้กับคนทุกกลุ่ม และเน้นการนำเสนอเพื่อประโยชน์สาธารณะ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของศูนย์วิจัยการกระจายเสียงแห่งสหราชอาณาจักร (UK Broadcasting Research Unit) (อ้างถึงใน มัทนา เจริญวงศ์ และอาภาพรณ ทองเรือง, 2556) ที่ได้นิยามความหมายของคุณลักษณะของสื่อสาธารณะส่วนหนึ่งไว้ว่า ต้องมีเนื้อหารายการสำหรับคน

ส่วนน้อยในสังคม โดยเฉพาะชนกลุ่มน้อยทางเชื้อชาติ ภาษา เพื่อบริการชุมชนที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว โดยการนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ของรายการนั้นพบว่า มีความหลากหลายของประเด็น มีความหลากหลายของกลุ่มคน เช่น กลุ่มชาวเล กลุ่มชนเผ่าพื้นเมือง กลุ่มแรงงาน ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ไม่ใช่ชนชั้นนำของประเทศ ได้มีโอกาสเข้าร่วมรายการ มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและความเป็นตัวตนผ่านหน้าจอโทรทัศน์ ซึ่งคุณธาม เชื้อสถาปนศิริ (สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2558) นักวิชาการ สถาบันวิชาการสื่อสาธารณะ (สวส.) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ส่วนหนึ่งว่า รายการเวทีสาธารณะได้สะท้อนบทบาทความเป็นสื่อสาธารณะที่ว่า ต้องเป็นพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) ต้องให้เสียง (Giving Voiceless) แก่คนชายขอบ หรือเรียกว่าคนที่ไม่มีสิทธิ์ไม่มีเสียง เพราะฉะนั้นแนวคิดและรูปแบบของรายการ ที่มีการเปิดโต๊ะกลม เพื่อการสนทนาแบบสานเสวนาหาทางออกร่วม จึงถือได้ว่าตรงตามบทบาทหน้าที่ของสื่อสาธารณะ ที่ให้พื้นที่สาธารณะ มุ่งเน้นการนำเสนอประเด็นสาธารณะ เพื่อแก้ปัญหาหรือบรรเทาความกังวลใจสาธารณะ และเพื่อปกป้องผลประโยชน์สาธารณะ

หากพิจารณาตามแนวคิดบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนต่อสังคมของ McQuail (อ้างถึงใน สมสุข หินวิมาน, 2554) พบว่า รายการมีความเด่นชัดในบทบาทในการแจ้งให้ทราบถึงความเป็นไปในสังคม เช่นการนำเสนอวาระข่าวสารบางประเด็นที่ไม่ถูกในเสนอในสื่อกระแสหลักอื่น ๆ แต่มีผลกระทบต่อคนหมู่มาก ให้เกิดการรับรู้ในวงกว้างมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การทำหน้าที่บทบาทในการรวมผู้คน การกำหนดวาระทางสังคม และบทบาทการระดมสรรพกำลัง ตามแนวคิดของ McQuail (อ้างถึงใน สมสุข หินวิมาน, 2554) ยังแสดงให้เห็นเด่นชัดตั้งแต่ระดับของแนวคิดของรายการ รูปแบบรายการที่เปิดเวทีสาธารณะเพื่อสร้างพื้นที่สาธารณะโดยรวมเอากลุ่มคนที่เป็นตัวแทนแต่ละภาคส่วน เช่น ประชาชน นักวิชาการ ภาครัฐและเอกชน เข้าร่วมเพื่อเปิดประเด็น กำหนดวาระทางสังคม หรือแนวทางเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง เช่น กรณี การจัดเวทีเสียงประชาชนที่ต้องฟังก่อนการปฏิรูป

จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่สำคัญ 2 ประการที่ส่งผลให้รายการสามารถดำรงอยู่ได้และผลิตรายการที่มีเนื้อหาที่ข้องเกี่ยวหรือเรียกร้องในระดับนโยบาย ท่ามกลางสถานการณ์ทางการเมืองปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งและรุนแรง ปัจจัยนั้นคือการอยู่ภายใต้องค์กรไทยพีบีเอส ซึ่งเป็นสื่อสาธารณะที่เป็นของประชาชนไม่ผูกติดกับรัฐหรือทุน และปัจจัยประการที่ 2 คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่ได้เปิดเสรีภาพให้สื่ออย่างแท้จริง จึงทำให้สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส สามารถผลิตรายการเวทีสาธารณะซึ่งเป็นรายการที่สร้างคุณค่าให้กับสังคมและมีอยู่ในจำนวนที่น้อยมากในสังคมไทย

ในส่วนของการนำเสนอประเด็นในรายการ ซึ่งประเด็นที่ถูกหยิบยกขึ้นมานำเสนอส่วนใหญ่จะเป็นประเด็นที่อยู่ในกระแสช่วงขณะเวลานั้น และประเด็นปัญหาที่ถูกคัดเลือกมานำเสนอมักจะมีผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ในประเทศ เช่น ประเด็นการปฏิรูป ประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบจากนโยบายรัฐ หรือโครงการขนาดใหญ่ ประเด็นสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ ประเด็นเกี่ยวกับชุมชนสังคมและวัฒนธรรม

ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ประเด็นเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง อย่างไรก็ตามประเด็นที่นำเสนอ มักเชื่อมโยงและมีผลกระทบไปถึงในระดับนโยบายเกือบทุกกรณี เวทีจึงเป็นเสมือนการหยิบยก ประเด็นตั้งแต่ระดับเฉพาะกลุ่มหรือชุมชน เพื่อให้เกิดการสื่อสารและส่งเสริมให้เกิดความตื่นตัวในวง กว้าง อันจะนำไปสู่การสร้างกระบวนการแก้ปัญหาตั้งแต่ระดับชุมชน ไปจนถึงระดับประเทศ ดังที่ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ (2550) ได้สรุปการกำหนดวาระของสื่อมวลชนไว้ว่า ในการทำงานของ สื่อสารมวลชนที่ต้องมีการเลือกเรื่องหรือประเด็นในการนำเสนอข่าว ทำให้สื่อมีบทบาทในการเป็นผู้ กำหนดกรอบของเรื่องราวที่นำเสนอและประเด็นในการโต้แย้งแสดงเหตุผลของสังคม สื่อมวลชนจึงถูก มองว่าเป็นผู้ที่ทำหน้าที่กำหนดประเด็นให้แก่สังคม (Agenda Setting) เรื่องใดที่สื่อนำมาเผยแพร่มา ก็นำหนักมากและกลายเป็นประเด็นใหญ่ในสังคม หรือที่เรียกว่าเป็นวาระทางการเมืองและสังคม (Social and Political Agenda)

รายการได้เปิดประชาชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอประเด็น และถูกคัดเลือกโดยกอง บรรณาธิการรายการ อย่างไรก็ตามการนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ยังจำกัดอยู่ในวงของเครือข่ายที่ส่วนใหญ่ มองว่าเป็นภาคประชาสังคม ซึ่ง McQuail and Windahl (อ้างถึงใน อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2550) ได้ ให้ข้อคิดเห็นว่า การกำหนดวาระต่าง ๆ ต้องคำนึงว่า ที่สื่อเสนอนั้น มีที่มาจากใครบ้าง เช่น บาง วาระอาจถูกกำหนดโดยสถาบันหรือองค์กรทางการเมืองอย่างพรรคการเมือง หรืออาจถูกกำหนดโดย กลุ่มพลเมือง หรือกลุ่มนักธุรกิจ หรือปัจเจกบุคคล ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีวัตถุประสงค์ในการกำหนดวาระ ของตนที่แตกต่างกันออกไป ซึ่ง McQuail and Windahl (อ้างถึงใน อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2550) ยัง ได้เสนอให้พิจารณาว่า นอกจากจะต้องจำแนกให้เห็นว่าใครเป็นผู้ริเริ่มประเด็นในการกำหนดวาระ แล้วยังต้องมองดูว่า สื่อมวลชนนำเสนอวาระเหล่านั้นด้วยความสนใจในประโยชน์สาธารณะของเรื่อง ที่เกิดอย่างแท้จริง หรือว่าเป็นการให้ความร่วมมือกับชนชั้นนำและกลุ่มการเมืองที่มีอำนาจอยู่ในสังคม เพื่อสร้างมติที่จะเป็นประโยชน์ต่อชนชั้นนำเท่านั้น

ด้วยลักษณะรูปแบบของรายการที่เน้นการเปิดพื้นที่สื่อเพื่อการมีส่วนร่วม และอยู่ภายใต้ องค์กรสื่อสารสาธารณะ รายการเวทีสาธารณะจึงได้พยายามเปิดกว้างเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้ เกิดขึ้น ให้ทุกภาคส่วนได้มีโอกาสเข้ามาใช้พื้นที่เพื่อการสื่อสาร กระบวนการมีส่วนร่วมในแต่ละ ลักษณะได้ส่งผลกระทบและเกิดการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่าง ๆ ในระดับที่แตกต่างกันออกไป ซึ่ง การมีส่วนร่วมในฐานะเป็นแหล่งข่าวหรือเจ้าของประเด็น และการมีส่วนร่วมวางแผนกำหนดเนื้อหา รายการ เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในแต่ละประเด็นมากที่สุด ดังที่ Ascroft (1987, อ้างถึงใน อัครินทร์ นนทิหทัย, 2551) ได้ให้ความเห็นว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ซึ่งมีความตั้งใจ และมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาหนึ่ง ๆ ได้ ก้าวเข้ามามีบทบาทในกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้และการสร้างความเข้าใจร่วมกัน เช่นเดียวกับ Nair and White (1993, อ้างถึงใน อัครินทร์ นนทิหทัย, 2551) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นการ

ออกแบบกระบวนการสื่อสาร โดยมุ่งเน้นให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถสื่อสารกันได้ในลักษณะของ “การปรึกษาหารือ” (Dialogue) ซึ่งตรงตามรูปแบบของรายการที่เน้นการเปิดพื้นที่อย่างมีส่วนร่วมให้ทุกฝ่ายร่วมปรึกษาหารือเพื่อหาทางออก

แม้การทำหน้าที่บทบาทของความเป็นสื่อมวลชนประกอบกับบทบาทของความเป็นสื่อสาธารณะ และช่วยสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างผลกระทบที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่าสามารถสร้างผลกระทบได้ในบางประเด็นและบางส่วนซึ่งจัดว่าอยู่ในสัดส่วนที่ค่อนข้างน้อยมาก เนื่องจากบางปัจจัยในการบริหารจัดการภายในองค์กรอาจเป็นข้อจำกัดทำให้การเข้าไปมีส่วนร่วมยังไม่สามารถทำได้อย่างเต็มรูปแบบ เช่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิตรายการวางนโยบาย และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ด้วยข้อจำกัดด้านระยะเวลา และกระบวนการผลิต เป็นต้น อัจฉรา ศรีพันธ์ (2554) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในระบบการสื่อสารในทุกระดับ นั่นคือ ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนทั้งในกระบวนการผลิตรายการการบริหารจัดการ และการวางแผนระบบการสื่อสารต่าง ๆ เพราะฉะนั้นหากต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับที่สูงขึ้น สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสเองจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบรายการให้เกิดเข้ามามีส่วนร่วมในรายการทุกมิติมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามแม้ว่ารายการจะทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างการเปลี่ยนแปลงได้ในระดับที่ยังน้อยมาก แต่สิ่งที่รายการสร้างคุณค่าให้กับสังคมและค่อนข้างเป็นจุดเด่นคือมันสร้างการรวมกลุ่มของคนในการเสริมพลังกลุ่มในชุมชน เช่น ชุมชนเรียกร้องสิทธิของตนเองในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นของรายการ ซึ่งสอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่ให้สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียม ซึ่งรายการเวทีสาธารณะและรายการในสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสหลายรายการ เปิดโอกาสให้กับคนเล็กคนน้อยของสังคมเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้เห็นกลุ่มคนเหล่านี้มีตัวตน มีอำนาจ มีอัตลักษณ์ และเสริมความเข้มแข็งให้กับกลุ่มคนเหล่านี้ในการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิของตนเองที่พึงเป็น

ดังนั้นการผลิตรายการในลักษณะรายการเวทีสาธารณะ ซึ่งอยู่ภายใต้องค์กรสื่อสาธารณะ กลุ่มคนดูปลายทางอาจเป็นเพียงตัวชี้วัดข้อหนึ่งเท่านั้น ดังที่ Smith (2006, อ้างถึงใน สมสุข หินวิมาน และคณะ (2558) ได้เสนอไว้ว่า ธุรกิจข่าวไม่ได้เป็นเพียงองค์กรธุรกิจที่เน้นผลกำไรแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรเป็นสินค้าที่มีคุณค่าในเชิงใช้สอย (Instrument Value) หรือเป็นเครื่องมือในการนำพาสังคมไปสู่ความจริงหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้ ด้วยการตั้งคำถาม ตอบคำถาม อธิบาย ตีความ และสืบหาข้อเท็จจริง

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1) รายการมีความโดดเด่นทางด้านแนวคิด และประเด็นที่น่าสนใจซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นประเด็นที่มีผลกระทบในระดับสาธารณะ ดังนั้นเพื่อให้เข้าถึงและตอบโจทย์การรับชมของผู้ชมปลายทาง รายการอาจต้องพัฒนารูปแบบการนำเสนอ ให้มีความน่าสนใจ สร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับผู้ชมปลายทางเพื่อเสริมพลังการมีส่วนร่วมในการเข้ามาร่วมขับเคลื่อนประเด็นเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับสังคม

2) รายการเวทีสาธารณะซึ่งเป็นรายการที่อยู่ภายใต้องค์กรสื่อสาธารณะ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ที่เน้นการเป็นสื่อเพื่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งรายการได้ถูกจัดให้อยู่กลุ่มรายการที่เข้าร่วมผลักดันนโยบายสาธารณะ และเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นรูปธรรม ในระดับนโยบายของสถานีอาจต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนารูปแบบการนำเสนอ สนับสนุนทีมงานการทำงานให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการสร้างกระบวนการติดตามผลการเปลี่ยนแปลง อันเนื่องจากการนำเสนอไปแล้ว เพื่อตอบโจทย์การเป็นสื่อสาธารณะที่ต้องการสร้างการเปลี่ยนแปลงได้อย่างแท้จริง

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาหรือสร้างทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากในยุคปัจจุบันมีการถาโถมของสื่อใหม่ สื่อมวลชนจะสามารถปรับตัวท่ามกลางกระแสดังกล่าวได้อย่างไร

2) ควรมีการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในรายการอื่น ๆ ในลักษณะที่คล้ายกัน เปรียบเทียบผลกระทบที่เกิดขึ้น

3) ควรศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาการผลิตรายการเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2553). *แนวพินิจใหม่ในสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2543). *สื่อเพื่อชุมชน การประมวลองค์ความรู้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- กำจร หลุยยะพงศ์. (2554). สื่อมวลชนกับสังคม. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อสารมวลชน* (หน่วยที่ 10). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กิติมา สุรสุนธิ. (2548). *ความรู้ทางการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จุฑารัตน์ โสดาศรี. (2558). แนวคิดสื่อสารเพื่อการพัฒนาในยุคปัจจุบัน. สืบค้นจาก http://www.prd.go.th/download/article/article_20151102102629.pdf
- ณาดยา แว่ววีรคุปต์. (2548). *การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการเสนอข่าวภาคคำสถาณัติวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- เดลินิวส์. (2557, 15 พฤศจิกายน). “ไทยพีบีเอส” วอนยุติคุกคามสื่อ. สืบค้นจาก <http://www.dailynews.co.th/Content/politics/281019>
- ทองแสงรัศมี ถิระแก้ว. (2553). บทบาทขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.) ในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองผ่านรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง. *ปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 23(2), 7-16.
- ธนชาติ ประทุมสวัสดิ์. (2557). *บทวิเคราะห์ระบอบการเมืองการปกครองไทยระหว่าง ประชาธิปไตยกับ อำมาตยาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สถาบันรัชต์ภาคย์.
- นิติตา สิริพงศ์ทักษิณ และนฤมล ทับจุมพล. (2554). การเมืองนโยบายสื่อสาธารณะขององค์การกระจายเสียง และแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 51(3), 117-139.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล. (2542). องค์ประกอบในการขับเคลื่อนประชาสังคม. ใน *การประชุมทางวิชาการประชาสังคม ครั้งที่ 1*. จัดโดย สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา นครปฐม วันที่ 2-4 เมษายน 2542, หอประชุมณัฐ ภูมิประวัติ มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา นครปฐม.

- ปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล และคณะ. (2549). *การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน : จากแนวคิดสู่ปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พวงชมพู ไชยอาลา แสงรุ่งเรืองโรจน์. (2556). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม: กลไกในขับเคลื่อนแนวคิดสู่การปฏิบัติภายใต้กระบวนการพัฒนาแบบทางเลือก. *วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*, 30(2), 24-42.
- พิศิษฐ์ ขวาลาธวัช. (2542). *ปฏิรูปสื่อมวลชนท้องถิ่น ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมและผลักดันองค์กรปกครองท้องถิ่นให้มีอิสระตามรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: ดับเบิ้ลนายน์พริ้นติ้ง
- พีระ จิรโสภณ. (2548). ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร* (หน่วยที่ 10). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เพชรรัตน์ เวสววัฒน์. (2549). *การมีส่วนร่วมของผู้ชมสารคดี “คนค้นคน”* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตศึกษา ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ภูชิตต์ ภูริปานิก. (2557). โครงสร้างโทรทัศน์สาธารณะ Thai PBS กับการมีส่วนร่วมของพลเมือง. *วารสารวิจัย มสค*, 10(1), 97-111.
- มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล. สำนักบรรณสารและสารสนเทศ. (2555). สื่อสาธารณะกับการมีส่วนร่วมของประชาชน. สืบค้นจาก <http://library.vu.ac.th/km/?p=689>
- มัทนา เจริญวงศ์ และอาภาพรณ ทองเรือง. (2556). การเกิดขึ้นและการพัฒนาการของนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย*, 33(2), 265-286.
- เลอภพ โสรรัตน์ และคณะ. (2554). บทบาทสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 5(3), 117-126.
- วีระยุทธ วิริยะสังจะจิตร. (2556). *การบริหารงานข่าววิทยุไทยพีบีเอสออนไลน์ที่มีผลต่อการทำหน้าที่สื่อสาธารณะ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตศึกษา ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- วุฒพงศ์ ลากเจริญ. (2554). สื่อมวลชน: บทบาทต่อการพัฒนาสังคม. สืบค้นจาก http://www.prthailand.com/bak/images/article_images/social_devel.pdf
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2550). *การจัดตั้งทีวีสาธารณะในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สถาบันวิชาการสื่อสารสาธารณะ. (2555). *ถามมา...ตอบไป...รู้จัก...เข้าใจ...ไทยพีบีเอส*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สมสุข หินวิมาน. (2554). *ความรู้เบื้องต้นทางวิทยุและโทรทัศน์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- สมสุข หินวิมาน และคณะ. (2558). *ธุรกิจสื่อสารมวลชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย. (2547). *รายงานสถานการณ์ด้านสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชนในรอบปี 2546*. กรุงเทพฯ: สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย.
- สำนักข่าวอิศรา. (2557, 14 พฤศจิกายน). “พันเอก” อ้างคำสั่ง “นาย” ตบเท้าบิ๊บ ThaiPBS ถอด “ณาดยา-รายการเสียงปชช.”. สืบค้นจาก <http://www.isranews.org/isranews-news/34375-news13.html>
- สุกัญญา บุณเดชาชัย. (2549). เสรีภาพสื่อมวลชนไทย: ปัญหาท้าทายของสื่อในรัฐบาลทูนนิยม. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา*, 2(1), 21-37.
- หฤทัย ชัดนาค และคณะ. (2548). *สถานีวิทย์โทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 พิษณุโลกในฐานะโทรทัศน์ท้องถิ่นเพื่อชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. (2557ก). ประวัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. สืบค้นจาก <http://org.thaipbs.or.th/orginfo/about/article533056.ece?id=0>
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. (2557ข). *รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี พ.ศ. 2556: องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.)* สืบค้นจาก <http://org.thaipbs.or.th>
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. (2558ค). แผนการจัดทำรายการองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.) ประจำปี พุทธศักราช 2558. สืบค้นจาก <https://org.thaipbs.or.th/announce/plan>
- อรอนงค์ สวัสดิ์บุรี, และพงศ์ภัทร อนุมิตราชกิจ. (2554). ผลกระทบของสื่อต่อวิกฤติชาติ. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 31(4), 69-84.
- อัจฉรา ศรีพันธ์. (2555). กลยุทธ์การสื่อสารแบบการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย. *วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร*, 7(1), 5-19. สืบค้นจาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/BECJournal/article/view/54430/45199>
- อัศรินทร์ นนทิหทัย. (2551). *การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนเพื่อพัฒนารายการโทรทัศน์ TK Teen* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. (2542). *ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย: โครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองและผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. (2550). *สื่อสารมวลชนเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

ลำดับที่	ผู้ให้สัมภาษณ์	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์
1	คุณนงนุช แววีร์คุปต์	บรรณาธิการข่าวสังคมและนโยบาย สาธารณะ/ผู้ดำเนินรายการ	11 สิงหาคม 2558
2	คุณเอกชัย เอื้อธารพิสิฐ	บรรณาธิการรายการเวทีสาธารณะ (อดีต)	16 กรกฎาคม 2558
3	คุณวาสนา ไชประเสริฐ	Co-Producer รายการเวที สาธารณะ	10 สิงหาคม 2558
4	คุณทิพย์กัญญา บุญทอง	ผู้ประสานงานรายการเวที สาธารณะ	14 กรกฎาคม 2558
5	คุณชัชวาลย์ ทองดีเลิศ	เลขาธิการสมาคมสภาการศึกษา ทางเลือกไทย	11 มกราคม 2558
6	อาจารย์สุรพล ธรรมรัตน์	รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สถาบัน อาศรมศิลป์	15 สิงหาคม 2558
7	ดร.บัณฑิต เศรษฐศิริโรตม์	ผู้อำนวยการสถาบันธรรมรัฐเพื่อการ พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม/ อดีต สปช. ด้านสาธารณสุขและ สิ่งแวดล้อม และ กมธ.ยกร่างฯ	14 กันยายน 2558
8	คุณณัฐพล สิงห์เถื่อน	มูลนิธิกระจกเงา (ผู้ประสานงาน จัดการภัยพิบัติภาคประชาชน จ. เชียงราย ผู้ประสานงานดงลาน โมเดล)	31 สิงหาคม 2558

ลำดับที่	ผู้ให้สัมภาษณ์	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์
9	คุณชัยวัฒน์ จันทิมา	ผู้ประสานงานสถาบันปวง พญาพายาว	1 กันยายน 2558
10	คุณอานนท์ มีศรี	ประธานสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ	28 สิงหาคม 2558
11	ดร.สมนึก จงมีวสิน	สมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ	27 สิงหาคม 2558
12	คุณบุษยา คุณากรสวัสดิ์	สมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ	2 กันยายน 2558
13	คุณธาม เชื้อสถาปนศิริ	นักวิชาการ สถาบันวิชาการสื่อ สาธารณะ (สวส.)	16 กรกฎาคม 2558
14	ผศ.ดร.กิตติมา ชาญวิชัย	อาจารย์ประจำภาควิชานิเทศ ศาสตร์ สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยนเรศวร	12 กันยายน 2558

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ ชื่อสกุล

นางสาวอัญชลี เทียมศิริ

ประวัติการศึกษา

นิเทศศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยนเรศวร
ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2549

ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. 2549-2550
เจ้าหน้าที่การตลาด
บริษัท สมาร์ท ไอที กรุ๊ป จำกัด

พ.ศ. 2551-2552
เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป
กองบริหารการวิจัย
มหาวิทยาลัยนเรศวร

พ.ศ. 2553-ปัจจุบัน
หัวหน้างานส่งเสริมและเผยแพร่โครงการวิจัย
กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา
มหาวิทยาลัยพะเยา